

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00666

ONKL MOZES

Sholem Asch

*Permanent preservation of this book was made possible
by Beverly, Marty, Shoshi, Micah & Ilana Goldfus*

in honor of

Shirley & Carl Rubman

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַנקער מאַזעס

ראַמאַן

אין דריי טהיילען

פֿון

ש ל ו ם א ש .

ארויסגעגעבען פֿון „פֿאַרווערטס“

175 איסט בראַדוויי, ניו יארק

1918

Copyright 1918
by
S H O L E M A S H
(all rights reserved)

א י נ ה א ל ט

זייטע.

ערשטער טהייל

5	איבער וויליאמסבורג בריק	1.
12	קינדער	2.
18	פארטאג	3.
23	דער ברודער בעריל מיט זיינע קינדער	4.
30	אנקעל מאזעס	5.
35	דער „אמעריקאנער“ אין אמעריקא	6.
44	אנקעל מאזעס'ס לעבען	7.
51	דער נייער פרעה	8.
58		9.
64	קוזמינער לאנדסלייט	10.
70	אסתר און אחשוורוש	11.

צווייטער טהייל

79	ער וועט האבען קינדער	1.
84	מאשא	2.
89	א חתן	3.
94	מאנעס אניטאטאר	4.
101	אנקעל מאזעס זעהט אלס פאראויס	5.
107	מאשא ווערט א כלה	6.
112	טשארלי מעלניק	7.
121	קוני איילאנד	8.
124		9.
132	„טויזענד און איין נאכט“	10.
138	די כלה וויל נישט	11.
144	דער טייפעל נעהמט איהם	12.
153	מאשא טרעפט זיך מיט'ן אנקעל	13.
160	דאס בלויע צימער	14.

(זעה די צווייטע זייט).

דריטער טהייל

171	— — — — —	מאן און ווייב	.1
177	— — — — —		.2
181	— — — — —		.3
186	— — — — —		.4
191	— — — — —	דער סטרייק פון די קוזמינער לאנדסלייט	.5
199	— — — — —		.6
205	— — — — —	אויף דער צווייטער זייט	7
211	— — — — —	מענשען, וואס טהוט זיך דא ?	.8
218	— — — — —	איינזאמקייט	.9

ערשמער טהייל.

1.

איבער וויליאמסבורג בריק.

איבער דאון טאון ניו יארק איז די זון פון דער וועלט אונטער-געגאנגען. עס האט זיך געדאכט, אז פון דער גאנצער וועלט האט זי אויסגעקליבען די פערוואלקענרע הויכע קאסטענס וואס שטעהען ביים ברעג פון איסט ריווער, איבער זיי, אונטערצוגעהן. און ווי הויך די קאסטענס זיינען ניט געווען, ווי העכער איינער האט נישט געפרוואוט איבער'ן אנדערען איבערצושטייגען, האט מען ערשט פון דאנען, פון דעם וויליאמסבורג בריק אנגעזעהען ווי קליין און ווי נידעריג זיי זעהען דאך אויס געגען די הויכקייט פון הימעל, ווי פאפיערענע קארטען הייזלאד, וואס קינדער האבען אויפגעשטעלט צו שפיעלען זיך מיט זיי. נאך די קארטען הייזלאד האבען איינזאם און פערלאזט געבלאנדזשעט אין דער ברייטער און הויכער אונטערליכקייט פון הלל, און זיינען פערשעהמט געווארען, וואס זיי האבען געוואגט זייערע קעפ אויפצוהויבען אזוי הויך פון דער ערד...

א פייערדיגע זון איז ארויס פון איהר טהויבעדעקטען רונדיגען פארם און א צובלוטיגטע האט זי זיך אויסגעגאסען איבער'ן גאנצען הימעל — גאנצע טייכען האט זי פערפלייצט. און א שטארקע מעכ-טיגע האנד האט פון דער זייט פון ים מאמע שלייערס געצויגען און איבערגעוועכט איבער די טייכען רויט-בלוט, און איבער די בלאהע פעלדער, וואס האבען זיך געצויגען איבער די ווייטקייט און ברייט-

קייט פון ניו יארקער דאוּ-טאוּ'ער הימעל. ווי זיי וואַלטען גע-
וואַלט פערשטעלען פון מענשענ'ס אויגען וואָס דאַרט, אונטער די שליי-
ערס, קומט פאַר. די גרויסע איינזאַמע שטיינערנע קאסטענס, האבען
זיך מיט אַמאָל אנגעצונדען. גאנצע ווענד-שויבען האבען געברענגט
אין בלישמענדיגען שיין פון דער רויטער אונטערגעהענדער זון. און
דאון טאון ניו יארק, בעגאסען מיט דער אונטערגעהענדער זון, האט
זיך אויסגעדוכט אויסצוזעהן ווי אַ צושטערטער בכל. ווי אַ צופאַלענע
אַלטע שטאַרט, וואָס איז צוטריגען געוואָרען פון אַלטקייט. די הויכע
איינזאַמע פינקעלדיגע ווענד זיינען די חורבות פון פערגעסענע זר-
נער-טעמפלען פון ווילדע הימעל-שטייגענדע טהורעמס, וואָס מענשען
האבען אַמאָל אויפגעשטעלט אין די הימלען צו שטייגען און מיט די
געטער פלחמה צו האַלטען...

די וויליאַמסבורגער בריק איז געווען ווי אז אייזערנער לעבע-
דיגער ריעז וואַלט זיך אויסגעצויגען איבער דעם איסט ריווער און מיט
זיינע הענד און פיס אנגעכאפט די ביידע ברעגען פון טייך און איר
בער זיין רוקען זיינען געפלויען, ווי ווילדע אייזערנע חיות מיט אַני-
געצונדענע קעפ, איין באהן נאָר דעם אנדערען. און די חיות האבען
געהאַט אין זייערע בייכער איינגעשלונגען טויזענדער און טויזענדער
מענשען. זיי זיינען געשטאַנען קעפ אויף קעפ און מיט ערשראַקענע
גערייצטע אויגען ארויסגעקוקט פון די פענסטערלאַד, פון די אייזערנע
חי'שע פענסטער אויגען. דאָס האבען די אייזערנע קאסטענס, וואָס
פינקלען זיך יעצט אין דער רויטער זון, צוריקגעשיקט זייערע אייני-
וואַהנער אויף איבערנאַכט צו זייערע ווייבער און קינדער איבער דעם
טייך.

די לויפערנע באהנען מיט די מענשען זיינען געווען אזוי פיעל,
און אזוי אַפּט, אז דער אייזערנער ריעז — דער וויליאַמסבורג בריק
האַט געקרעכצט אונטער זייער לאַסט. טהיילמאָל האָט זיך געדאַכט,
אז דער ריעז וועט עס ניט אויסהאַלטען און אַבלאַזען זיינע הענד
און פיס און אַלעס וועט פאַלען אונטער איהם אין טיעפען טייך אריין.
נאָר יעדעס מאָל ווען אַ באהן איז דורכגעלאַפען, האָט דער ריעז
געגעבען אַ ציטער. זיין רוקען האָט זיך געגעבען אַ ווייכען עלאַסטי-
שען בויג. און דער באהן האָט זיך דורכגעגליטשט איבער איהם ווי
שטאַלענע גליטשערס איבער'ן איין.

אונהיימליך פיעל זיינען געווען די באהנען. פון אלע עקען פון ניו יארק זיינען זיי פון די לעכער פון די ערד געקראכען און אלע זיינען זיי דורך איבער דעם רוקען פון ריען. איינער נאכ'ן אנדערען. און צוויי מיט אמאל, און דריי מיט אמאל — און איינער האט דעם אנדערען איבערגעיאנגט. איבער די ביידע זייטען פון ריען'ס בויד זיינען געלאפען וועגען און פראכט-וועגען, אויטאמאבילען און טראמ-וואיען, ווי פליעגען וואלטען זיך אנגעזעצט אויף א גרויסען קערפער. און אלעס האט אויף זיך אויסגעהאלטען דער ריען, געקרעכצט און אויסגעהאלטען.

אביסעל אן א זייט ציהט זיך א שמאלער וועג פאר פוס-נעהערס איבער דעם רוקען פון בריק, נור דער פוס-וועג איז דער איינציגער איינזאמער וועג אויפ'ן בריק — איבער איהם זיינען יעצט, אין פריהען הערבסט-דיינען פארנאכט, גענאנגען טאמע און טאכטער פון ניו יארק נאך ברוקלין — האפקינס סטריט — צופוס אהיים. אונטער זייערע פיס זיינען דאס געפלויענע די באהנען מיט די מענשען, און פאר זייערע אויגען האט דאס דאן-טאון ניו יארק געלייכטען זיך אין פאר-נאכטליכען זונען-שיין. נאר זיי האבען דאס ניט בעמערקט. זיי זיי-נען פערטיפעט געווען אין זייער געשפרעד. און דער רעש פון די באהנען האט זייער אויפמערקזאמקייט ניט אבגעווענדעט.

האבענדיג זייער וואהנונג אונטער דעם דאך פון דעם עלעוויי-טער איז זייער געהארך אזוי צוגעוועהנט געווארען צום געזאנג פון אייזען, אז עס האט זיך זיי אויסגעוויזען, אז דער קוויטש פון ראד אויף דער רעלסע איז דאס געהער פון דעם הויך פון דער לופט, וועלכע זיי אטהעמען אין זיך אריין... זייער אויג האט זיך אויף ניט אפ-געשטעלט אויף דעם גראנדיעזען בילד וואס די זונען פארבען שפיעלען אב מיט די שויבען פון די דאן-טאונ'ער פענסטער. זייער אויג איז געווארען איינגעוואהנט צו זעהן נור ניצליכע זאכען און ניט זיך אבצושטעלען אויף אויסערליכע צופעליגקייטען. זייער געשפרעד איז אויף א מינוט ניט געווארען אפגעהאקט. און די טאכטער האט וויי-טער געפיהרט איהר בעלעכט ווארט.

— שעם זיך, טאטע, צוויי מעג קומסט דו ניט אהיים, ניט גע-וואוסט וואו צו זוכען דיך, מאמא האט געוויינט, קינדער האבען גע-וויינט, געמיינט ביזט פערלויבען געגאנגען. שעם דיך, טאטע!

די טאכטער, וועלכע האט גערעדט צום פאטער אזעלכע רייד, איז אלט געווען פערצעהן און א האלב יאהר און איז געווען אין 8-בי, אין פאבליק סקוהל, דאך איז זי געווען אזוי איינפערטרויט מיט אלע געהיימניסען פון איהר משפחה, אז זי האט זיך גאר ניט געשעהמט צו רעדן מיט איהר פאטער דערפון. איבעריגענס איז מאשא שוין נישט געווען א קינד, מיט איהר פערצעהן און א האלב יאהר לעבען, מיט איהר אמעריקאנישע „עקספירענס“ און מיט איהר 8 „בי“ פאב-ליק סקוהל איז זי קליגער און ערצויגענער געווען פון איהרע עלטער-רען, וועלכע זיינען איבערגעבליבען אזוי גרין און אונערפאהרען, אזוי ווי זיי זיינען געקומען פון קליינעם שטעדטעל פון פוילען.

מאשא איז א מינוט שטיל געווארען. איהרע קליינע בעקעלעך זיינען דייט געווארען און איהרע שווארצע, שווארצע אויגעלאך האבען נאך מעהר אנגעהויבען צו פינקלען. זי האט זיך גלייך געמאכט איהר לאנגען שווארצען צאפ, דאס איינציגע ציערונג וואס זי האט געהאט אויף זיך, און וועלכער האט גאר נישט געפאסט צו איהר קליין אויס-געוואקסען קליידעל, פון די קורצע ארבעל האט זיך ארויסגעוויזען מאשא'ס לאנגע רויטע הענטלעך. דאס מיידעל האט געהאלטען איז איין ציהען די ארבעל פון קאפטענדעל איבער איהרע הענד, נור ווען איין אר-בעל האט נאכגעניעבען, האט דער צווייטער זיך ארויפגעגלימט און מאשא האט געהאלטען איז איין קעמפען מיט איהרע ארבעל.

פון דער זייט פון ים האט געבלאזען איבער די וויליאמסבורגער בריק א קאלטער ווינד, און האט געטראגען דעם גרינעם פייכטען ריח פון ים איבער דער בריק, און האט געזאלציג געמאכט דאס מויל. — דעם פאטער מיט דער טאכטער האט זיך געגלוסט עסען. דער ווינד האט צויאנט מאשא'ס האהר און געטראגען איהר צוקורץ קליידעל פון וועלכער עס האבען זיך די הויכע שעהן מיידעלשע פיס צו ווייט ארויסגעזעהן. מאשא האט געקעמפט מיט'ן ווינד, און דא געשלעפט דאס קליידעל אראפ צו פערשטעלען איהרע פיס, און דא געשלעפט דאס קליידעל ארויף צו פערשטעלען איהרע נאקעטע הענד. און די פרייד וואס דער פאטער געהט מארגען צו דער ארבייט, האט זי גע-טראגען מיט אימפעט אהיים צו דער מאמען...

אז דער פאטער ניט דער טאכטער זיינען אנגעקומען איז האפ-זינם סטריט, איז שוין טונקעל געווען. ווארימע גאז-ליכט האט זיך

ארויסגעגאסען פון די געוועלכער, און פאר די מואווינג פיקטשור און פאר'ן „איידקרים פארלאר“ זיינען געשטאנען קינדער און מיט זשעד-נע אויגען צוגעקוקט ווי „באײס“ און „גורלס“ געהען אהין אריין און האבען „פלעזשור“.

א פאָאר פון די קינדער האָבען אין אהרן מעלניק, וועלכער איז דורכגעגאנגען, געפיהרט פון זיין טאכטער מאַשא'ן — דערקענט זייער פאָטער, און מיט אַ געשריי און אַ ליארם: פּאַפּאַ! זיינען זיי איהם נאכגעלאָפּען. מאשא האָט זיי בערוהיגט מיט אַ וואונק און מיט אַ וואָרט, און מורא האָבענדיג, אז דער פאָטער זאל ניט פּערשווינדען פאר דער טהיר פון הויז, האָט זי זיך געהאלטען אַז איהם זעהר נאָר הענט. נאָר וואָס געהענטער אהרן מעלניק איז צו דער טהיר פון זיין הויז צוגעקומען, איז אהרן מעלניק'ס צוריקקומען אלץ געווארען מעהר זיכער אי פאר איהם און אי פאר זיין טאכטער מאַשא. פאר דער טהיר פון הויז זיינען אין ווארימען פארנאכט געזעסען די ווייבער, וועלכע האָלב אַבגעוואשען און אַנגעטהאן האָבען אַבגעוורט זייערע מענער, וועלכע קומען צוריק פון דער ארבייט. די אַלע שכנים וועלכע האָבען אַ לעבעדיגען אינטערעס גענומען אין די פאמיליע אַנגעלעגענדיג היימען איינער פון אנדערע, האָבען, זעלבסטפּערשטענדליך, געוואוסט פון אהרן'ס אַנטלויפּען פון דער ווייב מיט די קינדער און האָבען מיט גרויס אינטערעס. צו זייער אַלעמענס גרויסע צופריעדענהייט, צוגעזעהן, ווי מאשא פיהרט יעצט אהיים דעם פאָטער, און ווי זיי וואלמען זי ארוינגענומען אין זייער ווייבערשער חברותא, האָבען זיי איהר צו געוואונקען מיט די בליקען און די מי נעם פאר די גוטע ארבייט, וואָס זי האָט געטהאן, צוריקברענגענדיג דעם טאטען.

אין דער שטוב האָט אהרן געפונען זיין ווייב ראזע מיט דאָס קליינע קינד אויף דער האַנד, וועלכעס אזוי ווי עס וואָלט געווען גע-וואוסט, אז עס איז דער איינציגער זעהן צווישען די פיער מעכ-טער וואָס אהרן האָט געהאט מיט זיין ווייב — האָט עס קיינמאל ניט געוואָלט אַראָפּ פון די מוטער'ס הענד. ראזע, וועלכע האָט מיט איהר דרייסיג יאָהר לעבען אויסגעזעהן שוין ווי אַ אידענע אין די אייניגע און פּערציג, האָט נאָר איין רעשט געהאט איבעריג פון איהר יוגענד און דאָס זיינען געווען איהרע געדיכטע שוואַרצע האַהר, וועל-כע האָבען מיט זייער יוגענדליכען גלאַנץ זיך נאָר ניט צוגעפאַסט

צו איהר פערעלטערט געזיכט, קאַליע געוואָרענע גאַלדענע צייהן, וואָס האָבען דאָ און דאָרט אַרויסגעקוקט פון איהר מויל. זי איז געווען פערביטערט און בייז פון צרות און קלאַג, און זי האָט געליטען פיזישע ליידען אַ גאַנצען טאָג פון האַלטען דאָס קינד אויף די הענד. זי האָט אָנגעקוקט איהר מאַן:

— גיב נאָר אַ קוק — ער איז דאָך שוין דאָ. די מציאה האָט זיך דאָך שוין אָבגעפונען.

דאָזע האָט געוואָלט עפעס ווייטער רעדען, נאָר די קליינע מאַשאַ איז אונטערגעשפרונגען, אַרויסגענומען פון איהרע הענד דאָס קינד, און געזאָגט:

— מאַמאַ, שווייג, דו וועסט ניט שווייגען?

— וואָס זאָל איך שווייגען? — וואָס, ער וועט אַנטלויפען, דער תכשיט! — האָט די מוטער געזאָגט מיט מעהר דרייסטקייט און מוטה, נאָכדעם ווי זי האָט געהאט פרייער אָבגעאַטהעמט פון דעם קינד'ס לאַסט וואָס זי האָט געפיהלט אַ גאַנצען טאָג אויף די הענד — זאָל ער אַנטלויפען. ווער האָט געשיקט נאָך איהם?

— מאַמאַ, דער טאַטע געהט דאָך מאַרגען אַרבייטען, דער אָנ-קעל בערלי האָט געשאַפט אַ פלייס, שווייג.

דאָס וואָרט „אַרבייט“ האָט געבראַכען אַ ביסעל דעם אייז, און איהר טאָן איז געוואָרען אַ ביסעל אַנדערש.

— אזוי, ער געהט שוין אַרבייטען, ער וועט מיך שוין ניט לאָזען הונגערען מיט מיינע שוואַלבען, אַווא, אַן איינזעהעניש.

נור אהרן האָט דער ווייב ניט געוואָלט צוליעב טהאָן. די טאָג-טעגליכע צרות, וואָס דאָס לעבען האָט זיי געשאַפט, האָבען אין מאָן און ווייב'ס הערצער אָנגעזאַמעלט אזוי פיעל ביטערניש איינער אויפ'ן צווייטען, אַז זייער איינציג ביסעל נחת איז געווען. ווען איינער האָט דעם צווייטען געקענט קרענקען. דאָך האָט זיי די פיינדשאַפט ניט געשטערט צו לעבען צוזאַמען פופצעהן-זעכצעהן יאָהר, קינדער האָבען, און עס איז געווען ווי די פיינדשאַפט וואָלט געווען דער לייב, וואָס קנעט צוזאַמען זייער לעבען, און אז אהרן האָט געזעהן ווי דער ווייב'ס אויגען זיינען רהיגער געוואָרען פון דער טאַכטער'ס רייז, האָט עס איהם געקרענקט.

— די מאמע וועט קענען געהן ארבייטען, זי קען ניט ארבייטען מען מיט די זייטען — פאר וואס מוז איד דאס? — האט ער זיך אנגערופען פון ווינקעל ארויס.

— צו וואס האסטו איהם אהיים געבראכט? — האט ראזע אנהינגעוויבן צו שרייען אויף דער טאכטער — די טהיר וועל איד אויס-קלאפען מיט איהם. געה ארויס פון מיין שטוב, די מינוט פון מיין שטוב.

מאשא איז געבליבען שטעהן פערצווייפעלט. זי האט געזוכט צו עצה, ווי צו ראטעווען די לאגע. זי איז געשפרונגען פון איינעם צום אנדערען און געבעטען זיך מיט איהרע קינדערשע אויגען און הענטלאך:

— מאמע, שווייג, איד בעט דיר. מאמע, שווייג, איד בעט דיר.

עס איז דאך ניט שעהן פאר די שכנים.

איז איהר קליין קעפעל איז אויפגעגאנגען א געדאנק: דער מאמע איז הונגעריג און מיעד, און די מאמע איז הונגעריג און מיעד; איז שטוב איז פינסטער און טרויעריג — דורך דעם קריגען זיי זיך. ווען זי וואלט געקענט גרייטען צום טיש און אויפגעבען סאפער, איז שטוב וואלט געווען ליכטיג, וואלטען זיי זיך ניט געקריגעט. זי האט פלינג געגעצונדען די געז, דאס שטיבעל איז בעלויבטען געווארן רען. און ווירקליך, ווי עס איז אין שטיבעל ליכטיג געווארען, האט בען זיך מאן און ווייב אויפגעהערט צו קריגען. זיי האבען זיך געשעהמט איינער פאר'ן צווייטען אין דער ליכט, פאר'ן קינד'ס אוי-גען. ראזע האט אנגעהויבען צו וויינען אויף איהר ביטער מזל, וואס דער גולן האט איהר געשלעפט אין וויסטען „אמעריקא“, און איהר פאטער און מוטער וועלען קיין רוה אין קבר ניט האבען. ווען זי וואלט זיי נור אויף זייערע קברים געקענט אנזאגען אין וועמעס הענד זיי האבען זי איבערגעגעבען“. אהרן איז געוועסן א פארשטיינערטער איז ווינקעל און געשוויגען. אין שטיבעל האבען זיך אנגעהויבען צו קלייבען די קינדער פון דער גאס און אנגעהויבען צו פאדערען סאפער. די מוטער האט זיי אפגעשיקט צום פאטער און צום טייעפל. דענסט מאל האט מאשא איבערגעלאזט דאס קליינע קינד אויף א שוועסטער ריל'ס הענד און איז אליין ארויס אין גאס שאפען סאפער. זי האט זיך אפגעזאגט פון געדאנק, וואס זי האט פריהער געהאט. צו בארגען

ביי די בוטשערין, אויפ'ן ערשטען פלאַר, פופציג סענט ביז דער טאָטע וועט אַרבייטען. דאָס וואָס דער פאַטער איז צוריקגעקומען און דער אַנקעל לואי האָט איהם געקראָגען אַ פלייס, האָט איהר מעהר שטאַרקייט און גלויבען געגעבען אין זיך. זי איז אַרײַן מיט דרייַסטיקט אין די גראַסערי וואָס איז געווען אין ווינקעל נאָס און האָט זיך געהייסען געבען ברויט און פוטער און קעז, און טאַמייטאַזופּ אין קעז, און זי האָט נאָך פערלאַנגט אַ מאַרינירטען הערינג און פיקעלס. האָט זי דער גראַסערי־מאַן אָנגעקוקט פּערוואַונדערט. האָט זי שטאַלץ אָפּגעענט־פּערט: פאַפּאָ געהט מאַרגען אויף אַ פלייס אַנקעל בעריל האָט איהם פּערשאַפּט. האָט דער גראַסערי מאַן פּערשטאַנען, און שוין נאָך ניט געזאַגט. איהר וואָרט „פאַפּאָ געהט מאַרגען אויף אַ פלייס“ איז גע־ווען אַ ווינש־פּינגעריל, וואָס האָט פאַר מאַשאַ'ן אויפגעפּענט דעם גראַסערי־מאַן'ס גראַסערי, דעם בוטשער'ס שאַפּ און זי האָט גע־קראָגען וואָס זי האָט געוואָלט.

און מאַשאַ האָט רעכט געהאַט. קוים איז ליכטיג געוואָרען אין שטובֿעל און מאַשאַ האָט אויפ'ן טיש דערלאַנגט דעם רייכען סאַפּער, מיט'ן מאַרינירטען הערינג און די פיקעלס, און די טאַמייטאַ־זופּ, איז ניט נור מאַן און ווייב האַבען זיך אויפּגעהערט צו קריגען. נור אהרן מעלניק האָט זיך דערמאַנט, אַז ער איז אַ פאַטער פון פּיער טעכטער און אַ זוהן, האָט די קינדער אַרומגעזעצט ביים טיש, אָנגע־זאַגט זיי, אַז זיי זאָלען זיצען אַרענטליך — און איז שטיבעל ביים טיש זיינען אַרום געזעסען די גליקליכסטע פאַמיליע און געגעסען זייער אַבענד־ברויט.

2.

ק י נ ד ע ר.

אהרן מעלניק האָט אַ ליגען געזאַגט. קיין שטעלע צו אַרביי־טען האָט איהם קינדער ניט צוגעזאַגט. ביינאַכט, ווען ער איז געלע־גען אין בעט מיט צוויי קינדער פון ביידע זייטען — האָט ער זיך דער־מאַהנט אין וואָס פאַר אַ לאַגע ער געפּינט זיך און זיין נאַנצע משפּחה. ער האָט מורא געהאַט פאַר דעם מאַרגענדיגען טאַג, ווען די ווייב מיט

די קינדער וועלען זיך אויפהויבען און וועלען איהם געפינען אין דער היים. און דער ערוואקסענער איד, דער פאטער פון פינף קינדער, האט זיך געפיהלט ווי אמאל אין די קינדעריאָהרען, ווען ער איז אַנטלאָפּען פון חדר און ווארט אויף אַ פּסק. און דאָס געפיהל האט איהם געמאכט היימלאַז און קינדיש, און אַ שעהמעוורדיגקייט האט איהם אַרומגענומען פאר זיינע קינדער, וואָס טוליען יעצט די קער פּעלאַך צו איהם.

אָהרן האָט ניט ליעב געהאט זיינע קינדער צוזאמען, ווייל ער האָט אין זיי געזעהן די אורזאכע פון זיין אונגליק, פון זיין פּערשקלאַ פּונג. אָבער צו יעדען קינד האט ער געפיהלט אַ בעזונדער געפיהל, און יעדעס קינד האט געהאט אַ בעזונדערס ארט אין זיין הארצען. ציליע, דאָס מיידעלע נאָך מאשא'ן, האָט ליעב געהאט אַ שרעק די „מואויעס“, און כאַטש זי איז נאָר איינמאל געווען אין די „מואָ וויעס“, ווען דער אַנקעל לואי האָט זי אַמאָל מיטגענומען, דאָך פון דענסטמאל אָן שפּיעלט זי נאָך אַלסדינג, וואָס מען האָט אין די „מואויעס“ געשפּיעלט. זי געהמט אַ קישענרעל און מאַכט זיך אַ פּאָפּע און הילט זיך דערמיט איין אין די מאמעס טוך, און שפּיעלט דאָס שטיק: „די מאמע מיט'ן קינד“. און ערשט היינט אין אָבענד, נאָך דעם רייכען סאַפּער, האָט די פּאַמיליע מעלניק געפּייערט דאָס איבער-בעטען צווישען טאַטע-מאַמע מיט ציליע'ס אַ פּאַרשטעלונג. אָהרן האָט פּערגעסען זיין היימלאַזיגקייט און זיין ביטערקייט און ער האָט געלאַכט און געפּרעהט זיך מיט'ן קינד'ס שפּיעלען. און אייגענטליך איז דאָס געווען ציליע, וואָס האָט מיט איהר פּאַרשטעלונג דעם טאָ טען צוריקגעצויגען אין שטוב אַרײַן, איהם אַרײַנגעפּיהרט אין דער משפּחה אַרײַן... יעצט אָבער איז ציליע צוריק געוואָרען אַ קליין, קליין מיידעלע, מיט אַ שקאַציש שמוציג פּנים'על, וועלכעס האָט אַפּילו אין שטילען שלאָף אַרויסגעפּאָדערט אַלעמען מיט דעם חוצפּה'דיגען זיכערען אויסדרוק. עס איז געווען ווי אַ זאַרג וואַלט אַראַפּ פון קינד'ס געמיטה, און מעהר זיכער שוין, וואָס דער טאַטע איז דאָ אין דער היים, האָט עס זיך ווי אַ קעלבעל איינגעטוליעט מיט די פּיס, מיט די הענד, מיט'ן קעפּעל אין טאַטע'ס לייב אַרײַן.

דאָס צווייטע קינד, סטעלא, איז געווען נאָר אַ גאַנץ אַנדערע פון ציליען — זי איז שטענדיג געווען אַ שרעקעדיגע און אַ שעה-

מעוודיגע. איז א מענש אין שטוב אריינגעקומען, האט זי זיך בער האַלפֿען אין אַ ווינקעלע און געוויינט. די טאַטע־מאַמע'ס קריעגען זיך, אין וועלכעס זי איז ערצויגען געוואָרען, האט אויף דעם קינד אַרויפ־געוואָרפען אַזאַ שרעק פאַר מענשען, אַז זי האט געוויינט ביינאַכט פון שלאָף אַרויס, פון שרעקליכע חלומות וואָס זיינען זי בעפאַלען. צייט דער פּאָטער איז אוועק פון דער היים, האט דאָס קינד נאָר מורא געהאַט צו שלאָפען. זייענדיג געוועהנט איינצונורען איהר קערפֿע־רעל אין פּאָטער'ס שטאַרקע ברוסט און דערמיט זיך פיהלען זיכער, האט דאָס קינד ביינאַכט געזוכט דעם פּאָטער אויפ'ן געלעגער. היינט, דאָס ערשטע מאָל זינט דער פּאָטער איז אוועק, איז דאָס קינד איינ־געשלאָפען רוהיג.

אַהרן האט געפיהלט די צוויי קינדישע פאכעדיגע קערפערלאך, איינגעקנאטען און איינגענאַרעט אין איהם אַרײַן, אַזוי ווי זיי וואָל־טען זיך אַנגעהאַלטען אַן פּאָטער און ניט געוואָלט איהם אַוועקלאָזען פון זיך און געבעטען זיך ביי איהם, אַז ער זאָל זיך פאַר זיי ווידער איינשפּאַנען אין דעם יאָר, וועלכען ער האט אַזוי פריי פון זיך אַראַב־געוואָרפען...

און אין יאָר זיך איינשפּאַנען האט ער ניט געוואָלט. ער האט זיך דערמאַהנט אַז די יאָהרען, ווי ער איז געזעסען אויף דער בויערי, און די אַלע האַפנונגען און חלומות וואָס ער האט געהאַפט אַרויסצורייסען זיך פון די בויערי און אַלײַן ווערען עפעס אַ שטיקעל מענש פאַר זיך קומען צו אַ תּכּלית. און די אַלע האַפנונגען האט ער איינ־גענייהט מיט דער נאָדעל אין די הויזען אַרײַן, וועלכע ער האט אויף דער מאַשין געקלאָפט... ביז אַמאָל האט זיך ביי איהם געפונען די קראַפט איבערצורייסען, אַבצוהאַקען דאָס לעבען און זוכען עפעס נייעס. יעצט זאָל ער ווידער צוריקגעהן — צוריקגעהן אויף דער בויערי אַהן האַפנונגען, אַז אַמאָל וועט אַנדערש זײַן, אַז עס איז נאָר אויף דערווייַל, נאָר בעגראָבען זיך אַלײַן אויפ'ן לעבען לאַנג. אַהן האַפֿ־נונג אויף בעסערס?...

די אונזיכערקייט און די היימלאָזיגקייט האט איהם ביינאַכט געפייניגט און געדושעט איהם ווי אַ ניט גוטער. עס האט זיך איהם גע'חלום'ט אַ שרעקליכער חלום, אַז ער האט אַנגעהויבען צו וויינען אויס דעם שלאָף אַרויס. אַכער ניט אַ בערויערענדעס מענשליכעס

וויינען, נאר א געוויסען־בייסענדעס קלאגען פון א חיה. — ער האט געוויינט פון שלאף, ווי ניט גוטע וואַלטען איהם געפייניגט. מען האט איהם געריסען פון שלאף, ער האט זיך אויפגעכאפט :

— הע, וואָס, מאַשאַ?

— טאַטאָ, וואָס איז דיר? וואָס שרייסטו?

— ווער איד? נאר ניט. וואָס האַסטו זיך אויפגעכאפט?

— האַסט אַזוי שרעקליך געוויינט, ווי ווער וואַלט דיר שלעכטעס געטהאָן.

— נאר ניט. קום אַרײַן אין בעט. עס איז קאַלט...

די קינדער זיינען געשלאָפען מיט די עלטערען. די קלענערע מיט דער מאמע'ן און די גרעסערע מיט'ן פאָטער. די איינציגע וואָס איז שוין געשלאָפען בעזונדער, אויסגעבעט אויף דריי שטוהלען, איז געווען די עלטערע, מאַשאַ. נאָר ווען עס פלעגט איהר קאַלט זיין ביי־נאַכט, פלעגט זי אַרײַנקומען צום פאָטער אין בעט אַרײַן. זי האַט זיך דערפרעהט מיט'ן פאָטער'ס איינלאָדונג. זיי האָבען פערדוקט די שוועסטערלאך אָן אַ זייט.

אַז מאַשאַ איז אַרײַנגעקומען אין בעט אַרײַן, האַט זיך דער פאָטער פלוצלונג אָפגערוּפּען :

— מאַשאַ, דו ביזט דאָך שוין אַ קלוג מיידעל, האָרד מיך אויס. ווילסטו, אַז דער טאַטע דיינער זאָל שטענדיג זיין פערשקלאַפט ביי דער נעה־מאַשינ, ביים אַנקעל מאַזעס, און מיר זאָלען שטענדיג לעבען אין אַרימקייט? דו פערשטעהסט דאָך, דו ביזט דאָך אַ קלוג מיידעל, אַז איד וועל צוריקגעהן אויף אַ פלייס ארבייטען — וועל איד שוין שטענדיג אַרבייטען ביי דער מאַשין, זיין אַ פינסטערער אַפּערייטאַר, אַהן האָפּנונגען אויף עפעס בעסערס. און איהר אלע, דו און די קליינע קינדערלאך, וועלען נאָך קיין צייט ניט האָבען אויפצואוואַקסען, וועט איהר שוין מוזען געהן באלד ארבייטען. ווילסטו אַזוי? יא?

— איז דאָך שוין אונזער מזל אַזעלכער, אַז מיר זאָלען געבוירען ווערען ביי אַן אַרימען פאָטער, וועלען מיר אויף ארבייטען. וואָס דען קענסטו טהאָן?

— ווען איד וואַלט נור צייט געהאַט, צייט געהאַט אַ פאַאָר חדשים, אַז איד זאָל זיך קענען אַרומקוקען עפעס אַנדערש. און, אַז איד זאָל נאָר האָבען אַביסעל געלד, אַ קליין ביסעל געלד אַנהויבען

עפעס אַנדערש. אַט איז ערשט ניט לאַנג געקומען אַ לאַנדסמאַן. האַט ער בשום אופן ניט געוואַלט אַרײַנקומען צום אַנקעל מאַזעס אין שאַפּ. „שטאַרבען אויף דער גאַס אײדער אַרבייטען“ האַט ער געזאָגט, גע- קראַגען פון ערגעץ אַביסעל געלד, גיט דזשולערי אויף אויסצוצאהלען. און ער האַט שוין אַ ביזנעס פאַר זיך. ווען איהר וואַלט מיר נאַר אַביסעל אַבגעלאָזט, נאַר דעם אַטהעם כאַפען.

דאַס מיידעלע האַט זיך פּערקלעהרט אַביסעל — זי האַט גע- קוקט אויפ'ן פּאַטער, און ביים קלײנעם שײן פון דער געז, וואָס האַט געברענגט אַ גאַנצע נאַכט, האַט זי געזעהען דעם פּאַטער'ס רויטע אויגען און זי האַט אויף איהם רחמנות געהאַט. זי האַט געטראַכט און געזאָגט :

— איז וואָס וואַלט געווען, ווען דו וואַלסט געהאַט אַביסעל געלד?

— וואַלט איד געווען עפעס אײנגעקויפט און וואַלט געפּעדעלט. איד וואַלט דזשולערי געווען געגעבען אויף אויסצוצאהלען. איד וואַלט גראַסערי זאכען צוגעשטעלט אין די הייזער, אין געפּענגעניס וואַלט איד ניט צוריקגעגאַנגען, אויף דער בויערי.

— און וויפּיעל בעדאַרפּסט דו?

— הונדערט דאָלאַר, מײן קינד, הונדערט דאָלאַר. וואָס קומט אַרויס?

— און דער אַנקעל מאַזעס קען דיר אויסבאַרגען, אז ער וויל?

— אז ער וויל, — געוויס קען ער. וואָס קומט אַבער דערפּון אַרויס. אַרויסגעוואַרפּענע רײד. איד וועל צוריקגעהן אויף אַ פּלייס; איד וועל... לאַז זי וואַרטען אַ מינוט, — ווייזט ער אויף דער ווייב — ביז איד וועל קריגען. — צום אַנקעל מאַזעס קען איד דאָר ניט געהן, ער וועט דאָך מײך ניט געהמען צוריק.

— האַסט דאָר געזאָגט, אז דו האַסט שוין אַ פּלייס, אז דער אַנקעל בערײל האַט דיר געשאַפט.

— לײגען געזאָגט. איד האַב אײך ניט געוואַלט די שמחה פּער- שטערען. ווי אזוי האַב איד אַ פּלייס? צו אַנקעל מאַזעס קען איד דאָר ניט צוריקגעהן. איד האַב דאָר איהם בעלײדיגט. איד וועל

גיט געהן ארבייטען, גיט אייד אן עצה אהן מיר. לאז אייד דאכטען, אז אייד בין געשטארבען, בעגראבען, איד בין גיטא... דאס מיידעל האט שוין געשוויגען. אין איהר קליין קעפעל האט געארבייט א געדאנק, זי האט געקלעהרט וועגען א פלאן ווי אזוי צו שאפען דעם פאטער הונדערט דאלאר, אז ער זאל פרואווען זיין מזל. עס איז נאך געווען איין איינציגער וועג, דער וועג צו אנקעל מאזעס. זי האט נאך דעם אנקעל מאזעס קיינמאל גיט געזעהן, נאך זי איז געווען זיכער אין זיך, אז ווען זי זאל איהם זעהן — וועט זי ארויסקריגען פון איהם דאס געלד וואס זי דארף פאר'ן פאטער. און דעם מיין האט זי ביי זיך אָבגעמאכט.

דערווייל האט מאשא'ס קערפערעל, וואס איז צוגעקומען אין בעט אריין, פערלאנגט אן ארט פאר זיך. די פיסעלאך האבען זיך צונויפגעמישט, און ווארפענדיג איינס אן דאס אנדערע האבען זיי זיך געקאפיעט ביז אלע דריי שוועסטערלאך האבען זיך אויפגעכאפט. דערזעהן די גורלה, אן מאשא איז אריינגעקומען צו זיי אין בעט אריין, — האט זיך זיי גיט געגלוסט שלאפען. די שוועסטער האבען זיך אנגעהויבען צו שפיעלען, צו קיצלען און צו שטארצען איינס דאס צווייטע און אנגעהויבען צו לאכען. מאשא האט פערגעסען אן די גרויסע פלענער וואס זי האט פאר'ן פאטער ארויסצוקריגען די הונדערט דאלאר, וואס איז גויטיג פאר איהם אָנצוהויבען דאס גייע, „גרויסע“, גליקליכע לעבען — און ערהאלטענדיג א שטארך און א קאפיע — האט זי אָבגעגעבען דאס איהריגע. די שוועסטער האבען אָנגעהויבען צו קריבען און געמאכט דעם פאטער'ס גרויסען מעגלייכען קערפער פאר דעם לייטער, אויף וועלכען זיי זיינען ארויף און אראפ געגאנגען. אהרן האט אויך פערגעסען אן אלע זארגען. עס איז איהם אָנגענעהם געווען די קיהלע קינדישע לייבעלאך, וועלכע האבען אזוי געגלעט זיין לייב. ער האט זיך אָנגעהויבען שפיעלען מיט די קינדער, יעדעס מאל געכאפט איינס און אָבגעצעהלט אויף דעם אַנגעגעהומסטען אָרט, וואו עס איז זיס צו פאטשען... אזוי פיעל פעטש פאר יעדען קינד, וויפיעל עס צעהלט יאהרען. דאס פאטשען איז די געדעלעך האט די קינדער זעהן אמוזירט און זייער לאכען און פרייד האבען אויפגעוועקט די איבעריגע קינדערלאך, וועלכע זיינען געשלאפען מיט דער מאמע'ן. און עס האט אָנגעהויבען צו ווערען א

פֿעלקער־וואַנדערונג, פון טאַטע'ס בעט צו דער מאמע'ס און פער־
קעהרט, ביז אזוי לאַנג און ברייט, ביז זיי האָבען אַרויסגערופען דעם
„שאַטען“, זיי האָבען אויפגעוועקט די מאמע'ן.

— וואָס פאַר אַ שוואַרצע יאָהר אויף זייערע קעפּ? וואָס האַסטו
טאַג געמאַכט? וועניג איז דיר דער טאַג, בעדאַרפסט נאָך די נאַכט?
די קינדער האָבען איבערגעצויגען די קאַלדרעס איבער די קעפּ־
לאַך און געמאַכט זיך שלאָפען, שנאַרכענדיג הויך. איינס, נאָר
דאָס קליינע, האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען און אַרויסגעהילכט
מיט אַ געלעכטער. האָבען איהם די אנדערע נלייד נאַכגעטהאַן,
וואָס דאָס האָט פֿערהילכט דאָס קליינע שטימלע.

אחרן האָט צוזאַמען מיט זיינע קינדער איבערגעצויגען די קאַלדרע
איבער'ן קאַפּ, אויך מוראַ האָבענדיג פאַר דער ווייב. און די קינ־
דער'ס לאַכען און פֿרייד האָבען אַרויסגערופען ביי איהם נייע שטראַ־
מען פון ענערגיע. ער האָט מיט אַמאָל אַנגעהויבען צו פֿערשטעהן
דעם געדאַנק פון הויז־נייהען... ער האָט פֿערשטאַנען זיין אַכט־
יעהריגעס לעבען, פאַר וואָס ער איז אַבגעזעסען אויף דער בויערי
ביים אַנקעל מאָזעס, און בעשטימט וויעדער זיך איינצופֿערדיב'ען
אין דער נאָדעל — פאַר דעם לאַכען און פֿרייד פון די קינדער...

3.

פ א ר ט א ג.

עס איז נאָך געווען טיעף אין דער נאַכט, ווען די זאָרג האָט
אחרן מעלניק אַרויסגעיאַגט פון שטוב. אין די בעטען זיינען נאָך
אַלע, דאָס ווייב און די קינדער געשלאָפען. אַחרן מעלניק האָט זיך
אַנגעטהאַן אין דער שטיבל. ער איז אַרײַן אין דער קיך, אויפֿגעהויבען
דעם טאַפּ, אונטער וועלכען דאָס ווייב האָט בעהאַלטען דאָס ברייט
פאַר די קינדער, געוואַלט אַרויסנעהמען דאָס שטיק. ער האָט זיך אַן
עפעס דערמאַנט, געגעבען אַ מאַד מיט דער האַנד און איז צוגעגאַנג־
גען צו דער טהיר.

— טאטע, וואו געהסטו? — האט איהם מאשא אָנגעכאַפט ביי דער האַנד.

— דו ביזט עס, מאשא? וואָס האָסט דו זיך אַזוי פֿריה אויפֿ-געכאַפט? צוריק אין בעט אַרײַן!

— אײך האָב געזעהן, ווי דו האָסט זיך אָנגעטהאָן. אײך וועל דיר ניט לאָזען געהן. אײך האָב מורא, וועסט ניט צוריקקומען. א פּער'עקשנ'טער ביטערער שמייכעל האָט פּערקרימט אהרן'ס ליפּען:

— נאָר, געה צוריק אין בעט אַרײַן, וועסט מיר יעדען טריט נאָכגעהן? אײך געה אַרויף צום פּעטער בעריל — אײך בעדאַרף זיך מיט איהם אָן עצה האַלטען, מיר וועלען צוזאַמען געהן צום אָנקעל מאַזעס.

מאשא האָט געקוקט דעם פּאַטער אין די אויגען אַרײַן.

— וועסט אין אַבענד אַהיים קומען?

— געוויס וועל אײך אַהיים קומען — וואו דען וועל אײך געהן? — מאשא האָט פּערגעסען, אז זי איז שוין „אן ערוואַקסענע“.

עס איז עפּעס איבער איהר געקומען. זי האָט זיך פּלוצלונג געגעבען אַ נאָרע צו צום פּאַטער, אַרײַנגעשטעקט איהר קעפּעל אין זײַן בויך אַרײַן און האָט געזאָגט:

— האָב נישט קיין זאָרג. — וואָס האָסטו זאָרג? מיר'ן זיך

שוין אָן עצה געבען... אײך'ל געהמען אין גראַסערי, ער וועט באַרגען... זאָרג ניט פאַפּא, עס וועט זײַן אַלל־רײַט.

אהרן'ען האָט עפּעס פּערדראַסען די רייד, האָט ער געמורמעלט:

— עס איז אַלל־רײַט, גוד באי. און ער האָט פּלינק פּערלאַזט

דאָס הויז.

איבער דאָן־טאָן ניו יאָרק איז אויפגעגאַנגען די זון, ווי אַ פּרעמד

דער וואָס קומט צום ערשטען מאל אין אַ לאַנד אַרײַן, האָט זי גע-בלאָנדזשעט איבער די ווייטקייט און ברייטקייט פֿון הימעל און האָט פּאַראַויס פאר זיך אויסגעגאַסען וועללען מיט ליכט, וועלכע האַבען פּערפליצט פּעלדער־הימעל. נאָך האָט גערוהט אין טיעפּען שלומער די שטילקייט פֿון דער נאַכט איבער די איינזאַמע הויכע שפיצען און דעכער פֿון די דאָן־טאָן'ער הימעל־קראַצערס. עס איז געווען, ווי זיי וואַלטען זיך געוועקט פֿון אַ שלאָף אויף — און די טויזענדער,

טויזענדער שויבען־ווענד האַבען אָנגעהויבען אַנטסקענען צו פינקלעך דעם מאָרגען־ליכט. דאָס פֿאַרגען־ליכט האָט געוועקט, און אויף דער אייזערנער ריען, דער וויליאַמסבורגער בריק, וואָס ליגט איבער'ן טייך, האָט זיך געוועקט פֿון שלאָף, אויסגעצויגען הענד און פיס און דאָס ערשטע שטיקעל אַרבייט אָבעטהאַן — אַרײַבערגעפיהרט די פּערשלאָפּענע קאַר מיט אַהרן' מעלניק און אַ שלאָפּענדען קאַנדוקטאָר... איבער די גאַסען פֿון דאָרף־טאָן האַבען זיך אָנגעהויבען צו ווייזען די ערשטע... איינזאַמע זיינען זיי נאָך געווען... מענשען וואָס לעבען אין דער נאַכט, מיכ'ר־וועגען און בעקער־וועגען, און צייטונגס־טרעגער... דאָס גרויסע ניו יאָרק וועקט זיך ערשט... דאָס ערשטע רור־פען... פֿון ערגעץ־וואו קלינגט אַ קאַר, קלאַפּט אַן איינזאַמער עלע־ווייטעד איבער די קעפּ... איבער די גאַסען זיינען נאָך פּערשפּרייט די רעשטלאַך פֿון נעכטיגען טאַג. קאַנען אַש, האַלבע פּערברענטע קאַסטענס וואָס אינגלאַך האַבען נעכטען אָנגעצונדען, אַלטע שטי־קער מעבעל אַרויסגעוואָרפען פֿון אַ שטוב... אויף די ברעטלאַך פאַר די פּענסטער לופטערט זיך דאָס נעכטיגע עסען... און פּערדאַרטע, אויסגעטריקענטע שטיקער וועש טאַנצען ווי פּריה־מאַרגען־שדים אויף די פייער־עסקייפּס, אויף די שנייערען... די נאַכט איז געוואָרען גע־כאַפט פֿון טאַג און ענטפּלעקט פאַר די ליכטיגקייט אַלע פּערבאַרגעני־הייטען און סודות פֿון דער נאַכט...

מיט אַ שולדיג בעוואוסטיגן שמייכלעל איז אַהרן אַרויף אויף די פינסטערע טרעפּ. שטיקענדע ריחות פֿון נעכטיגען עסען, פֿון שלאָפּענדיגע מענשען, פֿון ניט־געלופּטערטעם בעמ־געוואַנד האָט זיך געהערט פֿון אַלע טהירען... איז איינעם מיט די ריחות האַבען זיך פּערנומען קינדישע שטימען, וואָס וויינען פֿון די וויגען אַרויס; פֿון אַ טהייל טהירען האָט זיך פּערנומען אַ שילטען צווישען מאַן און ווייב, און איבער זיי אַלעמען, אויפ'ן לעצטען שטאַק, האָט אַהרן געהערט פֿון דער טהיר אַרויס דעם ברודער'ס בעקאַנטען גמראַ־נגון, לערנענדיג משניות.

דעם ברודער האָט ער געטראָפּען אין טלית און תּפּילין, זיצענדיג ביים טיש, אין אַ ריין ווינקעל אין די קיטשען, און הויף לערנענדיג משניות. זיין גמראַ־נגון האָט ניט אויפגעוועקט טשאַרלי'ן, דעם זוחן, פֿון שלאָף, וועלכער איז געלעגען אין אַן אויפגעלעגט בעט אין אַ

צווייטען ווינקעל. בעריל האט דערזעהן זיין ברודער, האט ער איר
בערגעהאקט דעם גמראנגון און אויסגערופען מיט פרייד, וועלכער
איז געקומען פון דעם אידענ'ס קלאהרע אויגען ארויס, ווי א טויב :
— הער, זעה נור, ווער עס איז דא, אהרן, וואס טהוסטו אזוי
פריה ?

— איך בין ארויפגעקומען דיר הערען לערנען. איך ווייס אז דו
לערנסט אין דער פריה בעפאר דו געהסט ארכייטען.

דער ברודער האט זיך ארומגעקוקט אויב קיינער הערט ניט.
האָט ער זיך אבגערופען אין דער שטיל :

— וואָס האָסטו דיר געמאכט אַ ברוגז ? מיט וועמען ? מיט
דיין ווייב און קינד ? וועלכער איד טהוט דאָס ? נעכטען איז דאָ
געווען דיין מיידעל, מאַשא, דיר זוכען. עס איז דאָך אַ רחמנות, וואָס
טהוסט דו !

— איך בעט דיר, רעד ניט מיט מיר וועגען דעם — האָט זיך
אהרן אַבגערופען שטרענג, אז ניט האָסטו דו מיר שוין מעהר ניט. איך
בין ארויפגעקומען צו דיר, געפינט זיך דארט, ביי דיר איז שאַפּ.
אַ פלייס, אפשר ?

— וואָס, ביי שוירטס, צווישען שיקסעס ? וויפיעל וועסטו פער-
דיענען ? און וואָס איז די מעשה מיט'ן אנקעל מאָזעס ? מען האָט
דאָך מיר געזאָגט, אז דו לערנסט זיך פאר אַ קאָטער — און ער האָט
צוגעזאָגט.

— זאָל ער ברענען, זיין שוועל וויל איך ניט איבערטערעמען
מעהר — איך בין איהם מוחל די גליקען. אויס משפחה, ארכייד-
מען ביי משפחה איז ערגער ווי גיהנום. שוין גענוג, איך וויל פראווען
ביי אַ פרעמדען.

— אָבער ביי שוירטס, צווישען אלטע אידען און שיקסעס.
להבדיל, דו, אַ טאָטע פון פיער קינדער — וויפיעל וועסטו פער-
דיענען ?

— וואָס עס זאָל ניט זיין — אַבי עפעס נייעס, — אַבי עפעס
אנדערש. — מיר וועלען זעהן. — מיר וועלען פאהרען אין איינעם.
גענעדעל איז ארויס פון דער צווייטער שטוב, און כאַטש גענעדעל
איז שוין געווען אַ באַבע פון אַ גאַליציאַנער אייניקעל — און געני-

דעל איז שוין צוועלף יאהר אין אמעריקא און האַלט פּינף קינדער אין באַראַד, און מיט אַנגסטען רייסט זי פון זיי ארויס די פען, דאָך טראַגט נאָך גנענדעל דאָס זעלבע עלעגאַנטע שייטעל מיט דריי גע- קרייזטע לאַקען אויף דעם גלאַנצענדיגען שטערן, אזוי ווי זי איז גע- וואָהנט געווען אין דערהיים, אין פּוילען, ביי אַ פאַראַדנע שוהלגאַנג אין שבת און יום־טוב. אזוי ווי אמעריקא האָט געהאַט אַ פּערניכטענ- דען עפעקט אויף איהר מאַן בעריל, געמאַכט אויס איהם אין אַ גאַנץ קורצע צייט אַן אַלטען אידען, מיט אַן איינגעהויקערטען רוקען, אזוי האָט אַמעריקא געווירקט אויף גנענדעלען, זיין ווייב, גאר פּערקעהרט. גנענדעלעל איז אין אמעריקא אינגער געוואָרען. זי איז דאָ געוואָרען „ליבעראַל“. אַנשטאַט דעם צאינה וראינה, וועלכעס איז געווען איהר גייסטיגע שפּיז פון דערהיים — האָט זי דאָ געלעזען אידישע צייטונג- גען, מיט אַלסדינג זיך אינטערעסירט. די קינדער האָבען זי אַפט מיט גענומען אין אידישען טהעאַטער, פון וועלכען זי האָט גרויס הנאה גע- האַט, און לייעב געהאַט זיך צו פּוצען אין די טעכטער'ס אויסגעטרע- טענע קאַמאַשען אָדער איבערגעמאַכטע קליידלאַך, אזוי, אַן גנענדעלעל האָט אין אַ געוויסער מאָס אַנגעהאַלטען די „מאָדע“ נור אַכיסעל פּער- שפּעטיגט... דעם מאַז'ס לערנען און פרומקייט, וועלכעס איז געווען איהר שטאַלץ און איהר גליק אין דערהיים — האָט דאָ ביי איהר וועניג ווערטה געהאַט, און ווייל די מאַשין האָט אויס בערלען אזוי פריה געמאַכט אַן אַלטען, איינגעהויקערטען מאַן, האָט ער פּער- לאַרען יעדען חו און אַנזעהן אין איהרע אויגען. ער האָט געהאַט ביי איהר אַ שווער לעבען אויף דער עלטער.

— נו, פאַק איין דיין פּעקעל און מאַך פּלאַץ, די קינדער דאַרפען ברעקפּעסט עסטן (גנענדעלעל האָט זעהר לייעב געהאַט צו בענוצען אין איהר שפּראַך די נייע ווערטער פון די קינדער).

— שויה, שויה, עס איז שוין טאַג געוואָרען. די חברה הויבען זיך אויף — האָט בעריל געזאַגט צום ברודער מיט אַ שמייכעלע, וואָס איז געקומען פון זיינע ריינע קוואַלענדיגע אויגען — צונעהמענדיג זיינע ספרים און אוועקטראַגענדיג זיי אין אַ ווינסעל אַריין — דו ווייסט, אַרדן, אין דער היים האָב איך געלעבט בייטאַג, מיט אַלע מענ- שען צוגלייך, ווען אַלע זיינען וואָך. דאָ לעב איך בייטאַכט, ווען אַלע שלאַפען. בייטאַג וואָס בין איך? גאָר נישט, אַ וויסטער שוירט-

מייקער, זיין צווישען אימאליענישע שיסעסעס און נעה העמדער. איד
 בין גאר ניט ביי מיין ווייב, ביי מיינע קינדער. ביינאכט, זעהסטו,
 אבער, ווען אלע שלאפען — בין איד ווידער צוריק בעריל, לערן איד
 מיר מיין בלאט גמרא, מיין משניות. איד הער אויס, וואס דער תנא
 זאגט, ווי אין דער היים. מיר דאכט זיך, אז איד בין אין ביתהמדרש
 און לערן. אמעריקא איז א פערדרעהטע וועלט. דא לעבט מען
 ביינאכט, און מען איז טויט בייטאג.

4

דער ברודער בעריל מיט זיינע קינדער.

— טשאַרלי, טשאַרלי, הויב דיר אויף, נו, ס'זיינען דאָר שוין
 אלע אַנגעטאהן — האָט די מוטער געוועקט דעם באַי, וואָס איז נע-
 שלאָפען אין דער קיטשען אויפ'ן אויסגעשטעלמען בעט, וואו דער
 פאָטער האָט געדאווענט.

— וואָס ער שלאָפט נאָר, דער לערן-בכור? ער מיינט, אז ער
 איז אין דער היים. ער וועט ווידער פערלירען דעם דזשאַב, און מיר
 וועלען מוזען ארבייטען פאר איהם — האָט זיך אַנגערופען דבורה,
 בעריל'ס עלטסטע מאַכטער, אַ מידעל פון אַ יאָהר עטליכע און צוואַנ-
 ציג, וועלכע איז אריינגעקומען פון צווייטען שטוב אַנגעטאהן איז
 העט און זשעקעט גרייט ארויסצוגעהן, און פון איהר טונקעל-ברוין
 געזיכט האָבען ארויסגעקוקט אַ פאַר פרישע אויגען, נור די דיקליכע
 ליפען און די בלאָהע אַדערען ביים האַלז, וועלכע זיינען געווען זעהר
 דיין, האָבען געמאכט איהר אויסזעהן רחמנות'דיג, אַן אויסזעהן, וואָס
 האָט דאָס פערעלטערטע מיידעל זעהר אויפגערעגט. און צייט איהר
 אינגערע שוועסטער, ראַחעלע, האָט חתונה געהאט פריהער פאר איהר,
 איז די מיידעל געוואָרען אונערטרעגליך אין שטוב.

— שוין, זיך אויפגעהויבען, וואָס ווילסטו פון איהם? — האָט די
 מוטער זיך אריינגעמישט.

נור טשאַרלי, מיט אַ גרויסע פערפעדערטע טשופריגע און מיט
 אַ פערוועכט פנים פון שלאָף, האָט זיך אויפגעכאַפט, ווי אַ פייער

וואָלט אויסגעבראַכען, ארומגעקוקט זיך פּערוואַונדערט. באַלד זיך גע-
פונען אין דער לאַגע, אויסגעריבען זיך די אויגען און גענומען זיך
אַנטהאַן לאַנגזאַם.

— מאַמא, דער ברעקפּעסט נאָך ניט פּערטיג? אי דאָן קער, וועל
איך עסען ברעקפּעסט אויס-סייד. איך האָב ניט קיין צייט צו וואַר-
טען, אז דער פּאַרמאַן זאָל מיר אַראַברעכענען פון דער פּעי.

— אַבער דבורה, אַט שוין, די קאווע שטעהט שוין אויפ'ן טיש.
דער טאַטע האָט זיך נור פּערשפּעטיגט אַביסעל מיט'ן דאוונען. דער
פּעטער איז געקומען, זעהסט, אַט שוין, וואָס ווילסטו? — איז די
מוטער פלינק צוגעלאַפּען צום קיכעל.

— עס איז ניט מיין ביזנעס, יאָ פּעטער אָדער ניט פּעטער, אז
איך קום אַרויס דאַרף מיין ברעקפּעסט שטעהן אויפ'ן טיש. איך קען
מיד ניט פּערשפּעטיגען צוליעב מיין פּעטער.

— דבורה'לע, — האָט זיך דער פּאַטער אַנגערופּען צונויפליי-
גענדיג די תּפּילין — דבורה'לע!

דבורה'לע, וועלכע האָט נאָך גוט געדענקט דעם פּאַטער פון דער
היים, געדענקט נאָך די גוטע צייטען, ווען דער פּאַטער איז געווען
דער אַנגעזעהענער חסיד אין שטעדטעל, און געפיהרט דאָס שעהנע
הויז; דורכגעמאַכט די ביטערע צייט, ווען דער פּאַטער איז אַרעמער
געוואָרען, איז אַנגעקומען מיט די פּאַמיליע אין אַמעריקא שוין אז
ערוואַקסענע, האָט געפיהלט צום פּאַטער אַ געוויסען רעספּעקט מעהר
ווי אלע אַנדערע קינדער. דעם פּאַטער'ס רופּען „דבורה'לע“ האָט זי
דערמאַנט און דער אַלטער היים, אין די שטוב אין שטעדטעל, ווען
פּאַטער און מוטער האָבען זי גערופּען מיט דעם זעלבען נאָמען. זי האָט
זיך אַבגעשטעלט, געוואָלט צוגעהן העלפּען דער מאַמע'ן גרייטען דעם
ברעקפּעסט צום טיש, ווי זי איז געוועהנט געווען, נור ווען זי האָט
געקוקט אויפ'ן באַי, וועלכער האָט זיך לאַנגזאַם אַנגעהאַן, נישט גע-
אילט, מיט אַ רוהיגקייט, האָט עס איהר פּערראַסען.

— וועל, אז ביי אונז געהט אלעס מיט'ן קאַפּ אַראַב.

דבורה איז געווען די ערשטע פון די קינדער וועלכע האָבען פּער-
דיענט געלד און אַהיים געבראַכט דער מאַמען. זי האָט פּערדיענט
געלד פון ערשטען טאַג און וואָס זי איז אַראַבגעקומען אין אַמעריקא —
האָט זיך איהר געדאַכט, אז זי איז די אַמת'ע בעלי-בית'טע פון שטוב.

זי האָט ניט פּערגונען וואָס איהרע אינגערע ברידער און שוועסטער האָבען נאָך פּערכאפט די פּאַבליק סקוהל, איינער אַ יאָהר, דער אנדער־דער צוויי. זי האָט געמוזט געהן כּאלד ארבייטען — האָט זיך איהר אַלץ אויסגעדאַכט, אַז זי, די איינציגע, האָט געאַרבייט פּאַר דער שטוב. כּאַטש איהרע ברידער און שוועסטער האָבען שוין לאַנג געאַרבייט און פּערדיענט געלד, נור אַם מעהרסטען האָט זי ניט פּער־גונען דעם אינגערען באַי, טשאַרלי, וועלכער איז געקומען קיין אמע־ריקא נאָך אַ קינד, און ער האָט פּערכאפט מעהר פּאַבליק סקוהל ווי די איבריגע קינדער, און כּאַטש היינט איז ער שוין ערוואַקסען, דאָר געהט ער ניט ארבייטען „סטעדי“, נור האַלט זיך אין איין לערנען אין די אַבענדען אין „פּריפּערעטאָרי סקוהלס“, און בייטאַג ארבייט ער ביי וואָס עס מאַכט זיך, אַמאַל יא, אַמאַל נישט. די שוועסטער האָט איהם ניט פּערגונען, וואָס דער באַי וועט באַלד אריינקומען אין קאַל־לעדזש, און אפּשר וועט ער זיך דערשלאַגען צו אַ לאַיער. צו וואָס ער שטרעבט. עס האָט זיך איהר אַלץ אויסגעדאַכט, אַז דאָס האָט זי אויף איהם אַזוי שווער געאַרבייט אין דער יוגענד, און דאָס צוליעב איהם זיינען איהרע ליפּען און הענד געוואָרען אַזוי גראַב און איהר האַלז דין און בעצויגען מיט בלאַהע אַדערען... צוליעב איהם איז זי איבער־געבליבען אן אַלטע מיידעל...

— עני־האן, מיין ברעקפּעסט וועט ניט פּערפאַלען ווערען. עס איז דאָ ווער עס זאָל עס אויפּעסען — האָט זי געוואָרפּען אַ בליק אויפ'ן באַי.

דער באַי האָט פּערשוויגען די שוועסטער. ער איז געווען צו־געוועהנט צו אַזעלכע סצענעס פון זיין יוגענד אַז. ער האָט די שוועסטער פּערשטאַנען און רחמנות געהאַט אויף איהר. און ווי אַ שולדיגער, וואָס ער האָט זיך אויפּגעצויגען אויף איהר חשבון, האָט ער זיך אַנגעטהאַן אין שווייגען.

— וועל, וואָס איז, וויעדער די בעל־הבית'טע? האָט זיך גע־הערט קלאַראַ'ס שטימע פון צווייטען שטוב. זי איז ארויסגעקומען — קוקסט מיך אַז, דערקענסט מיך ניט — שמיכעלט דער על־טערער ברודער גוטמוטהיג — יענער בעריל איז געשטאַרבען. דאָ בין איך נאָך אַמאַל געבוירען געוואָרען. איד געדענק שוין אַליין ניט יענעם בעריל. דאָ איז אַ גאַנץ אַנדערער.

אויך שוין אָנגעטהאָן אין העט און מאַנטעל. זי איז געווען מיט יאהרען אינגער פון דער שוועסטער; האָט פּערכאָפּט אַ יאהר פּאַבליק סקוהל און אַרבייט שוין ביי אַ בעסערען טרייד, ביי ליידיעס העטס, אַלס אַ סילס-ליידי, און די עלענאָנץ, וועלכע נויטיגט זיך ביי איהר טרייד, האָט מען אָנגעזעהן אַן איהרע קליידער און איהר בעוועגונג.

— עניי-האוו, מאַמאָ, זי איז דאָך נישט די גאַנצע בעל-הבית'טע דא איז שטוב, מיר גיבען דאָך אויך צושטייער צום שטוב. איז נאָט סאָ, מאַמאָ?

די שוועסטער האָט אָבער שוין נישט געהערט קלאַראַ'ס ווערטער. זי איז שוין געווען הינטער דער טהיר.

— נעהם שוין צונויף דיינע תּפּילין, מיט'ן תּהילים, מיט'ן טלית, נעהם שוין צונויף, אַלעס איז איבער דיר. אז עס קומט אין דער פּריה צולייגט ער זיך אזוי — אז די קינדער האָבען ניט וואו ברעקן פּעסט צו עסען, האָט גענענדעל אויסגעלאָזט איהר ביטער האַרץ אויפ'ן מאָן.

בעריל האָט זיך געשעהמט פּאַר'ן ברודער, האָט ער געשמיר בעל'ט מיט זיינע קלאָהרע קינדישע אויגען.

— גענענדעל, עס איז דאָך ווער דא איז שטוב, גענענדעל.

גענענדעל האָט זיך גאָר ניט אָנגערופּען. שמויל געגרייט צום טיש. אין אַ מינוט איז דער געבעט'טיש געוואָרען פּערוואַנדעלט אין אַן עס-טיש. בעריל האָט זיך געוואָשען און געשטופּט דעם ברודער צוב טיש.

אהרן, וועלכער האָט זיך שרעקליך געפּיהלט ביים ברודער, האָט שוין לאַנג געוואַלט אַרויסלויפּען פון שטוב, נור ער האָט גרויס רחמנות געקראָגען אויפ'ן ברודער, און ער האָט איהם זעהר ליעב גע-קראָגען, זעהענדיג זיינע ליידען, האָט ער אָנגעטהאָן אַ כּח איבער זיך, געוואָשען זיך (כאַטש ער האָט עס קיינמאַל ניט געטהאָן) און אוועקגעזעצט זיך ביים טיש מיט'ן ברודער עסען.

אז דער באַי איז צוגעקומען צום טיש אַהו הוט, אומגעדאָ-ווענט און אומגעוואָשען, עסען, האָט בעריל, וועלכער האָט דענסמאַל געהאַלטען פּאַר דער המוציא און ניט געטאַרט מפּסיק זיין, געברומט צום יונג: נו—נו—נו.

— וואס נו, אט שוין נו, — האט גענענדעל גענומען דעם בא'ס היטעל און אנגעטהאן איהם אויפ'ן קאפ — געה, טשארלי, זאג קריאת-שמע.

דער זיעבצעהרייאהריגער בא' האט געטהאן וואס די מאמע האט איהם געווייסען, גענומען דעם טאמענ'ס טלית ביי די ציצית, געמורמעלט א פאר ווערטער, א קוש געגעבען און אוועקגעזעצט זיך עסען.

— גענענדעל! — האט בעריל געברומט ביין.

— וואס איז? שוין, דו דאווענסט פאר איהם. דו דאווענסט פאר אלע. איז אמעריקא האט מען ניט קיין צייט צו דאווענען. אהרן האט אנגעקוקט די שוועגערין און האט זי ניט דערקענט. איז דאס די פרימע אידענע, וועלכע פלעגט אין דער היים זיין די זא-געריין אין דער שוהל און לויפען יעדעס מאל אין בית-המדרש אריין מיט א לעפעל, מיט א מעפעל א שאלה פרעגען? שטענדיג האט זי געהאט שאלות צו פרעגען. וואס איז דאס געווארען מיט איהר דורך דער קורצער צייט וואס זי איז אין אמעריקא!

נור גענענדעל, ווי געזאגט, איז אין אמעריקא געווארען „ליבע-ראל“. דאס הויז ביים פעטער בעריל איז געווען צוטהיילט אין צוויי פארטייען. איין פארטיי איז געווען דער פאטער מיט די עלטסטע צוויי טעכטער, דבורה, די פערזעסענע, און א אינגערע, וואס האט חתונה געהאט פאר א גאליציאנער, וועלכע האבען געדענקט דעם טאמען פון דער היים, ווען ער איז געווען גוט-אב, און רעספעקט געהאט פאר איהם. די אנדערע פארטיי, די מאמע מיט די אינגערע צוויי קינדער, טשארלי און קלארא, וועלכע האבען זיך האלב דא ערצויגען. זיי האב בען די מוטער ליעב געהאט און די מוטער האט זיי ליעב געהאט. און די רייבונגען פון די „פארטייען“ האט זיך געפיהלט ביי יעדען מאלצייט.

בעריל האט אויך נישט פערשטאנען וואס איז געווארען אין אמעריקא מיט זיין ווייב, נור ער איז געווארען צוגעוועהנט דערצו. ער האט אזוי פיעל זאכען נישט פערשטאנען דא אין אמעריקא — און איז געווארען צוגעוועהנט, און נאך ניט מעהר געפרענט. דער איד האט געלעבט די צוועלף יאהר, וואס ער איז אין אמעריקא, איינזאס, אליוו. אין מיטען קרייז פון זיין פאמיליע. ער האט מיט קיינעם קיין

וואָרט ניט געהאַט אויסצוריידען, ניט נאר זיינען זיינע קינדער פּערווייז טערט געוואָרען פאַר זיינע אויגען, נור זיין אייגען ווייב, מיט וועלכער ער האָט קינדער געהאַט און געלעבט אדורך זיין לעבען, איז איהם דא אין אמעריקא פערפערמרט געוואָרען. די איינזאַמקייט האָט דעם פרומען אידען אריינגעטריבען אין רעליגיעזער התפעלות. ער האָט געזוכט זיין לעבען אין זיין רעליגיאָן. די וועלט האָט ער שוין ניט געהאַט — האָט ער געוואָלט, אַז די צווייטע וועלט, וואָס ער גרייט זיך אָן, זאָל זיין וואָס רייכער און הערליכער... ער האָט ניט גע- געסען פון דעם זעלבען ברויט וואָס זיין משפּחה, מוצאי שבת איז ער געגאַנגען צו אַ בעקאַנטען אידען, אין אַ אידיש געסעל, וועלכער האַנדעלט מיט כשר'ע פּוטער און קעז און וועלכען ער האָט געקענט אַלץ אַן עהרליכען אידען. ער האָט געדאווענט מיט איהם אין איין שטיבעל — און האָט זיך געקויפט אַ האַלב פונט פּוטער און אַ קעזעל און פון דעם האָט ער געלעבט פון איין וואָך צו די אנדערע... און פון דעם כשר'ען עסען האָט ער יעצט געגעסען.

איז אַ פּערטעל שעה ארום איז שוין גענענדעל'ס שטיבעל געווען ליידיג און שטיל — אַלע זיינען אַוועק צו דער ארבייט.

אַז אַהרן מיט בערלען זיינען ארויסגעקומען אויף דער גאַס ארויס — האָט אַהרן אַנגעקוקט זיין ברודער און ערשט יעצט האָט ער געזעהן ווי דער ברודער האָט זיך פּערעלטערט דורך דער קורצער צייט וואָס ער איז אין אמעריקא. ער איז שוין געווען אַן אַלטער מאַן מיט אַ גרויע באַרד און אַן איינגעהויקערטען רוקען. און ווי לאַנג איז עס גאַר, ווי אַט דער אַלטער מאַן איז געווען בעריל חסיד פון קוזמין, מיט אַ שוואַרצע באַרד און מיט בליהענדע רויטע באַקען און מיט גלאַנצענדיגע שוואַרצע אויגען? בעריל חסיד, וועלכער פלעגט זיך קאַכען אין קהל'שען טאַפּ, אַ איד אַ ברען, אַ סוחר פון אַמאָל, געפּאָהרען נאָך גער צום רבי'ן — אַ וואוילער לערנער — דאַס איז ער? אַהרן'ען האָט זיך געדאַכט, אַז ער האָט צוויי ברירער, אַז יענער בערעל חסיד איז איבערגעבליבען אין דער היים, אין'ם קליינעם שטעטעלע, און דער, דאָ, איז אַן איינגעהויקערטער אַלטער אַפּערייטאַר, אַ קלאַגענדער צובראַכענער איד... בעריל האָט בעמערקט ווי אַהרן קוקט איהם אָן, און פּערשטאַנען וועגען וואָס ער קלעהרט.

— אָבער, בערליך — שמייכעלט אהרן — ווי קענסטו דאָס...
 אהרן האָט געוואָלט עפעס זאָגען און אָבגעהאַקט אין מיטען.
 — נאָר, עס איז שוין געהענטער ווי ווייטער. איד האָב גאָר
 ניט צו פערלאַנגען פון דער וועלט. איד בין שוין צופריעדען.
 אהרן האָט ערשט יעצט פערשטאַנען פאַר וואָס דער ברודער
 ביי דער גאַנצער פערשקלאַפונג האָט נישט פערלוירען דעם מוטה און
 האַפנונג. ער האָט ניט געוואוסט ביז איצט פאַר וואָס דער ברודער
 איז אזוי רוהיג און גליקליך; פאַרוואָס זיינען זיינע אויגען אזוי
 קלאַהר און ריין געבליבען. יעצט האָט ער עס געזעהן. דער ברודער
 האָט אַ גלויבען אין יענער וועלט, און וואָס געהענטער ער איז גע-
 קומען צו יענער וועלט, אלץ גליקליכער און רוהיגער איז ער געוואָ-
 רען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אזוי ווי ער זעהט דעם ברודער
 צופאַהרען צו אַן אינזעל, וואו עס ווארטען פאַר איהם אָנגעגרייט
 אוצרות וואָס ער האָט אָנגעזאַמעלט דורך דעם גאַנצען לעבען און ער
 פאַהרט אָבגעהמען זיין פערמעגענס. וואָס געהענטער ער קומט צו
 צו דעם אינזעל, אלץ רוהיגער און גליקליכער ווערט ער. דער גלויבען
 אין דער צווייטער וועלט האָט דעם ברודער געגעבען כח איבערצור-
 טראָגען אזוי רוהיג, מיט געדולד, די נויטען פון דער וועלט. און דעם
 ערשטען מאָל האָט אהרן מקנא געווען דעם ברודער זיין גלויבען. און
 ער האָט אָנגעהויבען צו זוכען אין זיין לעבען עפעס אזעלכעס, וואָס
 זאָל עהנליך זיין צום ברודער'ס גלויבען, און ער האָט גאָר ניט גע-
 פונען. זיין לעבען איז געווען פּוסט — און נור אַרימקייט, וואכערדיג
 קייט און טרוקענע שקלאַפישע ארבייט פאַר דעם אַרימען טאַגמעג-
 ליכען ברויט...

— קום, אהרן, מיט מיר.

— וואו אהין?

— איד וועל דיר צוריקפיהרען צום אַנקעל מאַזעס. איד וועל
 בעטען פאַר דיר, אז ער זאָל דיר צוריקנעהמען אויפ'ן פלייס. מן
 הסתם איז דאָך שוין אונזער מול אזוי... מיר מוזען אַבריקטען גלות.
 געהייסען פון אויבען... אפשר אויף דער אנדערער וועלט... ווער
 ווייסט? זאָג מיר, אהרן, רן דאווענסט אַמאַל?
 — איד האָב קיינמאַל נישט געקלעהרט. וועגען דעם — האָט
 אהרן צו זיך אליין געזאָגט.

— אויב אזוי, צו וואָס טויג דאָס גאנצע לעבען? צו וואָס
 לוינט עס זיך?
 — „צו וואָס לוינט עס זיך“ — האָט אהרן נאָכגעזאָגט דעם
 ברודער'ס ווערטער אין זיין געדאַנק, און טאקע נישט געוואוסט צו וואָס
 עס לוינט זיך — אַז קיין אנדער לעבען ווי אויף דער וועלט האָט ער
 נישט געהאַט. און דאָס לעבען איז געווען און אַרימעס, אַ מיאוס'עס
 — און אַ לאַנגווייליגעס... און דאָך איז ער געגאנגען נאכ'ן ברודער
 צום אָנקעל מאָזעס בעטען זיך, אַז מען זאָל איהם לאָזען פאַרטועצען
 דאָס לאַנגווייליגע לעבען...

5.

אָנקעל מאָזעס.

פאַר אַ שטיק, שטיק צייט פריהער, בעפאַר אונזער געשיכטע
 פאנגט זיך אָן, האָט זיך אַמאָל אין אַ קליין שטערטעל אין פוילען
 פּלוצלונג בעוויזען אַ פרעמדער, אַנגעטהאַז אנדערש ווי אלע איינ-
 וואָהנער פון שטערטעל, קורץ געקליידעט, דייטש, אין מאָדנע גע-
 קעסטעלמע הויזען, געמאַכט אויס אַ ווייבערשע סחורה מיט אַ ברייט
 שטיף קאַפּעליושעל און אַ ווייסען ווייט אויסגעשניטענעם קראַגען.
 אַ פאַטער-מעדרער, ווי מען האָט עס דענסטמאָל גערופּען. גרויסע
 גאַלדענע רינגען אויף די הענד און אַ גאַלדענע קייט אויף די סאַמעט-
 געקעסטעלמע וועסט; אַ מענש אַהן וואַנסעס, נור מיט אַ בערדעל.
 דער פרעמדער האָט אַרויסגערופּען אַזאַ ערשטוינען, אַז ווען ער וואָלט
 ניט געגאנגען אין גאַס מיט אַ נוט-בעקאַנטען איינוואָהנער, מיט
 יוסף'שי קאַשען-מאַכער, וואָלט מען זיך פאַר איהם דערשראָקען.
 נור אלטע איינוואָהנער האָבען באלד אין דעם פרעמדען דערקענט
 יוסף'שי קאַשען-מאַכער'ס עלטסטען זוהן, וועלכער איז אוועק מיט
 יאָהרען צוריק אין די ווייטע מקומות. יונגע מענשען האָבען גאָר ניט
 געוואוסט, אַז יוסף קאַשען-מאַכער האָט אַ עלטסטען זוהן, און די,
 וועלכע האָבען יא גערענקט, האָבען געמיינט, אַז ער איז שוין לענגסט
 געשטאַרבּען. זיין בעווייזען זיך פּלוצלונג אין די געסלאַך פון שטער-

מעל האט ביי פיעלע ארויסגערופען זכרונות פון די יוגענד. זיי האבען דערקענט אין דעם פרעמדען זייער יוגענד פריינד, זייער חדר-חבר, און זיינען צוגענאנגען צום פרעמדען און האבען איהם אָבגעגעבען דעם ברייטען שלום-עליכם. באלד איז דאָס גאנצע שטעדטעל געוואָהר געוואָרען פון דעם „אמעריקאנער“, וואָס איז צוריק אהיים געקומען פון די ווייטע, ווייטע מקומות. און איז אבענד איז יוסף קאשעו מאכער'ס שטיבעל בעלאגערט געוואָרען פון קרובים, נאָהענטע און ווייטע, פון שכנים און גלאַט איינוואָהנער פון'ם שטעדטעל, וועלכע זיינען געקומען נאָכפרעגען זיך נאָך זייערע וואָס זיי האָבען אין אַמעריקא. האָט איינער געהאט אַ זוחן אין אַפריקא, אין בראַזיליען אָדער אפילו אין לאַנדאָן — ענגלאַנד, איז מען געקומען זיך נאָכ-פרעגען אויף איהם ביים אַמעריקאנער. ווייל וואָס דאָס איז אמעריקא אזעלכעס האָט מען נאָך ניט גאַנץ גוט געוואוסט אין שטעדט-טעל, און אלעס האָט געהייסען דענסטמאַל אַמעריקא — פון יענער זייט גרענעץ אָן, האָט זיך אויסגעוויזען, איז איין-איין גרויסע שטאָרט, און די שטאָרט הייסט אַמעריקא.

באלד האָט דאָס שטעדטעל אָנגעהויבען צו קלינגען פון דעם „אַמעריקאנער'ס“ רייכטהום. מען האָט דערצעהלט פון אַ שמעקען מיט אַ גאָלדענעם קאַפּ, וואָס ער האָט געבראַכט דעם פּאַטער זיינעם, און פון מתנות, גאָלדענע זייגערס און קייטען, וואָס ער האָט גע-בראַכט די כרידער און די גאנצע משפּחה. און האָט ער זיך נור שבת אין גאס ארויסגעוויזען אין אַ נייעם געקעסטעלטען אַנצוג, אַן אויבער-ראַק מיט אַ זיידענעם אונטערשלאַק, און ביי דער שעהנער עליה וואָס מען האָט איהם געגעבען, האָט ער פאר'ן פּאַטער געלאָזט מאַכען אַ מי שברך און געשאַנקען אַ גאנצען רובעל — האָט דאָס ארויסגערופען אזא רויש, אז דאָס גאנצע שטעדטעל האָט זיך געטראָגען אין וואָל-קענס פּאַנטאָזיע פון דער לעגענדע פון „אַמעריקאנער'ס“ רייכטהום. יוסף'שי קאשעו-מאַכער, וועלכער איז געווען אין שטעדטעל ניט קיין זעהר אָנגעהענער בעל-חבית, אַ איד, וואָס האָט אַ גאַנצע נאַכט געמאָהלען קאשע אין אַ קליין געוועלבעל און שטענדיג אַרומגענאנגען בייטאָג אַ פּערשלאָפּענער, אין מיט אַמאָל געוואָרען אזא אָנזעהענער בעל-חבית, ווי ער וואָלט דאָס גרויסע געווינס געווינען. און אַ נאַכ-צען שבת האָט מען געהאַלטען אין איין טראָגען קוגעל און טשאַלענט

פון שעהנע אָרענטליכע בעלי־בתי'ס טישען צו יוסף קאַשענ־מאַכער'ס שטוב, מכבד צו זיין דעם גרויסען נאסט, דעם „אַמעריקאַנער“.

גערעדט האָט מען, אז דער אַמעריקאַנער איז אַראָפּגעקומען אין שטעדטעל אַרײַן גרויסע געשעפטען מאכען, אז באלד נאָך שבת שטעלט ער זיך מאַכען אַ גרויסע קאַשע־מיהל, און ער האָט שוין אָפּגעקויפט ביים שררה פון שטעדטעל די פעלדער הינטער דער שטאָדט. אידען האָבען זיך געמאַכט חשבונות, אז זיי וועלען גליק־ליך ווערען דורך איהם. און נאָך שבת זיינען אַרײַנגעקומען צו יוסף'שי קאַשע־מאַכער פּערשיעדענע בעלי־בתי'ס, אידען מעקלער און אידען סוחרים, און האָבען אָנגעהויבען אַנצושלאָגען פּערשיעדענע געשעפטען. אַיינער — אַקסען, דער צווייטער — וואָלף און אַ דרי־טער — אַ הלואה דעם שררה פון שטאָדט אויף גוטע פּראָצענטער. אַנדערע זיינען ווייטער און טיעפּער געאַנגען און אָנגעהויבען זיך ערעל צו אינטערעסירען מיט האַרץ־אַנגעלעגענהייטען. ווארים געהערט האָט מען, אז דער אַמעריקאַנער איז נאָך אַ בחור. דער אַמעריקאַנער האָט אַלץ אויסגעהערט זעהר ערנסט, מיט אַלעס זיך אינטערעסירט, אויף אַלעס זיך נאָכגעפּרעגט און די אַיינצעל־הייטען פון אַלעס גע־זואַלט וויסען, און האָט אַלעמען האָפּנונגען געגעבען, און עס האָט זיך אויסגעדאַכט, אז אַט שוין־שוין געהט ער טהאַן דאָס געשעפט.

זר קיין געשעפטען איז שטעדטעל האָט ער ניט געטהאַן.

אין אַ פּאָר וואַכען אַרום, אז דער אַמעריקאַנער האָט זיך אַרומ־געדּרעהט אין שטעדטעל פּוסט־און־פּאַסט, געוואָהנט אַלץ ביים פּאַטער דעם קאַשע־מאַכער, קיין מיהלען האָט ער ניט אויפּגעמויערט און קיינע געשעפטען האָט ער ניט געמאַכט און קיין גראַשען האָט מען ביי איהם ניט פּערדיענט — האָט ער זיין גאַנצען רײַך פּערלאָרען. קיינער האָט זיך שוין מיט איהם ניט אינטערעסירט. די אַמעריקאַנער געקעסטעלטען הויזען האָבען קיין בעוואונדערונג מעהר ניט אַרויסגע־דופּען, אפילו זיינע גאַלדענע רינגען מיט די גאַלדענע מתנות. יוסף קאַשע־מאַכער איז געוואָרען אויס מחותן. מען האָט ווייטער גע־הערט אַ גאַנצע נאַכט די שטיין־מיהלען אַרויסוויינען פון געוועלבעל אַרויס און בייטאַג געזעהן אַ שלאָפּעדיגען פּערמעלטען אידען. יעדער האָט געהאַט צו טהאַן מיט זיינע אַייגענע געשעפטען. און „אַמע־ריקאַנער“ האָט מען מעהר ניט געדענקט.

נור ווען קיינער האט זיך שוין מעהר ניט אינטערעסירט מיט דעם „אמעריקאנער“, האט זיך דער אמעריקאנער אנגעהויבען צו פער- אינטערעסירען מיט די איינוואהנער פון שטעדטעל. אויסגעפרעגט יעדען בעקאנטען פון וואס ער מאכט א לעבען, וויפיעל ער פער- דיענט א וואך, און וויפיעל ער בעדארף א וואך. אריינגעקומען אין פרעמדע שטובען און געזעהן ווי מען וואהנט און ווי מען לעבט, וואס מען עסט און אויף וואס מען שלאפט, און אז מען האט איהם גע- פרעגט צו וואס בעדארף ער דאס וויסען, אויב ער וויל געבען פרנסה, האט ער געשמייכלט:

— א מענטש דארף אלסדינג וויסען. עס איז גוט צו וויסען.

אין א געוויסע צייט ארום איז דער אמעריקאנער פערשוואונדען פון שטעדטעל, מיטגענומען א אינגערען ברודער מיט זיך, איבער- געלאזט דעם פאטער, זאגט מען, א פאך הונדערט רובעל דאס מיהלע- כיל צו פערגרעסערען. און אזוי ווי ער איז געקומען פון דער „אמע- ריקא“, אזוי איז ער פערשוואונדען. צוערשט האט מען עס אפילו ניט בעמערקט. נור דערנאך, אז מען איז געוואהר געווארען, אז דער „אמעריקאנער“ איז אוועק, האט מען גערעדט אין שטעדטעל אז עס האט גאר אנדערש ניט געקענט זיין. ווייל דאס אמעריקא איז א כשוף וואס לאזט ניט רוהען. און דער וואס האט נור די שוועל איבער אמעריקא איבערגעטראמען, וועט שוין ניט קענען איינזיי- צען אויף אנדערע ערד, מעג עס זיין אייגענע געבוירענע, ווייל עס ציהט איהם צוריק — אזוי ווי דעם גנב צו דער תליה...

נור נאך דעם „אמעריקאנער“ האט זיך דאס שטעדטעל און געהויבען צו לאזען קיין אמעריקא. קיינער האט אין אָנפאַנג ניט בעמערקט, ווי דאס שטעדטעל ווערט ביסלעכווייז, ביסלעכווייז שיי- טערער און שיטערער. די אלטע געהען אויפ'ן בית'עולם און די יונגע ווערען פערשוואונדען אין „אמעריקא“... צוערשט האט דער אמע- ריקאנער איבערגענומען זיינע אייגענע: די ברידער, דערנאך די משפחה, די ברידער'ס קינדער, די פעטערס, די איידעמס און די זיהן פון די פעטערס. דערנאך האבען זיך אנגעהויבען צו ווענדען צו איהם קינדער פון מחותן, בעקאנטע און גלאט אזוי „לאנדסלייט“ נאך שיפס-קארטען. עס האבען זיך אנגעהויבען צו יחסנ'ען צום „אמע- ריקאנער“ גלאט פרעמדע אידען, געזוכט אבי נור אויסצוגעפינען

א שטיקעל מחותנ'שאפט און דערוויזען עס אין בריעה און געבעמען א שיפסקארטע. דער אמעריקאנער זאגט ניט א.ב. און דאָס שטערד מעל ווערט איינציגווייז אויסגערונען. די „שטעדט“ אין דער קאלטער שוהל ווערען שיטערער, גאנצע משפחות ווערען פערשוואונדען. שבת נאָכ'ן דאוונען, ביים דיון'ס חומש'לערנען, ווערט דער יעולם וואָס אמאָל ווינציגער, אין שטעדטעל זעהט מען מעהר ווייבער ווי מענער, מעהר עלטערען ווי קינדער, מעהר קליינע און אלטע ווי ערוואקסענע. אלע זיינען זיי נאָך נאָכ'ן „אַמעריקאנער“. אפילו דער אלטער קאשע'ר מאַכער האָט אויף דער עלטער פערשלאסען זיין בודקעלע — און דאָס וויינען פון די מיהל'שטיינער האָט אויפגעהערט ביינאַכט אין צלמען מארק — און אין אראַבגעפאהרען נאָך דער „אַמעריקא“ צו זעהן זיך מיט זיינע קינדער בעפאר ער שטאַרבעט. אזוי פאהרען זיי נאָך נאָך דעם „אַמעריקאנער“, ווי ער וואַלט זיי מיט אַ כּטוף אהין געצויגען, ביז'ן היינטיגען טאָג...

אין „אַמעריקא“ האָבען זיך די איינוואַהנער פון שטעדטעל צוריק געפונען. אויף די בויערי אין געשטאַנען אַ דריי-שטאַקיגע הויז, פערשטויבט און שמוציג, וואָס די עלעווייטערס האָבען אָנגעד'טראָגען דערויף דעם שטויב פון די גאַסען. און אין די אויבערשטע שטאַקען אין געזעסען דאָס גאַנצע שטעדטעל קוזמין... און האָט גענעהט מ'בושים ביים אַמעריקאנער. און ווער אין אויף דער בויערי ניט געזעסען? די למדנים פון שטעדטעל, די יחסנים צוזאַמען מיט בעלי-מלאכות און גלאַט גראַבע יונגען פון דער היים — אלע זיינען זיי געזעסען אויפ'ן הויכען פלאַך אין דער בויערי, און האָבען גענעהט און גענעהט. און די וועלכע זיינען דארט אריינגעפאלען — זיינען געבליבען אויפ'ן לעבען לאַנג. זיי האָבען מעהר ניט געוואוסט ווי נאָך אין וועג: אין דער פריה צו דער בויערי, אין אבענד פון דער בויערי — אַהיים. און ביים אריינגאַנג פון דער הויז אויף דער בויערי אין געשטאַנען אַ קליין פערשטויבט שילדעל, וועלכעס האָט געטראָגען דעם אמעריקאנער'ס נאַמען: „מאָזעס מעלניק“.

.6

דער „אמעריקאנער“ אין אמעריקא.

אין געוועלב פון קליידער איז געשטאנען דער „אמעריקאנער“. דער אַנקעל מאַזעס, אַהן אַ ראָק, און האָט מיט אַ גרויסע שניידערשע שער זיך אַבגעשוירען די נעגעל פון די פינגער. איבער דער גאַנצער לענג פון געוועלב זיינען געשטאַנען לאַנגע, ברייטע טישען, אויף וועלכע עס איז געווען אַנגעלעגט ביז איז האַלבען באַלקען אַריין קופּעס מיט קליידער פון אלער אַרט: רעק, מאַרינאַרקעס, הויזען און וועסטען.

ביי די טישען האָבען זיך אַרומגעדריעהט שטאַרקע יונגען, ברייט-בייניגע מיט שטייפע אַרויסגעשטעלטע ברוסטען, און האָבען גע-שוויגען פאַר אים, פאַר'ן „אַנקעל“. נור פון צייט צו צייט האָט אים גער געוואונקען דעם צווייטען מיט די אויגען. עס איז נאָך געווען זעהר פריה אין מאַרגען, און די שניידער אַרבייטער זיינען ערשט אַריינגעקומען צו דער אַרבייט.

— קוזמין קריכט — לוק, לוק ווי קוזמין קריכט — האָט דער אַנקעל מאַזעס געוויזען מיט די גרויסע שער אויף די אַריינגע-קומענע אידען, אַ טייל מיט בערד, אַ טייל אַהן בערד, אַ טייל אלטע, שוין אַיינגעהויקערטע, אַ טייל יונגע מיטעל-יעהריגע וועלכע זיינען מיט אַ געוויסע פּוילקייט אַריינגעקומען אין געוועלב אַריין און אַרויס-געלאָזט זיך אויף די טרעפּ אויף די אויבערשטע שטאַקען וואו עס זיינען געווען די געווערק-שטוהלען.

— לוק, לוק ווי קוזמין קריכט — העי, דו, גרינער נאַטע! ווי האָט מען איהם גערופען אין דער היים? נאַטע פּוטערמילך — האָט ער אַבגעשטעלט אַינעם פון די אַרבייטער, אַ מיטעל-יעהריגען איד, וועמעס אויגען עס זיינען נאָך געווען האַלב פּערוועכט אין שלאָף און די פּאות נאָך נאַס פון וואשען, און איז געגאַנגען פּוילענדיג זיך. — וואָס קריכסטו? — וואָס מיינסטו דאָ איז קוזמין? אין קוזמין איז מען געקראכען, אין אמעריקא לויפט מען. האַררי-אָפּ, פּערשטאַנען? — הויב די פיס, דו אונזערקע!

די אידען ביי די טישען מיט די קליידער האַבען אויפגעלאַכט, ווי געוואַלט צופריעדענשטעלען דעם אַנקעל — אַבער צו לאַכען האָר בען זיי ניט געוואָגט. דער „אַנקעל“ האָט אויפגעהויבען זיינע אויגן, די שיטערע געלע ברעמען זיינען פּערטרונקען געוואָרען אין די פעטס פון זיין פנים, און אז די יונגען האַבען געזעהן דעם אַנקעל'ס „נאַקעטע“ אויגען, וואָס זיצען אין זיין ברויט־פּעט פנים, זיינען זיי פּערשטומט געוואָרען.

— קום נאָר אַהער, יאַנג מען — האָט דער אַנקעל געוואַנקען צו א יונגען מאַן, אויף וועלכען זיין רונדיג געשוירען בערדעל האָט ערות געזאַגט אז ער איז א פּרומער, און וועלכער איז אריינגעקומען שפּעטער פון אלע. ערשטענס, ווייל ער איז געווען דעם אַנקעל'ס אַ קאַזין, האָט ער זיך דאָס ערלויבט, און צווייטענס, ווייל ער איז ניט לאַנג געווען נאָך דער חתונה, און אויף זיינע וויכע בעקלאַד, וועל'כע זיינען געווען אויסגעקעמטען פון שלאַף, האָט זיך נאָך געפיהלט דער טעם פון קושען, וואָס דער יונגער מאַן האָט גענאַסען ביי נאַכט... — יאַנג מען, מען לעגט עס אָפּ אויף שבת, וועט עס זיין פאַר דיין געלד — ניט אויף אין מיטען דער וואָך. אויף אין מיטען דער וואָך איז עס פאַר מיין געלד — פּערשטאַנען?

דער יונגער מאַן וועלכער האָט זיך געהאַלטען פאַר אַ מורנו מעהר ווי אלע אַרבייטער, ווייל ער איז געווען דעם אַנקעל'ס אַ קאַזין, האָט אַנגעקוקט דעם אַנקעל און ניט פּערשטאַנען וואָס ער מיינט. ער האָט זיך ערלויבט צו פּרענען:

— וואָס מיינט דער אַנקעל?

— שלאַפען מיט דער ווייב.

אַ רויטער שטראַם בלוט האָט בענאַסען דעם יונגען מאַז'ס פנים, און ער האָט ניט גענאַוסט וואו די אויגען אַהינצוטהאַן. און די יונגן גען ביי די טישען האַבען אַרויסגעפלאַצט מיט אַ געלעכטער, וועל'כע דער אַנקעל האָט ווידער אַייגעשמילט מיט אַ בליק פון די אויגען און מיט אויפהויבען די שיטערע ברעמען.

— הערים, כאַפּ איהם אויפ'ן פיעדעל — האָט אַ יונג געגעבען אַ געשריי אַריין פון דרויסען און אַריינגעוואָרפען אין געוועלכ אַריין אַ הויכען אַיטאַליענער מיט זיין ווייב.

— דאָנט בי עפרעיד, דאָנט בי עפרעיד, אַל סעל יו דהי בעסט סומ.

און איידער דער גוי האָט זיך נאָך צייט געהאט אַרומצוקוקען, האָבען איהם שוין צוויי יונגען געכאַפּט און געגעבען אַ ציה אַראָפּ פון איהם די הויזען, אַרויפגעצויגען אַ פאַר אַנדערע, קורצע, די נאָט האָט געפלאַצט הינטער איהם. אַרויפגעשלאַעפט אויף איהם אַ צור קורצען רעקעל, פון וועלכען דער גוי האָט אַרויסגעשטעקט אַ פאַר לאַנגע הענד, וואָס ער האָט ניט געוואוסט פון וואַנען זיי האָבען זיך איהם גענומען — איינער האָט איהם געצויגען דעם ראַק פון הינטען, אַ צווייטער פון פאַרענט, אויסגעשטעלט איהם די ברוסטען, אַרויס געקלאַפט איהם די פלייצעס און באַלד האָט שוין אַ דריטער אויך צור געטראָגען צו איהם אַ שפיעגעלע און געשפיעגעלט דעם גוי:

— דאָנט הי לוק לייק ע דזשענטלמען? סעם, קום נאָר אַהער, גיב נאָר אַ קוק אויף דעם גוי — האָט דער יונג וואָס האָט דעם איטאַ-ליענער אַנגעמאַסטען דעם אַנצוג צוגערופען אַן אַנדערען: — דאָנט הי לוק לייק ע דזשענטלמען?

— שור, אַזאַ יאָהר אויף זיין מאַמען, — האָט סעם איבערגע-גלעט מיט זיין גרויסע האַנד דעם גוי'ס אַנצוג אויף זיינע פלייצעס. — הי איז אַלל-רייט.

אין דעם געוועלכ האָט זיך בעוויזען אַ מיידעל. איהרע צוויי שוואַרצע צעפּ זיינען געווען ערשט געצוואַגענע און פערקאַממע און אַראַבגעלאָזט זיך מיט רויטע בענדלאַך פערקניפט איבער איהרע פליי-צעס. דאָס ברוינע אויסגעוואַקסענע דזשעקעטעל, וואָס זי האָט גע-טראָגען, כאַטש אויסגעריבען און אויסגעוואַקסען, דאָך איז עס גע-ווען ריין. מען האָט געשפירט דערפון אַ שטאַרקען גערוד פון עסיג, מיט וועלכען דאָס מיידעל האָט די פלעקען אַרויסגענומען. פון אונטער איהר דזשעקעטעל איבער'ן קליידעל האָט זי געטראָגען אַ ווייס-שיר צעל ווי זי וואָלט געגאַנגען אין סקוהל צום עקזאַמען.

— איד וויל זעהן דעם אַנקעל מאַזעס. קען איד זעהן דעם אַנ-קעל מאַזעס? — האָט דאָס מיידעל געפרעגט דעם ערשטען אַנגע-טראַפענעם מענשען אויף דער שוועל פון דער טהיר. דער מאַן האָט זי אַנגעקוקט.

— אַנקעל מאַזעס איז ניטאָ. וואָס ווילסטו פֿון אַנקעל מאַזעס?
 — איך וויל שוין וואָס איך וויל — איז די מיידעל ווייטער גע-
 גאנגען אין געפרעגט אָן אַנדערען יונג.

— איך וויל זעהן דעם אַנקעל מאַזעס

דער אַנקעל מאַזעס וועלכער איז נאָך אַלץ געשטאַנען מיט די
 גרויסע שניידער שער אין דער האַנד (פֿון וועלכער ער האָט זיך ניט
 געקענט אָפּגעוועהנען זיין גאַנץ לעבען) אין פּראָג פֿון זיין גע-
 שעפט, ביי דער טהיר פֿון זיין פּריוואַט אָפּיס און ביים אַרויפגאַנג
 פֿון די טרעפּען, וועלכע האָבען געפיהרט צו די אויבערשטע שטאַקען
 פֿון די געווערק־שטעלען, האָט דערהערט ווי דאָס מיידעל פּרעגט זיך
 אויף איהם. האָט ער געפרעגט פֿון דערווייטענס, ניט אויפּהויבענדיג
 די אויגען:

— ווהאַט איז דהיי מעטער?

אין דעם טאָן האָט דאָס מיידעל דערקענט, אַז דאָס איז דער
 אַנקעל מאַזעס, איז זי פלינק צוגעגאַנגען צו איהם און געזאָגט אין
 אַ בעמענדען קינדישען טאָן:

— פליעז, אַנקעל מאַזעס, בי גורטו מיי פאַטהער. דו קענסט
 איהם העלפּען. פליעז, העלף איהם.

— וועמעס איז דאָס? — האָט דער אַנקעל געפרעגט די מענשען
 זיינע.

די יונגע האָבען געצויגען מיט די אַקסלען, ווי זיי וואָלטען געווען
 בענוצט בעוועגונגען אַנשטאַט ווערטער.

— ווהאַט איז יור נעים? — וועמעס ביזטו?

— מאַי נעים איז מאַשאַ. איך בין אהרן מעלניק'ס טאַכטער.
 דו ביזט זיין אַנקעל. אי נאָו, דו ביזט אַנקעל מאַזעס — דער פּאָ-
 האָט דאָס געזאָגט.

— דו ביזט דעם'ס, אַה. איך וויל שוין. אי נאָו — וואָס
 ווילסטו?

— איך וויל, אַז דו זאָסט אויסבאַרגען פּאָ הונדערט דאָלאַר.
 פּאָ וויל געהן אין ביזנעס. ער האָט נישט קיין געלד. דו האָסט יאָ.
 פליעז, באַרג איהם הונדערט דאָלאַר. פליעז, אַנקעל.

דער אַנקעל מאַזעס האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען. ער האָט געוואָלט עפעס זאָגען דער מיידעל נור אז ער האָט דערזעהן די נאַסע צוויי שוואַרצע צעפּ און דאָס ווייסע שירצעל, איז איהם די מיי- דעל געפעלען. ער האָט צוריק אראַבגעלאָזט די אויגען און געזאָגט: — גאָ האָט, קינד, גאָ צו מאַמאָ. איד וועל זעהן, וואָס איד קען טהאָן.

— וועסט דו באַרגען פאַ הונדערט דאלאַר, אז ער זאל געהן אין ביזנעס, אַנקעל? יעס?
— אַלל-רייט, גאָ האָט. איד וועל שוין זעהן וואָס איד קען טהאָן.

די מיידעל איז נאָך געשטאַנען פאַר'ן אַנקעל, און אין דער טהיר האָבען זיך בעוויזען איהר פאַטער אהרן מיט דעם עלטסטען ברודער זיינעם, בעריל. די אידען זיינען אריינגעגאַנגען מיט מוראַ, און גע- שלעפט זיך מיט שרעק צום אַנקעל.

— אָט איז פאַ — האָט מאַשאַ אויסגערופען, דערזעהנדיג דעם פאַטער. — ווייסט פאַפּאַ, — אַנקעל מאַזעס האָט געזאָגט, ער וועט דיר באַרגען געלד צו געהן אין ביזנעס.
— וואָס טהוסטו דאָ? — אַהיים געה. געה אַהיים — האָט זיך אהרן פערשעהמט פאַר די מענשען איבער דעם, וואָס זיין קינד איז אריינגעקומען בעטען פאַר איהם.

מאַשאַ האָט זיך אַפגערוקט אין אַ ווינקעל.
— ווהאַט איז דהי מעטער? — האָט דער אַנקעל צוגעשריען נאָך פון דערווייטענס, ווען ער האָט דערזעהן די אידען אריינקומען. און דער „ווהאַט איז דהי מעטער“ האָט די אידען אַפגעשטעלט. סעם, אַ שטאַרקער יונג פון אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג, איז צוגעלאָפען צו די אידען, זיי אַפגעשטעלט און עפעס גערעדט מיט זיי.

סעם איז געווען דעם אַנקעל מאַזעס' לייעבלינג. ער איז געווען זיין שוועסטער'ס קינד, וועלכען ער האָט אַראַפגעבראַכט קיין אַמע- ריקאַ, און גענומען איהם צו איהם אין געשעפט אַרײן. סעם איז גע- ווען דעם אַנקעל זעהר געטריי, און אַפגעהיט דעם אַנקעל'ס אינטערע- סען. דער אַנקעל האָט געוואוסט דערפון און ער האָט געהאַט צו דעם יונג מעהר צוטרייען ווי צו אַלע אנדערע. ער האָט איהם געמאַכט

פאַר דעם געלד־נעהמער. קיינער האָט ניט געטאַרט נעהמען קיין געלד, ווען ער האָט עפעס פערקויפט, נור סעם. סעם'ען האָט דער אַנקעל לייעב געהאַט, ווייל ער איז געווען עהנליך צו איהם, ווען דער אַנקעל אַליין איז נאָך געווען א קצב־יונג אין דער היים. סעם האָט געקענט ביים אַנקעל אלעס אויספיהרען, און אלע לאַנדסלייט וואָס האָבען בעדאַרפט עפעס צום אַנקעל, האָבען זיך צום ערשטען געווענדעט צו סעם'ען, אז ער זאָל זיין זייער מליצ־יושר.

— סעם, בעט פאַר איהם. וועסט טהאָן אַ מצוה. סעם, טהו אַ טובה אהרן'ען. טהו אַ טובה — האָט בעריל געבעטען ביי סעם'ען פאַר זיין ברודער.

סעם איז צוגעגאַנגען צום אַנקעל און געזאָגט:

— אַנקעל, אהרן מעלניק פון קוזמין איז צוריקגעקומען צו דער ארבייט — איהם צוריקנעהמען?

— נאטהינג רואינג — האָט דער אַנקעל זיך אָנגעהויבען בע־שעפטיגען מיט דער שער, וואָס דאָס איז געווען אַ צייכען, אז „אלע טהירען זיינען צוגעשלאָסען“ — זאָל ער געהן מיט'ן ברודער נאָך ברוקלין שוירטס ניהען מיט איטאַליענישע שיקסעס — איד בע־דאַרף איהם ניט מעהר. פאַר מיר איז ער שוין צוראַלט.

סעם האָט געוויזען צום ברודער פעריל מיט דער האַנד און פער־צויגען די ליפען. עס הייסט, אז ער קען גאָר ניט מאַכען.

— אַנקעל, האָט רחמנות אויפ'ן... — האָט דער עלטערער ברודער דער בעריל געוואָגט צו טרעטען אַ טריט נעהענטער פאר'ן אַנ־קעל. — ער האָט דאָך אַ ווייב מיט קינדער, זאָל דער אַנקעל רחמנות האָבען אויף זיין ווייב מיט קינדער. דער אַנקעל וועט זיך אַ גרויסע מצוה פערדיענען. אַ גרויסע מצוה.

— איד טהו ניט קיין מצוות. איד האָב שוין גענוג געטהאָן מצוות, אז מען זאָל מיד דערנאָך שילטען דערפאַר, זידלען דערפאַר. וואָס האָט ער געזאָגט אויף מיר? זאָג סעם, וואָס ער האָט אויף מיר געזאָגט, ווען ער איז אַראָפגעלאָפען פון דער הויך?

— האָט דער אַנקעל אַ זאַרג וואָס ער האָט געזאָגט, ווער עס האָט געזאָגט. שנאַרערס, אז ווען ניט דער אַנקעל, וואָלטען זיי דאָך אַלע געווען געפּוילט אין קוזמין. דער אַנקעל האָט איהם אַראָפגע־

נומען, איהם מיט די בעבעכעס, געשיקט נעלד, שיפסיקארטען נאך זיי, אז, ער וואגט דעם אַנקעל אַקעגען צו רעדען. אַז זיין גליק איז וואָס איד בין נישט געווען אין סטאַר. איד וואָלט איהם געווויען דעם אַנקעל אַקעגען צו רעדען — האָט זיך סעם פּלוצים צוקאכט פּאַר'ן אַנקעל.

— מילא, מען זאָגט, האָט ער געזאָגט. ער ווייסט דען, מישטיינס געזאָגט, וואָס ער רעדט? עס איז איהם שלעכט, רעדט ער — גאָט איז דאָך אויך מוחל — ער האָט גערעדט נאַרישקייטען. זאָל איהם דער אַנקעל...

— נאַרישקייטען, — ביי מיר רעדט מען נישט קיין נאַרישקייטען; ביי מיר רעדט מען גאַר ניט. ביי מיר שווייגט מען. גע- הערט? מען שווייגט! — האָט דער אַנקעל אויפגעהויבען די ברעמען — ווי האָט מען איהם גערופען אין דער היים, סעם?
— אהרן גאַרגעל.

— גאַרגעל האָט מען איהם גערופען — האָט דער אַנקעל זיך הויך פאַרנאנדערנגעלאָכט. — גאַרגעל, גאַרגעל איז גוט — נור דאָ איז אַמעריקא גאַרגעלט מען נישט, אין קוזמין גאַרגעלט מען, נישט דאָ איז אַמעריקא.

אהרן איז געשטאַנען די נאַנצע צייט אראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ, איינגעגראָבען דעם בליק אין דר'ערד. ער האָט געלאָזען פאלען איבער זיין קאַפּ אלע שפּאַטערייען וואָס מען האָט געזאָגט איבער איהם און געשוויגען. ער האָט געוואָלט וואָס שנעלער צוריק ארויפקומען אין דער הויך ארויף צו דער מאַשין, און ווידער זיין איינגעשפּאַנט אין דעם לעבען.

— זאָל דער אַנקעל רחמנות האַבען, ווען ניט אויף איהם, איז אויף זיין ווייב און קינדער. — וואָס זיינען זיי שולדיג, אז ער רעדט נאַרישקייטען? ער וועט שוין נישט רעדען, ער וועט עס שוין געדענ- קען אויפ'ן נאַנצען לעבען...
— נאַטהינג דואינג. —

מאַשא איז געשטאַנען אין אַ ווינקעל און צוגעזעהן און צוגע- הערט ווי מען שפּאַט און בעליידיגט איהר פאַטער. איהרע בעקלעך האַבען געברענט און איהרע הענטלעך האַבען געציטערט. צוערשט

איז עס איהר געווען א וואונדער, וואס דער פא לאַזט זיך אזוי, וואָס דער פא שווייגט. דערנאָך האָט עס איהר אַנגעהויבען וועה צו טהאָן. זי האָט געוואָלט וויינען, שרייען. זי האָט זיך איינגעהאַלטען. איינ- גערעדט זיך: זיי זיינען גרויסע, ווייסען זיי וואָס צו טהאָן. נאָר ווען זי האָט געהערט ווי מען רופט איהר פאַטער „נאַרגעל“, איז זי אויפֿ- געשפרונגען פון איהר ווינקעל, וואו זי האָט זיך בעהאַלטען די גאַנצע צייט און צוגעגאנגען צום פאַטער און אַנגעהאַלטען זיך ביי דער האַנד, און גרויסע טראַפענס טרעהרען האָבען ארויסגעשפראַצט אויף די הער- רעלעך פון איהרעלעך:

— קום, פאַ, אהיים. זיי נישט דאָ, פאַ. זיי זיינען שלעכטע מענר- שען... זאָרן זיך ניט פאַ — מיר וועלען שוין לעבען. מיר וועלען זיך שוין אָן עצה געבען... נעהם נישט קיין געלד פון איהם (זי וויינט אָן אויפֿ'ן אַנקעל מאָזעס). — דו ביזט אַ שלעכטער מענש — זאָגט זי צום אַנקעל מאָזעס — אַ ברומאַל, אַ ביעסט — אַ דאָג, — דאָס ביזט דו.

— מאַשאַ, געדענק איך גאָט, וואָס טהוסט דו? דעם אַנקעל בעט איבער, וואָס האַסטו געזאָגט?
— איך וויל ניט איבערבעמען דעם אַנקעל. קום, פאַ, אהיים, קום, פאַ. איך וויל נישט דו זאָלסט דאָ זיין.
— שאַט אַפּ, טייק האָר אוועי, — האָט סעם געשריען צו אהרן'ען און צו בערלען, און אַפּגעשמופט זי פון אַנקעל.
דער אַנקעל מאָזעס האָט אויפּגעהויבען זיינע ברעמען. עס האָר בען זיך ארויסגעוויזען זיינע פייכטע בלאַהליכע אויגען, אוועקגעלעגט די שער פון דער האַנד, פערלעגט די הענד זיך אויפֿ'ן בויד און אַנ- געקוקט די מיידעל, וואָס האָט געהאַלטען דעם פאַטער ביי דער האַנד און איהם אוועקגעשלעפט. ער האָט איינגעביסען זיינע אַפּגעגאַלטע ליפען און געזאָגט ווי צו זיך:
— איי לייק דהים קיד.

אז סעם האָט דערהערט דעם אַנקעל'ס שטימע, האָט ער אָב- געלאָזט די מיידעל. אַ מינוט האָט דער אַנקעל געקוקט אויף דער מיידעל, און מאַשאַ האָט איהם אַנגעקוקט. דער אַנקעל האָט געטרייעט איהר צו קוקען גלייך אין די אויגען אריין. דער אַנקעל איז ערנסט געוואָרען, פערביסען די ליפען און געזאָגט צו מאַשאַ'ן:

— איך וואָלט געוואונשען, אז דו זאלסט זיין מיין טאכטער.
מאשא האָט איהם געקוקט אין פנים אַרײַן. אויף די הערלעך
פון איהרע זיימלאך זיינען ווידער טראָפּען טרעהרען געהאנגען, און
זי האָט איהם אָפּגעענטפּערט:

— אַי העים יו!

דער אַנקעל האָט געשמייכעלט. זיינע גרויסע פליישיגע ליפּען
האַבען זיך אויפגעעפּענט און ער האָט געוויזען זיינע געזונטע ווייסע
צייהן, אַנגענומען דעם גאַלדענעם קייטעל פון זיין זייגער און דערמיט
געבאַמבעלט און אויסגערופּען:

— סעם!

— יעס, אַנקעל — איז דער יונג צוגעלאָפּען.

— ווי האָט מען איהם גערופּען אין דער היים? — האָט ער אָנגע-
וווּזען אויף אַהרן'ען.

— גאַרנעל.

— געהט דעם גאַרנעל ארויף אין דער הויף און גיב איהם אַר-
בייט. וועסט איהם געבען פינף דאלאר מעהר אַ וואָר וויידושעס,
פאַר דער גוירל (אַנווייזענדיג אויף מאשא'ן).

דער פעטער בעריל, אַהרן, סעם און אלע מענשען אין געוועלב
האַבען אויפגעעפּענט זייערע אויגען און מיילער און אָנגעקוקט דעם
אַנקעל אויב ער מיינט עס ערנסט.

— זעהסט, זעהסט, דאַנק דעם אַנקעל, גיב אַ קוש אין די האַנד,
— האָט דער פעטער געשריען אויף מאשא'ן.

מאשא האָט געקוקט אויפ'ן פאַטער. וואָס וועט פא מהאָן.
זי האָט געזעהן ווי פא איז מיט פרייד ארויפגעשפרונגען די טרעפּען
צו די ווערקשמעל נאָך סעם'ען, און דער אַנקעל האָט איהם נאָכגע-
שריען:

— געה, גאַרנעל, געה.

פאַ האָט נאָר ניט אָפּגעענטפּערט, נאָר צוגעשמייכעלט.

דאָס מיידעל איז פלינג ארויסגעלאָפּען פון געוועלב און די טרעהר-
רען האָבען זיך ווי ליכטיגע רונדיגע פּערעל געקויקעלט איבער איהרע
צונליהטע בעקלעך.

7.

אַנקעל מאָזעס לעבען.

אין דער לעצטער צייט האט אַנקעל מאָזעס זעהר פיעל געקלעהרט וועגען זיך, וועגען זיין לעבען, זיין פערגאנגענהייט און זיין צוקונפט. אַ זאך צו וועלכער ער איז גאָר ניט געוועהנט געווען. און אויך יעצט, נאָך מאַשא'ס אוועקגעהן, האָט אַנקעל מאָזעס זיך פּערקלעהרט. דאָס קינד מאַשא האָט אויף איהם געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק.

קיין קינדהייט האָט אַנקעל מאָזעס ניט געהאט. אַנקעל מאַזעס איז אויפגעצויגען געוואָרען ביים פאָטער, דעם קאַשע-מאַכער. דער פאָטער האָט געריבען קאַשע פאַר די פויערים און זיינע קינדער אַליין האָבען געהונגערט. פון קליינערהייט אָן האָט ער געמוזט אַר-ביימען און פּערדיענען פאַר זיך: שלעפען פּעקלעך פון מאַרק אַהיים נאָך אַ בעל-הבית'טע, לויפען אין שלאַכט-הויז אריין אַ הוזהו שחט'ען. און אין שלאַכט-הויז האָט ער זיך בעקענט מיט די קצבים-יונגען און שוין ניט אָפּגעטראָטען פון זיי. געהאַלפּען בהמות בינדען. אַמאַל פון אַ גע'שחט'ען שעפּסעל דאָס פּעלכעל אַראָפּגעצויגען. אזוי האָט ער זיך פּערדיענט זיין שטיקעל ברויט, ביז ער איז אויסגעוואַקסען אַליין פאַר זיך. קיינעם האָט ער ניט געהאט און האָט ניט בעלאַנגט צו קיינעם. אז ער האָט בעדאַרפט זיך שטעלען צו סאַלדאַטען און מורא געהאט אַז מען זאָל איהם ניט פּערשיקען, איז ער אנטלאָפּען פון שטערטעל, גע'גנב'עט דעם גרענעץ און מיט אַן אַקסען-שיף איז ער דעם וואַסער דורכגעפאַהרען, אַהן געלד, נור פאַר אַרבייט וואָס ער האָט געהאַלפּען די אַקסען פיטערען אויפ'ן וועג. מיט אונטערגעשלאַ-גענע זייטען, וואָס די מאַטראַסען האָבען איהם געשלאָגען איבער'ן וועג, און מיט צוויי רובעל רוסישע געלד, האָט ער דעם באַדען בע-טראַטען — און היינט איז ער מאָזעס מעלניק, דער מאַנאָפּעקטשורער פון דער בויערי גאַס, פּרעזידענט פון דער קאַנגרעגיישאַן אַנשי קווי-מין, בעשעפטיגט האַלב קוזמין ביי דער אַרבייט, די שעהנסטע אַי-דען פון זיין שטאַדט זיינען ביי איהם פּרעסערס, אַפּערייטאַרס און זיי גיטערען פאַר איהם און זיי חנפ'ענען איהם; אַ בעל-הבית פון טע-

נעמענט הייזער, אין וועלכע די קוזמינער לאנדסלייט וואהנען ביי זייער לעבען. א פאר בעטלעך טראגען זיין נאמען אין האספיטאל ביקור חולים, אין וועלכע די קוזמינער אידען ליגען קראנק ווען זיי ווערען אלט, און „מאזעס מעלניק“ פינקעלט זיך מיט גאלדענע בוכ-שטאבען איבער דעם טויער פון „שער רחמים“ ביים אריינגאנג פון דער סעמעטערי, אויף וועלכען די קוזמינער רוהען נאך זייער טויט.

אבער וואס האט ער פון זיין לעבען? טהיילמאל דאכט זיך איהם, אז אויך ער, ווי זיינע ארבייטער, אין ווי דער פאדים וואס אין איינגעפערעמט אין דער נאדעל. די מאשין לויפט אז די נאדעל נעהט, נעהט, צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט... אלע אין אמעריקא זיינען איינגעפרעמט אין דער נאדעל, און אויך ער, פון ערשטען טאג און צייט ער האט די ערשטע פלאשען ביער אבגעטראגען פון דעם סאלון, אין וועלכען ער האט געפונען ארבייט דעם ערשטען טאג פון זיין קומען, ביז'ן היינטיגען טאג, שטעקט ער אין דער נאדעל, און ער האט קיין איין מינוט צייט ניט געהאט זיך אבצושטעלען און איבערצוקלעהרען. די ענערגיע האט איהם געטריבען ווי א משוגענע מאשין און האט איהם אויף איין מינוט ניט אבגעלאזט. גאנצע נעכט איז ער געלעגען אויף זיין געלעגער און אויסגעארבייט פלענער, בויענדיג זיך זיין קאריערע.

פערשיעדען זיינען געווען די געלעגערס אויף וועלכע ער איז געלעגען אין זיין לעבען. אויף שמוציגע מאטראצען אין פינסטערע בייסמענטס; אויף בעסערע בעטען אין ליכטיגע שטובען — ער האט אין אלע בעטען פערבראכט די נעכט נור מיט געדאנקען וועגען ביז נעם פלענער, מיט פלענער ווי צו עפענען א לאנטש רום אין א ווינקעל גאס, ניט ווייט פון א פעקטארי, וועלכען ער האט אנגעהאלטען א פאר יאהר אין די ערשטע צייט פון זיין קומען, בעפאר ער האט חתונה געהאט. דערנאך האט ער איבערגעטוישט דעם לאנטש רום אויף א סטאר פון אויסבראקירטע מענער-מלבושים, וואס ער האט אבגעקויפט פון גרויסע פאבריקען און אוועקגעשיקט אין די סאוטה צו פערקויפען. פון דער סטאר איז אויסגעוואקסען א שניידער-פעקטארי פון מענער קליידער. שטענדיג איז דער קאפ געווען פערנומען מיט פלענער וועגען דער צוקונפט. דערנאך זיינען אויסגעוואקסען די פלענער פון בויען הייזער. דאס בויען הייזער איז געקומען איבער איהם ווי א

משונגעת. וואו ער האט דערזעהן א לעדיגען פלאץ, האט ער איהם געוואלט פערבויען מיט הויכע מענעמענט-הייזער... ער האט אָנגעד הויבען צו בויען דוקא דענסמאָל, ווען ער איז געווען צום ענגסטען אין געלד, דוקא דענסמאָל ווען ער האט געהאלטען פאר א קריזיס. געשטאַנען פאר א גרוב — דוקא דענסמאָל האט ער זיך גענומען אויסצופיהרען די גרעסטע אונטערנעהמונגען. עס איז געווען ביי איהם ווי א שפיעל, ווי א וועט — ווי ער וואלט געוואלט אליין מעסטען זיינע אייגענע כוחות.

ניט די בעדערפניסע האבען איהם געטריבען צו דעם אייביגען יאָגעניש נאָך געלד. אַנקעל מאָזעס אליין האט געהאט די קלענסטע בעדערפניסע. פאר זיך האט ער גאָר ניט געדארפט. עס איז איהם ניט געווען קיין אונטערשיעד אין וואָס פאר אַ וואָהנונג ער וואָהנט, אין וואָס פאר אַ בעט ער שלאָפט. עס האט זיך איהם זעהר אָפט פערבענקט נאָך יעצט צו שלאָפען אין אַ בייסמענט, און ער האט אייגענטליך גאָר קיין הנאה ניט געהאט פון דעם ליכטיגען צימער מיט דעם ווייבען בעט און מיט דעם דעליקאטען געשניצטען מעבעל, אין וועלכען ער האט מורא געהאט זיך ריכטיג אוועקצוזעצען... און נאָך היינט פלעגט ער אָפט, אין ל אַ נ ט ש - צ י י ט, א ר י ב ע ר ג ע ה ז מיט זיינע ארבייטער אין'ם בילדיגען לאַנטשירום, און אריינכאַפען שטעהענדיג, אין איילעניש, שטופענדיג זיך, אַ סענדוויטש, אַ פאָר טייטאָ, אַ קאַפע קאַפע און ניט געוואלט געהן מיט די ביזנעס-לייט עסען אין דעם ביזנעס רעסטאָראַן, ניט דערפאר ווייל ער איז געווען קארן, נור דערפאר, ווייל צו דעם אַרימען לעבען, אין וועלכען ער האט אָבגעלעבט די גרעסטע העלפט פון זיין לעבען, איז ער געווען מעהר צוגעוועהנט און האט דערפון מעהר הנאה געהאט ווי פון דעם רייכען לעבען. עס איז געווען עפעס מעהר פון געלד וואָס האט איהם אין די קאלטע ווינטערס אזוי פריה פון בעט ארויסגעיאַגט צו זיין דער ערשטער אין געוועלכ און אַבוואַרטען צו זעהן צי די ארבייטער קומען צו דער ריכטיגער צייט צו דער ארבייט; מעהר פון געלד איז עס אויך געווען, וואָס האט איהם בעוואויגען אין די זומערדיגע הייסע חדשים צו בלייבען אין שטאָרט — און וויפיעל ער האט ניט געליטען פון דער היץ, וועלכע האט אזוי פיינדליך געוויקט אויף זיין פעטען קערפער, האט ער דאָך ניט געוואלט אוועקפאַהרען ערגעץ-וואו אין

א זומער־פלאץ, נור איז געשטאנען אין געוועלכ צווישען די בעשטויבטע אָנגעלעגטע מלבושים, שווער געאטהעמט און געקיהלט מיט'ן שטיי־פען העט זיין צושוויצמען פנים, געווישט זיך דעם צוהיצמען, שימער־געוואקסענעם קאפ מיט א טיבעל און ניט געוואלט זיך פערלאזען אפילו אויף סעם'ען, צו וועלכען ער האט צוטרויען געהאט. עס איז געווען עפעס מעהר פון געלד — עס איז געווען ווי ער וואלט פערשקלאפט געווארען צו זיין אונערשעפטע ענערגיע, און די ענערגיע יאגט איהם ווי א ניט־נומע קראפט און ער מוז בלינד אויספיהרען די בעפעהלען וואָס זי בעפעהלט איהם.

ווארים אַנקעל מאַזעס האָט ניט געהאט פאר וועמען צו אר־בייטען און וועמען זיין געלד איבערצולאזען. אַנקעל מאַזעס איז געווען אן אלמן. קינדער האָט ער יא געהאט, נור ניט מיט זיין פרוי, מיט א פרוי פון אַן אנדערען מאן, און ער האָט ניט געוואוסט אויב די קינדער זיינען זיינע אָדער ניט... יעדענפאלס האָט ער זיי ניט ליעב געהאט.

עס איז אזוי געווען: ווען אַנקעל מאַזעס איז יונג געווען, און האָט געוואלט איבערגעהן פון לָאָנט־שרום צו א געוועלכ מיט אויס־בראָקירטע מענער קליידער, האָט ער חתונה געהאט מיט א שותף'ס אַ מאַכטער. דאָס חתונה האָבען איז געווען אויסגעריכענט מעהר אויס געשעפטליכע גרינדע ווי אויס ליעבע. אַנקעל מאַזעס האָט ניט גער־זואוסט אין זיינע יונגע יאָהרען פון ליעבע. ער איז געווען אזוי פֿערנומען אין זיינע ביזנעס, אַז ער האָט קיין צייט ניט געהאט אַב־צוגעבען אָדער אַבצושטעלען זיך אויף אַזעלכע זאכען... דאָס יונגע זויבעל, וועלכע איז געקומען פון גאליציע און האָט געהאט א סענ־טימענטאַלעס געפיהל, א שוואַכע און אַן עדעלע, האָט איהם דוקא יא ליעב געהאט. ניט פערזענליך איהם — יעדען איינעם, וואָס וואָלט מיט איהר חתונה געהאט וואָלט זי ליעב געהאט, ווייל זי איז גער־בורדען געוואָרען ליעב צו האָבען און צו פערגעטערען און זיין פער־שקלאַפט אונטער וועמען עס איז... זי האָט אַרויפגעקוקט צו איהם ווי צו א גאָט, זי האָט דרד־ארץ געהאט פאר זיין ברייטען מעגליכען קאַרס, זי האָט מורא געהאט פאר זיין ערנסט פערזאָרנט געזיכט און האָט בעוואונדערט זיין ענערגיע און זיין טהעטיגקייט. נור ער האָט זי ניט געזעהן. ער האָט זי געהאלטען פאר א זאך... אַפּטמאַל איז זי

געלעגען נעבען איהם ביינאכט אויפ'ן געלעגער און האָט געבענקט נאָך לאַסקעס, נאָך צערטליכקייטען, צו טוליען זיך צו איהם. זי האָט גע- בענקט נאָך גלעמען, פיעסטשען זיך ווי אַ קינד, און ער איז געלעגען אומגערדעהט מיט זיין שווערען קערפער צו דער וואַנד, און אָדער ער האָט הויך געשנאָרבעט אָדער ער איז געווען פערנומען קלעהרענדיג וועגען ביזנעס. שטענדיג איז זיין קאָפּ פול געווען מיט רעק, הויזען, וועסטען, קנעפלאַך, לייווענט, סחורה — שטענדיג האָט ער געטראַכט וועגען דעם, און גאָר ניט געזעהן אַרום זיך, און האָט פון איהם די נאָטור פערלאַנגט דאָס איהריגע האָט ער עס אויסגעפיהרט גראַב, אַהז סענטימענטען, ווי מען עסט אַב אַ מיטאַג און מען ווישט זיך אַב די ליפען און מען געהט אַוועק פון טיש... אזוי האָט ער זיך באלד אויט- גערעהט אויף דער צווייטער זייט און איז איינגעשלאָפּען... דאָס ווייבעל האָט אָבער ניט געהאט קיין פערלאַנג נאָך געשלעכטליכעס לע- בען, זי האָט געבענקט נאָך ליעבע, נאָך לאַסקעס, נאָך וואַרימקייט... און דאָס האָט ער ניט געהאט צו נעבען און ניט געקענט געבען. ער האָט ניט פערשטאַנען וואָס זי פערלאַנגט פון איהם, און געוואַנדערט זיך פארוואָס זי האָט קיין קינדער ניט. און אַמאָל, אז ער איז געווען ביי זיינעם אַ פריינד, אן עלטערען מענשען, ביי אַ זילבערנע חתונה, און געזעהן ווי די קינדער פון זיין פריינד האָבען די עלטערען צו- געטראָגען אַ טאַרט מיט אַנגעצונדענע ליכטלעך, און געפרעהט זיך מיט זיי, איז ער אַהיים געקומען אַ בייזער און געברומט צו דער ווייב:

— קינדער... פארוואָס האָסטו קיין קינדער ניט?... געה צו אַ דאָקטאָר.

נאָר דאָס ווייבעל האָט ניט געבענקט נאָך קינדער, זי האָט גע- בענקט נאָך ליעבע, און איז דעם דורשט נאָך ליעבע איז זי אויסגע- גאַנגען. זי איז וואָס אַ טאַג שוואַכער געווארען און קראַנקער. געוויס האָט ער אויף איהר רחמנות געהאט. ער האָט שוין קיין פערנעניגען ניט געהאט פון זיין לעבען. אז ער איז אויסגעגאנגען מיט גוטע פריינד אַמאָל לעבען, פערברענגען ערגעץ-וואו אן אבענד, האָט ער זיך פאָרווירפע געמאַכט וואָס ער האָט זי איבערגעלאָזט אַליין אין דער היים. ער האָט דאן אַוועקגעוואָרפען די געזעלשאַפט און איז אַהיים געקומען, אָבער דער ווייבעל האָט ער גאָר ניט געקענט געבען. ער האָט

ניט געוואוסט פאר וואָס זי איז קראַנק, ער האָט זיך קיין עצה ניט געקענט געבען, פלעגט ער שרייען אויף איהר :
 — וואָס איז דיר ? פאר וואָס געהסטו ניט צו אַ דאָקטאָר ?
 פאר וואָס ביזטו קראַנק ?

אַ פאַר יאָהר פאר איהר טויט האָט ער שוין קיין ווייב ניט געהאט... דאָס האָט איהם געבראכט, אַז ער זאָל מעהר קלעהרען וועגען דעם און אָנהויבען צו קוקען אויף פרויען... געפעלען איז איהם דוקא אַ ווייבעל פון אַ אידישען רעסטאראַן, וואו ער פלעגט עסען לאַנגמש. דאָס ווייבעל איז געווען אַ ברונעמקע, מיט שאַרפע שוואַרצע ברעמען, געפעלען זיינען איהם די שוואַרצע הערעלעך, וואָס זיינען געוואקסען ווי פאות אויף איהרע באַקען. אמאָל האָט ער זי געזעהן הינטער'ן בופעט אין אַ ווייס קאפּטענדעל איז אַ שירי, קלימ-פערנדיג מיט די שליסעלעך אין די הענד און האָט עפעס בעפוילען די קעלנערס, האָט זי איהם דערמאָנט אַז אַ אידישע בעל-הבית'טע אין דער היים, האָט ער אָנגעהויבען מאַכען חנ'דעלאַד צו איהר, בע-טען זי מיט איהם אויסצוגעהן. אלע האָבען זיך פּערוואַונדערט אויף מאַזעס מעלניק, נור דאָס ווייבעל איז זעהר גוט געווען צו איהם. דער מאַן איהרער האָט יא געזעהן, ניט געזעהן — געמאכט ניט ווי סענדיג זיך. ער האָט געלעבט מיט איהר אין געהיים, און דאָס וויי-בעל האָט געהאט יערעס יאָהר אויף זיין חשבון אַ קינד... ער האָט ניט געוואוסט, אויב דאָס זיינען זיינע קינדער אָדער איהר מאַן'ס... דער מאַן איהרער פלעגט קומען ציהען ביי איהם געלד, שרעקען איהם מיט סקאַנדאַלען, האָט אָנקעל מאַזעס געגעבען. די געשעפּטען האָט ער פּערטרויט סע'ן, און סעם האָט איהם פון אלע זאַרגען אַרויסגע-נומען. אלעס שוין פאר איהם פּערזאָרגט.

זיין לעבען מיט אַן אַנדער פרוי האָט זיין אייגענע שוואַכע פרוי אין גאַנצען רואינירט. און אין אַ קורצער צייט איז זי געשטאַרבען, אָהנע איהם איבערצולאָזען אַ קינד. און אָנקעל מאַזעס האָט איי-גענטליך קיין יורש ניט געהאט. די קינדער פון דעם רעסטאראַן ווייבעל זיינען אַפּיציעל געווען דעם רעסטאראַטאָר'ס, און ער איז גאָר ניט זיכער געווען צי זיינען זיי זיינע אייגענע... צעהן יאָהר איז ער אַן אַלמן געווען. אלע האָבען געזאָגט, אַז ער איז גאָר אַ יונגער מאַן, און שרעכניש פלעגען איהם די שוועלען אַבשלאַגען. ער האָט ניט

געקלעהרט פון נאָכאָמאַל חתונה האָבען. ער האָט עס ניט בעדארפט. ער האָט אָנגעהאלטען ווייטער זיינע געהיימע בעציהונגען מיט דעם רעסכאַראַטאָר'ס ווייבעל, נור, אַז ער איז נאָהענט געקומען צו די פּובציגער, האָט ער געפיהלט אַ געוויסע איינזאַמקייט אַהן אַ פּאַמיליע. די ענערגיע צו ביזנעס האָט אָנגעהויבען אַביסעל זיך אויסלעשען ער האָט שוין קיין חשק ניט געהאט נייע הייזער צו בויען אדער נייע געשעפטען צו מאַכען. ער האָט אָנגעהויבען בענגענען זיך מיט די אַלמע געשעפטען און אָנגעהויבען צו בענקען נאָך אַ היימישע וואַרימע שטוב; נאָך קינדער, וואָס זאַלען געהערען צו איהם, מיט וועלכע ער זאָל אַמאָל אין אַ יום־טוב געהן דאוונען אין שוהל אַרײַן, און זיך ווייזען פאַר פּריינד. . . ער האָט געקלעהרט וועגען חתונה האָבען, און געלאָזט זיך רעדען שירוכים.

די אַלע כּלול וואָס מען האָט איהם גערעדט, זיינען איהם ניט געפּלען געוואָרען. עס זיינען געווען ווייבער אַלמנות, ווייבער גרושות, ווייבער מיט זיהן, ווייבער מיט טעכטער, ווייבער מיט קלאָוס, ווייבער מיט אַנדערע פּעקטאָריס. פון לאַנגווייליגקייט האָט ער אַראָכט געבראַכט זיין אַלמען פּאַטער פון דעם קליינעם שטעדטעל. אויסגעזוכט ביז צו אַ לעצטען פון דער משפּחה און אַראָכגעבראַכט קיין אַמע־ריקאַ. די משפּחה זיינע האָט ער אָבער ניט ליעב געהאט, און געהאט צו זיי טענות פאַר וואָס זיי טויגען נור אַלע צו שניידעריי, נור צו דער מאַשין אָדער צום פּרעסען. קיין איין געבילדעטער מענש איז ניט געווען צווישען זיי, אָדער איינער וואָס זאָל זיין אונאַבהענגיג, וואָס זאָל האָבען אַליין זיין קאַריערע געמאַכט, וועלכער זאָל זיין גלייך מיט איהם, און ער זאָל קענען רעדען מיט איהם. ער האָט פּעראַכטעט זייער פּעראַכטעט, וואָס ער האָט זיי אַליין פּעראַכטעט, ער האָט פּעראַכטעט דאָס חנפּ'ענען און בויען זיך צו איהם. ער האָט געדוואָלט געפינען צווישען זיי אַ מענש, אַ זעלבסטשטענדיגען, וועלכער זאָל רעדען צו איהם ווי זיין גלייכען. דורכדעם, וואָס מאַשאַ איז אַרויס פון ווינקעל און איז אַרויפגעשפרונגען אויף איהם און גערופען איהם: ביעסט. . . דאָג. . . האָט זי אויף איהם געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק. צום ערשטען מאל הערט ער ווי מען זידעלט איהם. און ווער? אַ מיידעל, אַ קינד, וואָס איהר גורל איז אין גאַנצען אַבהענגיג פון איהם. זי וויל פון איהם גאָר ניט — „שי העיטס מי“, האָט ער אין זיך גע-

לאכט. דערפאר וואָס איך האָב בעלידיגט איהר פאטער, און ער האָט
מקנא געווען אהרן מעלניק — דאָס קינד וואָס געהאט זיך אָן פאר
איהם...

אלעס וואָלט ער אוועקגעגעבען אהרן מעלניק'ן פאר'ן קינד וואָס
געהאט זיך אָן פאר איהם...

און אַנקעל מאָזעס האָט זיך נאָך געהאלטען פאר אַ יונגען מאן.
אינערליך, אין זיך, האָט ער נאָך גאָר ניט געפיהלט די אלטקייט.
וועלכע די פעמקייט פון זיין פנים און דער שווערער קערפער זיינער
האַבען אזוי שענדליך פערראטהען. ער האָט זיך ניט אָפּט געשפיע-
געלט, און איבריגענס זיינען די ענדערונגען אויף זיין געזיכט און
קערפער פאַרגעקומען אזוי לאַנגזאָם, אַז ער האָט עס גאָר ניט בע-
מערקט, און עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז זיין פנים האָט זיך אויך
ניט געענדערט. אינערליך אין זיך האָט ער אָבער געפיהלט נאָך
די קראַפּט גאָר אויפ'ס ניי אַנצופאַנגען. יעדער נייער געדאַנק האָט
ערוועקט אין איהם נייע קוואלען פון ענערגיע, און דער געדאַנק, וואָס
איז איהם איצט אזוי פלוועלונג און מיט אַמאָל איינגעפאלען, האָט
איהם געגעבען אַ ציגל אָן און ערוועקט אין איהם אַ שטראָם לעבען.
„...מען דאַרף זי ערציהען, ערציהען פאר זיך... זי זאל זיין
מיין קינד און זיך אָנגעהמען פאר מיר אויך. און אַ נייער שטראָם
ענערגיע האָט זיך אריינגעגאַסען אין זיינע אַדערען...
און מיט דעם אימפעט וואָס ער איז געוועהנט געווען אויסצו-
פיהרען פלענער ווען עס איז איהם עפעס איינגעפאלען, איז ער גע-
גאַנגען אויספיהרען דעם פלאַן...“

8.

דער נייער פרעה.

קוזמין האָט טריי געדיענט „פרעה'ן“. קוזמין איז געזעסען
ביי דער ארבייט און האָט גענייהט רעק, הויזען, וועסמען פאר מענ-
שען, וואָס זיי האָבען נישט געוואוסט וואו זייער געביין געפינט זיך.
גאַנץ קוזמין איז געזעסען ביים אַנקעל מאָזעס אין דער הויז אין שאַפּ.

ר' יואל חיים, דער דאָזאר פון דער שוהל און איטשע דער שוסטער-יונג, און יונדעל, דער וויבערשער שניידער דער גרויסער פראנט און עלעגאנט פון קוזמין, וואָס האָט אַמאָל בעצויבערט די הערצער פון די קוזמונער וויבער, און חיים'שע דער פעלדשער, וואָס האָט די וויבער געשטעלט באַנקעס — וואָס עס האָט זיך נאָר געטראָפּען מיט אַ אידענע אין שטעדטעל, האָט ער איהר געהייסען דאָס העמד אראַב-לאָזען און געשטעלט איהר באַנקעס... ביז אַמאָל זיינען זיינע באַנ-קעס פערדעכטיג געוואָרען... און חיים'שע האָט געקראָנען גוט אויס-געפאַטשט פון אַ פאַר שעהנע בעל־בתים. צוויי צייהן פעהלען איהם פון דאמאָלסדיגע פעטש — היינט שטעלט ער שוין ניט קיין באַנקעס, נור זיצט ביים אַנקעל טאָזעס אויפ'ן „בוידים“ און ניהט הייזען. אַלע ניהען זיי הויזען. אַנקעל מאָזעס האָט אויסגעגלייכט נאָנץ קוזמין. נישטאַ מעהר קיין שעהנע בעל־בתים, דאָזאַרצעס מיט אַרימע בעל־מלאכות, ניטאַ קיין תלמיד־חכמים מיט גראַכע יונגען. ניטאַ קיין שוסטערס, קיין סטאַרשעס, אירען וואָס שטעלען וויבער באַנ-קעס... און אירען וואָס קיצלען וויבער הינטער די אַרעמס, ווען זיי ברענגען זיי אַנצומעסטען די קליידער, — אַלע דיענען צו אַיין אַב-גאַט, אַלע טהוען איין זאך — ניהען הויזען...

נור קוזמין וויל נאָך ניט שטאַרבען. ביים אַנקעל מאָזעס אויפ'ן „בוידעם“ (גערעט) ביי דער נאָדעל לעכט ווידער דאָס אַלמע קוזמין אויף מיט אַלע איהרע מערקווירדיגקייטען. יעדער אַלמער שטיין, יעדעס אַלמע הויז און ווינקעל ווערט מיט ליעבע און בענקשאַפט דערמאָנט פון די געטרייע קינדער פון אַלמע קוזמין, וועלכע זיצען מיט די הויזען אין זייערע הענד און בענקען נאָך איהר, און וואו נישט וואו פאַלט אַ טרעהר, לאָזט זיך הערען אַ קרעכץ פון אַן אַלמען איינ-וואָהנער פון קוזמין וואָס האָט זיך דערמאָנט אין איהר שעהנהייט... — אַנו, לייבעל, וואָס שווייגסטו היינט? לאַמיר הערען דעם אַלמען חזו'ס קדושה'לע.

און לייבעל, וועלכער האָט ליעב געהאט דאָס „ברעטעל“ פון עמוד זיין נאנצעס לעבען, און קיינמאָל אין דער היים קיין געלעגענ-הייט ניט געהאט צוצוקריגען זיך דערצו און ארויסצואווייזען זיינע חזו'ישע פעהיגקייטען — ווייזט עס יעצט ארויס פאר קוזמין, ביי דער נאָדעל און ביי די הויזען.

דעם אלטען חזו'ס נגון טראגט איבער קוזמין אין דער אלטער שוהל אריין, און עם דערמאנט זיך זיי דער שעהנער שבועות דיגער שבת ווען יעדער בעל-הבית איז געזעסען אין זיין שעהנע „שטאדט“ מיט'ן טלית און גאלדענע עטרה בעפוצט, און געקוואלען זיך מיט'ן חזו'ס נגונים, און היינט זיצט קוזמין מיט הויזען אין די הענד...

באלד אבער פערשווינדט די אלטע שוהל, און דער שעהן-פריה מארגענדיגער שבת און דאס בענקשאפט און די ליעבע נאך קוזמין, עם בלייבען איבער בלוין הויזען און נאדעל.

סעם בעווייזט זיך אין דער טהיר פון דעם שאפ און גיט א געשריי:

— נא, זעהט קוזמין זינגט! אזוי איז גוט. איהר וועט זיך דא א שווארץ יאהר אויסריכטען פון מיר. איך רוף באלד ארויף דעם אַנקעל כאזעס צו אייך.

און איין קוזמינער בעל-הבית שרעקט דעם צווייטען:

— שווייג, שווייג, דער „גובערנאטאר“ איז דא.

סעם'ען רופט קוזמין „גובערנאטאר“ און דעם אַנקעל, דער קייסער.

און פאר'ן גובערנאטאר האט מען נאך מעהר מורא ווי פאר'ן קייסער.

קוזמינער בעל-הבתים ווערען פערשטומט, דערשראקען פאר דעם קליינעם שנץ סעם, וואס אין דער היים איז ער געווען א קצב-אינגעל, און דא איז ער דער „גובערנאטאר“ פון קוזמין...

אבער קוזמין האט א גרויסען מליץ יושר. דאס איז דער אלטער מעלניק, אַנקעל מאזעס פאטער, וועלכען דער זוהן האט אראבע-בראכט קיין אמעריקא. דער אלטער דרעהט זיך אום מיט דעם גאל-דענעם שטעקען, וואס דער זוהן האט איהם געשאנקען א מתנה, און דאס שטייפע קאפעלושעל, צו וועלכען ער איז ניט געוואהנט, פייניגט איהם. פעררוקט ער עם אן א זייט. ער לאנגווייליגט זיך דא אין אמע-ריקא און בענקט נאך דעם קאשע מילעכעל, און פאר לאנגווייליגקייט האט ער אנגעהויבען צו טרינקען. א שנאפסעל האט ער ליעב געהאט פון דער היים, נור דא אין אמעריקא, וואו ער האט זיך געקענט פערגינען און גומע ברידער האבען זיך שטענדיג

געפונען, וואָס האָבען דעם אַלמען געוואָלט „טריטען“, איז דער אַלמער שטענדיג שיכור געווען. קיין בעקאנטע האָט ער ניט געהאַט. זיינע אַלע לאַנדסלייט האָבען געאַרבייט ביי זיין זוהן אין שאַפּ — האָט ער ליעב געהאַט אַרויפצוקומען אין שאַפּ און צו פּערברענגען מיט זיי, און מיט זיי שמועסען וועגען קוזמין. אַפּטמאָל האָט זיך דעם אַלמען אויך פּערגלױסט צו נייהען הויזען, געזעהן, אַז אַלע זיינע חברים פון קינדער יאָהרען, אַלע שעהנע בעלי־בתיים, פאַר וועלכע ער האָט אין דער היים דרד־אַרץ געהאַט, נייהען ביים זוהן הויזען. פאַר וואָס זאָל ער ניט נייהען? — פּלעגט ער זיך אַרויפקומען אין שאַפּ און מיטהעלפּען נייהען. דעם אַנקעל מאָזעס איז אַבער ניט אַנגעשטאַנען, אַז זיין פּאָטער זאָל זיצען אין שאַפּ. און אז דער פּאָטער איז אַרויפקומען אין דער געווערקשמעל האָט ער קוזמין געשטערט צו אַרבייטען, ער האָט פּערפיהרט שמועסען מיט די לאַנדסלייט פון דער היים, פון אַלמע שררים, פון דאַרפּס־געשעפטען, פון רב און חזן — און אַפּטמאָל האָט זיך קוזמין אזוי אַריינגעלאָזט אין די שמועסען פון דער היים, אַז זיי האָבען זיך צוקריגט איבער אַ חזן אָדער אַ שוהט — און פּערגעסען זיך, אַז זיי זיינען שוין ניט קיין בעלי־בתיים פון קוזמין... נור דאָס רעדען אַליין האָט זיי פּערגעניגען פּערשאַפּט, און דעם אַלמען האָט עס אַהין געצויגען צו דעם זוהן'ס שאַפּ. אַנקעל מאָזעס האָט אַנגעזאָגט סעם'ען, אז ער זאָל דעם פּאָטער ניט אַרויפ־לאָזען אין שאַפּ אַריין, נור, אַז דער אַלמער מעלניק האָט זיך אַנגע'שכור'ט האָט ער קיינעם ניט געהאַרכט, פאַר קיינעם קיין מורא געהאַט. סעם'ען געשלאָגען מיט'ן גאַלדענעם קאַפּ פון שטעקען און אַריינגעלאָפּען אין שאַפּ.

— אזא טויבען־כאַפּער איז דאָס. אזא ימה־שמױניק, אזא קצב־יונג, ער וועט מיך ניט אַריינלאָזען. מיין זוהן'ס פּראַצע איז דאָס, און ער וועט מיך נישט אַריינלאָזען — האָט ער אוועקגעיאָגט סעם'ען מיט'ן שטעקעל און איז אַריין אין שאַפּ, מיט'ן קאַפּעל־שעל פּער־דרעהט אַז אַ זייט, און געפאַכעט זיך מיט'ן רויטען טבעל. אַרויס פון דאַנען, ימה־שמױניק, אַרויס, אַרויס — האָט ער אַרויסגעטריבען סעם'ען פון שאַפּ.

קוזמין האָט זיך געפּרעהט אויף דעם „גוכערנאַטאַר'ס“ מפּלח. הויך צו פּרעהען זיך, הויך צו לאַכען האָבען זיי מורא געהאַט. דער

גוברנאטאר קען זיך אברעכענען, האבען זיי געשטופט איינער דעם אנדערען און געוואונקען מיט די אויגען.

— ווי האָט מען איהם גערופען אין דער היים? אַבלאַף, העי דו אַבלאַף איינער, האָט דער אלטער נאכגעשריען סעם'ען פון די טרעפּען אראָפּ. די מאמע דיינע האָט דאָר גע'גנב'עט גרויפּען ביי מיר אין געוועלכעל. איך האָב דאָך זי אמאָל אַליין געכאַפּט ביי דער האַנד, און דאָ אין אמעריקא ביזטו געוואָרען אַ גאַנצער פרעה — הע, אז אויסגעריסען זאַלסטו ווערען מיט מיין זוהן, מיט אמעריקא אין איינעם.

קוזמין האָט זיך געפרעגעלט אין נחת, האָט געצויגען די אַקסלען און געשטופּט איינער דעם צווייטען:

— דו זעהסט די מפּלה?

— אויף אלע אידען-פּינד געזאַגט געוואָרען.

— די מאמע זיינע האָט דאָך פּלייש גע'גנב'עט אין די יאַטקעס. ווי האָט מען זי דאָס גערופּען? נעכא האָט מען זי גערופּען...

און מ'האַט זיך אָנגעהויבען צו דערמאַנען אין אלטען קוזמין און אויסגעגראָבען מעשיות פון פּערציימענס.

נור באלד איז אלעס פּערשמומט געוואָרען. קוזמין איז פּער-צייטערט געוואָרען, פּערשטיינערט, פּערגליווערט. קוזמין איז געוואָר רען איין מאַשין וואָס האָט געהאַלטען אַ גאָדעל אין דער האַנד און האָט גענייהט. אין די געווערקשמעל האָט זיך בעוויזען אַנקעל מאַזעס אַליין, מיט די גרויסע שער אין האַנד, אַהן ראַק, נור די קייט פון זיי-גער האָט פּערנומען די גאַנצע ברייט פון זיין דיקען בויד און האָט צוגעגעבען זיין פיגור אַ וויכטיגקייט. ער האָט נאָר געשוויגען, נאָר אויפגעפּענט די אויגען און זיך אַרומגעקוקט. קוזמין האָט געצויגען די קעפּ צו די הויזען און גענייהט. אַנקעל מאַזעס איז צוגעגאַנגען צום פּאַטער און האָט איהם אָנגענומען ביים אַריים:

— טאַטע, קום אַראָפּ.

— איך וויל ניט. וואָס וועסטו מיר טהאָן, וואָס? איך האָב ניט קיין מורא פאַר דיר, — האָט דער אלטער מעלניק געשריען און געקלאַפּט מיט'ן שטעקען מיט קוראַזש וואָס ער האָט שטענדיג גע-קראָגען נאָך אַ שנעפּסעל מאכען.

— טאַטע, דו שטערסט זיי צו ארכיימען. זיי בעדארפען זיין אליין, קום אראָפּ מיט מיר, — האָט דער זוהן ווייך אָנגענומען דעם פּאַטער'ס האַנד.

— איך וועל נישט געהן. איך האָב נישט קיין מורא פאר דיר. וואָס ביזטו פאר אַ נייער פרעה, פאר אַ קייסער? איך האָב פאר'ן סאַמע נאַטשאַליק נישט קיין מורא. איך האָב פאר קיינעם נישט קיין מורא. איך בעדארף דיר נישט. וואָס האַסטו געוואַלט האָבען פון מיר? וואָס האַסטו מיך אַראַבגעבראַכט? שיק מיך צוריק, איך וויל צוריק פאַהרען אַהיים.

— דו וועסט צוריקפאַהרען. וועסט צוריקפאַהרען. קום אַראַב, טאַטע, שטער זיי ניט.

— איך וועל ניט געהן — האָט דער אַלטער געשריען — איך בעדארף דיר צו אַלדע שוואַרצע יאָהר — האָט זיך דער אַלטער צו-קאַכט — דיך מיט דיין גאַנץ אַמעריקאַ. צו דיר אויף קבורה-געלד וועל איך ניט אָנקומען. אַט אַ דאָ האָב איך אַבגעשפּאַרט פון מיין אייגענע פּראַצע.

ער נעהמט אַרויס אַ זעקעל וואָס הענגט איהם אויף דער נאַ-קעטער ברוסט.

— אַדאָ האָב איך אויך קבורה-געלד, פון מיין אייגענע פּראַצע, פון דיר וויל איך נישט. שיק מיך צוריק. וואָס האַלטו מיך דאָ, ווי פרעה די אידען אין מצרים? שיק אונז צוריק, לאַז אונז אַרויס פון מצרים, איך וויל דאָ ניט זיין.

אַנקעל מאָזעס האָט געטראַכט וואָס צו טהאָן. דעם פּאַטער האָט ער זעהר געאַכטעט. דאָס איז געווען ביי איהם אַן עהרע-זאך. אַבער פערשעהמט ווערען פאר זיינע לאַנדסלייט, פאר וועלכע ער איז שמענ-דיג אַרויסגעקומען מיט זיין גאַנצער הערשאַפט (דאָס איז געווען זיין קראַפט), האָט ער נישט געקענט. ער האָט זיך אַבער באלד גע-פונען און געענרערט דעם טאָן:

— אז דו ווילסט נישט געהן, דארף מען נישט. אַלל-דרייט, בלייב דאָ מיט דייןע לאַנדסלייט, רעדט וועגען קוזמיו, וועגען אַלמען שררה, דעם מלך אביון וואָס האָט פערמאַגט זיעבצעהן מיט אַ האַלבען דאַלאַר אַמעריקאַנער געלד. בלייב דאָ, בלייב דאָ, אַי לייק אים, אַז דו זאַלסט זיך ענרזשויען — און איז אוועק פון פּאַטער.

דער אלטער האָט נאָכגעשריען :

— וואס פאר אַ פרעה ביזטו געוואָרען? ווער ביזטו יוער?
 דעם אלטען מעלניק'ס אַ זעהן. האָסט אַ פאָטער אַ שיכור. יואם איז
 מיט דיר דער יחוס? — האָט דער פאָטער געזידעלט דעם זעהן.
 קוזמין האָט נישט געוואגט צו הערען. אַנקעל מאָזעס איז ארומד
 געגאנגען ארום די ניייהמאַשינען און בעטראַכט די ארבייט. ער איז
 זעהר ערנסט געווען און פערטראַכט. זיין ערנסטקייט האָט אַ שרעק
 אַנגעוואָרפען אויף די לאַנדסלייט און עס האָט זיך זיי אפילו נישט
 פערנאָסט צו פרעהען זיך פון דעם אלטענ'ס זידלערייען. אז ער
 איז אַנגעקומען צו אהרן מעלניק'ס טיש, איז ער געבליבען שמעהן.
 אריינגעשטעקט די הענר אין די קעשענעס און אַ מינוט איהם בעד
 טראַכט :

— דו וועסט איבערלאָזען סעם'ען דעם אדרעס. איך וועל צו
 דיר זונטאג ארויסקומען — האָט דער אַנקעל געזאָגט ווי פאר זיך
 און איז אוועקגעגאנגען מיט אַ שמייכעל אין זיך און איז צוגעגאנגען
 צום פאָטער.

— נו, טאַטע, יעצט וועסטו שוין געהן מיט מיר? קומ דאָן—
 סטערן מיט מיר, טאַטע.

— איך וועל ניט געהן — האָט דער אלטער נאָכאַמאל אַנגע-
 הויבען צו שרייען, — וואס פאר אַ פרעה ביזטו געוואָרען אין אמע-
 ריקא. איך האָב נישט קיין מורא פאר דיר. נא, זעה דעם פרעה מלך
 מצרים... ווער ביזטו, ווער?

— אַלל־דרייט, ווען דו ווילסט שמעהן, שמעה, שמעה... — זאָגט
 ער צו זיך — העי, סעם, נעהם דעם אדרעס פון דעם, ווי רופט מען
 איהם, גאַרגעל, איך וועל ארויסגעהן זונטאג זעהן מאשא'ן. אַי לייק
 דהי קיר — זאָגט ער פאר זיך אראַבגעהענדיג די טרעפּען.

9.

אהרן מעלניק איז געבליבען זיצען א צוטומעלטער און דער-
שראָקענער. דער אַנקעל וועט ארויסקומען צו איהם זונטאג זעהן
מאשא'ן. דער אַנקעל צו איהם אין שטוב אריין. דער אַנקעל אַליין
— צו איהם אין שטוב זעהן מאשא'ן?!

אהרן מעלניק און זיין ווייב ראזע האָבען אויסגעפוצט דעם
„פארלאָר“ צום פעטער'ס עמפפאנג. מען האָט ארויסגעשלעפט דאָס
גרויסע בעט פון פראַנט צימער, אין וועלכען „אלע“ זיינען געשלאָ-
פען און צולייגט עס אין אַ ווינקעל. דעם טיש פון קיטשען „איבער-
געמופט“ אין „פארלאָר“ אריין, אויסגעשפרייט מיט דעם פסח טיש-
טוך. די פאַטאָגראַפיע פון אהרן מיט ראזען אלס חתן-כלה אונטער
דער חופה — פון איין זייט, די מחותנים — טאַטע-מאַמע פון ביידע
זייטען; צוויי פרומע אידען מיט בערד, און צוויי גוטע אידישע
וויבער מיט שייטלען — שעהנע קוזמינער בעלי-בתים, וועלכע האָ-
בען שוין געפונען זייער רוה אויף דעם קוזמינער גוטען אָרט — אויף
געהאנגען אויף דער צווייטער וואַנד. די דרשה מתנות וואָס האָבען
זיך נאָך אויפגעהאלטען אין דער פּאַמיליע: דאָס בשמים-באַקסעל.
צוויי קליינע זילבערנע בעכערלאָך און אַליהו הנביא'ס גלעזערנעם כּוּס
אויסגעוואשען, אויסגעפוצט, אז זיי זאָלען פינקלען און אוועקגע-
שטעלט אויפ'ן שפיגעלע. די קינדערלעך אָבגעוואשען, אויסגעצוואָ-
גען די קעפלעך ווי אויף פסח צום סדר. יום-טוב'דיג אַנצוטהאָן פאַר
אַלע איז אָבער נישט געווען. האָט איינס געהאט אַ פּאָר גאַנצע שיד,
האָט עס קיין קליידער נישט געהאט. האָט דאָס אַנדערע אַ קליידעל
געהאט, האָט עס אָבער קיין גאַנצע שיד ניט געהאט. איז געבליבען
אז מען זאָל צוויי „פּערלייקענען“. פּערלייקענען נישט — נור בע-
האַלטען, פּערשטעקען, אוועקשיקען פון שטוב ארויס דורך דער צייט
ווען דער אַנקעל וועט אין שטוב זיין, און מיט די גוטע דעשטלאָך פון
זייער אַנגעטוכט זאָל מען זיך בענוצען פאַר די אַנדערע קינדער. דער
גורל איז אויסגעפאלען אויף ציליען. ציליע האָט געראָד געמוזט די

שטוב פערלאזען און איהרע נייע שיד האבען בעשיכט איהר אינגערע שוועסטערעל גאלדעלען. און ציליע האט דוקא געוואלט זיין ווען דער אַנקעל וועט קומען. אין איהר פאנטאזיע האט זיך שוין אַבער שפיעגעלט דאס בילד, ווי זי וועט פאר'ן אַנקעל פאַרשפיעלען א „מואווע“. און דער אַנקעל, וועלכער איז אזוי רייך, אז אלע מואר וועט פון גאנץ ניו יארק און אלע אייזקריעס פאַרלאָרס מווען אוראי בעלאנגען צו איהם, און ווען ער וויל נור, קען ער אריינקומען אין די מואוועס אָדער זיך אַוועקזעצען אין אן אייזקריס פאַרלאָר און עסען פערשיעדענע אייזקריס, וואָס זיין האַרץ געלוםט זיך נור, אַלע „זאַגן דעם“ און אלע „שאַרט קייקס“ (אנדערש האָט זיך ציליע ניט געקענט פאַרשטעלען דעם אַנקעל), און ער ניט איהר ארויס אַזאָ קאַרד, וואָס ווי זי קומט נור און ווייזט זי קאַרד, אזוי עפענען זיך אַלע טהיערן פון די מואוועס, פון די אייזקריס פאַרלאָרס פאַר איהר, און מען ניט איהר אלעס וואָס זי ווינשט נור. זי האָט זיך געמוזט יעצט פון די גליקליכע פאַנטאזיע אַבזאָגען און בענוגען זיך נור מיט אַ בליק דורך אַ שפאַרע אין פאַרלאָר אריין, וואו דער אַנקעל וועט זיצען (אַז מען וועט זי נור לאַזען).

אויך ראָזע האָט זיך דערמאַנט אַז איהרע יונגע יאָהרען. זי האָט געוואלט דעם אַנקעל געמעלען. זי איז געווען שטאַלץ אויף איהר קינד מאשא'ן, וואָס איהרע אַ קינד האָט אזוי פיעל חו געפונען אין די אויגען פון אַנקעל — און וואָס דורך איהר וועלען אַלע גליקליך ווע-לען. איהר קינד'ס חו איז געווען איהר אייגענער. זי האָט אויסגע-זוכט פון קאסטען וואָס נור זי האָט געקענט געפינען, וואָס האָט זיך איהר געדאַכט, אז עס וועט פערשטעלען איהר אַרימקייט אין די אוי-גען פון אַנקעל. זי איז געווען אַ בעל-הבית'טע פון דער היים, אַ בעל-הבית'ישע טאַכטער, און אלס אזעלכע האָט זי געוואלט ערשיינען פאר'ן אַנקעל. זי האָט בעפוצט און בעשיינט איהר היים, איהרע קינדער און זיך אליין. שכנים האָבען פערשטאַנען די וויכטיגקייט פון דעם בעזוך, און האָבען געהאַלפען מיט אַלעס וואָס זיי האָבען נור געקענט. זיי האָבען ראָזען ארויסגעבאַרגט פון זייערע הייזער זייער אייגען אַרימקייט. איינע האָט געבאַרגט אַ שטיקעל געשניטען גלאַז אַ חתונה-מתנה, און אוועקגעשטעלט אויפ'ן טיש, אן אנדערע — אַ סערוויס, אַ דריטע — אַ צוויי נייע שטוהלען. ווארים אלע האָבען

שוין געהערט פון דעם גרויסען גליק וואָס האָט געטראָפֿען די מעל-ניקס נעקסט־דאָר, אַז דער אַנקעל האָט זיי געהעכערט נאַנצע פינף דאלאַר אַ וואָך צוליב אַ קינד, אַ מיידעל, און דער אַנקעל מאָזעס קומט אַליין זיי בעזוכען, האָבען אַלע געוואַלט מיטהעלפֿען צו געווינען דאָס גרויסע גליק, דעם אַנקעל מאָזעס גענאָדע. אהרן מעלניק האָט אָנגעקוקט זיין פרוי, זיינע קינדער, זיין היים. ער האָט זיינע אויגען ניט געגלויבט. קיינמאַל נאָך אין אמעריקא האָט ער ניט געזעהן זיין פרוי אַזא שעהנע, אַזא אויסגעפּוצטע, זיינע קינדער אַזעלכע ריינע און זיין היים אַזא רייכע און אַנגענעהמע. און ער איז דאַנקבאַר גע-ווען דעם אַנקעל מאָזעס פאַר דעם גליק. ער האָט שוין דעם אַנקעל אַלעס מוחל געווען, מוחל געווען די פּערשקלאַפּונג און פּערשעהמט־הייט. ער האָט נור געזעהן דאָס גוטס וואָס דער אַנקעל האָט איהם געטאָהן. ער האָט איהם געהעכערט נאַנצע פינף דאלאַר מעהר אַ וואָך, און אַז דער אַנקעל אינטערעסירט זיך מיט זיינע אַ קינד, זיינס אַ קינד האָט געפּונען ביי איהם גענאָדע, און דער אַנקעל קומט אַליין צו איהם אין שטוב אַריין. ער איז געוואָרען אַ הייסער אָנהענגער פּון אַנקעל, ער האָט נור געזעהען אין איהם גוטס — און ער איז איהם ווירקליך דאַנקבאַר געווען פאַר דעם גליק וואָס, ער האָט איהם גע-שאַנקען.

די „משפּחה“, דער ברודער בעריל מיט די שוועגערין, זיינען אויך געקומען דעם אַנקעל עמפּפּאַנגען. די שוועגערין האָט זיך אויס-געפּוצט, ווי זי וואַלט אין טהעאַטער גענאַנגען, אין איהרע קינדערס יום־טוב. נור די מאָדערנע יונגע קליידער האָבען אַזוי קאַמיש אויס-געקוקט אויף איהר. דער העט מיט די גרויסע פּערדערען און דאָס טרויעריגע מאַמעדיגע געזיכט! און דער סוט געשניטען קורץ, און די קאַמאַשען מיט די הויכע אויסגעקרימטע אַבסאַצען, וואָס די אידענע איז גענאַנגען אין זיי ווי אויף שטאַלצען. דאָס האָט אַזוי געשמעקט מיט טהעאַטער, אַז עס איז געווען אַ רחמנות צו קוקען אויף דער אי-דענע. אַלע האָבען געהערט פּון דעם גרויסען גליק, און אַלע האָבען זיך געוואַלט וואַרימען אין דער זון... מען האָט יעצט שוין גע-חנפֿעט אַי אהרן און אַי זיין ווייב ראָזען. נור ראָזע און אפילו אהרן זיינען נאָך ניט צופּריעדען געווען פּון דעם בעזוך וואָס די „משפּחה“ האָט זיי יעצט אַבגעשטאַט. עס האָט זיך זיי געדאַכט. אַז דער אַנקעל

געהערט שוין צו זיי. עס איז זייער אנקעל — און יעצט קומט די „משפחה“ אביסעל לעקען פון דעם צוקער, וואס געהערט זיי. דער אנקעל האט געלאזט לאנג אויף זיך ווארטען. אזוי ווי ער וואלט זיי ניט געווען פערנוגען דאס גליק — האט ער עס געלאזט זייער ווערען... די קינדער האבען דערווייל די קליידלעך שמוציג גע- מאכט, און די שכו'טעס זיינען מיעד געווען די אויגען זיך אויסקור קענדיג אויפ'ן אנקעל... איינער האט געפרעגט דעם אנדערען: וואו איז ער? אין די אויגען פון דער משפחה האט זיך שוין בעוויזען דאס פייערעל פון נקמה. און די שוועגערין דוואשע האט שוין הויד געלאכט, און גערוימט זיך מיט'ן מאן אין אויער: — אז מיעהר האט ער ניט בעסערס צו טהאן, ווי נור אהער צו קומען.

און ווי אויף צוועצעניש די שונאים, איז דער אנקעל דוקא יא געקומען. אריינגעפאלען איז קיטשען מיט סעס'ען פלוצלונג. אב- געשמעלט זיך איז קיטשען און ניט געוואלט ווייטער געהן, ווי ער וואלט זיי ניט געוואלט פערניגען דאס פערנגעניגען, אז ער זאל זעהן די פארלאך, האט ער זיך אוועקגעזעצט אויף דעם ערשטען בעסטען שטוהל אין קיטשען, נישט דעם ראק און נישט דעם העט אויסגעטהאן. נור מיט'ן שטעקען איז האנד האט ער זיך ארומגעקוקט אין קיטשען אויף די לאנדסלייט און די משפחה וואס זיינען אלע געשטאנען פאר איהם מיט שרעק; און געזאגט ווי צו זיך: — עס איז אלל-רייט דא, מייגע לאנדסלייט וואהנען זיך זעהר שעהן.

ער איז צופריערען געווען פון זיך, וואס ער גיט זיינע לאנדס- לייט צו מאכען א שעהן לעבען, אז זיי זאלען זיך קענען וואהנען אב- שטענדיג און אנטהאן זיך אנשטענדיג — איז ער בעסער געווארען. ער האט זיך געטראכט, אז אייגענטליך איז ער א גוטער מענש — און דאס האט איהם געבראכט אין א גוטען הזמאר. ער האט אנגע- הויבען צו שמיכלען און אויפגעהויבען זיך און געגעבען א טריט אין פארלאך. דער פארלאך איז איהם נאך מעהר געפעלען געווארען, געזעהן די שעהנע שטוהל מיט דעם שעהנעם טיש, וואס איז געווען סערווירט מיט קייק און פרוכטען. ער האט אויסגעשמרעקט די האנד צו די פרוכטען, און אלע זיינען דערפרעהט געווארען וואס דער אנקעל

געהט עסען. נור קיין פרוכטען האָט ער ניט גענומען. ער האָט בעטראַכט די גלאַז און געזאָגט ווי צו זיך:
— קאַט-גלעז, עס איז אַלל-דייט.

ער האָט זיך געהייסען ווייזען די קינדער. אהרן האָט איהם געוויזען די קינדער. ער האָט זיי בעטראַכט.

— און וואו איז מאַשא? אַי לייק טו סי מאַשא!

נור מאַשא איז אין ערגעץ ניט געווען צו געפינען. זי האָט זיך ערגעץ פערשטעקט. דער טאַטע, די מאמע און די גאַנצע משפּחה זיינען אַרומגעלאָפּען זי זוכען. מען האָט ניט געוואוסט וואו זי איז. ענדליך האָט מען זי געפונען ביי אַ שכו'טע. דער פּאָטער האָט זי געשלעפט ביי דער האַנד, און דער פעטער בעריל האָט איהר נאַכ-געשריען:

— נאַריש מיידעל, געה אריין! וואָס טהוסטו דאָ? — עס איז דאָך דאָ דער אַנקעל...

— מאַשא, דו מאַכסט דאָך מיד אונגליקליך, אויפ'ן לעבען אונ-גליקליך — האָט זיך דער פּאָטער געבעטען.

מאַשא איז געווען אַנגעטהאָן אין איהר נייע קליידעל, אין אַ נייעם שירצעל, מיט איהרע לאַנגע צוויי שוואַרצע אויפגעצויגענע צעפ... איהרע בעקלעך האָבען געשלאָגען מיט פייער — זי האָט פערביסען איהרע קליינע יונגע ליפעלעך מיט איהרע קליינע ווייסע צייהן — אין געברומט:

— אַי דאָן וואַנ'ט טו סי היים!

לאַנג האָט זי דער אַנקעל בעטראַכט און געשמייכעלט:

— שי איז דהי גוירל — וואָס האָט מיד גערופּען „ביעסט“.

— אַ נאַריש מיידעל, זי ווייסט דען וואָס זי רעדט — האָט דער פעטער בעריל געפרוואווט פערענטמערען.

— נאטהינג, אַי לייק אים. נו, דערפאר וואָס דו האָסט מיד גערופּען „ביעסט“. האָסטו טשאַקאַלאַד. סעם! — האָט דער אַנקעל גערופּען סעם'ען.

סעם האָט שטומיג דערלאַנגט אַ פּודלע טשאַקאַלאַד דעם אַנקעל. דער אַנקעל האָט עס איהר געגעבען.

— יא, דאָס האָסטו פאר „ביעסט“.

מאַשא האָט נישט גענומען.

— נעהם, נעהם, קינד וואָס טהוסט דו? — האָבען איהר אלע צוגעשריען.

מאשא האָט צוגענומען די טשאַקאלאַד.

— עפען אויף, וועסטו עפעס געפינען.

— עפען אויף, מאשא, עפען אויף — האָבען איהר אלע צוגעשריען.

מאשא האָט אויפגעעפענט דעם טשאַקאלאַד מיט ציטערדיגע הענד. פון די פודלע איז אַרויסגעפאלען אייניגע צעהן דאלאַר שטיקער און שטיקלאך דזשולערי.

— די דאלאַר שטיקער איז פאַר די מאַ, און די דזשולערי איז פאַר דיר — דערפאַר וואָס דו האָסט מיך גערופען „ביעסט“ — האָט דער אַנקעל געזאָגט מיט אַ שמייכלע.

מאשא האָט אויפגעהויבען איהרע פּלע שוואַרצע אויגען, ווי קינד דיז זיי זיינען נאָך געווען — אַזוי זאפטיג זיינען זיי שוין געווען. און זי האָט זיי רודהען געלאָזט אויפ'ן אַנקעל מאַזעס — אַ קאַקע טעריי איז געלעגען אין דעם בליק וואָס האָט פּעראַטעהען די ציר קונפטיגע פרוי, פּערהילט איז נאָך געווען די קאַקעטעריי מיט אַ הילע פון קינדישער פּערישעהמקייט...

דעם אַנקעל מאַזעס איז דער בליק געפעלען. ער האָט אין זיך געשמייכלט.

— דאַנק דעם אַנקעל!

— גיב אַ קוש אין האַנד! — האָבען איהר אלע נאַכגעשריען.

מאשא האָט זיך פּערלאָרען. זי האָט געוואַלט טהאָן וואָס אלע האָבען איהר געהייסען. דער אַנקעל האָט זיך אַבער ניט געלאָזט קושען אין האַנד. דער אַנקעל האָט זי אַרומגענומען ביים קאַפּ און איהר געקושט אין די האָהר. אלע זיינען גליקליך געווען, אין פיעלע אויגען האָבען געגלענצט טרעהרען — און טאַטע-מאַמע זיינען געווען אויפ'ן זיעבעמען הימעל.

— איד קען אויך, איד קען אויך — איז פּלוצלונג ציליע גע-געבען אַ פאַל אריין אין מיטען דער חתונה אַ האַלב נאַקעטע און ניט אַ אַכגעוואַשענע. דאַס קינד האָט צוגעקוקט די סצענע דורך די קיטשען און איז געוואָרען אייפּערזיכטיג און האָט זיך ניט געקענט איינגע-האַלטען.

— גאָט מיינער! — האָט זי די מוטער געכאַפט און געוואָלט זי פערשטעקען.

אַבער דער אַנקעל מאָזעס האָט זי שוין בעמערקט.
— ווער איז דאָס?

— גאָר ניט, אַ קינד — האָט זיך אהרן פערענטפערט.

— און וואָס קענסטו? — האָט דער אַנקעל געפרעגט.

— מואווייעס שפיעלען, — האָט ציליע ארויסגעוואונקען מיט איהרע אויגעלאך און שמוציג פנים'על, אונטער דער מוטער'ס יום-טוב'דיגער קלייד.

— מואווייעס שפיעלען — דאָס איז שעהן, קאס'אָן, קאס'אָן — יא, דאָ האָסטו דו...

אַבער די מוטער האָט שוין געהאט פערשטעקט די אַרימקייט אין אַ ווינקעל, נור די „אַרימקייט" האָט פון דאָרט ארויסגעוויינט...

10.

קוזמינער לאַנדסלייט.

אַנקעל מאָזעס' שאַפּ איז געווען אונמעגליך צו אַרנאניזירען אין אַ יוניאָן שאַפּ. וויפיעל די אידישע ארבייטער אַרנאניזאטארען האָבען נישט געפרוואווט צו יוניאניזירען די לאַנדסלייט פון אַנקעל מאָזעס שאַפּ, האָבען זיי זיך שטענדיג אַנגעשלאָגען ווי אין אַן אייזערנע וואַנד. די אורזאכע דערפון איז געווען, וואָס די בעציהונגען צווישען אַנקעל מאָזעס און זיינע לאַנדסלייט איז ניט געווען קיין ביזנעס בעציהונג, נור אַ משפּחה בעציהונג. אַנקעל מאָזעס איז געווען פאַר די קוזמינער לאַנדסלייט ווי אַ הויפט פון אַ משפּחה, ווי אַ רעגירער פון אַ קליין קעניגרייך. די קוזמינער לאַנדסלייט זיינען שטאַלץ גע-ווען מיט אַנקעל מאָזעס פערמעגענס. אַז זיי זיינען דורכגעגאַנגען דורך אַ הויז, וואָס האָט געהערט צום אַנקעל מאָזעס, האָבען זיי זיך דערמיט געגרויסט, ווי עס וואָלט געווען זייער הויז. אַנקעל מאָזעס האָט זיך ארוינגעמישט אין זייערע פאַמיליען-אַנגעלעגעהייטען. זיי האָבען זיך געלאָדענט פאַר איהם, און אַנקעל מאָזעס האָט אַרויסגע-

געבען געריכט־שפרוכען איבער זיי ווי א פארצייטיגער פאמריארך איבער זיינע משפחה־אנגעהעריגע. זיי זיינען געווען געמיי אַנקעל מאַזעס, און טאַמער האָט ווער געפראוואט זיין אונזופריעדען און דערמאָנען אַ וואָרט עפעס וועגען אַ יוניאָן, האָבען עס די לאַנדסלייט באַלד איבערגעגעבען אַנקעל מאַזעס. דער אַנקעל מאַזעס איז אַרויפ־געקומען אין שאַפּ אַרײַן, אויסגעזוכט דעם „רעוואָלוציאָנער“, אַבער שמעלט זיך נעבען איהם און צום ערשטען איהם לאַנג און נענוי בער טראַכט, אזוי, אז עס איז פון יענעם דאָס חיות אַרויס.

— סעם, ווי האָט מען איהם גערופען אין דער היים? — פרעגט ער זיין נובערנאָטאַר, וויזענדיג אויפֿ'ן „רעוואָלוציאָנער“, וואָס האָט אַ יוניאָן.

— משה גרויס — ענטפערט סעם אַב קורץ

— אזוי, דאָס ביזטו משה גרויס. דאָס ווילסטו האָבען אַ יוניע ביי מיר. נישט ביי מיר, נומער ברודער. ביי מיר אַרבייט מען נישט שבת, נישט יום־טוב. ביי מיר איז נישט קיין שאַפּ, וואָס מען זאָל דאָ אַרײַנגלעצען יוניע לײַט. ביי מיר זיינען לאַנדסלייט, משפּחה. וואָלט ביי מיר געווען אַרבייטער און אַ שאַפּ, וואָלט מען ביי מיר געווען גער אַרבייט אין שבת און אין יום־טוב, אַפילו אין ראש השנה און יום־כפור, ווי אין יעדען יוניע שאַפּ. איך בעדאַרף דאָס ניט, ווייזט ער אויף זיין שאַפּ. איך לײַג געלד צו דערצו. איד האַלט נור דאָס אויף צולײַב אײך, אז מײנע לאַנדסלייט זאָלען קענען מאַכען אַ לעבען. וואָס וואָלט איהר געטהאָן אַהן מיר? ווער האָט אײך געבראַכט אין אַמעריקא? צו וועמען זײט איהר געקומען נאָך אַ שיפס־קאַרטע, נאָך געלד, אז איהר האָט בעדאַרפֿט אײערע משפּחות אַהער ברענגען? צו וועמען קומט איהר, אז איהר האָט טראַבעל? אז ס'ווערט ווער פון אײך חלילה קראַנק? — האָט אַנקעל מאַזעס זיך צושריען הויך אויפֿ'ן קול, אז די לאַנדסלייט האָבען געציטערט — צו וועמען קומט איהר? אלעס צום אַנקעל מאַזעס, הע? איז עס אזוי? און דער וויל ביי מיר אײנפיהרען אַ יוניע. ניט ביי מיר, ברודער! קײנער וועט מיך ניט נויטען, אז מען זאָל ביי מיר אַרבייטען אין שבת, אין יום־טוב. ביי מיר זיינען קיין אַרבייטער ניט. ביי מיר זיינען לאַנדס־לייט. מײן משפּחה מאַכט ביי מיר אַ לעבען, און אײך אַרבייט אזוי

שווער ווי איהר. איהר זעהט עם אליין. און פאר וועמען? פאר מיר בעדארף איד עם ניט! אלעס נור פאר אייד. איר וועל צושליסען מיין שאפ און זוכט אייד ערגעץ ענדערש וואו ארבייט. אז איהר וועט בעדארפען א פאר דאלאר, וועל איד אייד סיי ווי סיי געבען. האט ניט קיין מורא, נור מעהר צו טהאָן מיט דעם וויל איד נישט.

— וואָס רעדט דער אַנקעל? וואָס רעדט דער אַנקעל זיך איין, וואָס אַ ליאדע יונג זאָגט דאָרט? — הויבען זיך אָן די לאַנד־לייט בעטען ביים אַנקעל מאַזעס.

— צוליעב איהם זאלען מיר אלע ליידען? — צוקאכט זיך אהרוד משה, דעם אַנקעל'ס אַ משפּחה. — אין דער היים איז ער געווען אַ דאָרפֿס־געהער, געוועהנט געווען מיט'ן ווינד און וועטער און דא איז ער אַ פרעסער. לאָזט מיר נאר צו צו איהם, וועל איד איהם דער־לאַנגען אַ יוניע — שרייט דער איד מיט דער האַנד אויסגעשטרעקט. — ש־ש־שטעה. ביי מיר שלאָגט מען נישט — האַלט איהם דער אַנקעל מאַזעס איין. — נור וועמען עם געפעלט ניט ביי מיר, דער קען זיך שאַפען ערגעץ אנדערש וואו בעסער. סעם, זעה וואָס קומט איהם און בעצאָהל ביז איין גראַשען. און נא, דאָס האַסטו דאָ נאָך אַ פאַר דאלאר מיט אויפ'ן זעג.

אַנקעל מאַזעס גוטסקייט האָט אַלעמען געריהרט. אַנקעל מאַזעס האָט געפאַנגען די הערצער פון די קוזמינער לאַנדסלייט מיט די פרייע האַנד זיינע. ער האָט קיינמאָל קיין לאַנדסלייט ניט אַבגעזאָגט. און דער „רעוואָלוציאָנער“ אליין איז געריהרט געווען פון אַנקעל מאַזעס' דריד, און פון זיינע פאַר דאלאר, און האָט חרטה געהאט אויף זיינע ווערטער.

— בעט איבער דעם אַנקעל מאַזעס. די מינוט בעט איבער דעם אַנקעל מאַזעס — האַבען די קוזמינער לאַנדסלייט געשריען. — קושען אין האַנד לאָז ער. קוש דעם אַנקעל מאַזעס אין דער האַנד — האָט אהרוד־משה, דער דאָרפֿס־געהער און דאָ דער פרע־סער, געשריען אויף דעם „רעוואָלוציאָנער“.

דער סוף איז געווען, אז אַנקעל מאַזעס האָט זיך ניט געלאָזט קושען אין דער האַנד. דעם לאַנדסמאַן האָט ער ניט אַבגעזאָגט פון דער ארבייט. דאן, פאר זיין נאַרישקייט, האָט מען איהם אַ צונאַמען געגעבען „דער יוניע מאַז“.

דאָס הייסט אָבער ניט, אז מען האָט ביים אָנקעל מאַזעס ניט געאַרבייט אין שבת. פערקעהרט, שבת איז אין סטאַד ביים אָנקעל מאַזעס געווען דער מעהרסט פערנומענער טאַג. די פרומע לאַנדס-לייט האָבען דעם טאַג טאַקע פערבראַכט אין די קאַנגרעגיישאַן, אין דער היים מיט זייער משפּחה. די ניט-פרומע לאַנדסלייט, דעם יונגען עלעמענט, האָט אָנקעל מאַזעס איינגעלאָרען שבת, אז זיי זאָלען קומען אין סטאַד אריין העלפען פערקויפען אָדער צופיקסען, ווען מען דאַרף צופאַסען עפעס אַ קאַסטומער. שבת איז געווען דער טאַג וואָס מען האָט אַם מייסטען געלייזט. און די לאַנדסלייט, דערפאַר וואָס זיי האָבען ניט געקראָגען בעצאַהלט פאַר זייער ארבייט, האָבען זיי די קלייניגקייטען ניט געהאַלטען פאַר אַן ארבייט, נור פאַר אַ געטריי-שאַפט צום אָנקעל. דערפאַר אָבער שבת ביינאַכט פלעגען זיך די על-טערע לאַנדסלייט צונויפקומען ביי איינעם פון דער משפּחה און פער-ברענגען דעם אָבער מיט עראינערונגען וועגען קוזמין. מען האָט געשיקאַ נאָך קענליך ביער און מען האָט זיך אַמוזירט מיט אַלט-קוזמין.

מעהרסטען פון די קוזמינער לאַנדסלייט זיינען דאָך געווען מענ-שען, וואָס האָבען זיך ערצויגען אויף דער פרייער נאַטור. קוזמין אַליין איז געלעגען ביים ברעג פון דער ווייכסעל און איינגעטונקט צווי-שען פלוימען-בוימער און גרינסען. און אז עס איז געקומען פּסח-צייט, האָבען זיך שוין געטראָגען אין דער קוזמינער לופט די לייכטע ווינ-מעלעך, וואָס האָבען געבלאָזען פון די פרייע פּעלרער און האָבען יעדעס האַרץ יונג געמאַכט. עס זיינען דאָך געווען צווישען די קוד-מינער לאַנדסלייט אַזעלכע אידען, וואָס האָבען העלפט פון זייער לעבען פערבראַכט אין סעדער; פישערס וואָס זיינען געשוואומען איבער טייכען און סטאווען, ווינטער אויפגעהאַקט דאָס אייז פון גע-פרוירענע יעזשערעס. אידען שווייגערס, וואָס האָבען אין דער היים געהאַט צו טהאַן מיט מעלקען קיח, מיט מילך, מיט גרינסען, מיט אויבסט, און דאָ זיינען זיי אַלע געווען אַבגעשניטען פון דער נאַטור, פערבראַכט זייערע טעג אין אַ פּערשטויבטען שאַפּ. צי די זון האָט געשיינט, צי אַ רעגען האָט געגאַסען, האָבען זיי גאַרניט מעהר געזעהן נור די פאַרביילויפּענדע באַהן. זעהר זעלטען האָט איינער פון די לאַנדסלייט די מעגליכקייט געהאַט דאָס הימעל צו זעהן בייטאַג. און

האַט אַ קוזמינער פּלוצים אין אַ ווינטער־אבענד ענטדעקט די לבנה, וואָס האָט דורך אַ שפּארע הימעל אריינגעקוקט אויף אַ מינוט אין עפעקס סטריט, איז עס ביי איהם געווען אזא חידוש, ווי אַ נייער לאַנדסמאַן וואָלט פון קוזמין אריבערגעקומען. . . האָט זיך די קוזמינער געבענקט נישט וויסענדיג אליין נאָך וואָס זיי בענקען. זיי האָבען געבענקט נאָך דעם קוזמינער הימעל, נאָך דער לבנה, נאָך פּעלרער און נאָך די קוזמינער סעדער, און ווען זיי זיינען זיך צונויפגעקומען, האָט מען גענומען קוזמין אויפ'ן טיש ארויף. ווארים קיין אנדער לעבען האָבען זיי ניט געהאט, נור דאָס לעבען וואָס זיי האָבען הינטער זיך איבערגעלאָזט אין דער אַלטער היים.

אַנקעל מאַזעס איז געווען אַ קוזמינער לאַנדסמאַן. און כאַטש ער איז געווען זייער באַס, זייער הערשער, זייער געוועלטיגער, איז ער געווען דער זעלבער לאַנדסמאַן וואָס זיי. זיין לעבען איז ניט אנדערש געווען פון זייערס. זיין קינדהייט און זיין יוגענד און זיינע שענהע טעג האָט ער פּערבראַכט אין קוזמין. זיינע שענהסטע ער־אינערונגען זיינען פון דעם קליינעם שטעדטעל, און פּלעגט מען איהם דערמאַנען אַן קוזמין, אַן אַ מענשען, וועלכען ער האָט געקענט אין זיין יוגענד, אָדער אַן אַן אַרט און פּלאַץ אויף וועלכען ער פּלעגט זיך שפּיעלען מיט די קציביס־יונגען — האָט עס איהם אזוי געריהרט, אַז עס האָבען זיך באַלד בעוויזען טרעהרען אין זיינע אויגען. ער פּלעגט אָפטמאָל אריינפאַלען צו די קוזמינער, ווען זיי האָבען פּער־בראַכט שבת אין אבענד ביי אַ לאַנדסמאַן און צוהערען זיך צו די קוזמינער מעשיות. נאָר ווען דער אַנקעל מאַזעס פּלעגט זיך בע־ווייזען, זיינען די קוזמינער פּערשטומט געוואָרען, מורא געהאַט אַ וואָרט אויסצורעדען און האָבען געהאַלטען אין איין חנפ'ענען און מכבד זיין דעם אַנקעל און צוהערען זיך צו איהם. ער האָט געפּיהלט, אַז ער האָט פּערטריבען די פּרעהליכקייט פון זיי מיט זיין אריינ־קומען. האָט ער זיי פּערלאָזט.

וואָס עלטער אַנקעל מאַזעס איז געוואָרען, אלץ מעהר האָט ער אַנגעהויבען צו בענקען נאָך קוזמין. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז נאָך אַ בחור, אַ יונגער מאַן, און האַלט נאָך ביי אַ שידוך טהאַן. ער איז אוועקגעפּאַהרען אין דער פּרעמד זיך ארויפאַרביימען און געלד מאַכען און יעצט וועט ער אהיים פּאַהרען נאָך קוזמין אַ ריי־

בער בחור און וועט חתונה האבען מיט א פיין קוזמינער מיידעל. ארויסגעהמען א קינד פון א בעל־הבתיש הויז און חתונה האבען... זיין לעבען אין אמעריקא איז ביי איהם נישט געווען פעררעכענט. ער האט דא נישט חתונה געהאט, נישט געפיהרט קיין בעל־הבתישקייט. דא האט ער זיך ארויפגעארבייט און געלד פערדיענט. און יעצט ערשט בעדארף ער חתונה האבען און פיהרען אן אנשטענדיג בעל־הבתיש לעבען ווי עס פאסט פאר א מאן ווי ער איז, פאר'ן אַנקעל מאַזעס. די יאהרען זיינען אַבער געלאָפּען און ער איז געווען פּער־נומען איז ביזנעס און פּערגעסען זיך, און ווען ער האט ערוואַכט, און איז שוין בערייט געווען אַנצוהויבען דאָס נייע לעבען, האָט ער אַיינגעזעהן, אַז צוריקפּאַהרען נאָך קוזמין איז ער שוין צו אַלט...

מאשא האט צוריק בעלעבט זיינע האפנונגען. אַנקעל מאַזעס האָט דערפּיהלט די עלטער און האָט מורא געהאט חתונה צו האָבען מיט אַ ווילד פּרעמדע... פּערלאָזט האָט ער זיך קיינמאָל נישט אין זיין לעבען אויף אַ צווייטען. צו קיינעם האָט ער קיין צוטרויען נישט געהאט, נור צו זיך אַליין — און יעצט אויף דער עלטער, ווען ער האָט בעדארפּט ליבע און געטריישאַפּט — זיך פּערלאָזען אויף אַ פּרעמדע, האָט ער מורא געהאט — דאָך דאָס יונגע, קוים ריפּע מיידל, וועלכעס האָט איהם אַזוי שטאַלץ געקוקט אין די אויגען אַריין און געזידעלט איהם „ביעסט“, האָט ביי איהם ערוועקט אַ געפּיהל פון אַכטונג צו אַ צווייטער פּערזענליכקייט, און דאָס געפּיהל פון אַכטונג האָט אַנקעל מאַזעס נישט געהאט צו קיינעם פון זיינע לאַנדסלייט, וואָס זיינען געווען מיט איהם אַ גאַנצען טאַג צוזאַמען.

דערנאָך האָט ער געהאַלטען מאַשאַ'ן פּאַר ס'זייניגע, פאַר עפּעס אַזעלכעס, וואָס בעלאַנגט צו איהם, אַ מאַכטער פון זיינע אַ משפּחה, וואָס אַרבייט ביי איהם, וואָס מאַכט אַ לעבען פון איהם — און וואָס זיין גורל איז אַבהענגיג פון איהם. און אלע וואָס מאַכען ביי איהם אַ לעבען, האָט אַנקעל מאַזעס געהאַלטען, בעלאַנגען צו איהם, זיי מיט זייערע פּרויען און זייערע קינדער. מאַשאַ איז אויסגעוואַקסען פאַר איהם, ער בעדארף נור זעהן, אַז אַנשטאַט פּיינט האָבען, זאָל זי פּער־געטערען דעם אַנקעל מאַזעס. און פּערגעטערען וועט זי איהם ווען ער וועט איהר גוטס טהאָן.

מאשא איז זעהר דערהויבען געוואָרען מיט אַמאָל אין דער היים.

צייט מען איז געוואָהר געוואָרען, אַז דער אַנקעל האָט צוליעב איהר געהעכערט דעם פּאַטער'ס ווידזשעס אויף גאַנצע פינף דאלאַר אַ וואָך. די טאַטע-מאַמע האָבען פאַר איהר אַנגעהויבען דרד-אַרץ צו קריגען, ווי עס וואָלט אויף איהר געפאלען אַ שמראַהל פון די גרויסקייט און שטאַרקייט וואָס בעקליידט ווי אַ זון דעם אַנקעל מאָזעס אין די אויגען פון די לאַנדסלייט... מאַשאַ איז געוואָרען אין די אויגען פון דער משפּחה ווי אַ וואונדער-קינד, וואָס בעצויבערט. מען האָט זי שוין ניט געלאָזט אַרבייטען אזוי שווער, און די מאַמא האָט שוין מוראַ געהאַט צו שרייען אויף איהר. זי איז עפעס געוואָרען מיט אַמאַל ווי אַ יום-טוב קינד. מאַשאַ האָט ניט פערשטאַנען וואָס ס'איז גע-שעהן.

11.

אַסתר און אַחשוורוש.

מאַשאַ האָט זיך ערצויגען אונטער די זוניגע שמראַהלען פון אַנקעל מאָזעס'עם גנאָדע. דורך איהר, איז אויף איהר פּאַטער, מוטער, איהר גאַנצע משפּחה ערהויבען געוואָרען. וואַרים מאַשאַ איז גע-וואָרען דאָס ווינש-פינגערעל דורך וועלכען מען קומט אָן צו אַנקעל מאָזעס'עם האַרץ.

עס איז עפעס געלעגען אין דער קליינער מיידעל וואָס האָט דעם אַנקעל מאָזעס געמאַכט פּערגעסען אַז אלע זיינע ביזנעס און קאַפּ-דרעהענישען און געבראַכט איהם צו קלעהרען נור וועגען זיך. און דערפאַר האָט אַנקעל מאָזעס אזוי געצויגען צו דעם קינד. ער פלעגט ליגען ביינאַכט און ניט קענען שלאָפען. אין קאַפּ האָבען זיך איהם געפלאָנטערט געשעפטען, קאַנקורענטען, בעלי-חובות. ער האָט זיך פאַרגעוואָרפען: צו וואָס? פאַר וועמען? וואָס פּערברענג איד מיין גאַנץ לעבען מיט זיי? קוים אַבער איז איהם געקומען מאַשאַ אין זינען אַרײַן, איז איהם ליכטיגער געוואָרען אין די אויגען. ער האָט זיך געזעהן אַ יונגער מאַן מיט לעבען, מיט אַ ווילען. ער האָט זיך געזעהן ביי זיך אין דער היים, ביי אַ געדעקטען טיש. געבען אַיקם

זיצט די, וואס האט איהם ליעב, וואס לעבט מיט איהם און קלעהרט וועגען איהם.

ער האט שוין ניט געוואלט, אז זי זאל זיין זיין קינד. ניין... דעם פאטער האט ער אנגעהויבען גוטס צו טהאן צוליעב איהר. גער העכערט איהם די ווירזשעס און אראבגענומען פון דעם שאפ און אוועקגעשטעלט איהם אלס קעשיער. צו מאשא'ן האט ער געשיקט א מוזיק־להרער זי לערנען פיאנא שפיעלען. געשיקט איהר מתנות און פלעגט יעדען שבת און זונטאג ארויסקומען זי זעהן.

די ערשטע זאך האט ער געמאכט, אז דער פאטער איהרער זאל זיך איבערציהען אין א גרעסערע וואהנונג און מאשא זאל זיך לערנען און פיעל געהן שפאצירען. שבת און זונטאג איז ער ארויס־געקומען צו אהרן מעלניק אויף בעזוך. צו דער פערטערונג פון אלע זיינע מענשען, האט מען בעמערקט, ווי אנקעל מאזעס האט זיך אנגעהויבען די לעצטע צייט צו פוטצען. וואס ערוואקסענער און רייפער מאשא איז געווארען, אלץ מעהר האט אנגעהויבען אנקעל מאזעס די האהר זיך צו פארבען, זארגזאם שטענדיג צו זיין ראזירט, יאנגמען צו קליידען זיך און פון פערפיומען צו שמעקען, אזעלכע זאכען וואס קיינער האט ביז איצט ניט בעמערקט אין אנקעל מאזעס. און דאס פייניגען זיך פון אנקעל מאזעס צוריק יונג צו ווערען, האט ביי אלעמען ארויסגערופען א רחמנות און א מיטלייד צו איהם. הינטער זיין רוקען האט מען שוין אנגעהויבען צו לאכען אויס איהם און ווערטלעך צו זאגען איבער איהם, א זאך וואס איז קיינמאל ניט גע־שעהן. אבער אין אנקעל מאזעס' געגענווארט האט מען דרד־אראץ גע־האט און גאר זיך ניט געמאכט זעהען און בעמערקען.

אנקעל מאזעס האט אבער אויף גאר ניט געקוקט. ער האט אַנד־געהויבען צו לעבען ווי אין א פאנטאזיע, ווי אין א צווייטער וועלט. עס איז געווען, ווי אנקעל מאזעס האט געלעבט א פערקעהרטעס לעבען. אין זיין יוגענד האט ער זיך אָבגעגעבען בלויז מיט ביזנעס און זיין הארץ איז געווען טויט, ווי דאס הארץ פון אן אלטען מאן. און אויף זיינע אלטע טעג איז אנקעל מאזעס יונג געווארען און האט אנגעהויבען צו לעבען צוריק זיין יוגענד וואס ער האט פערלאזען. אנקעל מאזעס האט שוין ניט געלעבט מיט זיינע געשעפטען, ניט מיט

אויסבראקירטע סחורות, מיט פערלעגענעם סטאק. ער האָט געלעבט מיט אַ יונג מיידעל, וואָס האָלט אין וואַקסען און ענטוויקלען זיך פון אַ קינד צו אַ פרוי. יעדע ענדערונג וואָס איז פאַרגעקומען אין מאַשא'ן האָט ער בעמערקט... און אז ער האָט זי געזעהן פון איין שבת צום אַנדערען, האָט ער זי גוט בעטראַכט, און איינגערעדט זיך, אַז איהרע האָהר זיינען דורך די וואַך געדיכטער געוואָרען, איהרע צייהן שאַרפער און שטאַרקער. ער האָט זיך געפרעהט מיט די ענט-וויקלונג פון איהר פיגור, מיט דעם וואַקס פון איהר הויך, מיט די פילונג פון איהר קערפער. יעדען שבת האָט ער אין איהר נייעם בע-מערקט, האָט ענטדעקט אין איהר אַ נייעם רייז וואָס ענטוויקעלט זיך.

ער איז בעסער געוואָרען צו זיינע מענשען. זיינע אויגען זיי-נען קלעהרער געוואָרען און ארויסגעהויבען זיך פון דעם בעפאַ-גענעם פעטס פון זיין פנים. ער האָט געשמייכעלט, און טאַמער האָט ווער ניט געטהאָן זיין פליכט, אַזוי ווי עס בעדארפט זיין, האָט ער אַנשטאַט ביזערען זיך, געשמייכעלט. קיינער האָט ניט פערשטאַנען די ענדערונג וואָס איז געוואָרען אין איהם. כאַטש אַלע האַבען גע-פיהלט און געוואוסט, אַז די אַרואַך דערפון איז מאַשא, און זיי האָ-בען אויסגענוצט מאַשא'ן פאַר זייער טובה וועגען. אַזוי ווי אַמאַל האַבען די אירען בענוצט אַסתר'ן אויסצובעמען טובות פאַר זיי ביי אַחשוּרוש'ן, האַבען די קוזמינער לאַנדסלייט אויסגענוצט מאַשא'ן פאַר אָנקעל מאָזעס. האָט אַ לאַנדסמאַן געדארפט האַבען אַ שיפס-קאַרטע פאַר זיין משפּחה, האָט מען געשיקט מאַשא'ן צום אָנקעל בע-טען. האָט ווער בעדארפט אַ טאַכטער התונה צו מאַכען, נאַלדענע צייהן אין מויל זיך אַריינשמעלען, אַן אַפּעריישאַן צו מאַכען — פאַר אַלסדינג האָט מען געשיקט מאַשא'ן צום אָנקעל בעטען. מאַשא'ן האָט דער אָנקעל קיינמאַל ניט אַבגעזאַגט. קוים האָט זי זיך געווי-זען פאַר איהם, זיינען זיינע אויגען קלעהרער געוואָרען, דאָס פעטס פון זיין פנים האָט זיך בעהאַלטען און איז צוריקגעגאַנגען אויף זיין אָרט, און זיין גאַנץ אויסזעהן האָט דענסמאַל געקראַגען אַ מענ-שליכעם געשטאַלט און מען האָט פערשטאַנען דאָס פנים זיינס, וואָס איז אַן אַנדערס מאַל געווען אונפערשטמענדליך... ווי אַלץ האָט מאַשא גע'פועלט' ביי איהם, אַזוי ווי אַסתר ביי אַחשוּרוש'ן, האַבען איהר

טאקע די קוזמינער לאנדסלייט א נאָמען געגעבען אסתר; אַנקעל מאָזעס — אחשורוש און אהרן מעלניק — מרדכי היהודי.

און לכבוד די „צוויי טויטע“, וועלכע האָבען זיך געקליבען אויף יענער וועלט, איז זיך צוזאמענגעקומען גאנץ קוזמין, בעגלייטען זיי צו דער לעבעדיגער לוייה. פעטער בעריל האָט ניט געהאט וואָס מעהר צו טהאָן אויף דער וועלט. פון וואנען צו לעבען אויף ניט. ער האָט פערלאָרען זיינע „בארדערס“ — די קינדער זיינע. זיי האָבען חתונה געהאט. איינציגווייז זיינען זיי גרויס געוואָרען און געקראָגען חתנים, און חתונה געהאט. טשאַרלי, דער באַי, איז אויך דערוואַקסען געװאָרען און האָט זיך ניט מעהר גענויטיגט אין די שוועסטער׳ס הילף. זומער האָט ער געוואַשען עפעס אין אַ זומער האָט ער פערדיענט זיך אויפ׳ן ווינטער; און ווינטער האָט ער געהאַלפּען אַ צייטונגס־סטענד פארטאָג צו פערטהיילען די צייטונגען צו די קאַסטומערס. פון דעם האָט ער זיך פערדיענט פאַר זיך צו לעבען און צו בעצאָהלען פאַר׳ן קאלעדזש, וואו ער האָט זיך שוין געלערענט אַלס לאַיער. די מור טער׳ס הילף האָט ער שוין ניט געדאַרפּט. די אינגערע מאַכטער, די העט דרעסערין, האָט אויך געקראָגען אַ באַי — און מיט אַמאָל האָבען זיך טאַטע־מאַמע אַרומגעקוקט און דערוועהן, אַז זיערע קינדער׳ס גליק איז פאַר זיי געווען אַז אונגליק... זיי זיינען געבליבען אַהן קינדער, אַהן „בארדערס“ — און עס איז ניטאָ ווער עס זאָל דאָס הויז אויסהאַלטען. די מאַמא האָט געקענט קריגען „אַרבייט“ — איהר האָט געוואַלט צונעהמען די עלטערע טאַכטער, אָבער דעם פאַטער האָט קיינער ניט געוואַלט „צונעהמען“. און עס איז ניט געווען וואו איהם אהינצומהאָן. צו אַרבייטען איז ער שוין שוואַך געווען; אויס־צוהאַלטען איהם — האָט איין קינד אָבערלייגט אויפ׳ן אנדרען. און איבעריגענס האָט פעטער בעריל ניט געוואַלט בלייבען אין אַמעריקא. ער האָט גע׳טענה׳ט, אַז שטאַרבען וויל ער דוקא אין קוזמין, און רוהען וויל ער דוקא אויפ׳ן קוזמינער גוטען אָרט. האָט מאַשאַ גע׳פּוועלט ביים אַנקעל מאָזעס, אַז ער זאָל געבען דעם פעטער געלד — אַהיים צו פאַהרען „שטאַרבען“...

לכבוד די „צוויי טויטע“ זיינען זיך אַלע קוזמינער לאַנדסלייט צונויפגעקומען, אַ נאַכט בעפאַר די שיף געהט אַב, צום פעטער בעריל זעגענען זיך מיט „די טויטע“. די „צוויי טויטע“, דער אַלטער מעל־

ניק און דער פעטער בעריל, זיינען געזעסען פון אויבערזאן טיש און געטרונקען „לחיים“ צו די לאַנדסלייט, און די משפחה, די טעכטער מיט די איידים מיט די אייניקלעך, האָבען זיך מיט זיי געזעגענט. זיי האָבען געוויינט, ווי מען בעוויינט טויטע. די לאַנדסלייט האָבען מחילה געבעטען ביי זיי.

— וואָס איז דער חילוק? אַלע וועלען מיר אהיים פאָהרען. אַלע וועלען מיר פאָהרען וואוהין זיי פאָהרען! — האָט זיך אָנגערופען אַ לאַנדסמאן, אַן אַלטער איד, וואָס האָט זיך אויך פערבענקט נאָר'ן קוזמינער גוטען אָרט.

— ר' בעריל, גריסט זיי דאָרטען.

— אז איהר וועט זעהן דאָרטען „מיינע“, ר' מרדכי, גריסט

זיי...

— איהר זאָלט זיך מיהען פאר אונז — האָט אַ אידענע אָנגע-

הויבען צו וויינען.

נאָר די „טויטע“ אליין זיינען זעהר פרעהליך געווען. זיי האָבען גאַרניט געפיהלט, אז זיי פאָהרען שטאַרבען. פעטער בעריל'ס אויגען האָבען געלויבטען און ער האָט זיך אויסגעקעמט די באַרד. עס האָט זיך געדאכט ווי דער איד קומט צו צו דעם גליק, אויף וועלכען ער האָט געווארט זיין גאנץ לעבען, אז יעצט געהט ער אָבנעהמען דעם שכר פאר זיין גאנצע האַרעוואניע. און אַ רוחיגקייט און אַ שטילע פרעהליכקייט האָט ארויסגעזונגען פון אַלע זיינע בעוועגונגען.

דער אַלטער מעלניק איז אויך פרעהליך געווען און מיט יעדען

געטרונקען ל' יים און ווערטלעך גערעדט:

— אז איד וועל זעהן דיין טאַטען, דעם אַלטען חיים אויף יענער

וועלט, וועט ער דאך מיך פרעגען: וואָס מאַכט עפעס מיין זוהן אין

אַמעריקא? וועל איד איהם ענטפערען: דיין זוהן פרעסט טרופות

און איז מחלל שבת, דורף דעם ווארפט עס דיך אזוי פון דער ערד

ארויס — וועט ער קומען צו דיר און וועט דיר צודישען ביינאַכט.

וועסט דאך אַ שוואַרץ יאָהר זיך אויסריכטען — אוי, וועסטו זיך אַ

שוואַרץ יאָהר אויסריכטען!

האָבען אַלע לאַנדסלייט זיך צולאכט פון'ם „טויטען“, וועלכער

זאָגט ווערטלעך.

ביי דער שיף האט עס אויסגעזעהן ווי אן אמת'ע לוייה. די קינד-
דער האבען געוויינט, געפאלען דעם פאטער אויפ'ן האלז און גע-
בעמען מחילה:

— טאטע, זיי אונז מוחל, טאמער האבען מיר דיך ניט בע-
האנדעלט ריכטיג.

— טאטע, מיר וועלען דיך קיינמאל ניט פערגעסען. אזוי לאנג
ווי דו וועסט לעבען, וועלען מיר דיך געלד שיקען.

— לאנג וועל איך שוין ניט בעדארפען אייער געלד — האט
דער פעטער בעריל רוחיג און גוטמוטיג געשמייכלט — בלייבט
געזונד, מיינע קינדער, און געדענקט אין גאט.

און ער האט אוועקגערופען טשאַרלי, זיין ברייחיד, אין אַ
ווינקעל, און געזאגט צו איהם אזוי:

— איין זאך פערלאנג איך נאך פון דיר. מילא, איך האב אַנד-
דערש געוואלט — איך קען ניט העלפען. אבער דאס זאג מיר צו, גיב
דיין האנד תקיעת כף דערויף, אז דו וועסט עס האלטען: אז ווען דו
וועסט הערען, אז עס איז שוין נאך אלעמען, וועסטו דעם קדיש
אַבחיטען. זאג מיר צו, מיין זעהן...

אלע לאַנדסלייט זיינען געשטאנען און האבען צוגעזעהן די
סצענע, אלע האבען געוואוסט וואס דער פאטער פערלאנגט יעצט פון
זיין קינד, און אלע האבען זיך דערמאנט אן זייערע אייגענע קינדער.
ווי ווייט און פרעמד זייערע קינדער זיינען פון זיי אין אמעריקא.
די לאַנדסלייט האבען אָנגעהויבען צו קרעכצען. דא און דארט האט
ווער א טרעהר געווישט און איינער האט גערוימט דעם צווייטען
איז אויער אריין:

— און מיינער איז בעסער? און דיינער איז בעסער?

טשאַרלי, וועלכער איז דורך די פאר יאהר אויסגעוואקסען אַ
הויכער און אַ דארער בחור, מיט אַ פאר שטאַרקע הענד, מיט אַ
שטאַרקע בייגערדיגע ברוסט, איז געשטאנען אַ פערשטיינערטער.
ער האט פערשטאנען, אז דער פאטער פערלאנגט פון איהם עפעס
הייליגעס און טהייערעס. ער האט רחמנות געהאט אויף איהם און
צוגעשאקלט מיט'ן קאפ. אבער ער האט קיין ווארט ניט גערעדט.
ער האט דעם פאטער נאך ניט געקענט זאגען. ווארים ווירקליך
איז איהם דער פאטער געווען אַ פרעמדער. די מוטער האט ער

געליעבט, ווייל די מוטער האָט זיך פאר איהם אָנגענומען און פלעגט איהם בעשיצען געגען די שוועסטער. אָבער צום פאָטער מיט זיין לערנען און דאוונען און פרומקייט — וואָס האָט ער געפיהלט צום פאָטער?

דערווייל זיינען די איידימס געשטאַנען אין אַ ווינקעל און האָ- בען זיך גע'סוד'עט, און האָבען זיך צונויפגעלייגט געלד און דער עלטסטער איידים, דער גאליציאַנער, האָט עס צוגעטראָגען בערלען: — שווער, דאָס וועט איהר האָבען „אויף נאָך הונדערט און צוואַנציג יאָהר“ אַז מען וועט בעדאַרפען, זאָלט איהר... — אויף נאָך הונדערט און צוואַנציג יאָהר בעדאַרף איך ניט; האָב איך מיר אַליין, גאָט צו דאַנקען, אָנגעגרייט פון מיין ארכיט — ווייזט דער פעטער בעריל אויפ'ן טאַרבעלע מיט'ן געלד וואָס ער האָט אויפ'ן האַרץ אָנגעבונדען — נאָר ביז צו די הונדערט און צוואַנציג יאָהר זאָלט איהר מיד ניט פערלאָזען. לאַנג וועלען די הונדערט און צוואַנציג יאָהר שוין ניט געהמען... איך פיהל שוין... — שמייכלט דער פעטער בעריל.

אַז עס איז געקומען זיך געזענענען מיט דער ווייב, האָט דאָס פאָר פאַלק ערשט פערשטאַנען וואָס אַמעריקא איז געווען פאר זיי. אַראָבעבראַכט האָבען זיי קיין אַמעריקא זייערע קינדער. די קינדער האָט אַמעריקא צוגענומען. און זיי שפייט אַמעריקא אויס, וואַרפט זיי אוועק ווי אַן אומווירדיגע, אונניצליכע שמאַטע. אַמעריקא האָט זיי צוטהיילט אויף די אַלמע יאָהרען. פון די אַלמע מאַמע ציהט זי נאָך אַביסעל נוצען. דעם אַלמען טאַמען שיקט זי אַהיים שטאַרבען. — דער טויט האָט אונז ניט געקענט צושיידען, און אַמעריקא האָט אונז צושיידט — האָט די אידעגע געשריען און ניט פערשטאַנען וואָס זי מיינט דערמיט, נאָר עפעס געפיהלט אַ גרויסע קללה פאר דעם לאַנד, וועלכע האָט פון איהר אַלעס אוועקגענומען — איהרע כחות, איהר לעבען און איהרע קינדער, און שפייט אויס דאָס, וואָס זי בעדאַרף ניט מעהר...

נאָר באלד איז פרעהליך געוואָרען ביי דער שיף. אַנקעל מאָזעס איז אַראָבעקומען מיט'ן צווייטען „טויטען“, דער אַלטער מעלניק איז טויט שכור געווען. אין דער האַנד האָט ער געהאַלטען דאָס זע- קעל מיט'ן געלד וואָס ער האָט זיך אָנגעזאַמעלט אויף קבורה-געלד

פון זיינע אייגענע ארבייט— געקלימפערט מיט'ן געלך און געשריען צום זוהן:

— איך בעדארף דיר שוין אויף אלדע שווארצע יאהר, פרעה מלך מצרים, מיט דיין גאנץ קעניגרייך אמעריקא פון הודו ביז כוש. אויף קבורה-געלך האב איך אליין מיר אנגעזאמעלט. אויסגעארבייט, מיט מיינע אייגענע הענד אויסגעריבען אויפ'ן קאשע-טיהלעכעל, און אויף וואָס און צו וואָס בעדארף איך דיר? ...

— קום, בעריל, קום צוריק נאָך קוזמין — האָט ער געריסען בערלען ביים אַרבעל — בלייב געזונד, פרעה מלך מצרים — האָט ער דעם זוהן צוגעשריען — און איהר, לאַנדסלייט, עבדים היינט, געהט צוריק צו פרעה מלך מצרים ארבייטען!

אז די שיף איז אָבגעגאנגען מיט די „צוויי טויטע“, זיינען די לאַנדסלייט שטעהן געבליבען און נאָכגעקוקט מיט בענקענדע בליקען און ניט איינער האָט מקנא געווען די „טויטע“ וואָס פאַהרען רוהען אויף קוזמינער גוטען אָרט, איידער צוריקצוגעהן צו פרעה מלך מצרים.

אלע זיינען טרויעריג געווען. אפילו אַנקעל מאָזעס איז טרוי-עריג געוואָרען און נאָכגעקוקט די אָבגעהענדע שיף מיט די „טויטע“. יעדער איינער לאַנדסמאַן האָט זיך דערמאַנט אַז זיין אייגענע ענדע, ווען ער וועט אַהיים פאַהרען מיט דער שיף...

נאָך אָבגערוקט פון אלע זיינען געשטאַנען מאַשאַ און טשאַרלי. די צוויי דערוואַקסענע קינדער, וואָס האָבען זיך ערצויגען שוין דאָ אין אמעריקא. זיי האָבען געפאַסט איינע צו די אנדערע, אין איין וואַקס, אזוי ווי זיי וואָלטען צוזאַמען אַרויפגעשאַסען אין דער הויך מיט זייערע שטאַלצע און יונגע קעפּ. זייערע ביינערדיגע בריסט האָבען דערגרייכט איינס צום צווייטען. די צוויי יונגע מענשען האָבען זיך צום ערשטען מאל ביי דער „לוייה פון די אלטע“ בעגעגענט, אלס ערוואַקסענע. און די יוגענד האָט געצויגען איינס צום אַנדערען. זיי האָבען ניט געזעהן די אָבגעפאַהרענע שיף מיט די „טויטע“. זיי האָבען גערעדט עפעס פאַר זיך, און האָבען הויך געלאַכט, ווייזענדיג דיג איינס ס'אָנדערע די ווייסע יונגע שטאַרקע צייהן. די לאַנדסלייט האָבען דערהערט זייער לאַכען, האָבען זיך אומגעקוקט, און איינער האָט געזאָגט צום אַנדערען:

— נא, דאָס האָסטו „אמעריקא“! זיי געהט דען עפעס אָן?
זיי ווייסען דען פון עפעס? פאָהרט אַ טאַטע אהיים, שמעהט ער
מיט אַ מיידעל און לאַכט.

— זיי זיינען גאָר פון אַ גאַנץ אנדער וועלט, גאַנץ אנדערע
מענשען, וואָס ווילסטו פון זיי? — האָבען די משפּחה זיך געזאָגט.
אָנקעל מאָזעס האָט אויף בעמערקט טשאַרלי'ן און מאַשא'ן.
וועלכע זיינען געשטאַנען די גאַנצע צייט און האָבען געלאַכט איינס
צום אנדערען. ער איז טרויעריג געוואָרען און בעטריבט געוואָרפען.
אַ בליק אויף די אַבשווימענדע שיף מיט די „טוימע“ און אַ מינוט
געצווייפעלט ביי זיך: צו וועלכע וועלט ער געהערט — צו די וואָס
פאָהרען יעצט שטאַרבען, אָדער צו די, וואָס שמעהען אויפ'ן זונען
דיגען ברעג און בלישטשען מיט זייערע צייהן און לאַכען מיט די
אויגען...

(ענדע פון ערשטען צוהייל).

צווייטער טהייל

1

ער וועט האַבען קינדער.

אַנקעל מאַזעס איז אַרײַנגעקומען פֿריהמאַרגען אין זײַן סטאָר אַרײַן אַן אױסגעפּוצטער אײַן אַ ווײַסען שײַסו אַנצוג, און פֿערשמעקט אַ האַלבען סטאָר מיט קאַלגײט'ס ראַזען־פֿאַרפֿוס, וואָס האָט זײַך עהערט פֿון אײהם פֿון דערווײַטענס. זײַנע געל־געפּוצטע שײַך האַבען עפֿינקעלט פֿון דערווײַטענס און אױסגעזאַגט מיט זײַער קוועטשענ־ײַגען קוויטש — ער געהט! זײַן ברײַט, דײַק געזוכט האָט געגלאַנצט זון דעם „קלײַן שײַוו“ וואָס ער האָט ערשט וואָס גענומען. ווי אַ חײַד־זײַש וואָס מען האָט נור וואָס פֿון ים אַרױסגעצױגען. ער האָט אַראַב־עכאַפט זײַן שטײַפען הױכען פֿאַנאַמאַ העט און געווײַשט זײַך דעם צושוויצמען קאַפּ און הײַסען אַבגעקאַכטען קאַרק מיט אַ ווײַס באַ־זײַסטען טאַשענ־טײַכעל. די מענשען אין סטאָר האַבען זײַך פֿאַר אײַמה געגעבען אַ כאַפּ אַרײַן אין די ווײַנקעלעך און געמאַכט זײַך זײַן פֿער־זמען מיט פֿאַנאַנדערלײַגען די אַנצוגען, די הױזען, די רעס. ער האָט זײַך אַבגעשטעלט אין מײַטען סטאָר, און געגעבען זײַך אַ קוק אַרום אױף אַלע פֿיער זײַטען פֿון געשעפט, בעטראַכט די „משפּחה“ וואָס האָט עאַרבייט בײַ אײהם אין בײַזנעס. זײַ האָט זײַך געדוכט, אַז דער בלײַק ערויערט אַ יאַהר. ער האָט געגעבען אַ ווײַנק מיט צוויי פֿײַנגער צו זעם'ען, צום יונג־משפּחה, צו וועלכען ער האָט אַם מײַסטען צו־זרײַען געהאַט, און געגעבען אַ פֿרעג:

— אלעס אַלל־רײט? —
 — יעס, אַנקעל — האָט ער אָבגעענטפערט.
 — וואָס טהוט „קוזמין“? — האָט ער געוויזען מיט'ן פינגער
 אויפ'ן בוידעם, מיינענדיג די לאַנדסלייט.
 — נײַהען די ווינטער רעק נומער 53.
 — גוט, זעה זאָלען שניידען, קוזמין שוויצט און שלאָפט נור.
 זעה צו מאַכען קעש. שנייד, ברודער, וויפיעל דו קענסט, און מאַד
 קעש.

— אַלל־רײט, אַנקעל.
 — אײך וועל ניט זײן אַ גאַנצען טאַג. סעם, גיב אַכטונג. אלס־
 דינג אַלל־רײט?
 — יעס, אַנקעל.

אַנקעל מאָזעס האָט געגעבען צו זײן קאַזין אַ וואונק מיט די
 אויגען, ווי ער וואַלט איהם געוואַלט פּערגיטיגען, און ווידער געוואַרפען
 ארום זיך אַ בליק:
 — באַיס, זונטאָג היינט, אַ הייסער זונטאָג — שניידט'ס די
 איטאַליענער און די טשייני־מענס — קעש מאַכט'ס, קעש — און ער
 איז ארויס פון סטאַר קוויטשענדיג מיט זיינע גרויסע גלאַנצענדיגע
 געלע שיד.

די משפּחה האָט פריי אָבגעאַטהעמט, ווען זיי האָבען איהם
 שוין אָנגעקוקט פון הינטען. זיי האָבען געוואַגט ארויסצוגעהן פון
 סטאַר און געזעהן ווי דער אַנקעל זעצט זיך אויף אויפ'ן געדונגענעם
 אויטאַמאָביל, וואָס האָט געוואַרט פאר איהם פאר דער טהיר, און אַ
 שמייכל האָט זיך בעוויזען אויף זייערע ליפּען...

אלע האָבען געוואוסט, וואוהיז דער „אַנקעל“ פאַהרט, און גע־
 וואַרפען הינטער־ארום בליקען אויף סעם'ען, און געשטופט איינער
 דעם אנדערען, מאַכענדיג מיט די אויגען אויף סעם'ען:
 — ער האָט געמיינט, אַז ער ירשנ'ט איהם שוין! — האָט אײ־
 נער אריינגעלאַכט אין די פויסט אריין, וויזענדיג מיט'ן פוס אויף
 סעם'ען.

— נאר איינער, ער קען נאָך האָבען צוועלף קינדער. וואָס
 מיינסטו, ער קען ניט? ווי דער אלטער פעטריק אין דער היים.
 — האָסט געזעהען אַ קאַרק? — ברומט אַ צווייטער.

סעם האָט געפיהלט די בליקען הינטער זיך און פערשטאנען דאָס לאַכען. יער האָט זיך אומגעקוקט אויף די יונגען. זיין בליק און זיין פנים האָבען אָנגענומען דעם זעלבען אַנשמעל וואָס דעם אַנקעל'ס. און ווירקליך איז ער עהנליך געווען צום אַנקעל. שאַרפע אויגען, אַ שפיץ ציגע נאָז און אַ שטאַרקע מענליכע קיין. די יונגען האָבען זיך דער־שראַקען פאַר איהם און געמאַכט זיך רעדען וועגען ביזנעס.

ער האָט אויסגעשפּיגען און איז אַרויס פאַר דער טהיר, נאָכ־קוקען דעם אַנקעל, וועלכער איז שוין געווען לאַנג פערשוואַנדען. ער האָט שאַרף פערביסען די צייהן איבער די ליפּען, זיינע הענד האָבען זיך געביילט צו פּויסטען, און אַ קלל־ה איז צוקריצט געוואָרען צווישען זיינע שטאַרקע ווייסע צייהן.

האָט ער דאָס צוליעב דעם אזוי געטריי געדיענט דעם אַנקעל, פון פערצעהן יאָהר אָן, זייט ער האָט איהם אַראַבעבראַכט פון דער היים, איבערבלייבענדיג אַ יתום נאָך דעם פּאַטער'ס טויט? געווען איז ער דעם אַנקעל אַ געטרייער הויז־הונד. דער אַנקעל האָט איהם צו אַלצדינג בענוצט, געמאַכט אויס איהם זיין ליב־שקלאַף, זיין שפּיר־הונד. ער האָט געשפּיאַנעוועט ביי די לאַנדסלייט, ביי דער משפּחה, וואָס האָבען געאַרבייט ביים אַנקעל, און אויסגעפונען ווער פון דער משפּחה איז געטריי דעם אַנקעל און ווער ניט, און עס איבער־געגעבען דעם אַנקעל. דער יונג האָט געטהאָן פאַר'ן אַנקעל זאַכען, פאַר וועלכע ער האָט געקענט אַריינפאַלען און פערפאַלען ווערען אויפ'ס לעבען לאַנג. ווי דענסטמאַל ווען מען האָט געכאַפט די גנב־שע סחורה פון דער פינפטער עוועניו, וואָס ער האָט זי איינגעגראָבען אין קעלער, די רעק און די הויזען, אויף וועלכע דער אַנקעל האָט אַרויפ־גענייהט זיין ליביעל — האָט דאָס סעם גענומען אויף זיך, און קוים מיט צרות וואָס מען האָט איהם אַרויסגענומען פון „טראַבעל“. ווען עס האָט זיך געמאַכט „טראַבעל“, האָט עס סעם גענומען אויף זיך. דענסטמאַל, ווען מען האָט פּלוצים דעם „אַנקעל“ גערופּען צום דיסט־ריקט אַטוירני וועגען דער פּוילישער שיקסע וואָס דער אַנקעל האָט זי טראַגעדיג געמאַכט, אָדער מען האָט געדאַרפט „סעטלען“ מיט דער ווייבעל פון דעם נאַליציאַנער רעסטאָראַן, איהר צאַהלען חודש־געלד — אַלעס האָט סעם גענומען אויף זיך. ער האָט פאַר'ן אַנקעל דאָס לעבען זיך איינגעשטעלט, און פאַר'ן אַנקעל וואָלט ער ניט בלוז איז געפּענ־

געניס געגאנגען ווען מען וואָלט געדארפט, ער וואָלט אויך אַ מענשען גע'הרג'עט. און אלעס האָט ער געטהאָן דערפאר, ווייל ער האָט גע'האַפט אַמאָל אליין צו פערנעהמען דאָס אָרט פון „אַנקעל“.

די געטריישאַפט צום אַנקעל איז ניט געווען אויס חניפה. עס איז געווען אַ פערנעטערונג צו דעם מענשען, וועלכען ער האָט גענומען אלס פאַרבינד, אלס אידעאל — צו וועמען ער וויל אַמאָל אליין עהנליך זיין. אין די פערנעטערונג צום אַנקעל און די געטריישאַפט צו איהם איז געלעגען די געטריישאַפט צו זיך אליין און צו זיין אייגענער צוקונפט — ווען ער וועט זיין דער „אַנקעל“. און מיט אַמאָל זאָל זיך פון דעם גאָר ניט אויסלאָזען! דער אַנקעל געהט חתונה האָבען מיט דעם „שנעק“, מיט דעם „אהרן גאַרגעל'ס“ טאַכטער, וואָס האָט איהם אַריינגעקריגען אין די הענד אַריין. זי וועט האָבען מיט איהם קינדער — איינס, צוויי, דריי, אלעס וועט איבערגעהן צו די קינדער. זי וועט שוין מאַכען, אז זי זאָל האָבען קינדער. און ווען מען וועט דאָרפֿען, וועט זי איהם קענען צושארען אַ פרעמד'ס אויף, אַבי זי זאָל די יורש'טע זיין. און זי פערשטעהט עס שוין היינט. איינציגווייז זעצט זי אַריין אין סטאָר „איהר משפּחה“: אַ קלענערע שוועסטער — שוין אַ בוכהאַלטערין; דעם פאַטער איהרען, אהרן מעלניק, „גאַרגעל“ פון דער היים — געמאַכט פאַר אַ קעשיער. איז וואָס וועט פון איהם, סעם'ען ווערען? מען וועט איהם נאָר אַמאָל אַרויסוואַרפען אויף.

סעם האָט זיך דערמאַנט אז די געלעגענהייטען, וואָס ער האָט געהאַט געלד צו מאַכען ביים אַנקעל. זיין קאַזין מאַנעס, וועלכער איז אַמאָל אויך געווען ביים אַנקעל, בעפאַר סעם איז אַנגעקומען — דעם „אַנקעל'ס“ רעכטע האַנד — האָט איהם געוואַרענט ניט איין מאָל:

— זעה, סעם, פאַר מאַרגען זאָל גאָט זאָרגען; דו זאָרג פאַר היינט. וואָס דו האָסט אין באַנק, דאָס איז דיינס. דאָס איבעריגע — אַ נעכטיגער טאַג. דו קענסט ניט דעם „אַנקעל“. ער וועט זיך נעהמען אַ יונגע מויד אויף דער עלטער. געדענק וואָס איך זאָג דיר. סעם האָט זיך דערמאַנט אַז די ווערטער פון מאַנעס'ן. מאַנעס איז עלטער פון איהם און ערפאַהרענער, און ער האָט איהם ניט געוואָלט האַרבען. אלץ זיך פערלאָזט אויפ'ן אַנקעל, געוואָלט אלעס אַריינ'קריגען — און יעצט האָט ער.

„מען דארף אין אווענד אריינגעהן צו מאנעס'ען. ער, מיט זיינע לאַיערס, מיט זיינע טעמעני האַלל דזשאַדזשעס, וועט שוין אויס געפינען עפעס א פלאַן. דעם אַנקעל טאַר מען ניט דערלאָזען חתונה האָבען מיט אַט דער שניידערשער טאַכטער, מיט דעם אַט אהרן גאַרגעל, וועלכער וועט דאָ ווערען דער מחותן, און דער חתן פון דער חתונה. אַז ניט — זיינען אַלע אין דר'ערד; די גאַנצע משפּחה איז אין געפּאהר...“

סעם האָט זיך גוט איבערגעלעגט אויב ער זאַל דאָס טהאַן. זיין געטריישאַפט צום אַנקעל האָט איהם נאָך ניט דערלאָזט דעם אַנקעל שלעכטס צו טהאַן. ער האָט איהם צופיעל פּערגעמערט. ער האָט איהם אַזוי ליעב געהאַט, אַז אַלע זיינע טהאַטען זיינען איהם געפּלען. סעם האָט זיי פּערשטאַנען און ער האָט זיך געגרויסט מיט זיי. אפילו זיין וועלען חתונה האָבען מיט מאַשאָ'ן, איז סעם'ען אויך געפּלען, און, וואַהרשיינליך, ווען עס וואָלט ניט געגאַנגען געגען זיינע אינטערעסען, וואָלט ער דעם אַנקעל דערצו געהאַלפּען. סעם'ס אַמביציעס פאַר זיין צוקונפּט זיינען אַבער שוין רייף געוואָרען, און ער איז שוין געווען מעגליך אויף אַזוי פיעל, אַז ער זאַל שוין קענען מקריב זיין זיינע סענטימענטען:

— כאַפּט איהם די כאַלעריע, דעם אַלטען, קינדער וועט ער האָבען! — האָט ער זיך געטראַכט, דענקענדיג אַז זיין אייגענער צוקונפּט.

קיין כעס האָט ער ניט געפיהלט צום אַנקעל. דעם כעס האָט ער געהאַט צום יונגען „שנעק“, צו מאַשאָ'ן, און צו איהר פאַטער אהרן מעלניק, וועלכע האָבען זיך אריינגע'גנב'עט אין דער „משפּחה“. זיי האָט ער בעטראַכט פאַר קאַנקורענטען.

— איהר, דעם „שנעק“, דער כלה זיינער, דארף מען אריינשיקען דאָס ווייבעל פון רעסטאָראַן, דעם רעסטאָראַטאָר'ס טאַכטער מיט די פינף קינדער וואָס דער „אַלטער“ האָט איהר אָנגעמאַכט. זאַל זי זיך אויס'טענה'ען מיט דער כלה.

אַר, וועט דאָס זיין אַ חתונה, ווען דאָס גאַליציאַנער ווייבעל וועט אריינקומען צו דער כלה אין טאַג פון דער חתונה! די כלה וועט זיין אָנגעטהאַן צו דער חופּה צו געהן, און די וועט פאַרשטעלען די קינדער פאַר איהר:

— דו געהסט חתונה האָבען מיט מיין מאן, מיט דעם פאָטער פון מיינע קינדער!
 אָד, וועט דאָס זיין אַ חתונה — האָט דער יונג נקמה גענומען
 אַיזן זיינע געדאַנקען.

און דער „אַנקעל“? דער אַנקעל וועט זיין אַנגעטהאָן איז אַ פראַק — ער וועט פערשעהמט ווערען! ער האָט אַ מינוט רחמנות געהאַט אויפ'ן אַנקעל. ער האָט זיך איבערלעגט, אָבער זיין אייגענע צוקונפט האָט זיך ווידער געשטעלט פאר זיינע אויגען. ער האָט זיך דערמאָנט אַז ראָזע'ן, זיין אייגענע כלה, און דער יונג האָט פער- ביסען די שאַרפע צייהן אויף זיינע ליפּען און געזאָגט צו זיך:
 — כאַפט איהם דער שוואַרץ-יאָהר; ער וועט קינדער האָבען,
 דער אַלטער!

מיט דעם נקמה-געפיהל איז ער צוריק אריין אין סטאַר. זיין פנים האָט אַנגענומען די שטרענגע בעפעהלערישע מינע, וועלכע ער האָט זיך אויסגעלערענט פון „אַנקעל“. זיין קיין איז געוואָרען שטאַרק, און אונטער דעם לאַנגען פליישיגען נאָז האָט זיך פערצויגען די משפּחה'שע גרימאָסע, פאר וועלכער די לאַנדסלייט האָבען אזוי מורא געהאַט. ער האָט געגעבען אַ ברום אונטער דעם נאָז, נאָכמאָכענדיג דעם אַנקעל:

— שניידען קעש וויפיעל עס לאָזט זיך, באַים!
 דער זונטאָג האָט זיך שוין געהאַט אַנגעהויבען אין מעלניק'ס סטאַר.

2

מ א ש א.

עס איז עפעס געשעהן מיט אַנקעל מאָזעס. אַז אַנקעל מאָזעס זאָל איבערלאָזען די סטאַר אין זונטאָג און אַרויספאַהרען פאר פלע- ושר אויף אַ גאַנצען טאָג מיט אַ מיידעל שפּאַצירען! און ווירקליך איז אַנקעל מאָזעס אויף דער עלטער יונג געוואָרען און זיך גענומען צו אַזעלכע זאַכען, וואָס האָט איהם לעכערליך געמאַכט אין די אויגען

פון אלע זיינע בעקאנטע און ערניעדריגט זיין ווירדע ביי די קוזמינער לאנדסלייט. אַנקעל מאַזעס האָט זיך אָנגעהויבען אויסצופראַנטעווען אויף דער עלטער ווי אַ ניינצעהן יאהריגער באַיטשיק. אָנגעטהאָן שמאַלע קורצע הויזלאך, אז עס זאלען זיך ארויסזעהן די ווייסע זאָקען. ער האָט אָנגעהויבען צו טראַגען הויכע שמאַלע שטייפּע קראַט-גענס וואָס האָבען איהם געפייניגט, אַנקעל מאַזעס האָט זיך בעגאָבען מיט פאַרפּיומען... ביים „גאַליציאַנער“ צום לאַנטש, וואו דער אַנ-קעל האָט ליעב געהאַט צו עסען די פעטע געבראַמענע אונטערמדייל-גענולעך און קאַטשקעלעך — האָבען ביזנעס-לייט פון דער בויערי גע-קוקט אויף איהם און געלאַכט אין די פּוּיסטען. דער ניער סײַלעס-מאַן, דער וואַרשעווער יונגערמאַנטשיק, וואָס האָט זיך ערשט וואָס אויפגעפּענט אַ נייעם ציגאַרען סטאָר אין שכנות מיט'ן אַנקעל און איז שוין געווען בעקאַנט אין גאַנצער שכנות'שאַפט פאַר אַ „וואַר-שעווער“, אַ ספּאָרט, אַ שטייפּער — האָט אָבגעטהאָן דעם אַנקעל אַ שפּיצעל: ער האָט בעשטעלט ביי די גאַליציאַנערין, ביי דער וויי-בעל וואָס האָלט דעם ביזנעס לאַנטש-רום — אַ דרייעקענדיגע קנישע אין פאַרם פון „אַ האַרץ“, און האָט אין מיטען אַריינגעקלאַפט אַ קאַלירט בילדעל פון אַ מיידעל מיט רויטע בעקלאַך, אָבעריסען פון אַ ביליגע שאַקאַלאַך קעסטעל — און עס צוגעשיקט צום אַנקעל. אַנקעל מאַזעס האָט געזעהן און געהערט ווי מען לאַכט איהם אויס, פער-שטאַנען דעם שפּאַס, זיין רויטער קאַרק איז אָנגעלאַפּען מיט בלוט, אָבער ער האָט זיך ניט געקענט העלפּען. ער האָט געמוזט קאַנקורירען מיט אַ יונגען-מאַנטשיק, מיט אַ ניינצעהן-יעהריגען קאַלעדזש באַן, טשאַרלי, וועלכער איז אין די לעצטע צייט געוואָרען זעהר אַן אַפּטער גאַסט ביי אהרן מעלניק און איז אויסגעגאַנגען מיט מאַשאַ'ן. אַנ-קעל מאַזעס האָט זעהר מורא געהאַט פאַר דעם ניינצעהן יעהריגען קאַלעדזש באַן, ער האָט איבערהויפּט מורא געקראַגען פאַר אלע, וואָס זיינען אינגער פון איהם. נור זיין איינציגע טרייסט איז געווען, וואָס דער ניינצעהן-יעהריגער קאַלעדזש באַן טראַגט אַ פאַר אויסגעגעסענע הויזען מיט אויסגעטראַגענע קאַמאַשען, און שטאַרבט פאַר אַ סעגנט, און ער קען זיך אַנטהאַן ווי דער לעצטער ספּאָרט. אַנקעל מאַזעס האָט פערשטאַנען ווי לעכערליך ער איז אין דעם, און ווי אַרים עס איז זיין פאַרטחייל געגען טשאַרלי, נור אַנקעל מאַזעס האָט מלחמה

געהאלטען. ער האָט שוין געהאט אזוי פעסט אַבגעמאכט אין זיין מיין חתונה צו האַבען מיט מאַשא'ן, מיט דער אַכטצהוידערהריגער מיידעל, וועלכע ער אליין האָט ערצויגען, חתונה צו האַבען און קינדער צו האַבען אויף דער עלטער, קיינעם ניט אויף להכעיס, נור פאַר זיך אליין, פאַר זיין אייגענעם פּערגעניגען אין לעבען. ער האָט זיך גע- האַלטען אזוי בערעכטיגט דערצו, אַז ער האָט ניט פּערשטאַנען דעם חוזה וואָס מען מאַכט אויס איהם. דאָס פּראַנטעווען זיך איז ביי איהם געווען אַ מיטעל צו געווינען דאָס נאַרישע האַרץ פון דער יונגער מיידעל. מילא, אַז זי וויל עס — דארף מען דאָס טהאַן. און אין די קורצע שטאַלע היילעך מיט'ן ענגען צוגעצויגענעם ראַק אויף זיין דיקען בויד, מיט די קורץ וואויל-אינגעלשע פּערשוירענע גרושבע, האָט אַנקעל מאַזעס אַבגעמאכט ערנסטע געשעפטען. געדונגען זיך מיט סוחרים, פּערקויפט און געקויפט הייזער, בייגעוואָהנט מיטינגען פון וואָהלטהעטיגע אינסטיטוציעס, אַנגעיאַנט מיט זיינע בליקען קוזיזן צו דער אַרבייט, ווי ער וואָלט גאָר ניט געווען בעמערקט קיין לע- כערליכעס אין זיין פּראַנטעווען זיך, אין זיין אינגעלשען אַנטהאַן זיך, אין זיין פּאַרבען און פּוידערען זיך די באַקען... און ער איז געווען דער זעלבער שטרענגער „אַנקעל מאַזעס“ אין זיינע האַלב-אינ- געלשע פּערשטעלמע קליידער, ווי ער איז געווען אין זיין אַלמען טעגליכען לעבען.

דריי יאָהר האָט אַנקעל מאַזעס מיט גערולד געוואַרט אויף די פּערצעהוידערהריגע מאַשאַ ביז זי וועט אויסוואַקסען. יעדע פאַר טעג איז ער געקומען צו אהרן מעלניק בעטראַכטען זיין צוקונפּטס-גליק, און געקוויקט זיך אין פּערבאַרגענע זיסע פּאַנטאָזיעס — וועגען די גליקזעליגקייטען וואָס שטעהען איהם פאַר. ער האָט זי בעטראַכט, ווי מען בעטראַכט אַ וואַקסענדע אייגענטהום. אַז מאַשאַ איז אַלט געוואָרען זעבעצעהן מיט אַ האַלב יאָהר, האָט זיך אַנקעל מאַזעס גע- נומען זיין טיעף-געפייניגטען זיס-תּאוה'דיגען געפּיהל אויסצופּיהרען. ער איז יעצט געפּאָהרען מאַשאַ'ן אַרויסצונעהמען — אַרויסצונעהמען. ניט מעהר ווי ער האָט זי ביז איצט אַרויסגענומען אַלס קינד, נור ווי אַז ערוואַקסענע, פּערשטענדיגע מיידעל, וועלכע פּערשטעהט דאָס גרויסע גליק וואָס איז איהר בעשערט — און זיך צו בעציהען צו איהר מענליך — און ווייזען איהר זיין קראַפט...

ער האָט געשמייעלט צו זיך אַליין און עס איז איהם גוט גע-
וואָרען דערמאָנענדיג זיך אָן מאַשאַן, ווען ער איז געפֿאַהרען
צו איהר, יעצט איז דעם פֿרישען זומער־מאַרגען, וועלכער איז נאָך
אַבגעקיהלט געווען פֿון ביינאַכטיגען רעגען און האָט שוין געדישעט
מיט די שפּעטערדיגע פּייכטע היטץ. ער האָט זי געזעהן אין דער
ווייס־באַטיסמענער קליידעל, פֿון קאָפּ ביז צו די פּיס, ווי עס שפּראַצט
איהר קערפּער אונטער דער קליידעל. זייט זי איז אויפגעוואַקסען גע-
וואָרען האָט דער „אַנקעל“ ליעב געהאַט מאַשאַן צו זעהן אין ווייסען.
ווייס האָט איהם דערמאָנט אָן עפעס אנגענעהמעס... ער האָט זיך
פֿאַרגעשטעלט נאָך דער חתונה — ווי זי ליגט אין קינדפּעט, מיט'ן
קינד, זיין קינד — און ער געהט אַרײַן צו איהר, אַביסעל אָנגעטרונקען,
אויפגערוימט, און זי קוקט אַרויס פֿון בעט אין ווייסען, און איהר פנים
זעהט אויס ווי געפּייניגט, און זי קוקט אויף איהם בעטענדיג זיך ביי
איהם רחמנות'דיג. — ער איז צופֿריעדען געווען דאָס צו דענקען,
וואַרים זיין אינערליכע בעהאַלטענע פֿרייד איז געווען מאַשאַן צו
זעהן אין קינדפּעט, און זי זאָל האַבען אַ געפּייניגט בלייב פנים —
דאָס האָט איהם איהר ווייסע קליידעל דערמאָנט, צוליבע דעם האָט
ער איהר ווייסע קליידלעך געמאַכט מתנות. ער האָט זי געבעטען
היינט, זונטאָג, זיך אַנצוטהאָן אין ווייסען באַטיסמענעם קליידעל, ער
האַט אָבערעדט מיט איהר אַרויסצופֿאַהרען אויף אַ גאַנצען זונטאָג
דיגען טאָג אין אַ גאַהענטען באַד־אַרט.

מאַשאַ האָט שוין געוואַרט אויף איהם, און, ווי ער האָט איהר
אַנגעזאָגט, אין ווייסען. דורך די פֿאַר יאָהר, וואָס דער אַנקעל האָט זיך
אינטערעסירט מיט איהר און זי אויפגעצויגען, איז זי צוגעוועהנט
געוואָרען צו איהם ווי צו אַ פּאַטער. זי האָט זיינע קאַפּריזען צוליבע
געטהאָן ווי אַ קינד, ווי אַ קלוג קינד טהוט אָפּטמאָל צוליבע אַ צור
לאַזענעם טאַטען. זי איז אויפגעצויגען געוואָרען דעם אַנקעל צו
האַרבען און אַלסדינג צוליבע טהאָן. איהר פּאַטער, איהר מוטער,
איהר גאַנצע משפּחה און אַלע לאַנדסלייט האַבען זי אזוי געלערענט.
און ניט נור געלערענט, נור אַלע האַבען דעם אַנקעל געהאַרט. און

ניט נאָר בלויז צוליעב געטהאָן זיינע קאפּריווען, נור פּאַר'ן אַנקעל וואָלטען זיי אַלסדינג געווען געטהאָן. אפילו ווען ער וואָלט געווען פּערלאַנגט פון זיי זייערע פּערבאַרגענסטע הייליגסטע אינמימסטע אייגענטהום — וואָלטען זיי איהם אַוועקגעגעבען... זיי זיינען איר בערהויפט גליקליך געווען ווען דער אַנקעל האָט פון וועמען וואָס געוואָלט, ווען דער אַנקעל האָט וועמען בעגליקט מיט בעפעהלען איהם. און ווען דער אַנקעל האָט זיך אויסגעפרעגט אויף וועמענס ווייב אָדער ערוואַקסענע טאכטער — איז יענער געהויבען געוואָרען אין די אויגען פון די לאַנדסלייט...

אַלע לאַנדסלייט האָבען מקנא געווען און ניט פּערגונען אהרן מעלניק דאָס גליק, וואָס דער אַנקעל אינטערעסירט זיך מיט מאשא'ן, און צוליעב דעם איז מאשא געוואָרען דאָס ווינשפינגעריל פון אַנ-קעל'ס האַרץ, ווי אַ לאַנדסמאַן האָט עפעס געהאט אַ בקשה צום אַנקעל — אַ טאָכטער חתונה צו מאַכען, אַ משפּחה אראָבצונעהמען, געלד אַהיים צו שיקען — איז מען געקומען צו מאשא'ן. און וועמען ער האָט געוואָלט האָט אהרן מעלניק, איהר פאָטער, צוגעזאָגט טובות. מען האָט גע'חנפ'עט אהרן מעלניק ווי אַמאָל סעס'ען, און ראַזע, זיין ווייב, האָט בעשטימט דעם גורל פון די קוזמינער לאַנדסלייט, אַלץ צוליעב דעם ווינשפינגעריל מאשא, וואָס האָט געפונען אַזאָ לייט-זעליגקייט אין די אויגען פון דעם אַנקעל.

מאשא האָט זיך אויפגעצויגען אין דער אטמאָספּערע, און כאַטש זי האָט שוין אָנגעהויבען צו פּערשטעהן (מיט געפיהל האָט זי עס שוין לאַנג געשפּירט) די העסליכע ראַלע וואָס זי שפּיעלט, דאָך האָט זי זיך ניט געקענט העלפען. טאַטא-מאַמא, די משפּחה און אלע לאַנדסלייט האָבען עס געהאַלטען פאַר אַזאָ גרויס גליק וואָס האָט איהר געטראָפען, אַז זי האָט ניט געוואָגט קיין וואָרט צו רעדען אָדער אַנ-דערש צו טראַכטען. און ביז לעצטענס האָט זי עס ווירקליך געהאַל-טען פאַר אַ גליק. נור אין די לעצטע צייט, וואָס ענטוויקעלטער און עלטער זי איז געוואָרען, האָט זי אָנגעהויבען צו פיהלען, אַז זי וועט עפעס בעדארפען בעצאָהלען פאַר דעם גליק. עס איז איהר נאָך ניט נאָנט קלאָהר געווען, וואָס אזעלכעס וועט זי בעדארפען בעצאָהלען, נור זי האָט זיך געהאַלטען עפעס פאַר אַ קרבן פאַר פאָטער-מוטער, פאַר איהרע שוועסטער, פאַר איהר משפּחה, פאַר אַלע לאַנדסלייט...

דאָס געפיהל האָט אַרויפגעצויגען אַ קלייד פון טרויעריגקייט און שטילקייט אויף איהר איידעלען מיידעלשען וועזען. און ווען זי איז געווען צוואמען מיט יונגע חבר'טעס און פריינד אויף אַ טהעע פארטי, אויף אַ באַלל, צי אויף אַ פארטי ביי אַ יונגע פריינדין, האָט מאַשאַ טהיילמאָל ניט געקענט לאַכען אזוי פריי און גליקליך, ווי די אַנדערע איהרע פריינדינס. עס האָט זיך איהר געדאַכט, אַז עפעס וואָס שוועבט איבער איהר, פרעמדעס און טרויעריגעס, און אלע זעהען דאָס; אַז איבער איהר ווייס אַטלעסען קליידעל וועלכעס איז שעהנער און רייכער פאַר אלע איהרע פריינדינס, שוועבט אַ פרעמדע טונקעלע גאזע, ווי מען הענגט אַריבער איבער אַ מויטע כלה. עס האָט זיך איהר געדאַכט, אַז זי האָט שוין ניט קיין רעכט צו פרעהען זיך און צו לאַכען אזוי הויך און פריי — ווי די אַנדרע מיידלעך איהר גלייכען...

און טהיילמאָל, איז אַ מיטען נאַכט, ווען אלע אין שטוב זיינען פעסט און רוהיג געשלאָפען, האָט זיך געהערט אַ וויינען, אַ שטיל כליפענדיג וויינען, — דאָס האָט זיך מאַשאַ צוויינט ניט וויסענדיג אליין פאַר וואָס און פאַר ווען...

3.

§ ח ת ו.

איבער די טרעפּ האָט זיך געהערט אַנקעל מאַזעס' קוויטשענדיגע נייע געלע שיד, און זיין שטימע:
— מאַשאַ, רעד'?

אין דער אַפענער טהיר זיינען געשטאַנען טאַטע-מאַמע. דער אַמאָליגער אַפּערייטאַר אהרן מעלניק איז דיקליך געוואָרען. ראַזע איז אויך דיקליך און געזונטער געוואָרען. ביידע האַבען אויסגעזעהן פיעל יונגער און געזונדער. אהרן מעלניק האָט זיך געלאָזט וואַקסען אַ בערדעל, אַ שוואַרצן בערדעל, און ער האָט געקריגען רויטע בעקלעך און אַ רויטען קאַרס פון ביער טרינקען. אהרן איז געווען אַהן ראַק.

אין ווייסען געפרעסטען העמד, ערשט וואָס אָבגעגעסען פריה־שטיק.
ראַזע אין זיידענעם אונטער־קלייד, און ביידע האַבען אַקעגען געשמיי־
כעלט דעם אַנקעל מיט פרייד :

— רעדן, אַנקעל, רעדן!

דאָס מאַן און ווייב, אזוי ווי זיי האַבען זיך געהאַסט איינס
דאָס צווייטען אין אַרימקייט, אזוי האַבען זיי זיך לייעב געקראַגען
אין עשירות. אזוי ווי זיי האַבען זיך געהאַלטען אין איין שילטען אין
טרויעריגקייט, אזוי האַבען זיי זיך געהאַלטען אין איין בענשען איינס
דאָס צווייטע אין פריידען. איינער האָט איבער דעם אנדערען גע־
זאָרגט. און נור „אהרן לעבען“ און „אהרן קרוין“ און „ראַזע —
זאָלסט מיר געוונד זיין“, און „האַסט דאָך ניט געהאַט היינט אין
מויל“, און נאָך אַזעלכע ליעבליכקייטען. ביידע האַבען אָנגענומען
דעם אַנקעל אונטער'ן אַרם און אַריינגעפיהרט אין שטוב אַריין.

מאַשאַ האָט זיך באַלד בעוויזען. אַה, זי איז דורך דער צייט
ווירקליך גרויס געוואָרען. דאָס קינד איז איהר נאָך געלעגען אויפ'ן
פנים. די מוטער'ס מילך אויף די ליפען. אָבער איהר פיגור און
איהר געשטאַלט האַבען געשלאָגען פון זיך מיט אַ ערפרישענדע
יוגענד און רייפֿקייט. איהרע שוואַרצע געדיכטע האָהר זיינען געווען
צוזאַמענגענומען און פערבונדען די צוויי געדיכטע צעפּ אין אַ שוואַרץ
זיידענעם באַנד. אין אַ ברייט־ראַנדענדיגען שטרויענעם קאַפּעלוש און
אין ווייסען, ווי דער אַנקעל האָט אָנגעזאָגט. אַ ווייס טולען לאַנג
קליידעל מיט אַ ווייס זיידענעם ברייטען באַנד האָט אַרומגענומען
איהר דינע יונגע פיגור און פערבונדען אין אַ שליף. זיידענע ווייסע
זאַקען און ווייסע הויכע שיד. דער אַנקעל האָט זי אַרומגעכאַפט
מיט אַ בליק, ער האָט, זוי זיין געוואָהנהייט איז געווען, ווען ער איז
צופריעדען געווען, ביי ביזנעס, נאָס געמאַכט זיינע הענד און בעגלעט
זיינע האָהר — אַ געוואָהנהייט וואָס ער האָט נאָך מיטגעבראַכט
פון דער היים פון זיינע קעב'ישע יאָהרען און קען זיך דערפון נישט
אָבגעוועהנען. און געברומט זיך מיט אַ שמייכעל: גוט!

— אַנקעל לעבען, אפשר עפעס געניסען, עס שטעהט אַלץ

אויפ'ן טיש — האָט אהרן מעלניק געוואָגט.

— נישטאָ קיין צייט, די מאַשין וואַרט.

— טאמער דאָד — פּרישע אויער, יונגע רעטעכלאָד מיט סוויט-
קרים — האָט דאָזע איינגעלאָדען.

דער אַנקעל האָט בייז אַנגעקוקט אהרן מעלניק.

— הערסט דאָד, נישטאָ קיין צייט, די מאשין ווארט — האָט
אהרן געוויזען מיט דער האַנד צום ווייב.

— מאַשא, קאם-אָן, קאם-אָן. מיר וועלען שוין עסען אויפ'ן
וועג.

מאשא איז נאָכגעגאנגען דעם אַנקעל. טאטא-מאמא האָבען זיי
אין די טהיר נאָכגעשריען :

— עס איז אַל-דייט — האָט דער אַנקעל ארויפגעוואונקען מיט

— האַט'ס אַ גוט טיים! אַמוזירט אייך גוט!

דער האַנד.

— נו, מאשא, יו לייק איט? — האָט דער אַנקעל אַנגענומען

מאשא'ס האַנד, ווען דער אויטאָמאָביל האָט זיי געפיהרט איבער די
גאסען אויפ'ן וועג ארויס.

— סוירטענלי אי דו! — האָט דאָס מיידעל אַבעגענטפערט.

— אי עס גאָאינג טו גיוו יו עי נייס טיים, קיד, — האָט דער

אַנקעל איהר געפאטשט אויף דער האַנד.

מאשא האָט אַנגעהויבען מורא צו האָבען פאר'ן אַנקעל, דאָס

ערשמע מאָל האָט זי געהאט אזא געפיהל צום אַנקעל... זי האָט איהם

אַנגעקוקט, אזוי ווי זי איז געזעסען יעצט נעבען איהם אין אויטאָ-

טאָביל און געזעהן ווי ברײט און גרויס ער איז, האָט זי זיך דער-

שראָקען פאר איהם. עס איז איהר נישט איינגעגאנגען דאָס פאָהרען

מיט'ן אויטאָמאָביל, זי וואָלט געוואָלט ארויסגעהן, אַוועקגעהן. דער

אַנקעל האָט זיך, דאכט זיך איהר, אויפגעפיהרט עפעס מאָרנע, ער

האָט זי פלוצלונג אַנגענומען ביי דער האַנד און געקוקט איהר אין

די אויגען אריין, און געזאָגט צו איהר :

— לייסטען, מאַשא, אי לייק יו! איך וויל אַז דו זאָלסט מיך

לייקען. לייקען ווערי מאַמש!

— סוירטענלי אי לייק יו, אַנקעל!

— נו, נו, איך וויל, אַז דו זאָלסט מיך שטאַרק ליעבען, שטאַרק

ליעבען. דעם אַנקעל בעדאָרף מען שטאַרק, שטאַרק ליעבען — האָט זי

דער אַנקעל אָנגענומען ביי דער האַנד און געקוקט איהר אין די אויגען אַרײַן.

מאַשאַ האָט אָנגעהויבען מורא צו קריגען. זי האָט געשמייכעלט קינדיש:

— דו ביזט היינט אזוי פּאַני, אַנקעל!

— פּאַני? האַ, האַ, פּאַני, — ליסטען, קיד, איד וועל דיר זאָגן גען היינט אַ וואָרט, אזאָ וואָרט, פּיעל, פּיעל האַבען געוואָרט אויף דעם וואָרט, — קיינעם נישט געזאָגט, און דיר וועל איד עם זאָגען. מאַשאַ האָט מורא געהאַט צו פּרעגען וואָס פאַר אַ וואָרט, זי האָט איבערהויפט עפעס מורא געהאַט צו רעדען, זי וואָלט נור גע- וואָלט אַרויס, אַרויס ווי אַם שנעלסטען.

— האָרד אַויס, מאַשאַ, — ווערט פּלוצים דער אַנקעל ערנסט און געהט זי אָן ביי דער האַנד — אי נאָ, דו ביזט אַ קלענער גיורל, און דו וועסט פּערשטעהן, דעם אַנקעל בעדאַרף מען ליעב האָבן בען און איהם האָרבען, און רעספּעקט האָבען פאַר איהם, גרויס רעספּעקט, דו זעהסט ווי אַלע רעספּעקטירען דעם אַנקעל — עם איז נישט אומזאָנסט מיין קינד, ניט אומזאָנסט. דער אַנקעל האָט ליעב גע- האָרבזאַמקייט, טהאַן אַלסדינג וואָס ער הייסט, דו זעהסט — אַלס דינג, דורקט ער זי פעסט ביי דער האַנד, גאָר נישט אַקעגען רעדען און גאָר זיך נישט שפּאַרען. אַז דער אַנקעל זאָגט, אַז היינט איז זונטאָג — איז זונטאָג, אַז דער אַנקעל זאָגט, אַז היינט איז מאַנטאָג — איז מאַנטאָג, טאָג איז טאָג, נאַכט איז נאַכט. איז דער עיקר — געהאַרבען, מיין קינד, טיעף געהאַרבען, אַלסדינג געהאַרבען, פּער- שטאַנען, מאַשאַ?

— יו אַר אזוי פּאַני, אַנקעל — האָט מאַשאַ פּלוצים זיך צולאַכט איהם אין פנים אַרײַן.

דער אַנקעל האָט פּערביסען די ליפּען, געשוויגען און געקלעהרט אַ מינוט וואָס צו טהאַן. ער האָט אַבגעמאַכט זיין מיין אויף יעצט אַבצוהאַקען דעם געשפּרעך — און איהר צייט צו געבען, לאָזען אַרײַנדרײַגען זיינע ווערטער טיעף אין איהר יונגער האַרץ. ער האָט געזעהן, אַז זיינע ווערטער האָבען געמאַכט אויף איהר אַז אַיינדרוק.

עם איז געווען אַ אידישער האַטעל פאַר אַלל-דרייטניקעס אין דער נאָהענט פון ים, וואוהיז עס איז פּערפּאָהרען דער אויטאָמאָביל

מיט אַנקעל מאָזעס און מאַשאַ'ן. אויפ'ן פּאַרטש זיינען געזעסען דיקע אידישע ווייבער פון „אַלל־רײַמניקעס“, געפּוידערט, אין באַד־קאַסטור מען אַנגעטראָגן, האָבען געשפּיעלט אין קאַרטען. וואו ניט וואו האָט זיך ביי אַ קרענצעל פּרויען אויך בעוווּזען אַ יונגער מאַן, אויך אין באַד־קאַסטום. נור ער איז אויך געווען אזוי פעט און אַנגעטראָגן. אַז מען האָט געמיינט, אַז ער איז אויך אַ אירענע... די בעל־חבית'טע פון האָטעל, די בעקאַנטע שדכנ'טע, מיסעס פּליישמאַן, די אייגענטהימערין פון האָטעל, איז זי אַקעגען געקומען. די געסט אויפ'ן פּאַרטש האָבען אַ מינוט אויפגעהערט צו שפּיעלען און מיט נייער רינקייט געוואַרפען בליקען אויף דער פּאַרעל וואָס איז אַנגעקומען. אלע האָבען געקענט דעם אַנקעל מאָזעס, ער איז געווען פון זייער אייגענע משפּחה אין ביזנעס, און געוואוסט פון זיינע בעציהונגען צו מאַשאַ'ן. די ווייבער האָבען איהם אַקעגען געשריען פון די טיש־לעך:

— מר. מעלניק, ניט געזעהן מיין מאַן?

— יעס, געזעהן.

— ער קומט אַרויס?

— ער שוויצט אין שטאַרט, מיסעס — האָט דער אַנקעל ברייט

אַבגעענטפּערט.

מיסעס פּליישמאַן האָט אַנגענומען מאַשאַ'ן ביי דער האַנד און געשמייכלט איהר אין פנים אַרײַן, ניט וויסענדיג ווי זי צו בעגריסען.

— דאָס איז מיין כּלה, מיסעס פּליישמאַן — האָט אַנקעל מאַ־זעס פּאַרגעשמעלט מאַשאַ'ן.

מאַשאַ איז בלייב'ן געוואַרען און דערשטאַקען, און ניט געפונען קיין כּח אַ וואָרט צו ריידען.

ביי די מישלעך מיט די נאַקעטע פּרויען אין די קאַסטומען, וואו מען האָט אין קאַרטען געשפּיעלט, איז אַרומגעגאַנגען אַ גער־מורמעל ווי אין ביהנשטאַקען...

4

מאַנעס אַנימאַטאָר.

אַנקעל מאַזעס האָט זיך גענומען אויף ערנסט אַ חתן צו ווערען. ער האָט בעפוילען אהרן מעלניק, אז ער זאָל צוגרייטען אַ גרויסע תנאים און איינלאָדען אלע קוזמינער לאַנדסלייט. ביער און בראַנר פען וויפיעל זיי ווילען אויף זיין חשבון. און ער אליין, דער אַנקעל, איז אַרומגעגאַנגען מעשה חתן. עס איז געווען אַ פרייד און אַ לוסט צוצוועהן ווי ער פיהרט זיך אויף, ווי ער קויפט איין די כלה־מתנות, און ווייזט זיי אלעמען. די קוזמינער לאַנדסלייט האָבען זיך גע־פרעהט מיט דעם, וואָס דער אַנקעל איז אַ חתן געוואָרען, ווי מיט זייער אייגענער שמחה. זיי האָבען נור ניט פערנוגען אהרן'ען דאָס גליק. און ווידער האָבען זיי זיך געטראַכט, גלייכער און אייגענער זאָל אריינקומען אין „שמאַלץ גרוב“, איידער אַ פרעמדער. מען קען גיכער אַ טובה קריגען. און האָבען גע'חנפ'עט אהרן מיט זיין ווייב, מיט זיינע קינדער, ווי דורך זיי וואָלט מען צוגעקומען צום העכסטען גליק.

דערווייל איז סעם, דער קאָזין, ניט געשלאָפען. נאָך דעם זעלבען אַבענד, ווען דער אַנקעל איז אַרויסגעפאַהרען מיט מאַשא'ן, איז סעם אַוועק צו זיין קאָזין מאַנעס — מיט איהם זיך מיישב צו זיין וואָס צו טהאָן צו פעהיטען דאָס אונגליק, אז דער אַנקעל זאָל ניט חתונה האָבען.

מאַנעס אליין פון גאַנץ קוזמין האָט געפיהרט דאָ אין אַמע־ריקא דאָס זעלבע לעבען, ווי ער האָט געלעבט אין דער היים. אין דער היים איז מאַנעס געווען אַ וואוילער יונג. ער האָט מלחמה געהאַלטען מיט'ן גאַנצען שטערמעל, מיט'ן רב, מיט'ן נגיד, מיט'ן פראָצענטניק, מיט אלע זייערע מנהנים און פיהרונגען, און ער האָט געפיהרט זיין אייגען אַרט לעבען. מאַנעס האָט זיך אין דער היים גע'חור'ט מיט שקצים. דער איינציגער איד וואָס האָט געהאַלטען טויבען, האָט ניט געקענט פערטראַגען קיין עולה, סיי געגען זיך און סיי געגען פערמדע, און האָט קיינמאַל ניט געסלאָנגט זיך פאר'ן יע־

ריכט, נאָר ער האָט געהאט זיין אייגענעם געריכט, ער איז געווען דער שופט און ער האָט בעצאהלט פאר אונרעכט. גאנץ קוזמין גע- דענקט נאָך דעם שפיצעל, וואָס מאַנעס האָט אָבגעטהאַן צו יואל פראַ- צענטניק.

ווען מאַנעס איז אהיים געקומען פון סאַלראַטען, האָט ער געפּוּר נען, אז דאָס שטעדטעל קוזמין איז געווען אין גאַנצען פּערשולדיגט צו יואל פּראַצענטניק, וועלכער איז געווען דער רייכסטער מענש פון שטאָדט. אלע הייזער זיינען געווען פּער'משכּוּ'ט צו יואל'ן, אלע כּלח-מתנות, חתונה-געשאַנקען ליגען אין אַ גרויסען קאַמאַד ביי יואל פּראַצענטניק. דאָס שטעדטעל קרעכצט אונטער דעם שווערען יאָר פון צינזען, וואָס יואל פּראַצענטניק האָט אויף די איינוואָהנער ארויפ- געלייגט. אלע ארבייטען פאר איהם. און אז יואל געהט ארום יעדען פרייהאַרגען איבער די הייזער אויפמאַהנען זיינע צינזען — פּאַלט אָן אַ שרעק איבער די איינוואָהנער. מאַנעס האָט ניט געקענט איבערטראַגען די עולת. האָט ער זיך מיישב געווען מיט'ן סטאַרשי סטראַזשניק וואָס צו טהאָן. ביי יואל'ן האָט געדעננט אַ מויד — האָט זי געוואוסט וואו די אלע משכנות זיינען בעהאַלטען. די מויד איז אַבער געווען געטריי יואל'ן און ניט געוואָלט ארויסגעבען. האָט מאַנעס איהר צוגעשארט אַ יונג פון זיינע יונגען פאר אַ חתן. דעם חתן האָט מען צוגעזאָגט נדו, האָט ער ארויסגעקראַגען פון דער מויד. אַז יואל האלט די משכנות פּערשטעקט אין גרויסען שופליאַד און די שליסלען אונטער'ן קישען. האָט ער אָבגעמאַכט מיט דער מויד, אַז זי זאָל ביינאַכט די טהיר עפענען אין דער שטיבל. ביינאַכט איז מאַי נעם צוגעפּאַהרען מיט אַ פּוהר פאר יואל'ס הויז, ארויסגענומען מיט נאָך אַ יונג די גאַנצע קאַמאַד פון שטוב, ארויפגעלייגט אויף דער פּוהר און אוועקגעפיהרט צום וואסער. די וועקסלען האָט מאַנעס צוריקגעשיקט יעדען בעל-הבית אין שטוב אריין. די אַרימע משכנות, די זילבערנע לייכטער, חופּה-וקדושין פינגערלאַך, אויררינגלאַך, יעדען איינעם אָבגעגעבען לויט דעם גאַמען, וואָס איז געשטאַנען אויפ' געשריבען אויפ'ן קוויטעל, וואָס איז געהאַנגען ביי יעדען משכּוּן (יואל איז געווען אַן אקוראַטנער מענש). די גאַלדענע זייגערס האָט דער סטאַרשי סטראַזשניק צוגענומען פאר זיך און דאָס באאַרע געלד, וואָס האָט זיך געפונען אין שיפּליאַד, האָט מאַנעס צוגענומען פאר

זיך. די מויד, וואָס האָט אויפגעפענט די טהיר, האָט ער געגעבען אַ פאַר הונדערט רובעל נדון, חתונה געמאכט זי מיט'ן חתן, און דאָס גאנצע שטערטעל האָט זיך געפרעהט און געטאנצט אויף דער חתונה.

די לעדיגע קאמאד האָט מאנעס די צווייטע נאַכט געבראכט צופיהרען צו יואל'ן און זי אוועקגעשטעלט הינטער דער טהיר. אזוי האָט מאנעס אמאָל בעפרייט גאנץ קוזמין פון אונטער יואל פראַצענטניק'ס שווערען יאָך. די קוזמינער לאַנדסלייט דער-צעהלען נאָך ביז היינטיגען טאָג דעם נס פון דער בעפרייאונג און בענשען איהם די הענד.

אַז מאנעס איז אראַבגעקומען קיין אמעריקא (געמוזט אַנט-לויפען, טאקע צוליעב דער גנבה), האָט ער לאַנג אין שאַפּ ביים אַנקעל מאָזעס ניט געקענט איינזיצען. מאנעס איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט זיך בעפרייט פון אַנקעל מאָזעס' שאַפּ און האָט דאָ איז אמעריקא געפיהרט דאָס זעלבע לעבען, וואָס אין דער היים. ער האָט באַלד דערבאפט די אמעריקאנער לופט און איינגעזעהן, אז אויב ער זאָל לעבען לויט'ן געזעץ, וועט ער לאַנג ניט דערלעבען, און ווארטען ביז עס וועלען אנדערע, בעסערע געזעצע געמאכט ווערען, קען ער דערווייל ארייננוואקסען אין קבר אריין. האָט זיך מאנעס געזאגט, אַז מען דארף זיך אָן עצה געבען. האָט ער באַלד איינגעזעהן, אַז אין אמעריקא איז דער עיקר גוטע ברידער, אַ סך גוטע ברידער צו האַבען, און איינער זאָל דעם אַנדערען געבען אַ „שאַן“. איז מאנעס באַלד געוואָרען אַ מעמבער פון אַ סך סאָסייעטיס. נאָר דער טהעטיגסטער מעמבער איז ער אין דער סאָסייעטי צו קעמפפּען גע-גען פראַהיבישאַן. מאנעס האָט שוין אייריש-לייט פאַר גוטע ברידער, אירען האָט ער פיינד — וואָהנען וואָהנט ער צווישען די איירישע, ניט ווייט פון די יאָטקעס. געוואָרען איז ער אַ קאַנטראַקטאָר ביי הייזער, האַלט אַ פאַר פּוילישע שקצים מויערערס, פיינטערס, און גוטע ברידער שאַרען אונטער ארבייט. מאַכט זיך טראַבעל, קומט מען צום קעמפּען אליין. אַז נישט — צום באַס, צום פּאָליטישען באַס פון דיסטריקט. דערפאַר, אַז עס קומט צו די „עלעקשענס“, איז מאַ-נעס „אַל-רייט“. דאָס גאנצע פענסטער איז ביי מאנעס'ען בע-האַנגען מיט פיקטשורס פון זיינע „לייטע“. מאנעס לויפט ארום צו

די לאנדסלייט און אניטירט. מאנעס גיט טיפס. מאנעס ארבייט אויף אלע כלים. אין דעם טאג פון „עלעקשענס“ טהוט זיך מאנעס אן פאר אן איירישמען, אין א גרינעם נעקטיי און שטעלט זיך אוועק „וואַטשען“. ניט איינמאל קומט אויס צו איבערצייגען די געגנער מיט הענר ארגומענטען, און אויף דעם איז מאנעס דער בעסטער אניטאטאר אין דיסטריקט. ווען מען דארף מאנעס'ן שלעפט מען איהם פון איין עלעקשאַן-סטיישאָן צום אנדערען, אז ער זאל דיס-קוטירען מיט די הענד. דער באַס פון דיסטריקט האָט איהם א נאמען געגעבען „אניטאטאר“, אין קלאב פון די אנטו-פראַהיבישאַן, וואָס געפינט זיך אויף דער עק נאָס, וואו עס איז געהאנגען די בילדער פון אלע געוועזענע באַסעס, איז מאנעס בעריהמט אלס דער בעסטער אניטאטאר.

פארנאכט שוין, אין דעם טאג פון די עלעקשאַנס, איידער די רעזולטאטען זיינען נאָך בעוואוסט, בעהענגט מאנעס דאָס גאנצע הויז זינס מיט בעזימער, מיט גרויסע ברומס, און ער און זיין ווייב און אלע זיינע קינדער האַלטען גרויסע גראַנערס אין די הענד און גראַנערען ארויס די אנדערע פארטיי...

דאָס יאָהר איז מאנעס אַלל-רייט. דער גאנצער דיסטריקט בער-לאַנגט צו איהם. דער דזשאָדוש איז זיינער און דער דיסטריקט אַטאָרני איז זיינער און אלע קאפּס זיינען זיינע. די גאנצע שטאָדט איז זיינע. דורך דעם פיהלט זיך מאנעס שטאַרק דעם יאָהר. און מאנעס איז בעריהמט ביי אלע זיינע לאַנדסלייט דאָס יאָהר. און ווען אימיצער פון די קוזמינער לאַנדסלייט האָט געהאט עפעס טראַג-בעל, עפעס צו טהאָן מיט פּאָליציי, אָדער מיט דעם דזשאָדוש, איז מען געגאנגען צו מאנעס'ן, און מאנעס האָט שוין געמאכט אזוי, אז עס איז געווען „אַלל-רייט“.

און ווירקליך האָט מאנעס בעזעסען א געוויסען געפיהל צו גער-רעכטיגקייט. ער האָט פון דער נאטור ניט געקענט איבערטראַגען קיין עולה. די איינאַרדנונג פון דער וועלט, איז וועלכער ער האָט געלעבט, איז געווען אזא, אז ניט אלע מאָל זיינען די איינריכטונגען געגאנגען האנד אין האַנד מיט די גערעכטיגקייט. און ניט אלע מאָל איז געווען אזוי לייכט צוצוקומען צום געזעץ און ניט אלע מאָל איז דאָס געזעץ געווען גערעכט. דורך דעם האָט מאנעס געפונען דעם

וועג פון זיין פארטיי — צו שטיצען גוטע ברידער און אַנצונעהמען זיך פאר אַן אייגענעם — אַ פיעל נעהענטערען און גלייכערען וועג צו גערעכטיגקייט — ווי דאָס טויטע וואָרט פון געזעץ. דורך דעם איז מאנעם געווען אַן אמת'ער, געטרייער דיענער און איבערגעגעב'ע בענער צו זיין פארטיי, ווייל ער האָט זי געהאלטען פאר די בעסטע און גערעכטע. פאר'ן דזשאָדזש, דעם ליעדער פון זיין פארטיי, וואָס איז נאָך דערצו געווען אַ איד, וועלכער האָט שטענדיג געגעבען מאַ"נעס'ן די האַנד, ווען מאנעם האָט איהם אָנגעטראָפּען אין גאס, און ער פלעגט איהם זאָגען „העלאָ, אַגיטאַטאָר!“ — פאר דעם דזשאָדזש וואָלט מאנעם אוועקגעגעבען דאָס לעבען. אין דעם דזשאָדזש האָט מאנעם געוועהן אַ פערקערפערונג פון זיין אידעאל. דזשאָדזש גרינג פּעלד איז געווען זיין מענש; אַז מען האָט עפעס בעדארפט, איז ער צום דזשאָדזש אַהיים געגאנגען און זיך דורכגעשמועסט מיט איהם. פאר דעם דזשאָדזש האָט מאנעם ניט געהאט קיין געהוימניסע. דעם דזשאָדזש האָט ער געזאָגט דעם אמת, און דער דזשאָדזש האָט איהם געלערענט ווי אזוי ער זאָל זאָגען מאָרגען אין געריכט פאר איהם. דזשאָדזש גרינפעלד איז געווען מאנעס'עס אידעאל, און דורך דעם וואָס דזשאָדזש גרינפעלד איז נאָך געווען אַ איד, און אַ גוטער איד דערצו, וועלכער האָט יעדען שבת געדאווענט — איז ער געווען מאנעס' שטאַלץ. און כאַטש מאנעם אליין איז ניט פרום געווען און מאנעם אליין האָט ניט געקעהרט פאר גאָט, דאָך איז עס איהם געפּלען, וואָס דער דזשאָדזש געהט דאווען יעדען שבת און איז אַ מאַכער אין אידישע חברות. און דערפאר וואָס אין אמעריקא איז פאַראַן אַ אידישער דזשאָדזש, וואָס אין אמעריקא איז פאַראַן אַזאַ פאַרטיי, ווי זיינע, וואָס טהוט פאר אַ גוטען ברודער אלעס — האָט מאנעם ליעב געהאט אמעריקא — דאָס לעבען. אמעריקא — מאי קאָנטרי — פלעגט מאנעם מיט שטאַלץ טענה'ן צו די אייריש-לייט. און מאנעם איז געווען אַ גרויסער פאַטריאַט פון אמעריקא און פון דזשאָדזש גרינפעלד, ווייל דזשאָדזש גרינפעלד איז געוואָרען ביי איהם דער סימבאָל פון אמעריקא. ביי איהם אין שטוב האָט געהאנגען פון איין זייט וואַשינגטאָן'ס פאַרטרעט און פון דער אנדער זייט דעם דזשאָדזש'ס פאַרטרעט. און, איז געקומען אַן אמעריקאנער יום-טוב, האָט מאנעם אין פּענסטער ארויסגעהאנגען אַ גרויסע אַמע-

ריסאנער פלעג, און פון איין זייט וואשינגטאָן'ס פּאַרטערט און פון דער צווייטער זייט דזשאָרזש גרינפעלד'ס פּאַרטערט...
 דורך דעם האָט מאַנעס פיינד געהאט די נייע פּאַרטיי, וואָס איז אויפגעשטאַנען, די סאַשעליסטס. ערשמענס, וואָס זיי זיינען ניט קיין פּאַטריאָטען און מאַכען אַז טראַבעל, און דאָס צווייטע, וואָס זיי אַגיר טירען נעגען דעם דזשאָרזש. ער האָט זיי ניט פּערשטאַנען און ניט געוואוסט, וואָס זיי ווילען. די אנדערע פּאַרטיי האָט ער פּערשטאַנען. די רעפּובליקאַנער ווילען האַבען זייערע לייט, כדי זיי זאלען קריגען „פּול“, און מיר לאָזען זיך ניט. אַבער וואָס ווילען די סאַ- ציאַליסטען? יושר? ווי ווייט קען מען געהן מיט יושר! און וואָס וועט שוין זיין, אז עס וועלען זיין עהרליכע עלעקשאַנס, וועמען וועט דערפון א טובה אַרויסקומען? „ווער וועט עפעס דערפון האַ- בען?“ פלעגט ער טענה'ען און זיין איבערצייגט אין זיינע רייד, „עס וועלען אַריינפאַלען ניט קיין פּאַסערנע מענשען, עפעס לאַפּע- טומעס. אַ איר וועט האַבען טראַבעל, וועט ניט זיין צו וועמען צו געהן, צו וועמען זיך צו ווענדען.“

— האָסט געהערט, יושר ווילען זיי האַבען — ווער בעדאַרף האַבען דעם יושר, אַז דער יושר קען נישט העלפען, צו אַלדי שוואַרצע יאָהר.

און צום „גוטען ברודער“ מאַנעס האָט זיך סעם געווענדערט יעצט, ווען דאָס אומגליק האָט זיך געטראַפּען מיט'ן אַנקעל. סעם איז איז אַבער אוועק צו מאַנעס'ן. מאַנעס'ן האָט ער געטראַפּען אין קלוב פון די אַנטי-פּראָהיבישאַן איז סאלון אויפ'ן קאַרנעג, דאָרט, וואו עס האָט זיך אויך געפונען דער פּאַרטערט פון וואשינגטאָן און פון „דזשאָרזש“. מאַנעס איז געווען אַ הויכער, אַ דאָרער, מיט אַ גלאַס פּערקעממען שייטעל, ביי די פּאות האָט זיך איהם שוין געגרויעט, און די קורצע געשוירענע וואַנסלעך האַבען זיך אויך שוין געגרויעט. מאַנעס האָט גלייך פּערשטאַנען, אז עס איז טראַבעל. ווארים אז סעם זאל קומען צו איהם — סעם איז געווען אַ גרויסע פּויגעל, דעם אַנקעל'ס רעכמע האַנד — אז סעם זאל זיך פּלוצלונג בעווייזען, מוז עפעס זיין אינטערעסאַנטעס. און כאַמש מאַנעס האָט ניט געהאַלטען פון סעם'ען און איהם ניט געגליכען — ווייל סעם איז אזוי געטריי דעם אַנקעל, און לאָזט ניט פּערדיענען קיין „גוטען ברודער“ — דאָך

איז סעם געווען א צו „וויכטיגע פויגעל“, אז ער זאל זיך ניט פרעהען מיט זיין וויזיט.

— וואָס איז געשעהן? — טראַבעל? האָט מאַנעס געפרעגט. ער האָט געוואוסט, אז צו איהם קומט מען ניט אַנדערש, סיידען מען האָט טראַבעל.

— קום ארויס מיט מיר, וועלען מיר רעדען.
— דאָ קענסטו רעדען ווי אין דער היים. — דאָ זיינען אלע מיינע גוטע ברידער. קענסטו רעדען.
— דער אַלטער געהט דאָך חתונה האַבען — האָט סעם געזאָגט זיך צורוקענדיג צו איהם.

— ווער, דער אַנקעל? — האָט מאַנעס געפרעגט אויפגערעגט.
— יא, מיט אהרן מעלניק'ס קליינע מויד.
— ער וועט האַבען קינדער, דער אַלטער — האָט מאַנעס גע-
זאָגט ווערענדיג בלייד.

— וואָס, קראַנק איז ער דען, דער אַלטער?

איין אַנקעל זיינען אלע געווען פּעראַינטערעסירט, אַלע לאַנדס-
לייט, משפּחה ניש משפּחה — דער אַנקעל איז געווען אַ היימישע זאך.
ווי אַ קעניג ביי אַ פּאַלק, אָדער אַ פּאַמער ביי קינדער. אלע זיינען זיי
שטאַלץ געווען מיט זיין פּערמעגען, אלע האַבען עפעס געהאַפּט אויפ'ן
אַנקעל.

— לינסטו די דאָך אין דר'ערד, איד האַב דיר שטענדיג געזאָגט:
טהייל קער אַר יורסעלף. זאָג מיר, האַסטו זיך עפעס אַנגעגרייט?
— איד בין איהם געטריי געווען ווי אַ הונד, ניט קיין גראַשען
קיין אייגענעם, נישט פּערגונען צו ספּענדען אַ גיקעל — איד האַב
איהם געדיענט ווי אַ געטרייער הונד — יעצט וואָס? זי וועט מיר
נאָך הייסען געהן אויך — וואָס בין איד ביי איהר, ווער בין איד!
האָט זיך דער גרויסער סעם צוויינט פאַר מאַנעס'ן.

מאַנעס האָט געהאַט אַ ווייד האַרץ, און, ווי געזאָגט, אַ גע-
פּיהל פאַר גערעכטיגקייט. ער האָט ניט בלוזי רחמנות געהאַט אויפ'ן
יונג, ער האָט אויך איינגעזעהען די גאַנצע גערעכטיגקייט פון דעם
יונג וואָס וויל ניט, אז דער אַנקעל זאל חתונה האַבען, כדי די ירושה
ניט צו פּערלירען. און דערפאַר איז ער געווען דעם אַנקעל געטריי

און עהרליך איהם געדיענט. מאנעם האט געפיהלט דאס בעדערפע-
ניס דעם יונג צו העלפען:

- ער האט דאך, דאכט זיך, געהאט צו טהאן מיט א ווייבעל?
- ער האט פון איהר דריי, פיער קינדער, וועלכע ער האלט אויף.
- און וואס שווייגסטו, נאר, פיהר מיך נור אהין צו דער איר-
דענע. ער וועט שוין ניט חתונה האבען, דער אלטער.
- מאנעם, טהו איהם נישט קיין שלעכטס, עס איז א רחמנות
אויפ'ן אלטען — האט סעם געזאגט ארויסגעהענדיג.
- וואס הייסט איר וועל איהם טהאן שלעכטס, ער איז דאך
מיין אַנקעל אויף און עפעס אן אלטער מאן — האט מאנעם אַבגע-
ענטפערט מיט א בעליידיגונג.

5.

אַנקעל מאָזעס זעהט אלעם פאַראוים.

אַנקעל מאָזעס האָט אָבער אלעם פאַראויםגעזעהן און ווי אַ
געניטער סוחר האָט ער ליעב געהאט, בעפאַר ער געהט אַבטהאָן אַ
ביזנעס, זאָל ער זיך מיט אַלעמען פּערזיכערען, אז קיינע איבער-
ראַשונגען, קיינע „דיסאָפּוינטמענטס“ זאָלען זיך מיט איהם ניט
טרעפען. בעפאַר אַנקעל מאָזעס האָט זיך געקליבען אַ חתן ווערען
מיט מאַשאַ'ן, איז ער אַוועק צום מאַז'ס ווייבעל, מיט וועלכע ער
האָט קינדער געהאט, און איז דורכגעקומען מיט איהם.
— וואָס ווילסטו, זאָג?

דער ווייבעל'ס מאַן איז געווען אַ קליון, נידעריג, שוואַרץ, בריוו
איידעל, אַ שוואַרץ־האַריג בעוואַקסענער, דאָס פּנים, די הענד, דער
האַלז — אַלסדינג וואָס מען האָט ביי איהם אַרויסגעזעהן איז געווען
בעוואַקסען מיט האַהר, פון די האַהר האָבען זיך אַרויסגעבלישטשעט
צוויי שוואַרצע אויגעלעך, ווי צוויי שוואַרצע מייזלעך. ער איז געווען
ביים ווייבעל אונטער'ן פּאַנטאַפעל. דאָס ווייבעל האָט געפיהרט אַ
לאַנטש־רום, אַביסעל לעמבערגער שנאַפּס, זיסען, היימיש־געמאַכטען.

מיט פעטע לעבערלעך צו פערבייסען האָט מען געקראָגען אין לאַנטש-רום. און דערפאר וואָס דאָס ווייבעל איז געווען אַ חו'עוודיגע, מיט אַ פּאַר חו'גריבעלעך, וואָס האָבען זיך געשפּיעגעלט אין איהרע פעטע בעקלעך, האָט זי געצויגען צו זיך עלטערע ביזנעס-לייט. די ביזנעס-לייט האָבען אויף איהר געזאָגט, אַז זי איז אזוי בע'טעם'ט, ווי די פעטע הינטערשטע טהייל גענזלעך און קאטשקעלעך וואָס מען קריגט ביי איהר... דאָס ווייבעל איז געווען די פיהרערין פון די ביזנעס, און דער מאַן האָט איהר ארויסגעהאַלפּען. זיין ארויסהעלפּען אין די ביזנעס איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט איינגערעדט אַ פּאַר ביזנעס-לייט וואָס האָבען געהאט אַ נעהענטערען צוטריט, אַז זיי האָבען אַן אַנטהייל אין די קינדערלעך וואָס זיין ווייב האָט. און האָט אויפ'קאַלקטירט גלעך דערפאר. און אזוי ווי ער האָט ניט געהאט מעהר פון דריי קינדער — זיינען זיינע קליענטען געווען בעגרענעצט און זיינע איינקונפּטען זיינען געווען קליין. און ווירקליך האָט ער ניט גע-וואוסט, צו וועמען זיינע דריי קינדער, וואָס ער האָט פון זיין ווייבעל, בעלאנגען: צו איהם, צי צום אַנקעל מאַזעס, אדער צו אַן אנדער ביזנעס-מאַן פון דילענסי סטריט. דאָס האָט איהם אָבער ניט גע-שטערט צו זיין אַ געטרייער פּאַטער צו די קינדער, צו זאָרגען פאר זייערע רעליגיעזע ערציהונג. געגאנגען מיט זיי אין שוהל אריין דאוונען — וועלכעס ער אליין האָט געלערענט מיט זיי.

— מיסטער מעלניק, וואָס הייסט וויפיעל איך וויל? — עס זיי-נען דען מיינע קינדער? עס זיינען דאָר אייערע קינדער!
— נו, נו — האָט איהם דער אַנקעל געקיצעלט מיט אַ פינגער — רו האַסט אויך אַ חלק אין זיי.

— מיסטער מעלניק, עס זיינען אייערע קינדער — האָט איהם דער איד פּערזיכערט ערנסט. אדרבה, פּרעגט גיטלען (דאָס ווייבעל האָט געהייסען גיטעל), אדרבה, פּרעגט זי.

— אַז איך ווייס נישט וועלכעס איז מיין, וועלכעס איז דיין, און וועלכעס איז דעם ביזנעס-מאַן'ס פון דילענסי סטריט — לאַכט דער אַנקעל.

— מיסטער מעלניק, זי איז געווען אייער ווייב מעהר פאר אלע-מענס, בעליוו מי — פּערזיכערט איהם דער יונגער מאַן.

דאס האָט נור דער יונגער מאן אזוי געזאגט, כדי פון אַנקעל וואָס מעהר געלד ארגויסצוקריגען. אין הארצען אָבער איז ער גע- ווען איבערצייגט, אז די קינדער זיינען זיינע, יענע — דעם אַנקעל און דעם צווייטען סוחר, נאָרט נור דאָס ווייבעל אַב, זי רעדט זיי איין, ווייל מען דארף דאָס צו די ביזנעס...

— און וואָס וועט זיין, אז איד וועל דיר מאַכען פאר אַ קאַללעקט טאָר איבער די הייזער אין עסעקס סטריט, וועט זיין אַלל-רייט?
דער יונגער מאן האָט געוואָלט צופאַלען צום אַנקעל, כאַפּען דעם אַנקעל'ס האַנד און קושען; זיין גרעסטע אמביציע אין לעבען איז געווען צו ווערען אַ קאַללעקטאָר פון טענעמענט הייזער. שמענ- דיג אונטערגעדריקט, ליגענדיג אונטער דער ווייבעל'ס פאַנטאַפעל — האָט דער שוואַרץ-האַהריגער אידעל גע'חלום'ט אַליין צו ווערען אַמאָל אַ הערשער, צו געוועלטיגען איבער אַנדערע. און אזוי ווי זיינע אַמביציעס זיינען ניט ווייטער געגאַנגען פון עסעקס סטריט, וואו ער האָט געוואָהנט — דורך דעם האָט ער גע'חלום'ט צו ווערען אַ מושל איבער די איינוואַהנער אין עסעקס סטריט, אריינצוקומען אין אַ שטוב אריין און צו בעפעהלען: „רענט אָדער אַ מוף-צעטעל!“ ארויסצואוואַרפען פאַמיליעס פון זייערע היימען, צו ווערען אַ שטרענג- גער קאַללעקטאָר, און גאַנץ עסעקס סטריט זאָל ציטערען פאר איהם. דאָך מיט אַמאָל איינצושטימען אויפ'ן אַנקעל'ס פאַרשלאַג האָט ער מורא געהאַט, כדי ער זאָל דערנאָך קיין פערדרום ניט האַבען, און ער האָט געקענט מעהר ארויסקריגען, האָט ער צוגעלייגט מיט אַ פער- שעהמט מינעלע:

— מיט הונדערט דאלאר קעש. (מעהר האָט איהם דאָס האַרץ ניט געלאָזט).

— מיט נאָך אַ הונדערטער — האָט דער אַנקעל צוגעשטיי- בעלט.

דער אידעל האָט ווידער פערדרום געהאַט, פאר וואָס האָט ער ניט געזאגט צוויי הונדערט, אָדער גאָר פינף הונדערט — און עס האָט איהם געביסען. האָט ער אין אַ וויילע ארום ווידער צוגע- לייגט:

— מיט אַ מתנה פאַר מיר.

— וואָס פאר אַ מתנה ווילסטו?

— אַ גאַלדענעם זייגער מיט... מיט... — קלעהרט דער אידעל וואָס ער זאָל זאָגען — מיט נאָך אַ פינף און צוואַנציגער.

— דעם גאַלדענעם זייגער קריגסטו, די פינף און צוואַנציג דאלאַר ניט — קיין איין סענט ניט מעהר — שרייב אונטער דאָס פּאפּיער, אַז די קינדער זיינען דיינע, און דו האַסט גאר ניט צו מיר.

— שוין, שוין, מיסטער מעלניק לעבען — האָט דער שוואַרץ-האַהריגער איד צוריקגעכאַפט, מוראַ-האַבענדיג אַז דער אַנקעל זאָל ניט חרטה קריגען, און איז צופריעדען געווען, וואָס ער האָט פון אַנקעל אַלעס אַרויסגעקריגען וואָס עס האָט זיך נור געלאָזט אַרויסקריגען, און וועט מעהר קיין פּערדרויס ניט האָבען. דער אַנקעל אָבער, וועלכער האָט פּערשטאַנען יענעםס מיינ, האָט דערנאָך חרטה געהאַט וואָס ער האָט איהם די 25 דאלאַר קעש ניט נאַכגעגעבען — כדי יענער זאָל זיך פּייניגען, און ער האָט געקענט נאָך מעהר אַרויסקריגען.

— גיטעל לעבען — האָט דער מאַן אַריינגעשריען אין לאַנטש-רום — קום נור אַריין.

גיטעל, וועלכע האָט געבאַמעלט מיט איהרע פּערעלדיגע אויער-רינגלעך אין די אויערען, מיט די האַלב צולאָזענע שוואַרצע האַהר, איז אַריינגעקומען מיט אַ קאַקעטיש מינעלע, וועלכעס האָט זיך בע-האַלמען אין די שמאַלצענדע חו'עוודיגע גריבעלעך.

— פּנחס לעבען, האַסט מיך גערופּען — האָט דאָס ווייבעל אויס-געזונגען, דערזעהענדיג דעם אַנקעל.

— מיסטער מעלניק געהט דאָך חתונה האָבען, ווינש איהם מול-טוב, גיטעל לעבען — האָט דער מאַן געזאָגט.

גיטעל לעבען, וועלכע האָט געוואוסט פון די אונטערהאַנדלונגען מיט'ן מאַן, האָט זיך געמאַכט ווי זי ווייסט פון גאַרניט.

— וואָס געהט עס מיך אַז, וואָס מיסטער מעלניק געהט חתונה האָבען!

— און איד ווער דאָך ביי מיסטער מעלניק אַ קאַללעקטאָר פון די עסקעס סטריט הייזער. — דאַנק מיסטער מעלניק, גיטעל לעבען. אַז גיטעל לעבען האָט דאָס דערהערט, האָט זי זיך צוואווינט. דער מאַן האָט זיך אַרויסגעמאַכט, איבערגעלאָזט זי מיט'ן אַנ-קעל, אַז זיי זאָלען זיך זעגענען. דער אַנקעל האָט איהר אַנגעזאָגט, אַז פון היינטמאָל אַז זאָל זי זיין געטריי דעם מאַן איהרען און אויפ-

פיהרען זיך בעסער, און זי זאל ניט וויינען. נאך דער חתונה וועט ער זי אויך געדענקען. און אז דער מאן איז אריינגעקומען האט ער שוין געפונען דאס ווייבעל בערוהיגט. דער אַנקעל האָט דעם מאן אַזוי אַריינגערופען אין אַ ווינקעל און איהם אַנגעזאָגט, אז ער זאל זי גוט בעהאַנדלען און אַבחיטען זי — און זיי ביידע, דער מאן מיט'ן ווייבעל, האָבען איהם געוואונשען אַלדאס-גוטס, אז ער זאל גליקליך זיין און דערלעבען נחת מיט דער נייער יונגער ווייבעל...

— זי זאל האָבען ביי דיר אַ בעסער מזל ווי איד — מאַזעס לעבן — האָט זיך דאָס ווייבעל צווייגט.

אז מאנעם מיט סעם'ען, דעם קאזין, זיינען דערנאך געקומען צו דער ווייבעל פערקלאָגען, אז דער אַנקעל געהט חתונה האָבען, האָט בען זיי געפונען דאָס פאַרעל, דעם מאן מיט'ן ווייבעל, נאָר ניט פער-וואונדערט, אדרבה, זיי האָבען זיך נאָך געפרעהט.

— פאר וואָס זאל ער נישט חתונה האָבען — האָט זיך דער מאן אַבגערופען, — און וואָס געהט אונז אָן, אז דער אַנקעל האָט חתונה?

— ער איז דאָך נאָך אַ יונגערמאַנטשיקעל, פאר וואָס זאל ער ניט חתונה האָבען? — האָט דאָס ווייבעל צוגעלייגט ווי אַ מבינ'טע. האָבען זיי ביידע, מאנעם און סעם, פערשטאַנען, אַז דער אַנ-קעל איז שוין דאָ פריהער געווען פון זיי, און האָט אַלצדינג שוין פער-ריכט — האָבען זיי געשווינען.

— סעם, האַק אַב, אַלצדינג האַק אַב, וויש אַב דאָס מויל און מאַך אַ שווייג, זעהסט דאָך עס איז פערפאַלען — האָט איהם געראטהען מאנעם.

— מאַך זיך ווי דו ווייסט פון נאָר נישט, און אז דו וועסט עס דערהערען, פּרעה זיך דערמיט. פּרעה זיך זעהר, ווינש דעם אַנקעל מזל-טוב און ווער גוט מיט אהרן'ען און מיט די גאַנצע משפּחה פון דער ווייבעל, חנפ'ע זיי, ריהם זיי, לעק זיי, אַלצדינג, ביזט ביי זיי אין די הענדר, גוטער ברודער — האָט איהם מאנעם געלערענט.

סעם האָט געוואוסט אַליין וואָס צו טהאָן. געוויס האָט ער בע-שטימט אַזוי צו טהאָן. איז דען געווען אַן אנדער עצה? אַבער אין האַרצען האָט ער זיך אנדערש געמראַכט. ער אַליין איז אַרויסגעקומען

פון דער משפחה מעלניק — איז געווען דעם אַנקעל'ס אַ קאָזין, און ניט בחינם האָט ער זיך גענומען דעם אַנקעל פאַר אַן אידעאל און האָט איהם אין אלצדינג נאַכגעטראָן.

ניין, ער האָט זיך ניט געקענט אַזוי לייכט אַבזאָגען פון זיינע אַמביציעס דעם אַנקעל צו ירש'ען און אליין אַמאָל צו פערנעהמען דעם אַנקעל'ס שטעל — און ער איז בערייט געווען אויף אלצדינג, פאַר גאָר נישט זיך אַבצושטעלען, נאָר דעם שידוך נישט צולאָזען: — ער וועט קינדער האָבען, דער אלטער, — האָט זיך דער יונג געטראַכט. אַלעס פאַראַויסגעזעהן, אַלעס פערריכט, אַז קיינע איבערראַיִ שונגען און קיינע „דיסאַפּאָינטמענטס“ זאָלען זיך ניט טרעפּען, האָט אַנקעל מאַזעס בעפוילען אהרן מעלניק די תנאים אַנצוגרייטען. אַ סך געזענעס, און ביער, און שנאַפּס אויף זיין חשבון די קוזמינער לאַנדסלייט האָט ער אַבגעלאָזט אויף אַ האַלבען טאָג, אַז זיי זאָלען קומען צו די תנאים. די קוזמינער לאַנדסלייט האָבען עס טאַקע געד האַלטען פאַר אַ קוזמינער גליק, וואָס דער אַנקעל געהאַט אַ פראַסט אַרים מיידעל פון זיינע לאַנדסלייט פאַר אַ כלה. און אַלע האָבען זיך דורך דעם געפיהלט געהויבען און געהאַלטען זיך פאַר די מחותנים.

אויף די תנאים האָט דער אַנקעל געלאָזט וויסען די קוזמינער לאַנדסלייט, אַז די חופּה וועט ער שטעלען אין אַן אייגענער קוזמינער שוהל, וועלכע ער וועט קויפען פאַר די קוזמינער לאַנדסלייט. די קוז מינער לאַנדסלייט האָבען געוואַלט איהם קוישען די הענד, און זיינען איהם דאַנקבאַר געווען, וואָס ער האָט זיי איינגעלאָדען אויף די הנאים, און וואָס ער געהאַט פאַר זיי קויפען אַ שוהל. זיי האָבען איהם בעוואונשען דעם קאַפּ מיט ברכות און געשפיגעלט זיך און געפרעהט זיך מיט זיין גליק און עשירות. זיי האָבען איהם פערגליכען צו אַלע אכות — איינער צו יעקב אבינו, אַז פון איהם וועלען אַרויסקומען די שבטים, און אַן אנדערער — צו משה רבינו, וואָס ער קויפט זיי אַ שוהל, און האָבען שוין אַ נאָמען געזוכט פאַר דער שוהל, און זי אַנגערוד פּען אויפ'ן אַנקעל'ס נאָמען: „אוהל משה אנשי קוזמין“.

און דער אַנקעל איז אַרומגעגאנגען אין אהרן'ס רוטס אַ צוֹ שוויצטער, אַ גליקליכער און אַ גוטער, און געזאָגט:

— עסט, טרינקט, קוזמינער לאַנדסלייט, פּרעהט זיך, פּרעהט

זיך, עס איז ביי מיר אַ שמחה...

.6

מאשא ווערט א כלה.

גאנץ קוזמין, וואס האט זיך געפונען אין ניו יארק, האט בעטראכט מאשא'ן פאר דער גליקליכסטער מיידעל אונטער דער זון. האט מאשא אליין ניט געוואגט צו טראכטען אנדערש פון גאנץ קוזמין און האט זיך אויך געהאלטען גליקליך מיט דעם, וואס זי איז א כלה גע-ווארען פאר'ן רייכען אַנקעל מאָזעס. דער אַנקעל האט זי בעשאַטען מיט מתנות, בעהאנגען זי מיט טהייערע דזשולערי — דאס מאַר דערנסטע און טהייערסטע. ער האט איהר יעדען טאָג געשיקט די שנייד דערין, געמאכט איהר רייכע קליידער. אלע טאָג האט מען פון די גרויסע סטאַרס פון די פינפטע עוועניו עפעס אנדערש געבראכט פאר מאשא'ן. זייענע אונטעררוועש, לאַקירטע הויכע שיד, פאַכערס, האַנד-שווען. דאָס מיידעל, וועלכע האט נאָר גערענקט דעם פאַטער'ס אַרימ קייט און די וואָהנונג אין האַפּקינס סטריט — ווי אזוי האט זי גע-קענט וואַגען אנדערש צו בעטראַכטען זיך ווי אלע קוזמינער לאַנדס-לייט, ווי אלע בעקאנטע? די גאַנצע משפּחה האט זי בעטראכט און געהאלטען פאר דעם גליק אליין.

דורך דער צייט, וואָס זי איז אויסגעוואַקסען אונטער דעם אַנקעל'ס גונסט, האט זי זיך אויסגעלערענט דעם אַנקעל צו געהאַרבען. זי האט געזעהן, אז אלע קוזמינער לאַנדסלייט, איהר טאַטע, איהר מאַמע — אלע וואָס זי האט געקענט, האַרבען דעם אַנקעל און וואַגען ניט איהם אַקעגענצורעדען אָדער צו טהאַן אָדער צו טראכטען אַר דערש, ווי דער אַנקעל וויל. „דער אַנקעל האט געהייסען“ — דאָס איז געווען דאָס הייליגסטע געבאָט, דער שטאַרקסטער אַרגומענט — און דער אַנקעל האט געהייסען, אז זי זאָל אַ כלה ווערען פאר איהם, דער אַנקעל וויל, אז זי זאָל ווערען זיין ווייב, און דעם אַנקעל דאַרף מען אין אלעם געהאַרבען, אלעס נאַכגעבען וואָס ער וויל.

זי האט אָנגעהויבען צו פיהלען וואָס עס הייסט צו ווערען דעם אַנקעל'ס אַ ווייב. זי איז שוין מעהר ניט קיין קינד געווען — און ווען זי האט אליין קיין אייגענע פערלאנגען ניט געהאט, אָבער איהר

פאנטאזיע האָט געארבייט און געמאָהלען איהר בילדער אין איהר פאָר-
שטעלונג, ווי זי איז דעם אַנקעל'ס ווייב. טהיילמאָל איז זי געזעסען
געבען איהם און דער אַנקעל האָט זי געגלעט, געדריקט צו זיך,
און דאָס ברייטע פנים זיינס האָט זיך אָנגעלאָפּען מיט בלוט, און ער
האָט פּערשפּהרייט זיינע ברייטע גרויסע ליפּען מיט פרייד, און זי
שטאַרק געדריקט צו זיך — האָט זי געשלאָגען אַנגסטען. זי האָט
זיך געלאָזט, ווייל זי איז געווען צוגעוועהנט צו איהם נאָך אַלס
קינד, ווייל דער אַנקעל האָט זי שטענדיג געגלעט — און דער אַנקעל
האָט אַלסדינג געמענט. אָבער זייט ער איז אַ חתן געוואָרען אַנגסט
זי פאַר איהם, און ווען ער נעהמט זי ארום, ווערט איהר אַזוי הייס
און אַזוי עפעס, אַז עס גלויבט זיך איהר באַלד אַבצואוואַשען...

אין אַבענד, ווען זי איז ביי זיך אין ווייסען זויבערען צימער
געווען, וועלכעס איז שוין יעצט געווען רייך אויסמעכלירט מיט דעם
ווייסען לאַק־מעבעל, וועלכעס דער אַנקעל האָט איהר געשאַנקען שוין
לאַנג צוריק — אין דעם פּריש־איבערגעצויגענעם בעט — האָט זי
געקלעהרט פון נאָך דער חתונה. זי האָט זיך פאַרגעשטעלט דעם
אַנקעל פּלוצים נאָקעט. זי האָט ניט געוואַלט דערפון קלעהרען, נור
עפעס איבערגעוואַלט זיינען געקומען די געדאַנקען איהר אין קאָפּ
אַריין. און זי האָט געזעהן דעם אַנקעל אַ נאָקעטען, מיט דעם אַראַכ־
הענגענדען פעטען בויך, מיט אַ באַרד אויף די בריסטען, און עס האָט
זיך איהר געדאַכט, אַז דער אַנקעל געהט נאָך איהר אין בעט אַריין...
האָט זי זיך ניט געוואַלט לעגען אין בעט אַריין. גאַנצע שעה'ן איז
זי אָבגעזעסען אין אַבענד בעפּאָר זי איז גענאַנגען שלאָפּען, זייט
זי איז אַ כלה געוואָרען, און מורא געהאַט זיך צו לעגען. און זייט זי
איז אַ כלה געוואָרען, שלאָפּט זי ניט אויסגעטהאָן, ווי זי וואַלט מורא
געהאַט, אַז עס וועט ווער ביינאַכט בעריהרען איהר לייב...

טשאַרלי, דעם פעטער בעריל'ס זוהן, האָט נאָכ'ן פאַטער'ס
אַהיים פּאָהרען געוואָהנט מיט דער מאַמען און מיט די עלטערע
שוועסטער. טשאַרלי איז געווען בייטאַג אין קאַלעדזש און פּאַרטאַג
האָט ער פאַר אַ צייטונגס־סטענד אַרומגעטראָגען צייטונגען צו די
שכנים. די שוועסטער האָט געאַרבייט ביי העטס און די מאַמע האָט

געקאכט, געוואשען און געהאלטען די שטוב פאר זיי. די אידענע, ווי אַרים זי איז ניט געווען, האָט דאָך געזעהן מיט אַלע מעגליכקייטען דורכצוזעצן, אַז טשאַרלי זאָל קענען געהן אין קאלעדזש. מיט דער זעלבער אויפפאַפּערונג פון אונזערע פּרוּמע מאַמעס פאַר זייערע לערן־קינדער אין בית־המדרש האָט זיך די אידענע געאַפּפּערט פאַר טשאַרלי'ן ער זאָל געהן אין קאלעדזש. אין דער היים וואָלט אַפּשר איהר גרעסטער אידעאל געווען צו זעהן טשאַרלי'ן אַ רב; דאָ איז איהר אידעאל געווען צו זעהן טשאַרלי'ן אַ געענדיגטען קאלעדזש. אַז עס איז געקומען צו בעצאהלען פאַר טשאַרלי'ן קאלעדזש־געלד פלעגט די אידענע וועלען דורכזעצן: צו קרובים געלאָפען, צו בעקאנטע, אַב־געשלאָגען די טהירען פון אַנקעל, און אז מען האָט נאָר געדארפּט — האָט די אידענע אַהיים גענומען פון אַ קליינעם קאָנטראַקטאַר צו נעהען הויזען, אָדער איז געגאנגען אליין אין אַ קליינעם שאַפּ און האָט אויף אַ פאַר וואָכען „געאַפּערייטעט“. די אמביציע פון דער אידענע וועלען דורכזעצן: צו קרובים געלאָפען, צו בעקאנטע, אַב־ריין־אידעאליסטישען גרונד. איהר איז ניט געגאנגען אזוי פיעל וועגען טשאַרלי'ס קאריערע ווי פאַר די תורה אליין. טשאַרלי'ס לערנען איז ביי איהר געווען ווי ביי אונזערע אלטע מאַמעס אַ בעצאהלונג און אַ לויף פאַר איהר פּערפּינסטערט וואָכעדיג לעבען. זי האָט זיך גע־טרויסט מיט איהר קינד'ס געלערענטקייט, און העכער זיך געהאלטען פון אַלע לאַנדסלייט. און אפילו איהר שוואַגער אהרן מעלניק'ס גרויסע גליק — וואָס דער אַנקעל געהט התונה האַבען פאַר מאַשאַ'ן — האָט איהר ניט געקענט אימפּאַנירען געגען דעם, וואָס איהר טשאַרלי געהט אין קאלעדזש. און אַפּט אין דער משפּחה, ווען מען האָט מקנא געווען אהרן'ען דאָס גרויסע גליק וואָס האָט איהם געטראָפּען מיט מאַשאַ'ן — פלעגט זי מיט אַ גלייכגילטיגע אַבער געהויבענע מינע זאָגען:

ווער עס זוכט עשירות, און ווער עס זוכט געלערענטקייט. איד־גיב נאָך ניט אַוועק מיין קינד'ס קאליש (קאלעדזש) פאַר דעם גאַנצן אַנקעל'ס פּערמענען.

— איהר וועט האַבען אַ גאָלדענע שטוהל אין גו־ערדן דערפאַר — האָט איהר „אַ משפּחה“ אַכגעענטפּערט.

— יא אַ גאָלדענע שטוהל, ניט אַ גאָלדענע שטוהל; ווארים וואָס איז דען די גאַנצע וועלט? אויף דער וועלט דאַרף מען אויך

זיין אַ מענש — ניט בלויז אַ שניידער, — האָט די אידענע „געשטאַ-
כען“ די גאַנצע משפּחה דערפאַר, וואָס זיי זיינען געוואָרען דאָ אין
אַמעריקא אַלע שניידערס.

מאַשאַ פּלעגט זיך אָפּט בעגעגענען מיט טשאַרלי'ן אין דער ער-
שטער צייט נאָך דעם פעטער'ס אוועקפּאַהרען. טשאַרלי פּלעגט אַרויפ-
קומען צום פעטער אהרן און פּלעגט אָפּט אַרויסגעהן מיט מאַשאַ'ן
אויף אונטערנעהמונגען, צו געמיינזאַמע פּריינד, אויף לעקטשורס,
אַדער אַמאָל אין טעהאַטער, ווען עס איז געווען געלד. מאַשאַ האָט
זעהר געגליכען צו קוקען אויף טשאַרלי'ן ווי עס שניידט זיך איהם
אַ פאַר וואַנסעס און ווי די באַקען ווערען בעוואַקסען מיט שמאַלע,
קויס-שפּראַצענדע באַקען-בערד, ווי פּאות. זי האָט געגליכען איהם
צו הערען רעדען וועגען ביכער וואָס ער האָט געלעזען, וועגען זיין
קאַלערוש, וועגען סאַשעליזם, מיט וועלכען ער האָט זיך שוין דאָן
אינטערעסירט, און טשאַרלי רעדט דאָכט זיך אזוי קלוג — נור ווען
די מיידלעך הויבען אָן צו מאַכען אויס איהם „פּאָז“, ווערט ער רויט
און ווייסט ניט וואָס צו ענטפּערען. זי האָט געגליכען צו זעהן דענסט-
מאָל, ווי טשאַרלי שטעהט אין פּערלעגענהייט, און צילי, איהר חבר'טע,
לאַכט איהם אויס, מאַכט „פּאָז“ פון זיינע וואַנסעס וואָס וואַקסען
איהם ניט אויפ'ן ריכטיגען אָרט — און טשאַרלי שטעהט מיט די
גרויסע לאַנגע הענד, איז רויט, און שמייכלט פּערשעהמט.
— געווער-מיינד, אַז ער וועט גרויס ווערען, וועט ער זיך
גאַלען די וואַנסעס — האָט איהם אַ פּריינדין אַרויסגענומען פון
טראַבעל.

— טשאַרלי, פּליעז, גאַל ניט די וואַנסעס — האָט זיך ביי איהם
מאַשאַ געבעטען. אַד, ווען איד וואַלט געווען אַ באַי, וואַלט איד מיר
געלאָזט וואַקסען אַט אַזעלכע גרויסע וואַנסעס — ניט ווי דיינע, וואָס
זעהען אויס ווי מיט סאַדעס אַבגעשמירט.
די מיידלעך צולאַכען זיך, און טשאַרלי, דער קלונער, געביל-
דעטער טשאַרלי, מיט דעם פּערריכטענעם קראַגען פון העמד, וואָס מען
זעהט אָן דער מאַמע'ס לאַטע וואָס זי האָט געכטען ביינאַכט אַרויפ-
געגעהט, שטעהט אַ פּערשעהמטער.
דער אַנקעל האָט געזעהן, אַז טשאַרלי קומט צו אָפּט אַריין צו
מאַשאַ'ן, האָט ער געגעבען אַ וואונק צו איהר פאַטער אהרן:

— לױסמען, אהרן, אי לױב, אז מאשא האט „פאן“. איד האב נאך ניט געגען אויסגעהן מיט טשאַרלײַן, ניט מעהר. וואַטש, אהרן, וואַטש.

— וואָס רעדט דער אָנקעל, דאָס קינד נעהט אויס נאָכ'ן אַנז קעל, — האָט אהרן איהם פּערזיכערט.

און מיט אַמאל האָט טשאַרלײַ אויפגעהערט אַרײַנצוקומען. „פאָ“ זאָגט, אז טשאַרלײַ האָט זיך אַרײַנגעלאָזט אין פּאַליטיקס — ער איז געוואָרען אַ סאַשעליזם, און רעדט אין סטריט אויף די קאַרנערס. און „פאָ“ זאָגט, אז סאַשעליזם איז ניט קיין גוטע פּאַליטיקס ווייל זיי האָבען געווער אַ טשענס צו געווינען אן עלעקשאָן. ווען שוין יא פּאַ-ליטיקס, האָט זיך טשאַרלײַ געדאַרפט אָבגעבען מיט די דעמאָקראַטען, זאָגט „פאָ“, אָדער מיט די רעפּובליקאַנער, וואָלט ער כאַטש דערפאַר געקענט דעם קאַלעדזש בעצאהלען און דערנאָך געהאַט אויסזיכט אויף אַ גוטען דושאַב, אָבער ביי די סאַשעליסטים קען טשאַרלײַ קיין טשענס ניט האָבען, ווייל זיי וועלען געווער געווינען אן עלעקשאָן.

טשאַרלײַ האָט זיך ניט געוויזען און מאשא האָט ניט געקלעהרט וועגען איהם. נור זייט מאשא איז אַ כּלח געוואָרען, ווילט זיך איהר טרעפּען מיט טשאַרלײַן. זי האָט אַביסעל מוראַ פאַר איהם. מוראַ? נײַן. אָבער שעהמען טהוט זי זיך דאָך. דאָס האָט זי צוריקגעהאַלטען אויפצוזוכען טשאַרלײַן; אָבער וואָס האָט זי זיך אײַגענטליך וואָס צו שעהמען? און זי וואָלט זיך אזוי דאָך געוואָלט זעהן מיט איהם... איהר דאַכט זיך, אז זי האָט איהם עפעס זעהר וויכטיגעס וואָס צו זאָגען, כאַטש זי קען זיך ניט דערמאָהנען וואָס זי האָט אַזעלכעס צו זאָגען.

און אײַנמאַל, אין אַ פּריהמאַרגען, האָט זיך מאשא אויפגעכאַפּט נאָך אַ נאַכט ניט שלאָפען און עס האָט זיך איהר געדאַכט, אז זי האָט זיך שוין ניט פאַר קײנעם וואָס צו שעהמען. אפילו פאַר טשאַרלײַן אויך ניט. זי וועט דאָך סײַ ווי סײַ אין אַ פּאַר וואָכען אַרום שטאַר-בען. פאַר וואָס האָט זיך איהר געדאַכט אז זי וועט שטאַרבען — האָט זי ניט געוואוסט. נור עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען אז עפעס וואָס וועט געשעהן מיט איהר — און איז באַלד פּריהמאַרגענס אַוועק צו דער מוהמען. זי האָט געוואוסט, אז זי וועט טרעפּען טשאַרלײַן אין דער דער הײם, וואַרים נאָך דער אַרבייט בײַנאַכט, צוטהײלענדיג די

פייפערס צו די קאסטומערס שלאָפּט טשאַרלי אין פריהען טאָג. עס האָט זיך איהר געוואָלט טשאַרלי'ן אַרויסנעהמען אויף שפּאַציער איבער די פינפטע עוועניו אין צענטראַל פּאַרק — ווי זיי פּלעגען עס אָפּט טהאָן פאַר יאָהרען בעפּאַר זי איז נאָך אַ כּלָה געווען, ווען טשאַרלי איז צו זיי אַריינגעגאַנגען. עס איז איהר נייגערִיג געווען צו זעהן צי ביי טשאַרלי'ן זיינען שוין די וואַנסעס גרעסער אויס־געוואַקסען, און צי ער גאָלט זיי ניט — ווי ער האָט איהר אַמאָל אין שפּאַס פּערשפּראַכען. און שעהמען האָט זי זיך אויך ניט וואָס — טשאַרלי ווייסט דאָך ניט, אַז זי וועט סיי ווי סיי ניט חתונה האַבען. ער ווייסט ניט, אַז זי וועט באַלד שטאַרבען.

7.

טשאַרלי מעלניק.

מאַשאַ האָט געפונען טשאַרלי'ן שלאָפּענדיג. די מוהמע האָט זי אויפגענומען מיט איבערראַשונג.
— טשאַרלי, טשאַרלי, גיב נור אַ קוק ווער עס איז דאָ.
טשאַרלי איז אַרויסגעקראַכען פון צווייטען צימער מיט אַ צוֹר שוִיבערטען קאַפּ האָהר, אין וועלכען עס האַבען געשטעקט פּעדערען. די שוואַרץ־פייערדיגע אויגען זיינען געווען ברייט אויפגעריסען. מאַשאַ האָט רעכט געהאַט, די וואַנסעס האָט טשאַרלי ניט געגאָלט — זיי זיי־נען געווען אַזוי קליין און דין, אַז עס איז איינגעטליך נאָך ניט געווען וואָס צו גאָלען. נור דערפאַר וואָס די יונגע הערעלעך זיינען געווען סאַדעם־שוואַרץ — האַבען זיי געגעבען זיין קינדיש־אינגליש פנים אַ מענליך אויסזעהן. טשאַרלי איז פּערשעהמט געוואָרען דערזעהענ־דיג פּלוצים מאַשאַ'ן, זיין אינגליש פנים איז בעגאַסען געוואָרען מיט בלוט, און זיין גאַנץ נאַקעט לייב, אויף וויפּיעל עס האָט זיך אַרויס־געוויזען פון די קליידער, איז בעגאַסען געוואָרען מיט בלוט — און אַרויסגעוויזען האָט זיך זיין יונגער קערפּער פון זיינע קליידער אַ גרויס שטיק, וואַרים טשאַרלי איז געווען אין בלוִיזען יוניאָד־סוּט. אַ מיר־ניט האָט טשאַרלי ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן פאַר איבערראַשונג און אַזי געבליבען אַזוי שטעהן מיט זיינע נאַקעטע פּיס און נאַקעטע הענט.

בין די מאמע האט איהם דערמאנט אין וואס פאר א הולך ער געפינט זיך :

— טשאַרלי, וואָס טהוסטו ?

איז טשאַרלי פערשוואונדען אין דעם צווייטען צימער און מאשא האט געלאכט. די מוטער האט איהם פערענטפערט :

— עס איז דען אויסצוהאלטען פון די היצען ? מען וואַלט נאָקעט אויך אַרומגעגאנגען.

די מוטער האט אריינדערלאנגט טשאַרלי'ן דאָס העמד מיט די הויזען, וואס האבען זיך געטריקענט אויפ'ן פייער-עסקיפּ, ווארים טשאַרלי האט זיי פריהער אויסגעוואשען ווען ער איז אהיים געקומען פון די נאכט-אַרבייט.

— איך בין געקומען ארויסנעהמען טשאַרלי'ן פאר א „וואַק“ אין פארק אריין — זאגט מאשא.

— פאָהרט ליעבער נאָך קוני-איילאַנד, און באַדט זיך אויס אין ים — עס איז דאָך אזוי שטיקענד. איך יאָג איהם שטענדיג נאָך קוני-איילאַנד, נור ער איז אזא פוילער, מאשא, ליגט א נאנצען טאג אין שטוב, איבער די ביכער — דערצהלט די מאמא.

— די מאמא האט רעכט, טשאַרלי. מיר פאָהרען נאָך קוני-איילאַנד, אויפ'ן וועג וועל איך אַבטרעטען אין דער היים נאָך מײַן בייטהינגיסום. נעהם דיינעם, טשאַרלי.

טשאַרלי איז יעצט ארויסגעקומען פון דער צווייטער שטוב און אויסגעפּוואַטער, אין א פריש געוואשענעם העמד מיט די אויסגע-וואשענע הויזען, וועלכע זיינען נאָך ניט געווען אין נאנצען טרוקען. די הויזען האבען זיך געקלעפט און פון די שווארצע האהר האבען גע-רונען גרויסע טראָפענס וואסער איבער'ן פנים פון דעם, וואָס טשאַרלי האָט געזאָלטען דעם קאָפּ אונטער'ן קראַן.

— איך בין געקומען דיר ארויסנעהמען נאָך קוני-איילאַנד פאר א שווים — זאגט מאשא — נעהם דיין בייטהינגיסום.

טשאַרלי האט ניט ארויסגעוויזען קיין גרויסען השק. ער האט געשמיכעלט און געזאגט, אז ער דארף עפעס בעזארגען אין שטאָרט, און האט קיין צייט ניט. מאשא איז געבליבען קאלט אָבגעגאַסען פון זיין אַנטוואָרט און זי האָט זיך שוין געקליבען אוועקצוגעהן. די מאמא

וואונדערט, וואָס מאַשאַ טהוט אין אזעלכע היצען אין שטאָדט און פּאָהרט ניט אַרויס אויף זומער־פּלעזשור, און איז גענאָנגען טרעפּען, אַז עס איז אַודאי איבער דעם אויסשטייער וואָס זי בעדאַרף זיך מאַכ־בען, וואַרים זי האָט געהערט, אַז מאַשאַ געהט באַלד חתונה האָבען.

— מען האָט דאָך מיר געזאָגט, אַז עס האַלט שוין גאָר נאָהענט דערביי. נו, זאָל עס דיר זיין מיט מזל.

מאַשאַ האָט ניט אָבגעענטפּערט. זי איז רויט געוואָרען און גע־שוויגען. נור פּלוצים האָט זי זיך אָנגערופּען ווי מיט אַז עקשנות, קוקענדיג אויף טשאַרלי'ן:

— עס איז דאָ אין שטאָדט אזוי פּיעל צו טהאָן פאַר דער חתונה, און דער אָנקעל — נור וואָס דער אָנקעל, האָט זי ניט געענ־דיגט. זי איז רויט געוואָרען און אָבגעהאַקט אין מיטען. און אַזי שטאַט עקשנות אַדער גדלות, וואָס דאָס וואָרט „דער אָנקעל“ האָט געזאָלט אַרויסרופּען, האָט עס אַרויסגערופּען עפעס מיטלייך צו איהר. טשאַרלי האָט רחמנות געקראָגען איבער איהר — און עס האָט איהם באַנג געטהאָן, וואָס ער איז אזוי קאַלט צו איהר, האָט ער זיך אָנגערופּען צו דער מוטער:

— דו האַסט רעכט, אַלד טשאַפּ, האָט ער געקלאַפּט די מוטער אויף די פּלייצעס — עס איז הייב, קוב, מאַשאַ, איר געת דיר אַרויס־נעהמען פאַר אַ שוויים.

— זעהסט, מאַשאַ, ווי מיין זוהן רופּט מיר. אַלטע שקאַפּ, אין דער הייט רופּט מען אזוי אַ פּערד, שקאַפּ. אין אַמעריקאַ רופּט מען די מאַמאַ אזוי.

— אַה, דו אַלד פּול — האָט טשאַרלי אויפּגעהויבען די מוטער אויף די הענד און זי אַרומגעטראָגען איבער דער שטוב.

— לאַז מיר אַראַפּ, געדענק אין גאַט, לאַז מיר אַראַפּ, וועסט מיר עפעס שלעכטס טהאָן — האָט זיך די אידענע געבעמען.

— נישט פּריהער ביז דו וועסט זאָגען אַלד טשאַפּ. נישט שקאַפּ, נור טשאַפּ, טשאַפּ.

— וואָס איז דער חלוק טשאַפּ, שקאַפּ! לאַז זיין טשאַפּ, אבי לאַז מיר אַראַפּ, וועסט מיר נאָך חלילה עפעס שלעכטס טהאָן.

— און יעצט דעם „סאַלוט“. נישט פּריהער ביז דו וועסט אַב־זאָגען דעם „סאַלוט“.

— „אי פלערוזש אלידזשענס טו מאי פלעג“ — האָט די איִד דענע קוים ארויסגעשטאַמעלט די ווערטער, וואָס משאַרלי האָט זי געלערענט ווען ער איז אַ קינד געווען און אין סקוהל געגאנגען.
 — אָט אזוי. און יעצט געה אראַפּ, אַלד משאַפּ — האָט משאַרלי פאַרזיכטיג די מוטער אראַבגעזעצט פון זיינע פלייצעס אויף אַ שטוהל ארויף.

— זעהסט, מאַשא, ווי מיין זעהן בעהאנדעלט מיך, — האָט די אידענע זיך בעקלאַגט. — אַ ליאדע וואָס, זעצט ער מיך ארויף אויפ'ן אַקסעל — איך האָב דען כח צו איהם?

— נו, יעצט קום, מאַשא. האָו דו יו דו? — האָט משאַרלי זיך אַנגערופען צו מאַשא'ן, ווי ער וואָלט זי פלוצים דערזעהן.

די מוהמע האָט געוואָהנט אין האַרלעם, אויף איינע פון די אַרימע אידישע גאַסען. אַז זיי זיינען ארויס אין גאַס, האָבען זיי ערשט דערפיהלט די היץ. עס איז געווען איינער פון יענע טעג אין ניו יארק, ווען די היץ צולייגט זיך איבער דער שטאָדט פון פריהמאַרגען אַז, אַ לאַנגווייליגע און אַ פייכטע, אַהן אַ האַפנונג אויף אַן אַברוה אין לעבען. פון פריהמאַרגען אַז ווערט עפעס דאַס לעבען אזוי לאַנגווייל־ליג. פון די אַפענע פענסטער קוקען ארויס שמוציגע בעט־געוואַנד, און אויף די פייער־עסקייפס טריקענען זיך שטיקלעך וועש; אויף די פענסטער פערדארטע טעפלאַך מיט נעכטיגען עסען. און איבער די טרעפּלעך פון די הייזער, אויף די שוועלען ביז טיעף אין די גאַס אַרײַן, וואַלגערען זיך אַרום, ווי אַרויסגעוואַרפענע שמאַטעס, ווי אַרויס־געוואַרפען צובראַכען מעבעל, פרויען און קינדער. האַלב־נאַקעטע, האָבען זיי זיך געגליטשט איבער די טרעפּלאַך פון די הייזער, אויף די טראַטואַרען אַרויס. די מוטערס האָבען געפרוּאוּט אַפּצונאַרען די קינדער מיט פענים, וועלכע די קינדער האָבען יעדען אויגענבליק פּערוואַנדעלט אין לאַלאַ־פּאַפּס. די לאַלאַ־פּאַפּס זיינען צוגאַנגען אין זייערע הענטעלעך און בעשמירט זייערע געזיכטער, און די ווייס־גע־פרעסטע העמדלעך, די מוטער'ס אַרבייט פון ביינאַכט, האָבען געקלעפּט זיך פון דעם צוגאַסענעם צוקער. די קינדער זיינען אַבגעשפרונגען פון דעם בריהענדען טראַטואַר, וועלכער איז אַנגעוואַרימט געוואָרען פון די ברענענדע היץ און געכאַפּט זיך אַ רעטונג אויף דעם ברייטען גאַס־וועג. און אַלעס איז געפּאַהרען, ווער אויף רעדלעך, ווער אויף

אן אלטען קאסטען, ווער אין א הערינג טון, און ווער עס האט דער-
פאקט אן אלטען ראד פון א וואגען און האט דארויף איינגעלאדעט אלע
זיינע פריינד פון גאס פאר א „רייד“ איבער דער גאס. און די שמוץ
פון די אונגעקעהרטע גאסען האט זיך אויפגעהויבען פון דער בעווע-
נונג און געלייגט זיך אויף די געזיכטער און הענד, אויף די שטוינער
און פענסטער פון דער גאס, ביז עס האט דערגרייכט אויף די נאך-
קעטע ברוסטען פון די מוטערס, וועלכע האבען דעם שמוץ פון גאס
איינגעקארמעט אין זייערע קינדער אין איינעם מיט זייערע מוטער'ס
מילך...

משאָרלי מיט מאשא'ן האָבען שטום דורכשפּאַציערט די גאס
און מיט גרויס מיה זיך געמאכט א וועג דורך די קינדער, וואס עס
האט זיך געדאכט, אז זיי זיינען געבוירען געוואָרען מיט רעדלאך
אויף די פיס, צווישען די פערד, פראכט'וועגען און קויהלען-טראַנקס,
וואס האָבען געהאט זייער ראוט איבער דער גאס. מען האט קיין
וואָרט ניט געקענט הערען איינער פון צווייטען פון שטויב און גערויש
און פון די היץ, וועלכע האט זיך געדאכט איז אויף אזוי רוישענר
און שרייעדיג, אזוי ווי זי וואלט געווען דורכגעפאָהרען די ניו יאר-
קער גאסען אויף קינדישע אייזערנע רעדלעך... נור וואס ווייטער
זיי זיינען געקומען אין גאס ארויף, אלץ שטילער איז די גאס גע-
וואָרען, אלץ ריינער, שטילער און אנגענעהמער די הייזער, און באלד
איז דער רויש אין גאנצען פערשוואונדען. זיי זיינען אָנגעקומען
אויף די ענדע פון דער זעלבער גאס, וואס ציהט זיך צום פארק צו,
ביי די פינפטע עוועניו.

די הייזער, וועלכע זיינען געשטאַנען געגענאיבער דעם פארק,
זיינען געווען פּערהילט אין שאטען פון בוימער, גרויסע פענסטער
האָבען ארויסגעקוקט אין גאס אריין, נור די פענסטער זיינען געווען
בלינד, פערמאכט, בעצויגען מיט טונקעל-גרינע טערימס, ארום די
הייזער איז געווען קיהל און שטיל — נור אין די הייזער האט קיינער
ניט געוואָהנט, און זיי זיינען געווען פּערשלאָסען אויפ'ן גאנצען זומער.
לאנג זיינען זיי גענאנגען איבער דער גאס, וואס האט זיך גע-
צויגען געגענאיבער דעם פארק. דאָ איז געווען אנגענעהם צו געהן.
די גאס איז געווען געהילט אין דעם בלעטערדיגען בעוועגליכען
שאטען, וואס די גרויסע בלעטער פון די בוימער האָבען געווענט איבער'ן

טראטואר. עס איז שטיל געווען אין דער גאס. א יום-טוב'דיגע שטילקייט האט געהערשט וואָס די בוימער און גרינס האָבען פער־שפרייט ארום זיך, קיין לעבעדיגער הויך האָט זיך ניט געהערט פון די הייזער, טהיר און פענסטער זיינען געווען פערמאכט און פער־שלאָסען — אזוי האָבען זיך געצויגען פערשלאָסענע פלעצער איבער גאסען ווייט, געגענאיבער דעם געזונדסטען צענטראַל פארק — און קיין לעבעדיגער נפש האָט דערפון קיין נוצען געהאט.

טשאַרלי האָט זיך אָנגערופען מיט אַ שמיכעל:

— די הייזער זיינען דער בעסטער בעווייז פון די אונענטוויקלונג פון דער אמעריקאנער קולטור.

— ווי אזוי מיינסטו דאָס, טשאַרלי?

— די הייזער זיינען דאָך אַ שרייענדער בעווייז פון די אונ־גערעכטיגקייט פון אונזער אָרדנונג אין וועלכער מיר לעבען. מיר זעהען דאָס טאָגטעגליך — מיליאָנען מענשען זעהען דעם שריי־ענדען בעווייז, און מיר שווייגען.

— איך פערשטעה דיר ניט, טשאַרלי — זאָגט מאַשאַ.

— שטעל דיר פאַר, עס וואָלט ווער אריינגעקומען אין אַ שטאָרט אריין און וואָלט אויפגעקויפט דאָס גאנצע ברויט פון שטאָרט און דאן עס פערשלאָסען אין גרויסע שפייכלערס פאַר זיך. אָדער ער וואָלט אָבגעקויפט אלע ברונעמס פון שטאָרט און פערשלאָסען עס פאַר זיך — די מענשען וואָלטען דאָך אזאָ איינעם פערשטיינט. פאַר וואָס אייַ דאָס בעסער פאַר ברויט און וואסער? די שטאָרט בעזיצט גע־וויסע געזונדע פלעצער געגענאיבער די פאַרקס, געגענאיבער דעם ריווער סייד, און די געזונדע שעהנע פלעצער האָבען רייכע מענשען אָבגעקויפט פאַר זיך און פערבויט מיט רייכע פאַלאַצען, און פער־שלאָסען זיי איבער'ן זומער, ווען די מענשען נויטיגען זיך אַם מעהר־סטען אין אזעלכע פלעצער, און זיינען אוועקגעפאַהרען. ניט זיי האָבען עפעס דערפון, ניט קיינער האָט עפעס דערפון. און דאָס זעהען מענ־שען טאָג־אויט, טאָג־אויס, טויזענדער און טויזענדער מענשען זעהען דאָס און מען שווייגט. איך גלויב, אז דאָס איז נור מעגליך אין אמעריקא.

— זיינען דען אין אנדערע לענדער ניטאָ קיין רייכע מענען
שען, וואָס האָבען גרויסע פּאַלאַצען?

— יא, נור אין אנדערע לענדער, גלויב איך, איך ווייס ניט,
נור איך גלויב אזוי, האָט דאָס אייגענטהום־רעכט אַ געוויסע בעגרענע
צונג. די מאכט פון גאָלד אין בעגרענעצט אויף געוויסע רעכט. דאָרט
וואו עס ריהרט ניט אָן די אינטערעסען פון כלל. דאָ אין אמעריקא
האָט דאָס גאָלד אָן אונבעגרענעצטע רעכט. אלסדינג מענסטו קויפען
פאר גאָלד. און דער בעסטער בעווייז דערפאר זיינען אַמ די פּאַלאַצען
— ניט די פּאַלאַצען, נור די פּלעצער אויף וועלכע זיי שטעהען — די
פּלעצער, וועלכע וואַלטען אין אנדערע לענדער געווען געהערט צום
פּאַלק — צו אלעמען, וועהרענד דאָ, אין אמעריקא, פּערקויפט מען עס
פאר געלד צו איינצעלנע. דאָס איז דאָס רעכט פון די פּערשלאַסענע
ברענעמס. און דאָס איז אזוי כאַראַקטעריסטיש אַמעריקאניש.

— פאר וואָס?

— אַמעריקאניש — הייסט דעמאָקראַטיש. די דעמאָקראַטיע
איז, נאָך מײַן מיינונג נאָך, דער גרעסטער פיינד, וואָס איז אויפגע-
שטאַנען אויף די מענשהייט צייט די וועלט עקזיסטירט, ווארים דער
מאָקראַטיע, אזוי ווי זי ווערט פּערשטאַנען דאָ ביי אונז אין אמעריקא,
גיט אַ רעכט יערען איינצעלנעם וועלכער בעזיצט אַ בעגאבונג צו פּער-
שקלאַפען פאר זיין אייגענטהום אונבעגרענעצטע גיטער, סיי אין טויטען
מאטעריאל און סיי אין אינדיווידועלע לעבעדיגע ווילענס. די דעמאָ-
קראַטיע איז דער צאָר — אין אינקאָגניטאָ. אָבער בעסער וועלען
מיד דאָס אָנרופען אַנאָנימער צאָר. מען האָט גענומען דעם צאָר'ס
קרוין אראפ פון קאפ פון אַן אינדיווידום, וועלכע איז געווען נור
פאר איין פּערזאָן און זי בעשטימט פאר די, וואָס זיינען אַם מעהר-
סטענס פעהיג צו רויבעריי און פּערברעכענס. און דורך דעם איז דער
צאָר אין אמעריקא צוברעקעלט אויף פיעל קליינע צארעלאַד. ווער
עס איז פעהיג, דער פּערכאפט אַ גרעסערען שטיק צאָר. דעמאָקראַטיע
אַהן בעגרענעצטע רעכט אויף אייגענטהום — איז אַ נאַלאַפּעריי, אַ וועט
אויף הערשאפט. טאַקע אַ דעמאָקראַטישע וועלט, מען שמעלט קיינע
בעגרענעצונג ניט, קיין ראסען אונטערשיעד, ווער עס האָט נור אין קאָן
אריינצוגעבען: כיטרעקייט, פּערברעכערישע פעהיגקייט — דער קען

אנטהייל נעהמען אין וועלט. דורך דעם איז דא דער צאר פיעל געדעהרליכער, איז פיעל שווערער צו בעקעמפפען ווי אין רוסלאנד, ווייל דא ווערט יעדעס מאל דאס צארענטהום געשטארקט דורך נייע פרישע בלוטקוועלען וואס ער קריגט. ער ווערט בעזעצט יעדעס מאל פון שטארקערע ענערגישע מענער, און ווערט בעשיצט פון זיין מאיעסטעט, זיין הייליגקייט, דער אבגאט דעמאקראטי.

— איך פערשטעה דיר ניט אין נאנצען, טשאַרלי, נור פון אלע דינע רייד דערפיהל איך, אז דו האסט שטארק פיינד די רייכע. מוז דען יעדער רייכער זיין א שלעכטער מענש, קען מען ניט זיין א רייכער און א גוטער אויך — האט מאַשא געזאגט, ווי זי וואלט עפעס געוואלט פערענטפערען.

— יא, מאַשא, האסט רעכט, איך בין זיך מודה, אז איך האב אינסמינקטיוו פיינד יעדען רייכען. דעם גוטען נאך מעהר ווי דעם שלעכטען. ווארים רייכקייט אליין פאר זיך איז א געמיינהייט, רייכקייט איז א בעווויז פון פערברעכען, פון רויבעריי — עס איז ניט קיין אונטערשיעד אויף וואס פאר א וועג דו קריגסט עס, נור אז דו האסט מעהר וויפיעל דו בעדארפט, בערויבסט דו אנדערע — און דאס איז געמיי. און ניט נור בלויז צוליעב דעם — נור אויך צוליעב א גאנץ אנדער זאך, איך מיין אז א רייכער מענש איז א מיאוס'ער מענש, ער קען ניט האבען קיין שעהנע געפיהלען. איך ווייס ניט פאר וואס איך קלעהר אזוי, פיליכט איז מיין ערציהונג שולדיג — אין די ארימקייט איז וועלכע מיר האבען געלעבט — נאך איך האב איך סטינקטיוו פיינד א רייכען.

— דו זאגסט נאך אזוי, ווייל דו ביזט ניט רייך — אבער ווען מען גיט דיר געלט...

— איך האב וועגען דעם געקלעהרט, איך האב מיר געפרואווט פארשטעלען אין מיין פאנטאזיע — ווען מען קומט צו מיר און מען גיט מיר געלט, אדער איד ווער מיט אמאל רייך: שעהנע פאלאצען, פערד, זומער-וואהנונגען, א רייזע נאך יוראפ — איד קען אויסהעלן פען אונזער סאסייעטי פון „פאדיינערס“ — איד וועל דיר שפעטער דערצעהלען פון אונזער סאסייעטי — ניין, איד וואלט ניט געוואלט, מיר דאכט זיך, אז די אלע געפיהלען וואס מען קען האבען דורך די

מעגליכקייט פון געלד, די אלע פערשידענארטיגסטע געפיהלען און מעגליכקייטען קענען ניט קומען צו דעם געפיהל, וואָס מען האָט, ווען מען איז אַן אַרימאָן. צו מײַן געפיהל וואָס אײַך האָב, ווען אײַך וואָהן אַג אונזער גאָס און אײַך זעה די אַרימע מענשען, די פרויען, די קינדער — צו דעם געפיהל וואָס אײַך האָב, וואָס אײַך טראַכט אזוי וועגען רייכע — מיר איז גוט, אײַך בין אַן אַרימער, אײַך וואָלט געוואָלט שטענדיג זײַן אַרים — אַט אזוי זײַן, ווי אײַך בין אצינד.

מאַשאַ האָט געשוויגען. בין איצט איז דער געשפרעד געווען אזוי זיך. עס האָט זיך מאַשאַ'ן געדאַכט, אַז ער וויל זיך ווײַזען פאַר אײַהר מיט זײַן געלערענטקײט — הױך דעם רעדט ער אזוי. אָבער די לעצטע ווערטער האָבען זי פּלוצים אָנגעריהרט. עס האָט זיך אײַהר געדאַכט, אַז ער מײַנט זי, און ער פיהלט אזוי ווי ער מײַנט — און די ווערטער האָבען אײַהר געבראַכט צו קלעהרען אײַך, ווען זי איז געווען אַ קינד, און פון „האַפּסינס סטריט“.

— יעצט פערשטעה אײַך שוין.

— וואָס פערשטעהסט דו ?

— יעצט פערשטעה אײַך פאַר וואָס דו האָסט מיך פּײַנד — אײַך ווײַס דו האָסט מיך פּײַנד, און דײַן מאַמע האָט מיך פּײַנד, און אלע האָבען מיך פּײַנד, אלע אַרימע און גוטע לײַט האָבען מיך פּײַנד, צײַט אײַך בין אַ כּלל געוואָרען פאַר'ן אַנקעל.

מאַשאַ האָט אויפּגעהויבען אײַהרע גרויסע אויגען און געלאָזט זײַ הענגען אויף טשאַרלי'ן. אײַהרע אויגען זײַנען געווען לענגליכע און גרויסע, דער שניט פון אַ גוטע קוואַליטעט שפּאַנישע טרויבען, און אויף אזוי פּול ווי אַ ווײַז־טרויב. דער ווײַס־עפּעל איז געווען העל־העל — לויכטענדיג און זי האָט געשמייכעלט, געשמייכעלט ווי אַ קינד, נור טשאַרלי האָט געמײַנט, אַז אַט אין אַ מינוט צוואַוײַנט זי זיך, און דער גאַנצער זאַפט פון ווײַז־טרויב אויגען וועט זיך צור־ניסען. ער האָט מורא געהאַט, אַז די ווײַז־טרויב אויגען זאָלען זיך ניט צוגײַסען — האָט ער אויך געזאָגט מיט דעם זעלבען שמײַכעל :

— דאָס איז ניט דײַן שולד, אײַך ווײַס עס.

די ווערטער האָבען מאַשאַ'ן געבראַכט צו קלעהרען וועגען זיך און איהר גאַנצע סיטואַציע — מעהר ווי פון אלע זיינע רייד. זי האָט זיך פערטיעפּט אין איהרע געדאַנקען, איז שטיל געווען איבער'ן גאַנצן וועג, כאַטש איהרע אויגען האָבען אויף איין מינוט ניט אויפֿ־געהערט צו שמייכלען און צו גלאַנצען, אזוי ווי זיי וואָלטען געוואָלט משאַרלי'ן אונטערהאַלטען קאַמפּאַניע אַנשטאַט איהרע רייד.

8.

קוני איילאַנד.

אין קוני איילאַנד ביים ביטש האָט משאַרלי פּערגעסען אין דעם ערנסטען געשפּרעך וואָס ער האָט געפיהרט מיט מאַשאַ'ן, און איז געוואָרען אַן „אַמעריקאַן באַי“. קוים איז ער אריינגעקומען אין בייטהינג סוט און זיינע נאַקעטע הענד און פיס האָבען דערפיהלט די לופט פון ים, האָט עס איהם געטראָגען ווי אַ ווינד. ער האָט אונט־געדולדיג געוואַרט אויף מאַשאַ'ן, וועלכע האָט געדאַרפּט ארויסקומען פון די פרויען־אַבטהיילונג. דער ביטש איז געווען בעלייגט מיט מענטשען, און עס האָט זיך אויסגעוויזען, אַז ער איז אַ פאַרטזעצונג פון ים, און אַפּטמאָל האָט ער קאַנקורירט מיט'ן ים — די מענטשען אויפ'ן ברעג האָבען אויסגעזעהן ווי מעהר און פיעלער פון ים. נור דער ים מיט די מענטשען האָט משאַרלי'ן ניט געשמערט. משאַרלי האָט זיך שטענדיג גוט געפיהלט צווישען די מענגע. ער האָט ליעב געהאַט די מאַסען און דעם רעש פון זיי — און די פּערשיעדענע קאַלירטע מאַסע מענטשען וואָס האָבען פּערטרונקען דעם ברעג פון ים האָבען אין איהם ערוועקט אַ פרייד און אַ לעבענס־לוסט. די האַלב־נאַקעטע ווייבער מיט רויט בלויע און קאַלירטע קאַפּ־בעדעקענס, און די גאַנץ נאַקעטע קינדער, וואָס זיינען אַרומגעלאָפּען מיט פריידען־געשרייען און מיט יעסען אין די הענד — די האָרענדע פאַמיליעס אַרום די קינדער, האָר־בען אין איהם דערמאַנט ווי ער וואָלט זיך געווען געפונען אויף אַ פּיק־ניק פון אַ פרייהייטס יום־טוב. די מענטשען וואָלטען זיך צוזאַמענגענומען צו פייערען אַ גרויסען יום־טוב. אלע זיינען נאַקעט, אלע עסען

און באַרען זיך, וואָשען און שווימען — און אלעס מעג מען אויף דעם יום־טוב.

ער האָט זיך געפרעהט אין איינעם מיט די גרויסע מענגע מענער שעה. ער האָט ליעב געהאט צוצוזהן ווי מענשען האָבען פּערגעניגען. קיינמאָל נאָך האָט ער ניט געזעהן אַ מענגע מענשען זאָלען האָבען פּער געניגען צוזאמען און פּרעהען זיך צוזאמען. שטענדיג האָט ער געזעהן ווי מענשען ארבייטען צוזאמען, ווי מענשען ליידען צוזאמען, טרויערען און וועהטאָגען צוזאמען, דאָ — די גרויסע ברייטע מענגע מענשען, האָלב נאָקעטע, מענער מיט פרויען צוזאמען, אויסגעמישט מיט די קינדער — עסען צוזאמען, באַרען זיך צוזאמען, פּרעהען און לאַכען און שפּיעלען זיך צוזאמען — און אלע האָבען פּערגעניגען. דאָס האָט איהם אַנגעשטעקט, עס האָט געוועקט זיין לעבענס־לוסט און זיין יוגענד. ער האָט פלינק געוואָלט זיין אין מיטען דער פּרייד, מיט שפּיעלען און מיטפּרעהען זיך מיט אלע, און געוואָלט וואָס אַם שנעל־סטען אין וואַסער אריין, אויסמישען זיך צווישען דער פּרעהענדער מענגע, וואָס זייערע פּריידענס־געשרייען ברומען ארויס פון ים — און דאָ זעהט מען ניט מאַשאַ'ן... ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז פּערליעבט אין מאַשאַ'ן; ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז געקומען מיט מאַשאַ'ן אויף דעם פּיקניק, אויף דעם יום־טוב פון פּרייד־הייט און נאָקעטקייט, און ער וויל וואָס אַם שנעלסטען נעהמען אַני טהייל אין דעם יום־טוב.

דערווייל האָט איהם מאַשאַ אַרומגעזוכט צווישען די מאַסען. מאַשאַרלי האָט ניט בעמערקט. ווי פּערציקט פון דער פּרייד, פון די מענשען, איז ער געגאַנגען פון איין משפּחה צו אַן אנדערע און צוגעדעהן ווי זיי עסען — מענער און ווייבער און קינדער עסען צוזאמען נאָקעטערהייט און וואַרפען אַז דאָס עסען אַרום זיך, און ער האָט מיט פּרייד צוגעזעהן ווי מענער און ווייבער און קינדער טוליען זיך און וואַלגענען זיך לייב אַז לייב אין זאַמד — און מאַשאַ איז איהם נאָכגעגאַנגען צווישען די מענגע, ביז זי האָט איהם קוים דערקאַפט ביי דער האַנד:

— וואו ביזטו? איך זוך דאָך דיר אַרום!

— אַ, מאַשאַ, קום, קום פלינקער! — און ער האָט געכאַפט דאָס מיידעל ביי דער האַנד און געפּלויגען מיט איהר אין וואַסער אריין.

א כוואלע פון ים איז זיי געקומען אנטקעגען צושווימען און זי האָט געטראָגען אין איהרע פאלדען אַ מענגע מיט מענשען-לייבער און וואסער-לייב, און אָבענגאַסען טשאַרלי'ן מיט מאַשאַ'ן מיט ים-וואסער און מענשען-לייבער. עס האָט געדויערט אַ וויילע ביז די צוויי, האַלטענדיג זיך ביי די הענד, האָבען געקענט זיך אַרויסכאַפּען פון וואסער און אַרויסקריגען זיך פון די מענשען-מאַסע בעגאַסענע און אָבערונענע; אַ נאַסער האָט טשאַרלי אַרויסגעלאַכט פון וואסער. — אַה, מאַשאַ, און געכאַפט זי ביי דער האַנד און ווייטער זי געצויגען איז ים אַריין.

אַ צווייטע כוואלע איז אָנגעקומען און האָט די צוויי יונגע פאַר צוזאַמענגעוואַרפען, איינגעקנאַטען איין לייב אין אַנדערען. מאַשאַ האָט געפיהלט אויף זיך טשאַרלי'ס יונג-ביינענדיגען האַרטען קער-פער, זיינע שטאַרקע יונגע הענד אַרום איהרע בריסטען, און צווישען זיינע נאַקעמע הענד און איהרע בריסטען איז גאַר ניט געווען — נור עס האָט גערונען וואסער — און טשאַרלי האָט געפיהלט ווי מאַשאַ'ס לייכטער קערפער לייגט זיך אויף איהם, און עס איז איהם אָנגענעהם געווען — ווי דאָס קאַלטע מיידעל-לייב, בעקליידט אין נאַסען ווייכען לייגט זיך אויף איהם. ער האָט זי געצויגען ביי דער האַנד מיעפער אין וואסער אַריין — מאַשאַ האָט מוראַ געקראָגען, געשריען פאַר פרייד און פאַר שרעק און אָנגעהאַנגען זיך מיט ביידע הענד אויף טשאַרלי'ס יונגען שטאַרקען האַלז. טשאַרלי האָט זי גע-האַלטען מיט ביידע הענד און דאָס וואסער האָט איהם מיטגעהאַלפּען. ער האָט געזעהן ווי איהר יונגער שטאַרקער קערפער שניידט זיך אַרויס מיט אַ נאַסע וואסער ליניע פון איהר קלעפּענדיג באַדע-קלייד-דעל, דער שוואַרצער נאַסער זיידענער שטאַף האָט אָנגענומען די זעלבע ליניע וואָס עס האָט איהר קערפער. ער איז געפאלען אויף איהר קערפער און ער האָט בולט געמאַכט יעדען צוטהייל פון איהר יונג מיידלישעם לייב, ס'האַט אַרויסגעקוקט יעדע ליניע, איהרע יונגע אָב-שפּרינגענדע בריסטען האָבען זיך ווי צוויי שטאַרק-האַרטע באַרנעס אַרויסגעשניטען פון איהר נאַס קליידעל, און איהר רונדיגער שטאַר-קער בויך האָט זיך אַרויסגעשניטען ווי אַן איידעלער פאַרצעלאַן טע-לער פון איהר נאַסען סוט — ער האָט ליעב געהאַט צו זעהן די ליניען פון איהר קערפער, און גערן געהאַט צו פיהלען דאָס שלאָגענדע

לעבען און איינגעהאלטענעם ווילען וואָס שלומערט אין דעם קאַלטען האַרטען, וואָס ער האַלט אויף זיינע הענד — נור לאַנג טראַכטען און בעטראַכטען האָט ער ניט געקענט — דער ים האָט זיך געשפּיעלט מיט זיי און די לויפענדע פּרישע וועללען האָבען געבראַכט דעם קאַלטען סוף פון ווייטען טיעפען ים צו זיי — יעדעס מאָל האָבען זיי דער-פיהלט צווישען זיך אַ דריטען קערפּער, דעם קאַלטען פּרישען געהוימט-ניספּאַלען קערפּער פון טיעפען ווייטען ים — וואָס איז געווען ווי דער קערפּער פון אַן אונבעקאַנטער פּרעמדער פּרוי. זיי האָבען זיך גע-שראַקען פאַר דעם פּרעמדען קערפּער — און אַרומגענומען זיך און געטוליעט זיך איינס צום צווייטען, און דער קאַלטער פּרעמדער וואַס סע-דלייב האָט זיך געטוליעט צו זיי, געוואַלט זיך אַנוואַרימען אין זיי-ערע יונגע לייבער און מיט-זיין מיט זיי אין זייער פּערבאַרגענער געהיימיס, און פּערשטעלען זיי פון פּרעמדע מענשען'ס אויגען...

9.

זיי זיינען ביידע געלעגען אויפ'ן זאמד און איין זון האָט זיי ביידען בעדעקט. נאָך קיינמאָל זיינען זיי נישט אַזוי נאָהענט געווען צוזאַמען. און זיי האָבען ניט געוואוסט, אז מענשען, יונגע מענ-שען, מעגען ליגען אַזוי צוזאַמען אַהן זינד און אַהן שעהם.

די זון האָט זיי ביידען צוזאַמען געווארימט און זיי זיינען ביידע אַנגעשטעקט געוואָרען פון די פּרייד און צופּריעדענהייט וואָס האָט געהערשט צווישען די מענגע נאַקעטע גליקליכע מענשען אויפ'ן זאמד-ברעג. זיי האָבען ניט געקלעהרט, אז זיי זיינען יונג, און זיי האָ-בען ניט געוואוסט ביידע, אז זיי האָבען זיך לייעב, נאָר זיינען גליק-ליך געווען וואָס די זון ווארימט זיי און ווארימט אַלעמען אויפ'ן ברעג. עס האָט זיך זיי געדאַכט, ווי די נאַנצע פּערשיעדענפאַרביגע מענגע וואָס פּערטרינקען דעם ווייטען ברעג פון ים, מיט די נאַקעטע הענד און פּערשיעדענפאַרליכע בעדעקענס אויף די קעפּ — זיינען איין

משפחה — די גאנצע וועלט איז איין משפחה געווארען און זיי געפינען זיך צווישען די משפחה.

— איר האָב לייעב צו זעהן די מענגע אין פרייד — האָט טשאַרלי געזאָגט צו מאַשאַ'ן — איר האָב לייעב צו זעהן ווי אלע פּרעהען זיך און זיין מיט זיי אין דער פרייד. עס זיינען דאָ אזעלכע, וואָס האָבען ניט לייעב קוני איילאנד, ווייל קוני איילאנד איז דער פּלאַץ פון די רויהע מאַסטען. זיי פּערשמוצען דעם ים מיט די רעשטלאַך פון עסען און בעליגען דעם ברעג מיט זייערע אומגעלומפערטע מיאוס'ע קער-פּערם — און מיר דוכט זיך, אַז פרייד און צופריעדענהייט און גליק-ליכקייט קען מען נור האָבען מיט אַ מענגע, מיט אַ גרויסע, רויהע מאַסע אין איינעם. מיר וואָלט לאַנגווייליג געווען צו האָבען פרייד און פּערגעניגען אליין. מיר וואָלט לאַנגווייליג געווען צו זיין איינער אַ גליקליכער, אָדער צו זיין מיט בלויז גליקליכע, מיט אויסדערוועהלטע וואָס האָבען די מעגליכקייט צו האָבען פּערגעניגען. פּערגעניגען קען מען נור האָבען אַט דאָ, ווען מ'זעהט ווי די גרויסע ברייטע מאַסען האָבען פּערגעניגען. עס דוכט זיך דאָן, אַז עס איז גאָר ניט מעהר דאָ קיין שלעכטעס און קיינע ליידען אויף דער וועלט; אַז דאָס פּערגעניגען איז אויסגעשפּרייט פאַר אלעמען. דאכט זיך, אַט דאָ קען מען טיעף און שטאַרק הנאה האָבען פון פּערגעניגען. דאָס פּער-געניגען בעשאַפט אינערליכען און אמת'ן פרייד — מען ווערט אַנ-געשטעקט מיט דער אלגעמיינער פרייד.

מאַשאַ האָט געקוקט אויף איהם. זי האָט לייעב געהאַט צו הערען איהם רעדען. טשאַרלי האָט ניט געקענט רעדען רוהיג, טשאַרלי האָט געקענט נור רעדען מיט בעגייסטערונג, מיט פּלאַמענדיגע אויגען און מיט מאַכען מיט די הענד — עס איז געווען ווי ער וואָלט איבערגע-נומען פון פאַטער, דעם פרומען חסיד, די רעליגיעזע בעגייסטערונג, און האָט ער זי ניט געהאַט אויף וואָס אויסצולאָדען, האָט ער זי אויסגעגאַסען אויף זיינע איבערצייגונגען. און די איינגעבוירענע בע-גייסטערונג און התלהבות פון זיין פרומען טאַטען האָט אַפילו די אַמעריקאנער פאַבליק סקוהל ניט געקענט ביי טשאַרלי'ן אויסלעשען. — קוק זיך אַרום, מאַשאַ — האָט טשאַרלי געשפרונגען פאַר פרייד — זעה ווי גרויס, ווי ווייט, ווי לאַנג ווייט עס ציהט זיך אויס די מענגע — טויענדער און הונדערט-טויזענדער — זעה, אלע

זיינען גליקליך, אַלע פרעהען זיך — איך ליעב די מאסען; אַז איך בין אין אַזאַ ים מיט מענשען, דאכט זיך מיר, איך וואָלט אויף אַלעס פֿע־היג געווען, אויף גרויסע זאכען. עס זיינען דאָ דעמאָקראַטען, סאָר־ציאָליסמען אפילו, וועלכע ליעבען ניט די גרויסע מענגע, די מאסע איז פֿאַר זיי צו גראַב, אונקולטורעל — און זי בעליידיגט זייערע עסמע־טישע געפיהלען. אַפטמאָל איז מיר אויסגעקומען צו הערען פֿון מיינע קאָמעראַדען, אַז זיי פיהלען זיך איינזאַם אין דער מענגע. זיי פֿערשטעהען ניט, די נאַראַנים, די אידעע פֿון אַ מענגע. זיי מיינען, אַז די מאסע איז אַ צוזאַמענהאַנג נור פֿון פיעלע איינצעלנע, גראַבע, אונטערענדע איינצעלנע. זיי וויסען ניט, אַז די מאסע איז אַ קער־פֿער, אַ נשמה, אַ בעשעפעניס פֿאַר זיך אליין — מיט איהר אייגענע אינדיווידואַליטעט. אַז איך געפֿין זיך אין אַ מענגע, איז ווי איך וואָלט זיך געפונען אין דער אונגענדליכקייט. אין דעם געהיימיניס פֿון אונ־זער עקזיסטענץ, וואָס אַלס איינצעלנער קען מען עס ניט דערנעהן און פיהלען. מאַשאַ, דו ווייסט וואָס אַ מאַסע איז? אַ מאַסע איז דאָס גרויסע אייביגע לעבען, וואָס איז געווען פֿאַר אונז און וועט זיין נאָך אונז. מיר וועלען שטאַרבען, יעדער איינצעלנער וועט שטאַרבען, די מאַסע וועט לעבען, זי האָט אייביג געלעבט, אין אַלע דורות, אין אַלע פֿאַרמען. מיר דאכט זיך, אַז גאָט צוערשט בעשאַפֿען ניט דעם איינצעלנעם, נור די מענגע; אַז איך געפֿין זיך צוזאַמען אין אַזאַ ים מיט מענשען, בין איך זיכער, מיר דאכט זיך, אַז איך האָב זיך אויפגעלעזט — איך בין אַ טהייל פֿון דעם גרויסען אייביגען.

מאַשאַ איז שטיל געווען און האָט איהם אָנגעקוקט פֿערוואונ־דערט און פֿרעמד. פיעל פֿון זיינע ווערטער האָט זי ניט פֿערשטאַנ־ען, און זי האָט איבערהויפֿט קיינמאָל פֿון קיינעם ניט געהערט אַזוי ריידען. נור נאָך מעהר פֿון די רייד איז איהר פֿרעמד פֿראַגע־קומען טשאַרלי אליין. דורך דעם יאָהר, וואָס זי איז אַ כּלח מיט'ן אַנקעל און זי האָט טשאַרלי'ן ניט געזעהן — דערקענט זי איהם ניט טשאַרלי פֿלעגט שטענדיג פֿערשעהמענדיג שווייגען אין די געזעל־שאַפט פֿון די מיידלאַך. די מיידלאַך האָבען פֿון איהם חוץ געמאַכט, און ער האָט אַבגעענטפֿערט מיט אומגעלומפֿערטקייט, זיינע וויצען האָבען קיינמאָל ניט אויסגענומען — וואָס איז עס געוואָרען מיט טשאַרלי'ן? וואו איז ער געווען דורך דער צייט? וואָס האָט ער

געטהאזן? זי האָט זיך אָנגעהויבען אַ ביסעל צו זשענירען פאר איהם, ווייל זי קען אזוי ניט רעדען ווי ער; און עס האָט איהר ארומגענומען אַ געוויסע שטאַלצקייט אויף איהם, און זי האָט איהם גערן געהאט, פאר וואָס ער רעדט אזוי.

טשאַרלי'ן האָט עס ניט אויסגעמאכט, אויב מאַשאַ פערשטעהט איהם יא אָדער ניט. ער האָט מעהר גערעדט פאר זיך, ווי פאר איהר. איבריגענס האָט ער געמיינט, אַז אַלע דענקען אזוי ווי ער, און אַלע טראַגען זיך ארום מיט די געדאַנקען וואָס ער. טשאַרלי איז געווען פון יענער וואַקסענדער יונגער אין אמעריקא, וואָס זייער גלויבן בען אין אידעאליזם איז נאָך אזוי יונג און פריש, אַז עס שמעקט פון איהר דער טוי פון וואַקסען. ווי אַלצדינג אין אמעריקא איז אָנגעזאפט מיט יענערגיע פון אַ יונגער שפראַצענדער פרוכט, אזוי איז אויך דער אַמעריקאַנער אידעאליזם, דאָרט וואו ער ווייזט זיך ארויס יונג און פול מיט גלויבען. מיט סקעפטיציזם און ספקות איז ער נאָך ניט בעפלעקט. ער ווייסט ניט פון זוכעניש אין מיסטישער פערבאַרגעניש. נור דער גאַנצער אידעאליזם איז אָנגעווענדעט אויף פראַקטישעס און בעקוועמליכקייט און ווערט געטריבען פון אַן ענער-גישען אָפטימיסטישען לעבענס-לוסטיגען שטראַם פון אַ יונגען שפראַ-צענדען שטאַם. דער זעלבער ענערגישער שטראַם פון די יונגע שפראַ-צענדע קראַפט וואָס בויט די הימעל-קראַצער און וואַרפט מיילעך-לאַנגע בריקען איבער טהאַלען און טייכען — טרייבט אויך די דעם-קענדע קראַפט פון אמעריקא צו פראַקטישען און ניצליכען אידע-אליזם... טשאַרלי האָט בעלאַנגט צו אַן ענגען קרייז פון אידישע שטודירענדע יונגער, וועלכע האָט ניט געלערענט פאר קאָריערע, נור זיי זייגען געווען אַרומגענומען פון אַט דעם יונגען אַמעריקאַנער אידעאליזם. דער אָפטימיזם, וואָס האָט געשטעקט אין זייער בלוט פון זייער אַלטער אַמונה, האָט אונבעוואוסט געפאָדערט אין זיי דעם פראַקטישען אידעאליזמוס. דער געדאַנקען-גאַנג זייערער איז ניט אַרויסגעגאַנגען פון די גרענעצען פון היינטיגען, דעם וועלטליכען לעבען, האָט זיך ניט פערבלאָנדזשעט אין קיין אנדערע וועלטען, און האָט גע-זוכט אַ פראַקטישען ענטפער אויף אַלע פראַבלעמען — אין די גרענעצען פון היינטיגען, אין דעם וועלטליכען לעבען.

טשאַרלי האָט זיך אויך געהאַט בעקענט מיט אַ גרופע רוסישע

אידישע אינטעליגענטען, וועלכע זיינען דאָ טהעטיג געווען אין דער ארבייטער בעוועגונג. פון זיי האָט ער געהערט פון דער ארבייטער בעוועגונג אין רוסלאַנד, פון דער רעוואָלוציע, פון דעם רוסישען אידען-אַליזם — פון סיביר, פון טורמע. רוסלאַנד, די רעוואָלוציע, איז ביי איהם געווען ווי א פערצויבערטע לעגענדע, ווי אַ הייליגקייט, אַ ארץ ישראל און די רוסישע אידישע אינטעליגענטן איז ביי איהם געווען ווי אַ הייליגע. ער איז שטאַלץ געווען, וואָס ער קומט פון רוסלאַנד, פון לאַנד פון רעוואָלוציע און אידעאליזם, וואָס ער איז דאָרט גע-בוירען געוואָרען. און ער האָט זיך מיט זיין גאנצער אונשולדיגער יוגענד קראפט אריינגעוואָרפען אין דער בעוועגונג דאָ. און געדענקענדיג און פיהלענדיג דאָס לעבען פון די אידישע עמיגראַנטען, האָט עס ביי איהם געוועקט דער פראַטעסט, זיין פראַטעסט, פון אַ גע-זונטען גלייכבערעכטיגטען, ערצויגענעם אינגעל צום ערנידריגטען לע-בען פון זיינע עלטערען. און פיליכט איז אין דעם שולדיג געווען זיין פאָטער'ס רעליגיעזע פרומקייט, וואָס ער האָט ניט געזוכט, ווי טויזענדער, טויזענדער זיינס גלייכען, זיין אייגענע פערזענליכע פער-בעסערונג פון זיין לאַגע, נור ער האָט זיין גאנץ ענערגיע, גלייכען און האַפנונגען אוועקגעשאַנקען די פארטיי, וועלכע, ער האָט געגלייבט, וועט אלעמענס לאַגע פערבעסערען און פערלייכטערען.

מיט זיינע איין-און-צוואַנציג יאָהר איז טשאַרלי נאָך געווען די אונשולד אליוו, און זיין בעציהונג צו מאַשא'ן איז געווען ווי די מעהרסטע פון די אמעריקאנער ערצויגענע יוגענד צו מיידלאך — אַ בעציהונג פון אַ קאמערעד אַ באַי צו אַ קאמערעד אַ גוירל. זיין יונגער קערפער, וועלכער איז פון די פאַבליק סקוהל אַז געוואָרען אויסגימנאַסטירט און געהאַלטען זיך אין איין ברעכען און בעוועגען, איז געווען צו ניכטער פאר קערפערליכע ליידענשאפט. ער האָט ניט קיין צייט געהאט צו זאַמלען זיין ענערגיע פאר לוסט, ווארים זיין ענערגיע איז יעדעס מאל אַנגעווענדעט געוואָרען אויף בעוועגונגען און ברעכען זיך, אויף שפרינגען און באַלל כאַפען. קיין מיידעלשער קערפער האָט ביי איהם נאָר ניט קיין בעזונדערעם ערוועקט. ער האָט זיך געבאַדען מיט מאַשא'ן, געפיהלט איהר קערפער אויף זיך, גע-לעגען יעצט נעבען איהר אין די זון אויפ'ן זאַמד, געזעהן די ליניען פון איהר יוגענד, וואָס שניידען זיך ארויס פון איהר באַרע-קלייד און

ער האָט גערעדט צו איהר ווי צו אַ פריינד אַ אינגעל, און ער האָט זי פאר אַזעלכע געהאַלטען. ער האָט געשטימט מיט איהר, גע-
וואָרפען זיך אויף אַן אַנדער, אַנגעריהרט די דעליקאַטסטע טהיילען
פון איהר קערפער, און עס האָט ביי איהם קיינע זינדיגע געפיהלען
ניט ערוועקט. ער האָט זי געריסען ביים האַנד און געשלעפט זי ביים
אַרעם איבער'ן זאַמר, וואו די זון האָט זיי ביידען בענאַסען מיט ליכט
און ווארימקייט.

— קום, מאַשאַ, וועלען מיר זיך לאָזען אין דעם ים פון די מענ-
שען — קוק, זעהסט ווי גרויס דער ים מענשען איז — קום, איד האָב
ליעב צו טראָגען זיך אין אַ ים מענשען.

און ווירקליך איז דער גאַנצער ברעג פון ים ווי ווייט דאָס אויג
האָט נאָר געקענט פּערבאַפען, אַנגעפילט געווען מיט נאַסע, באַר-
וויסע און נאַקעטע מענשען. לייבער, לייבער און לייבער. דאָס
ביסעלע קליידער, סיי מענליך, סיי ווייבליך, האָט זיך פּערלאָרען
אין די נאַקעטע הענד, העלזער, בריסטען, פיס און רוקענס. עס איז
געווען ווי דער ים וואָלט ארויסגעוואָרפען פון זיך כוואַליעס מיט מענ-
שען-לייבער: ווייבער, מענער, קינדער, אינגלאַך און מיידלאַ, אלע
אויסגעמישט, צוואַמענגעפאַרט, צוואַמענגעקנאַמען.

מאַשאַ און טשאַרלי, יונג און נאַקעט, מיט נאַקעטע פיס און נאָ-
קעטע הענד, זיינען געגאַנגען צווישען די האַלב נאַקעטע לייבער. עס
איז געווען ווי די גאַנצע וועלט וואָלט זיך צונויפגעקומען צום ברעג
פון ים, אראָפּגעוואָרפען פון זיך די זינדיגע בעפלעקטע קליידער, און
געמאַכט אַ נאַקעטע שטאַרט. עס האָט נור געשמערט אין דעם ים-
נאַקעטקייט דאָס רעשמעל פון אַנגעהוועכט, וואָס די מענשען האָבען
געמוזט טראָגען פאר „אַנשטענדיגקייט“... אזוי זיינען זיי ביידע גע-
גאַנגען האַנד אין האַנד, און זייערע נאַקעטע שטיקער לייבער האָבען
זיך אַנגעריהרט און געריבען אַן פּרעמדע, אַן אונבעקאַנטע. מען האָט
מיט אַמאָל דערפיהלט דעם טעם פון אַ פּרעמדען לייב. עס האָט זיך
געדאַכט, אַז אַ גרויסער משיח איז געקומען און האָט אלע פּער-
באַטען אויפגעלעזט, אלעס מעג מען, און די גאַנצע וועלט מישט זיך
אויס איינער מיט'ן צווייטען...

טשאַרלי האָט געהאַט דאָס בעדערפעניס צו רעדען. די בע-
גייסטערונג פון די אַלגעמיינע פרייד האָט איהם אַנגעשטעקט — און

ווער עס וואָלט נעבען איהם געגאנגען, מיט דעם וואָלט ער זיך מיט זיינע געפיהלען געטהיילט.

— קוק, מאַשאַ, קוק, ווי ווייט און ברייט עס איז דער ים מענשען. זעה, די גאנצע וועלט איז זיך צוזאמענגעקומען. כ'האָב ליעב די ניו יאָרקער מאַסע. אז מען זעהט אַ ניו יאָרקער מאַסע, זעהט מען די גאַנצע וועלט פאַר זיך. איז אלעמענס אויגען ליגט אַ בענקשאַפט פון אַ יונגענד, פון אַ קינדהייט, וואָס זיי האָבען ערגעץ אנדערש וואו, איז אַן אנדער לאַנד איבערגעלעבט. דאָס איז ניו יאָרק. מיר אלע זיינען ניו יאָרקער. איד, דו — די אלע וואָס ליגען דאָ — מיר אלע האָבען אונזער קינדהייט פערבראכט ערגעץ אנדערש וואו. און אַ ניו יאָרקער צו זיין הייסט, צו האָבען איז די אויגען אַ בענקשאַפט צו אַן אנדער וואסער, פעלד און זון. יעדער איינער פון אַט די האַט זיך אויפגעצויגען איז אַן אנדער לאַנד. פיעלע קומען דאָ פון די ברייטע סטעפּס פון רוסלאַנד און פיעלע וועלכע געדענקען דעם ליכטיגען הימעל פון איטאליע, פון די רייךקאָלירטע און בילדערישע פעלדער פון אונגאַרן און גאַליציען, פיעלע וועלכע געדענקען די אראבישע וויסטע, און אזעלכע, וועלכע האָבען זיך אויפגעצויגען אויף די בעמאַהלטע רייז־פעלדער פון כינאַ און יאַפּאַן, און ווער אויף די הויכע בערג צוויי־שען שעפּסען און קיה, און אזעלכע, וועלכע האָבען נאָך געזעהן דאָס קליינע אירדישע שטעדטעל מיט די פערשנעטע דעכער איז ווינטער? — דו געדענקסט, מאַשאַ, אונזער שטעדטעל קוזמין איז ווינטער? איד געדענק עס ווי איז אַ חלום: די קליינע שוהל, מיט אַ פענדעלע פון דאָך אראַפּ, אַן אויסגעדערהט פענדעלע. דער טאַטע האָט מיך געפיהרט אין שוהל אריין, אויף די פלייצעס האָט ער מיך געשלעפט, און איד האָב געהאַלטען אַ סדור מיט אַן עפעל אין דער האַנד, און אויף דער שוהל איז געווען אַ פענדעלע. און מיר אלע דאָ ליגען נאָקטע ביי איין ברעג פון קוני איילאַנד.

מאַשאַ איז טרויעריג געוואָרען און פערקלעהרט. טשאַרלי'ס ווערטער האָבען איהר געבראַכט צו קלעהרען וועגען איהר לאַגע. זי האָט זיך אויך דערמאַנט אַן קוזמין און האָט געזעהן איהר קינד־הייט ווי אין אַ חלום ווי זי ציהט זיך אויף ביים זיידען. זי האָט געדענקט אַן אַלטען אירען, וואָס האָט איהר געגעבען לעקעכלעך, און דערנאָך האָט זי אַלעס פערגעסען און ווידער זיך דערמאַנט אַן

האפקינס סטריט, ווי זי לויפט צום בוטשער ער זאל איהר בארנען פלייש. „פא ארבייט“ — און דערנאך דעם אנקעל, און איהר לאגע איצט. זי איז טרויעריג געווארען און האט אויפגעהויבען איהרע שווארץ-גנדיכטע ברעמען און איהרע פולע וויינטרויבען-אויגען צו טשאַרלי'ן :

— און דו וואָלסט ניט געוואָלט זיין געבוירען אין אמעריקא ?
 — ניין — האָט טשאַרלי געענטפערט — איד בין גליקליך וואָס איד בין אַ ניו יאָרקער, אַ פרעמדער געבוירענער, מיט בענקשאַפט נאָך רוסלאַנד, ווי אלע דאָ אין דער פרעמד געבוירען. און מיר אלע דאָ אין דער פרעמד וועלען מאַכען אמעריקא אַ שעהנע, אַ פרייע, אַ גרויסע אמעריקא. יעדער איינער וועט בריינגען דאָס שעהנע פון זיין לאַנד און וועט עס געבען צו אמעריקא. זיי בריינגען דאָס מיט אויף די שיפּען פון זייערע לענדער. די איטאַליענער, די רוסען און די טשעכען מיט די אונגאַרען, און די סקאַנדינאַווער מיט די אראַבער — אלע, אלע בריינגען מיט דאָס שעהנסטע פון זייער לאַנד, דאָס בענק-שאַפט פון זייער קינדהייט, און וועלען דאָס אוועקגעבען אמעריקא. איינער ברענגט זיין שעהנהייט, זיין קונסט, זיין גלויבען. אנדערע זייער גלייכע דענקען, זייער עהרליכקייט. אלעס שעהנסטע און בעסטע פון דער גאַנצער וועלט — אלעס וועט זיך צוזאַמענלייגען און מיר אלע וועלען זיין דאָס גרויסע, דאָס פרייע, דאָס נייע אמעריקא !
 — און וואָס וועסטו געבען, טשאַרלי, אמעריקא ? — האָט מאַשאַ לאַכענדיג געפרעגט.

— וואָס איד וועל געבען ? איד וועל געבען דאָס, וואָס אלע קינדער פון אידען וואָס קומען פון רוסלאַנד. אַ, מיר זיינען זעהר פיעל שולדיג אמעריקא, און מיר דאַרפען איהר פיעל געבען. אמע-ריקא האָט אונז אלעס געגעבען, אונז אנדערש געמאַכט פון אונזערע עלטערען. פיעל זיינען מיר שולדיג אמעריקא פאר די פרייהייט, וואָס זי האָט אונז געשאַנקען. און מיר וועלען איהר געבען דאָס, וואָס די אידען האָבען געגעבען רוסלאַנד — אונזער רעוואָלוציאַנערען נייעס זיינען מיר פערפליכטעט אמעריקא, אונזער אייביגען פראַטעסט, אונז זער אונצופריעדענהייט. מיר זיינען פערפליכטעט אמעריקא אנדערש צו זיין ווי אונזערע עלטערען. אונזערע עלטערען זיינען אראַפגע-קומען, זיינען זיי געוואָרען שקלאַפען איי אמעריקא, און מיר מוזען

זיי בעפרייען. מיר אלע זיינען קינדער פון שקלאפען. זיינען אונז זערע עלטערען ניט געווען קיין שקלאפען? מיין טאטע, דיין טאטע. און האט דיד דיין טאטע ניט אוועקגעגעבען צו זיין ברויט-געבער ווי מען גיט אפ א שקלאפען-קינד?

— סטאָפּ, וואָרים איד'ל... — האָט מאַשאַ געזאָגט און איז רויט געוואָרען. איהרע פולע ווינטרויב-אויגען זיינען פול געוואָרען מיט פערל-טרעהרען. נאָר ביי זיך האָט זי שוין בעשלאָסען טשאַרלי'ן ניט צו לאָזען זעהן, אז עס האָט איהר עפעס אַנגעריהרט. און אויס-צולאָבען די גאנצע זאך, האָט זי זיך אַבגערוּפּען:

— האָסט עפעס געלד, טשאַרלי?

— איך מיין ארום אַ דאלאַר. ער האָט שוין גענוי געוואוסט די סומע געלד וויפיעל ער בעזיצט, נור געמאכט מעשה רייכער.

— און איך אַ האַלבען. דאָס וועט סטייען.

— אויף וואָס?

— איך וויל האָבען אַ ניים טיים, מיר זיינען דאָר אין קוני איילאנד.

— דאָס איז רעכט, — שרייט אויס טשאַרלי.

— נו, געה דיד אַנטהאַז, איך אויך. מיר וועלען זיך טרעפּען אין דרויסען.

און ער איז פלינק אוועק.

טשאַרלי האָט ערשט יעצט זיך דערמאָנט וואָס ער האָט גע-זאָגט און איז געבליבען שטעהן אַ פערשעהמטער מעהר פון איהר שמייכל, איידער פון די אומגעלומפערטע רייד, וואָס ער האָט אזוי אונגעשיקט ארויסגעערעדט.

10.

„טויזענד און איין נאַכט“.

נאַכ'ן באַרען האָבען זיך ביידע געפיהלט פריש און פול מיט ענערגיע. זיי זיינען בערייט געווען אויף אלסדינג. טשאַרלי האָט זיך צוריקגעהאלטען פאַרלעגען, עס איז איהם געווען אונבעקוועם איבער דעם, וואָס ער האָט דערמאָנט מאַשאַ'ן פון אַנקעל.

מאשא האט איהם באלד אבער געמאכט אן אלצדינג פערגעסען.
מיט א וויכע שטים, מיידלישע וויבליכקייט, מיט וועלכען עס איז
שוין פול געווען איהר גאנץ וועזען, האט זי זיך אנגערופען:

— דו, טשאַרלי, גיב מיר צוהאלטען דאָס קארפּעיר, פּאַר'ן איבער
רינגען וועלען מיר האָבען אַ נייע טיים, אַז ניט וועלען מיר אלעס נאָר
אויסגעבען און ניט האָבען מיט וואָס אַהיים צו פּאַהרען.

דאָס זאָגענדיג האָט זי אַראַבענומען פון איהר געלד אַ קוואַדער
און קאַקעטיש איינגעבונדען אין טיכעל — שמיכלענדיג צו טשאַרלי'ן.
די איבעריגע האָט זי אַריינגעשטעקט טשאַרלי'ן:

— נאַ, צושטייער.

— וואָס ווילסטו זעהן?

— עוורייטהינג. — איר וויל האָבען אַ ריעל גור טיים.

— אַלל'רייט, קום! און הונגעריג ביזטו ניט? — איד'ל דיר

זאָגען דעם אמת — איר בין זעהר הונגעריג — האָט טשאַרלי געזאָגט
אין פערלעגענהייט.

— איר אויך — האָט מאַשאַ געלאַכט — נור מיט עקאָנאָמיע.

איר וויל האָבען פּאַן.

— וואָס?

— קרעקער'דזשעקס.

טשאַרלי איז אָבער געווען פאַר מעהר סאַלידעם, און האָט פּאַר-
געשלאָגען „פּראַנקפורטער“. עס איז געבליבען אי דאָס ערשטע אי דאָס
צווייטע, וואָס זיי האָבען ביידע געגעסען אויף דער גאָס שטופּענדיג
זיך צווישען דעם טייך מענשען וואָס האָט געשטראַמט איבער די
טראַטואַרען, און געלאַכט זיך אין פנים אַרײַן.

דאָס ערשטע וואָס זיי האָבען געטראַפּען זיינען געווען „די זיעבען
וואַונדער פון דער וועלט“. מען האָט געוויזען אַ קוה מיט צוויי קעפּ,
געבראַכט פון אינדיען; אַ צונויפגעוואַקסענער צוויילינג (מיידלאַד),
געבראַכט פון כינאַ, און צוויי קליינע ליליפּוטען: איינעם אַ יאַפּאַ-
נעזער, דעם צווייטען אַ ניגער; די דיקסטע מיידעל פון דער וועלט,
וואָס האָט געוואויגען העכער פון פינף הונדערט פונט; אַ מאַן מיט
אַ פנים פון אַ לייב, אַ יונגע מיידעל מיט גרויע האָהר; אַ נעגער-
פּרזי וואָס קריכט ווי אַ בער, און אַ ווילדען אינדיאַנער, וואָס אַ קאַ-
פיטאַן האָט ערשט ענטדעקט.

זיי האבען בעצאהלט צו פינף סענט און אנגעקוקט „די זיעבען וואונדער פון דער וועלט“, וואס מ'האט געבראכט פאר זיי פון אלע עקען פון דער וועלט, וואו די נאטור בעשאפט עפעס אויסטערישעס, מעג עס זיין אויף די פערבארגענע ווייטסטע אינזלען, געפינט מען עס אויס און מען בריינגט עס נאך קוני איילאנד און מען ווייזט עס פאר פינף סענט. עס האט זיך זיי געדאכט, אז קוני איילאנד איז דער צענטער פון דער וועלט. אין אז אנדער ארט האט מען פערשפראכען צו ווייזען די כשוף־מאכעריי פון געניפטען, געטריבען פון כאלף פון מצרים, און אלס צייכען, אז מען זאגט אמת, האט דער גרויסער טונקעלער כאלף פון מצרים געהאלטען א כינעזישען אינגעל — ער האט איהם געלייגט שלאפען אויף א בעזים, און האט איהם געמאכט רוהען אין דער לופטען, און האט איהם געהויבען אין דער הויך, נור אלצדינג וואס דער כאלף פון מצרים האט געהאט צו ווייזען, האט ער געוויזען אין דרויסען, בחינם, פאר אלע מענשען. די וועלכע האבען בעצאהלט א ניקעל און זיינען אריינגעגאנגען — האבען אינעווייניג שוין גאר ניט געזעהן.

פאר נאך פינף סענט האבען זיי זיך געפונען אין כינא, און געזעהן די שלאפענדע כינעזישע פרינצעסין מיט איהרע קליינע צור נויפעקוועטשטע פיסעלעך, מיט די גאלדענע פאנטאפעלעך אויף די פיסעלעך. און פאר נאך א ניקעל האבען זיי זיך געפונען אין אלאדין'ס כשוף־לאַמפ, וואו דער גרויסער שטארקער אלאדין, דער אַבערענטער אראבער מיט די אוירינגלאך אין אויער, מיט די רויטע שטארקע לייפען, איז אויפגעשטאנען פאר זיי. פון זייערע קינדער־חלומות, פון די ביכלעך ארויס, איז ער לעבעדיג געוואָרען. אַט שטעהט ער פאר זיי, אלאדין פון „טויזענד און איין נאַכט“, רייבט דעם כשוף־לאַמפ און עס בעווייזט זיך אין דער לופט א טיש געדעקט מיט גאלדענע און זילבערנע כלים. אַלאדין געהמט א קרוג אין האנד אריין און גיסט פון איהם וויין ארויס; אַלאדין רייבט דעם כשוף־לאַמפ און עס קומט צו פליהען א ווייסע טויב, א דיענערין פון דעם לאַמפ און שטעלט זיך אויף זיינע פלייצעס, און רוימט איהם איין א סוד אין אויער אריין. א שליחות פון א געהימער, פער'כשוף'טער וועלט.

זיי זיינען געגאנגען פון איין כשוף־פלאץ צום צווייטען. עס

האבען זיך פאר זיי אויפגעפענט די געהיימניסען פון אינדיע, די פערבארגענישען פון מצרים און די סודות פון די ווייטע פער'כשוף'מע אראביע. עס האט זיך זיי געדאכט, אז זיי לעבען אין דער צייט פון „טויזענד און איין נאכט“, ווען דער וועג נאך אינדיע איז נאך ניט געפונען געווארען, און זיי זיינען זיך אין די פער'כשוף'מע לענדער פון אלטען אריענט. זיי האבען געזעהן די טעמפלען פון כינא, און די טעניץ פון אינדיע, און די פרינצען פון אינדיע האבען זיי נביאות גע- זאגט וועגען דעם גורל פון זייער צוקונפט, און די אלאדינס פון אראביע האבען זיי אמזירט מיט די קונסט פון זייערע צויבערייען. און איר בעראל האט זיך געפונען דער פראכט און גלאניץ פון דעם פערבארג- גענעם אלטען אריענט.

אז זיי זיינען ארויסגעקומען פון די כשוף-פאלאצען, האבען זיי זיך ביידע געפיהלט ווי שכור. זיי האבען זיך אויסגעזעצט אויף צוויי פערד, בעקליידעט זיינען געווען די פערד מיט רייכע מאנטלען, ווי די פערד פון אן אראבישען אנפיהרער. גרויסע טהייערע שטיינער בריי- ליאנטען און רויטע שמאראנדען און סאפיר שטיינער און אנדערע טהייערע שטיינער, רויב פון געפאנגענע פרינצעסינס און פון אין מלחמה געפאלענע כאליפען, זיינען געהאנגען אויף די פערד, און פון א טהיי- ערע אראבישע בלוט-ראסע זיינען די פערד געקומען, פון די ברייט ציטערענדע נאז-לעכער האט געשלאגען א רויך און פון איידעל דעלי- קאטען מויל-שניט האט געשלאגען א שוים, און א פרינץ מיט א פרינצעסין זיצען האנד אין האנד אויף די פערד, מאשא און משארלי און פאר זיי אנדערע פרינצעסינס, און אויף דעם רייך-בעפוצטען קאומטש זיצען איידעל-קעניגליכע קינדער און זיי פאהרען אויף די פערד, יאגען איינס דאס אנדערע און קענען זיך קיינמאל ניט כאפען. וואר- היזן רייטען די פרינצען? אין דער לאנד פון חלום, אין דער איי- בינער פרייד, אין יוגענד אריין.

א מינוט די רייזע. פון האלץ זיינען די פערד, א ראד-שפאן דער מהלך. אבער וואס איז דער חילוק? די ווירקליכקייט — א מינוט, אייביג — דער חלום.

און באלד זיצען זיי אין א פליהקארב. עס הויבט זיך דער קארב אין די לופטען, העכער און העכער. עס ענטפלעקט זיך פאר זיי

דער גרויסער הימעל, קוני איילאנד מיט די מיליאנען מענשען, דער ים מיט מענשען און דער ים מיט וואסער אונטער זייערע פיס.

זיי הויבען זיך העכער — פלוצים פאלען זיי מיט אימפעט אריין אין א טיעפען טהאל מיט'ן קאפ אראפ אין א אונטער-גרונד, א וואסער אונטער זייערע פיס — דער טויט פאר די אויגען, און ווייטער שווימסטו אין דער הויד, דו פליהסט העכער, העכער, פערגעסען דאס לעבען, פערגעסען די וועלט.

און שכור פון כשוף געפינען זיי זיך באַלד אין געלב־פֿיאַלעטען וואַלקען, וואָס הילט איין די וואונדער־שטאַרט ווי אין אַ פּאַנטאַסטישען חלום. קוני איילאנד האָט זיך אָנגעצונדען. עס פליסען די טייכען ליכט פון די הייזער, פון די טורעמס און דעכער אראָב, ווי שטראַמען וואסער. עס דרעהען זיך די רעדער מיט ליכט איבער די טורעמס, פליהען אוועק פון די הייזער, שווימען אריין אין די לופט, און עס דאכט זיך, אַז איבער דער וועלט האָט זיך דער הימעל געהענטער אראָב־גערוקט, און עס האָט זיך בעוויזען דאָס שיינענדע ליכט פון די שטערען מיט די קאמעטען. קוני איילאנד איז פערוואנדעלט געוואָרען אין אַ חלום, ווי אַ לעגענדאַרע שטאַרט, פון די קינדער־ביכלעך אַרויס. די קינדער יאָהרען זיינען צוריק אויפגעשטאַנען לעבעדיג, און אלעס איז אין דער וואָהר געקומען. אלע מעשיות זיינען ריכטיג געוואָרען, און מענשען, גרויסע מענשען, לעבען ווי קינדער, האָבען לעבעדיג געמאַכט אַ קינדער־שטאַרט פון די מעשה־ביכלעך אַרויס, און לעבען אין איהר. איבער קוני איילאנד הענגט אַ גאַלדענער רויטליכער נעבעל, און אלע לעבען אין דעם נעבעל, געהען און וואַקלען זיך ווי שכור, ווי זיי וואַלמען געלעבט אין אַ חלום. פון די געוועלבער אַרויס גיסען זיך טייכען ליכט, רויטע, געלבע. עס זיינען געמאַכט די געוועלבער ווי גרויסע קינדער־הייזלעך און פאר די געוועלבער שטעהען גרויס גע־שניטענע פופען און האלמען טראַמפּיימען אין די הענד און שפּיעלען. אַ הויכע פופּען־דאַמע, אָנגעהאַז ווי אַ קעניגין אין גאַלד און זילבער, שטעהט פאר די פופּען־מוזיק מיט אַ שטעקען אין האַנד, און זי איז די קאַפּעל־מייסטערין. אנדערע פופּען זיצען זיך אויף פופּען־פּערד און רייטען, און מענשען דרעהען זיך צווישען זיי. די מענשען זיינען אויך ווי פופּען, נור שכור־לאַך געהען זיי פון איין ליכטיג געוועלעך אין אנדערען.

נעהמען זיך וואָס זיי ווילען, עסען, טרינקען, און שפיעלען, און טאָג צען — דאָס ליכט גיסט זיך וואָס ווייטער אין גאס אַרײַן, די גאַנצע גאס ווערט בעגאַסען אין ליכט, און אַלעס ווערט פערשטעלט, און עס דאַכט זיך, אז מען לעבט אין גאַר אַ קינדערשע וועלט, אין די כּשוף־וועלט פון די קינדער־יאָהרען, אַלע, אַלע, די גאַנצע וועלט זיינען צוריק קינדער געוואָרען — גרויסע קינדער. מיר אַלע שפיעלען זיך ווי קינדער, און מיר אַלע האָבען זיך געפונען אין די קינדער־וועלט וואָס הייסט קוני איילאַנד.

אַז זיי זיינען געזעסען אין וואַגאַן צוריק אַהיים צו פאַהרען, האָבען זיי זיך ביידע ווי אויפגעוואכט פון חלום וואָס זיי האָבען געלעבט — ווידער זיינען זיי זיך פאַרגעקומען פרעמד. זי האָט גע־פיהלט אַ שנור אויפ'ן האַלז, וואָס עס האָט איהר ווער פערוואַרפען. און טשאַרלי'ן האָט זיך געדאַכט, אַז ער האָט גערעדט אַ גאַנצען טאַג נאַרישקייטען. און צו וואָס? און פאַר וועמען? נור דאָך האָבען זיי ביידע געפיהלט ווי עפעס האָבען זיי דורכגעלעבט צוזאַמען, עפעס אַזעלכעס וואָס האָט זיי אויף אַ מינוט זעהר נאַהענט צונויפגעבראַכט צוזאַמען, און דאָס וואָס איז געשעהן קען שוין ניט אַבגעווישט ווערען — אַן עראַינערונג פון אַן אנגענעהמען חלום האָט פּערוועבט זייערע מיעדע מוחות. זיי און דער גאַנצער וואַגאַן מענשען האָבען געכאַפט אַ לעצטען בליק אויף קוני איילאַנד. פון דערווייטענס האָט זיך גע־ווזען דער אינזעל ווי אַן אויסמערישע ערשיינונג פון דער נאַטור, ווי אַ וואַונדער. הויכע פייערדיגע טורעמס האָבען זיך געהויבען אין דער הויך איינער נאַכ'ן אנדערען. פייער ברענענדיגע רעדער האָבען זיך גערעהט אין דער לופטען, און זיי האָבען זיך געהאַלטען אין חלל ווי דורך אַ נס. שטאַלץ און אונגעוועהנליך שעהן און ווי גאַר ניט פון דער וועלט האָבען זיך געווזען די פייער ברענענדיגע טורעמס פון די פייער ברענענדיגע הייזער, און זיי האָבען אויסגעזעהען ווי קור פּאַלען און טורעמס פון הייליגע געטליכע טעמפלען, וועלכע זיינען פון הימעל אַראַפּגעפאלען. עס האָבען אויסגעזעהן די רעדער, אין די ברענענדיגע גאַסען אין דער לופטען, און די ברענענדיגע שפיצען פון די טורעמס, ווי טעמפלען געטליכע, ווי אַ „מעקאַ“, ווי אַ ירושלים, און זיי האָבען געצויגען צו זיך מיט זייער מאיעסטעמישען וואַונדער־

ליכען הייליגען גלאַנץ און יעדער איינער האָט אין האַרצען געבענשט און געדאַנקט די הייליגע וואונדער־שטאַרט קוני איילאַנד וואָס ברענגט פרייד, זעליגקייט און שפיעלעריי צו מיליאָנען...

11.

די כלה וויל נישט.

מאַשא'ס עלטערען זיינען אונרוהיג געוואָרען אין דער היים, וואָס מאַשא איז אוועק אין קוני איילאַנד און מען זעהט זי ניט. עס איז שוין געווען שפעטלעך אויך, סאפער־צייט, דער טיש איז גע־דעקט געווען, די געשליפענע גלאַז־וואַרג וואָס אהרן'ס ווייב האָט זיך אַנגעקויפט אין שטוב, צייט עס איז איהר גוט געגאַנגען, האָט געפֿינקעלט פון גלעזער־שענקעל אַרויס, און מאַשא'ס מוטער ראַזע איז געזעסען ביים געדעקטען טיש אַן אונגעדולדיגע, אַמאָל געקלימ־פערט מיט אַ גאַפּעל, אַמאָל אוועקגעשארט אַ טעלער, און געקלאַפט מיט די ליפּען:

— נאָ דיר אַ קוני איילאַנד.

אהרן, וועלכער איז געווען אַהן אַ ראָק, איז געשטאַנען ביים אָפּענעם פענסטער און אַרויסגעקוקט אונגעדולדיג אויף מאַשא'ן. דאָס קלאַפען מיט'ן ווייב'ס ליפּען האָט איהם דענערווירט, וואַרים כאַטש עס איז ניט געווען קיין אויסערגעווענהליכעס אין מאַשא'ס זאַמען זיד, דאָך האָט זיי מאַשא'ס פערשפעטיגען אויפּגערעגט. וואָס פאַר אַ קלייניגקייט עס האָט זיך ניט געטראַפען מיט מאַשא'ן, האָט זיי באַלד בעאונרוהיגט. ווי מען בעאונרוהיגט זיך שטענדיג וועגען אַ גרויסען אויזר — האָט אהרן אָפּגעבויגען דעם קאַפּ פון פענסטער און געברומט:

— ראַזע, לאָז מיך שוין געהן, ראַזע.

די איבעריגע קינדער זיינען ניט געווען אין שטוב, געווען געהאַט אַרויסגעפּאַהרען אויף זומער־וואַהנונגען. נור טאַטע־מאַמע זיינען איבערגעבליבען מיט מאַשא'ן, צוליבע דעם אויסשמייער. עס האָט טאַקע געהאַלטען קורץ פאַר מאַשא'ס חתונה. אין אזעלכע פעלע זיי־

גען טאטע־מאמע מעהר בעאנרוהיגט וועגען די כלה — און דא איז דאך די כלה געווען מאשא.

— וואו איז זי געגאנגען, ראזע? — איז שוין אהרן געווארען אויך אנרוהיג.

— וואו, איר האב דיר געזאגט, נאך קוני איילאנד; זי האט געוואלט זיך אויסבארען.

— און מיט וועמען איז זי דאס געגאנגען אין קוני איילאנד, ראזע?

— וואס פרעגסטו מיך? דו ווייסט ניט? זי האט דאך אנגע־קלונגען, זי געהט מיט טשאַרלי'ן אין קוני איילאנד זיך באַרען.

— מיט טשאַרלי'ן, הא? ראזע, מיט טשאַרלי'ן איז זי געגאנגען אין קוני איילאנד, און דער אַנקעל האט מיר אַנגעקלונגען, אז ער קומט באַלד אריין מיט דער מאשין זי ארויסנעהמען. דער אַנקעל האט מיך היינט געפרעגט אַ מאַל צעהן אויף איהר. געה זאג איהם, אַז זי איז געגאנגען מיט טשאַרלי'ן אין קוני איילאנד. געה זאג איהם מיט טשאַרלי'ן. יעצט וועט ער באַלד אריינקומען, זי ארויסנעהמען מיט'ן אויטאמאביל, און זי וועט ניט זיין — איז געגאנגען מיט טשאַרלי'ן אין קוני איילאנד — הא, ראזע, שעהן זעהסטו אויס, הא?

— וואָס בין איר שולדיג? איר האב זי דען געזעהן? אויפ־געכאפט זיך אין דער פריה און איז אוועק. וואס האב איר געזאָלט מהאָן?

— געה זאג דעם תירוץ דעם אַנקעל. געה, זאג איהם, ער וועט דא באַלד זיין, וועסטו דאָס איהם זאָגען.

— אהרן, וואָס שרעקסטו מיר, אהרן?

נור אהרן האט זיך באַלד אויך דערשראָקען פאר דער שרעק, וואָס ער האט אַנגעוואַרפען. האט ער זיך געפרוּאוּט ארויסנעהמען פון דער שרעק.

— ראזע, לאַז מיר אָפּ, ראזע. דאָס קינד איז זיך געגאנגען באַ־

דען, וועט באַלד צוריקקומען — וואס מאכסטו חתונות?

— איר מאַד חתונות? — דו מאכסט חתונות!

— ראזע, לאַז מיר אָפּ, ראזע.

נור באַלד זיינען זיי בעפרייט געוואָרען פון דער שרעק, וועלכע זיי האבען איינס אויפ'ס אַנדערע אַנגעוואַרפען. אין שטוב איז געקומען

אריינצולויפן מאשא. טאטע-מאמע האבען פריי אויפגעטהעמט. אין איהרע אויגען איז געווען א גלאנץ פון טרעהרען און כעס. זי האט זיך א מינוט אבגעשטעלט אין מיטען שטוב און אנגעקוקט טאטע-מאמע מיט א רחמנות און וויינענדיגען בליק, דאן איז זי ארויס אין א הויכען געוויין און איז שנעל אריין צו זיך אין שטיבעל אריין.

— ראזע, וואס איז דאס? — האט אהרן געפרעגט.

— איך ווייס וואס דאס איז? וואס פרעגסטו מיר? קום אריין

צו איהר.

טאטע-מאמע זיינען צו צו מאשא'ס צימער, האבען אבער געד פונען די טהיר פערשלאסען. דער טאטע האט זיך געבעטען הינטער דער טהיר:

— מאשא לעבען, וואס איז דיר? זאג מיר, ביזט חלילה קראנק?

אפשר שיקען נאך א דאקטאר?

— מיר פאלען דאך פון לעבען, מאשא; וואס איז דיר, מאשא?

— האט זיך די מאמע געבעטען.

מאשא איז אבער שטום געבליבען הינטער דער פערשלאסענער

טהיר.

— איז וואס וועט יעצט זיין, ראזע? — האט דער מאן געפרעגט,

ווי דאס ווייב וואלט נור אליין אין דעם אונגליק שולדיג געווען.

— איך וועל אהין געהן, צו די שנארערס, און די אויגען זיי

אויסדראפען, דער מאמא'ן מיט'ן זוהן. וואס האבען זיי צו אונז,

וואס פערגינען זיי אונז ניט אונזער שטיקעל ארים גליק — האט

ראזע געזאגט. מינענדיג טשאַרלי'ן מיט זיין מוטער.

— אבער הער אויף, הער שוין אויף! — שרייט דער טאטע

— מאשא, מאשא לעבען, שרעק אונז ניט; דו שרעקסט דאך אונז

— האט זיך דער טאטע געבעטען הינטער דער טהיר.

פון מאשא'ן איז קיין אנטווארט ניט געקומען.

— און וואס וועט יעצט זיין? דער אנקעל וועט דאך באַלד קר

מען. ער האט אנגעקלונגען, אז ער קומט מיט די מאשין דיר ארויס-

נעהמען.

דא האט זיך פלוצים מאשא'ס טהיר אויפגעפראלט, און דאס

מידעל מיט ברייט-אויפגעריסענע אויגען האט געשריען צו טאטע-

מאמע:

— איך וועל ניט חתונה האבען מיט'ן אנקעל, איך וועל ניט, איך וועל ניט! ...

טאטע-מאמע האבען זיך אנגעקוקט, ווי דער אונגליק אליין וואלט מיט'ן דונער אריינגעקומען.

— וואס רעדסטו? וואס זאגסטו? מאשעלע, וואס טהוט זיך מיט דיר?

— אי דאנט וואנט איט, אי דאנט וואנט איט! — האט מאשא געמאפעט מיט די פיס.

— שא, שטיף, וועה איז מיר, דער אנקעל וועט דאך באלד אריין. מאשא האט צוגעקלאפט די טהיר פון איהר צימער, הינטער די עלטערען.

— איז וואס וועט יעצט זיין? ראזע, איך ווער דאך משוגע, איך ווער דאך משוגע, איך געה דאך פון זינען אראב! — אהרן האט מיט אמאל דערזעהן די גרוב פון ארימקייט, פון וועלכער ער האט זיך ארויסגעקרייגען, און די געפאהר ווידער אין איהר אריינצופאלען. ער האט זיך צוריק געזעהן אן אפעריטאר — ער האט פערצווייפעלט.

נור ווי אימער איז אזא פאל, ווען אהרן האט זיך פערלארען, האט אויך איצט ראזע גענומען די לאגע אין איהרע הענד אריין:

— אהרן, געה אוועק, זען זיך צום טיש עסען. דער אנקעל וועט באלד אנקומען... — האט זי געזאגט מיט א בעפעהלענדען טאן. אהרן האט געפאלגט, זיך אוועקגעזעצט ביים טיש און גענומען ברעכען די הענד:

— וואס וועט יעצט זיין, וואס?

— אהרן, הער אויף, דער אנקעל וועט אנקומען — ער דארף גאר ניט וויסען, ער דארף גאר ניט אנזעהן.

אהרן האט איינגעזעהן, אז דאס ווייב האט רעכט, האט אויפגע-הערט און געפרוואווט רוהיג זיצען.

— וואס איז געשעהן? גאר ניט איז געשעהן. געפאהרען מיט'ן באי נאך קוני איילאנד האט זיך איהר דער קאפ פעררעהט. זי וועט איבערשלאפען די נאכט, וועט זי זיך אויסניכטערען.

אהרן האט איינגעזעהן, אז דאס ווייב האט רעכט, איז ער שוין גאר רוהיג געווארען.

און אז דער אַנקעל איז אריינגעקומען, האָט ער געטראָפּען די צוויי זיצען ביים טיש און עסען זיך געמיטהליך.

— וואו איז מאַשאַ? — האָט דער אַנקעל געפרעגט נאָך זייענדיג ביי דער טהיר. בעפּאָר ער האָט נאָך „גוד אייונינג“ געזאָגט, האָט ער דערזעהן, אַז מאַשאַ איז ניטאָ ביים טיש.

— האַלאָ, מאַזעס! (צייט דער אַנקעל איז אַ חתן געוואָרען, האָט איהם ראָזע אויפגעהערט צו מיטולירען מיט „אַנקעל“, נור גערופּען איהם ביים בלוזען נאָמען מאַזעס, וועלכער האָט זיך אויסגעראַכט, אַז עס פּאָסט זיך מעהר פּאַר אַ חתן-בחור). האַלאָ, מאַזעס — האָט זיך ראָזע אָבגערופּען, מאַשאַ האָט אַ קאַפּ שמערצען. האָט זי זיך אָביסעל צוגעלעגט ביי זיך אין צימער. — און איידער דער אַנקעל האָט נאָך צייט געהאַט זיך אוועקצוזעצען, האָט זי שוין אריינגערופּען אין צווייטען צימער:

— מאַשאַ, מאַשאַ, זעה נור ווער עס איז דאָ!

— וואו איז זי געווען, וואָס דער קאַפּ טהוט איהר וועה? — האָט דער אַנקעל געפרעגט.

אהרן איז בלייב געוואָרען און דערשראַקען, ווי יעדעס מאָל, ווען עס מאַכט זיך איהם עפעס ניט גלאַט, ווערט ער באַלד צומישט און פּערלירט זיך. ראָזע אָבער האָט זיך ניט פּערלירען:

— זי איז געווען אין קוני איילאָנר זיך אויסבאַדען, אועלכע היצען, אַהיים געקומען אַ ברוגז'ע. מאַזעס, — האָט זי געוואונקען מיט די אויגען צום אַנקעל, „זאָל ער צוגעהן זי ארויסרופּען; וועמען זי וועט אָבזאָגען, אָבער איהם...“ — האָט די אידענע קאַקעטיש צוגע-וואונקען.

אהרן איז נאָך בלייבער געוואָרען, געשראַקען זיך. ראָזע האָט איהם בערוהיגט מיט אַ וואונק. דער אַנקעל איז ווייטער געבליבען זיצען ביים טיש, גלייכגילטיג, געזאָגט ווי פאַר זיך:

— אַז זי וויל זיך ברוגז'ען, זאָל זי זיך ברוגז'ען. — ארויס-גענומען אַ דיקע ציגאַר פון גאַלדענעם ציגאַרען-מאַש, איינע צונע-וואָרפּען אהרן'ען, די אנדערע אָבגעביסען, אויסגעשפיגען, און געקויט זי אין מויל און געפרעגט אהרן'ען:

— וואס מיינסטו, דער נייער קאלעקטאר וואס איך האב אָנגע-
שטעלט פאר די הייזער דאָן-טאָן, ווי רופט מען איהם דאָרט, יודעל
דער רעסטאָראַטאָר, ער וועט זיין אַלל־רייט ?

— איך ווייס ניט וואָס דער אָנקעל דארף נייע מענשען. אויף
פרעמדע מענשען איז זיך קיינמאל ניט גוט צו פערלאַזען. — האָט זיך
אהרן אָבעררופען מיט מעהר דרייסקייט.

— אויף פרעמדע מענשען איז זיך ניט גוט צו פערלאַזען, האָ
אהרן, — האָט דער אָנקעל געזאָגט גלייכגילטיג, אויפגעהויבען זיך,
צוגעגאנגען צום שפּיעגעל, איינגעשפּיעגעלט זיך. ער האָט, ווי זיין
געוואָהנהייט איז געווען, פון וועלכער ער האָט זיך ניט געקענט אָב-
געוועהנען, אַרויפגעשפּיעגען אויף דער האַנד און געגלעט זיך די ווייס-
גרויע האָהר וואָס זיינען זעהר שטאַרק געוואַקסען ביים קאַרק און
זיך נאָך געשוואַרצט ביי די וואַרצלען.

— מאַזעס לעבען, וועסט מיר אפשר צוליעב טהאָן און פערזוכען
פון מיינע מילכיגע קרעפלאַך; איך האָב זיי ספּעשעל געמאַכט פאר
דיר, — האָט זיך אָנגערופען ראַזע, וועלכע האָט צייט מאַזעס אין אַ
חתן געוואַרען געפונען מעהר דרייסקייט צום אָנקעל, געדוצט איהם,
וואָס אהרן האָט באַין אופן ניט געקענט ברענגען איבער זיך.
דער אָנקעל האָט אָבער ניט געענטפערט, צוגעגאנגען צו די
טהיר פון מאַשא'ס צימער, אָנגעקלאַפט און געזאָגט מיט אַ בעפעהלע-
רישען טאָן:

— העי משיילד, קום אַרויס, די מאַשין וואַרט.

אהרן איז ווידער בלייב געוואַרען ווי די וואַנד. נור ראַזע האָט
איהם בערוהיגט מיט בליקען.

עס זעהט אויס, אז דעם אָנקעל'ס שטימע האָט אויך מאַשא
ניט געקענט ביישטעהן. באלד האָט זיך די טהיר געעפּענט און
מאַשא איז אַרויס, אַ בלייבע. זי איז געגאנגען מיט פאַמעלעכדיגע
טריט, איז צוגעגאנגען צום אָנקעל און איז געבליבען שטעהן.
דער אָנקעל האָט איהר אויפגעהויבען דעם קאַפּ מיט זיינע קורצע
פעטע פינגער און זי אָנגעקוקט:

— וואָט איז דהי מעטער וויטה יו, מאַשא ?

מאַשא האָט פלוצים געלאָזט הענגען איהרע אויגען אויפ'ן אָנ-
קעל. איהרע אויגען זיינען גרויס געווען, גרעסער ווי געוועהנליך,

און גרויסע טרעהרען האַבען אַנגעפילט דעם גאַנצען חלל פון אויג.
 זי האָט געקוקט דעם אַנקעל אין פנים אַרײַן און געזאָגט :
 — מאַסט אַי מערי יו, אַנקעל? אַי קענ'ט, אַי קענ'ט. — און די
 פיעלע זאפטיגע טרעהרען האַבען אויסגערוגען פון די אויגען און
 געפערעלט זיך פון די אויגען-הערלאך אראָפּ אויף די באַקען.
 דער אַנקעל איז בלייד געוואָרען און איז געבליבען אַהן ענטפער.
 — מאַשאַ לעבען, וואָס טהוסטו?
 — מאַשאַ, מאַשאַ, — האַבען פאַטער און מוטער אַנגעהויבען
 שרייען.
 — שאַטאַפּ! — האָט דער אַנקעל זיי איינגעשטילט מיט אַ
 שאַרפען פּעראַכטענדען בליק.
 — אַלל-רײַט, קיד, געה שלאַפען, — האָט ער געזאָגט צו מאַשאַ'ן
 און איז אַרויסגעגאַנגען אַהנע צו שענקען אַ בליק די דערשראַקענע
 טאַטע-מאַמע.

12.

דער טייפּעל געהמט איהם.

דער אַנקעל איז געקומען שפּעט איז ביזנעס. ער איז געווען
 ערנסט געשטימט און גענומען זיך נאַכקוקען די אַרדערס. ער האָט
 אַבגעשראַקען מענשען מיט זיין אַנגעכמורעטען בליק און שווער
 אַטהעמען. ער האָט געהאַלטען איז איין אויספרעגען די מענשען און
 זיך אַרויסגעוויזען ניט פּערטרויענדיג. זיין „אַדיוטאַנט“ סעם איז ניט
 אַבגעטראַטען פון זיין זייט. איז איהם עפעס ניט געפּעלען, האָט ער
 פאַרווירפּע געמאַכט סעם'ען. גערעדט האָט ער צו סעם'ען און גע-
 קוקט האָט ער אַבער אויף דעם שולדיגען, און דאָס איז גענוג געווען,
 אַז עס זאָל פון יענעם דאָס חיות אַרויס.
 ער איז אַרויף צו די שניידער אויף דעם אויבערשטען סמאָק.
 עס איז געווען סלעק-צייט און דער אַנקעל האָט געלאָזען שניידען סמאָק,
 כדי די אַרימע לאַנדסלייט זאָלען האַבען פון וואָס אַ לעבען צו מאַכען
 זיין, ווי יעדעס מאָל, ווען דער אַנקעל פּלעגט לאָזען שניידען סמאָק.

איז ער יעצט אויך ארומגעגאנגען אנגעלאדען און אלע האבען מורא געהאט פאר איהם. נור צייט דער אנקעל איז א חתן געווארען, האט ער זיך אנגעהויבען צו שאַנעווען און איז ניט אריינגעקומען אין שאפ אין די הייסע טעג, דורכדעם האט מען זיך ניט געריכט אויף איהם. די שניידערס האָבען טאקע געמיינט, אז דער אנקעל איז ניטא. און סעם, זייט דער אנקעל איז א חתן געווארען, האט אויך געגעבען א מאָך מיט דער האנד און איז ניט געווען מעהר אזוי געטריי דעם אנקעל. דורכדעם האָבען זיי זיך ערלויבט צו באַלאַמוטשען. עס איז אויך געווען איינער פון די הייסטע טעג. די היין איז געווען אונמעגליך איבערצוטראַגען אין דעם ניעדריגען לאַנגען שאַפ, וועלכער איז געווען איבערגעמאכט פון א בוידעם אין א ווערקשטעל. דער ציגעלנער דאָר, וועלכער איז נאָקעט געלעגען איבער די קעפּ פון די אַרבייטער, האָט געבראַטען פון די אַנגעוואַרעמטע היין. איבער'ן גאַנצען לאַנגען שאַפּ האָט זיך געהערט אַ זיס־הלשות'דיגער געשמאַק פון גאַז, וואָס האָט גערונען פון די ראַבערנע פייפּס, מיט וועלכע די פּלעט־אייזענס פון די פּרעסערס זיינען געווען בעהעפטעט. די פּרעסערס זיינען געשטאַנען האַלב־נאַקעטע און האָבען מיט זייערע אַנגעהיצטע אייזענס געפּרעסט די נייע וואַלענע שטאַפּען. די פּאַרע פון די גענעצטע שטאַפּען האָט פייכט געמאַכט די לופט און געוואַרפּען אַ מיעדקייט. די מיעדקייט איז געקראַכען אין די ביינער און איינגעשלעפּערט דעם מאַרד. אלעמען האָט זיך געוואַלט שלאָפּען — פון גאַזגעשמאַק און פון שווייס־גע־שמאַק. פיעלע האָבען ניט געקענט ביישטעהן דעם יצר־הרע פון שלאָף און זיינען געפאלען אויף די שמוציגע מאַשינען און געכאַפט אַ דרע־מעל. אַנדערע, די שטיק־נעהערס, האָבען אויפגעהאַלטען זייער וואַ־כעדיגקייט מיט אַ זמר'ל. יעקיל דעם חזו'ס האָט זיך דערמאַנט אַן אַלטען, אַלטען ניגון פון ראש השנה מוסף, וואָס דער אַלטער חזן האָט געזונגען אין קוזמינער שוהל — און אַ סך האָבען זיך אויפגעכאַפט פון שלאָף צוליב דעם ניגון און דערמאַנהט זיך אַן ראש השנה אין קוזמין. דער ניגון האָט אַרויסגערופּען זיסע עראַינערונגען, פון פיש און ציבעלעס, פון תהלים זאַגען, פון גרינעם פעלד און קאַלטען וואַסער ביי תשליד, און נאָך אַ סך זיסע זכרונות פון דער היים, מיט דעם היי־מישען הימעל, פון אַלטען קוזמינער בית־עולם מיט דעם תשעה־באַב־געשמאַק, און פון ראַזשינקע וויין און שבת פאַרנאַכטליך מקוה געהן,

און עס האָט זיך אָנגעהויבען בענקען. דאָס בענקעניש האָט זיי מוטא געגעבען צו קעמפּפּען געגען די זיס־נורענדיגע גאז שטאַפּען און פייכטען לופט־רויך און אויפהאַלטען זייער ענערגיע. מיט אמאָל האָט זיך שלמה'לע דאַרפֿס־געהער צולאָזט איבער דער מאַשין — אָנגעהויבען צו יאָגען די מאַשין מיט די פיס — די לאַנדסלייט האָבען עס גערופּען „מנחה־דאוונען“. ער כאַפּט אַריין אַ מנחה. און היים אַקס האָט זיך אָנגערופּען:

— הער, נור דו, גאַרגעל, וואָס צולאָזט דו זיך צו „מנחה“ אויפ'ן

קול? ...

עס איז אוועק אַ שמועס פון דער היים. קוזמין האָט אויפגעלעבט מיט אַלע זיינע דערפער, וועגען, שענקען און פיש־עזשערס. עס האָט אויפגעלעבט דער אַלטער רבי פון קוזמין, און ר' ליבוש'ל דיין, און דער אַלטער זון, און אַלע געסלעך און ווינקעלעך פון קוזמין. פון קוזמינער בית־עולם זיינען אויפגעשטאַנען די טויטע וועלכע רוהען אין טיעפען גראָז הינטער די מצבות, און זייערע נשמות האָבען געשוועבט צוויי־שען די פרעס אַייזענס און מאָדעל־פאַדעס, אויף קאַפּאַטעס און ניין געשניטענע הויזען. זיי האָבען ניט געהערט, די קוזמינער, דעם אַנ־קעל קומען. זיי האָבען ניט געזעהן דעם אַדיוטאַנט סעם — זיי האָר בען געלעבט אין אַלטען קוזמין, אין די פאַרנאַכטען צווישען מנחה און מעריב, אין קוזמינער בית־המדרש.

— העי, קוזמין, וואָס איז דער מעהר? I — האָט סעם אויס־געשריען — נו, יא. דער אַנקעל לאָזט שניידען סטאַק, כדי די שנאַרערס זאלען האָבען וואָס צו פרעסען, האָבען זיי רעכט! וואָס טויג זיי אַרבייטען, מען דאַרף סיי ווי סיי ניט די אַרבייט. אַז דער אַנקעל וואָלט מיר געהאַרעכט—

נור דער אַנקעל האָט איהם אַיינגעשטילט מיט אַ בעוועגונג פון די הענד און געקוקט אויף קוזמין.

עס זיינען אַלע געווען אידען, וואָס ער האָט געקענט פון זיין יוגענד. מיט אַ טהייל פון זיי האָט ער פערבראַכט אין איין חדר, אַרומגעלאָפּען אין גאַס, אהיים געטראָגען שטעלען פון די אויבס־סוחרים פון מאַרק, און דערפאַר געקראָגען פערפּוילטע אויבס. פיעלע פון זיי האָט ער געקענט ווען זיי האָבען געלעבט אין נגידות און עשירות און ער האָט ניט געוואָגט זיך צו גלייכען צו זיי. ער האָט זיי אַלט־

מען געקענט — און יעצט זיינען זיי אלע זיינע משרתים און האבען מורא פאר איהם, און זיינען שטיל געווארען ווען ער איז אריינגע-קומען. איהם האט זיך מיט אמאל אליין פערגלעכט צו הערען דער צעהלען פון קוזמין — אלטע מעשיות, וואס איז איהם אנגעגאנגען ווען ער איז א קינד געווען, און עס האט זיך איהם געדאכט, אז קיין אנדער לעבען האט ער ניט געהאט, נור דאס לעבען פון זיין קינד-זייט וועגען וועלכע זיי דערצעהלען דא.

— דערצעהלט, ר' שלמה, דערצעהלט ווייטער פון קוזמין, — האט זיך אנגערופען דער אַנקעל, נאך אַ לאַנגען בעטראַכטען זיך. אָבער ר' שלמה איז שטיל געבליבען. די לאַנדסלייט זיינען ניט געוועהנט געווען צו רעדען מיט'ן אַנקעל גלאַט אזוי ווי מיט זייערס אַ גלייכען. זיי האָבען געבויגען טיעף די קעפּ איבער די רעק און הויזען וואָס זיי האָבען גענעהט, און פּעררוישט דעם שאַפּ מיט דעם קלאַפּען פון די מאַשינען, און די פּרעסערס האָבען געזעצט מיט די פּרעס אַייזענס. פון וועלכע עס האָט זיך געהערט דער רינגערער נאָז. דעם אַנקעל איז טרויעריג געוואָרען. אַ מינוט איז איהם דאָס אלעס ניט פּערשטענדליך געווען. צו וואָס האַלט ער דאָ אַט די שעהנע בעלי-בתים פון קוזמין איז דעם שטיקענדען שאַפּ, אַיינגעשפּאַנט ביי דער נאָרעל. צו וואָס און פאַר וועמען יאָגט ער זיי און זיך, און מאַ טערט זיי ביי די לאַנגווייליגע אַרבייט. אַ מינוט האָט ער געקלעהרט. אפּשר וואָלט גאָר בעסער געווען צו בעפרייען קוזמין און אליין אַהיים צו פּאַהרען אין דער קליינער שטעטעל און ווערען דער גרעסטער נגיד, מיט שבת, מיט יום-טוב — מיט צוויי גרויסע בולאַנעס, ווי ר' יצחק דער אַקסען-סוחר, זיין בעל-הבית, האָט געהאַט און צו לעבען דאָס אַלטע אידישע לעבען וואָס ער האָט געקענט פון זיין קינדזייט. — און איהר געדענקט נאָך. ר' שלמה, דעם אַלטען ר' יצחק? איהר געדענקט זיינע שבתים? אַהיים געקומען פרייטאָג מיט צוויי בולאַנעס, איהר געדענקט? — האָט זיך דער אַנקעל אנגערופען מיט בעוואַסערטע אויגען.

די אידען האָבען מורא געהאַט צו געדענקען דעם אַלטען ר' יצחק אין דער צייט, ווען דער „אַנקעל“ איז ביי איהם געווען אַ שמיים-יונג. נור דעם אַנקעל'ס ווערטער האָט זיי טיעף געריהרט און אַ אונבעגענצטע ליעבע האָט זיי אַרומגענומען פאַר זייער וואַלטהע-

טער, וועלכער שעהמט זיך ניט מיט זיי און דערמאָהנט זיך פון דעם אַלמען ליעבען קוזמיון, נאָך וועלכען אלע בענקען.

— ווער געדענקט דאָס ניט דעם אלמען ר' יצחק, א איד אַ מַכְנִים אורח געווען, אודאי אין ג'ערדן... — האָט זיך דער אלטער אָנגערופען.

— אודאי אין ג'ערדן, האָ, ר' שלמה, — האָט דער אָנקעל זיך פערקלעהרט וועגען ג'ערדן און גיהנום-זאכען, וועגען וועלכע ער האָט אין גאַנצען פּערגעסען... עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער האָט זיין גאַנץ לעבען פּערשפּיעלט, און ניט אָנגעגרייט זיך קיין ג'ערדן — און אפשר איז יעצט צייט אָנצוהויבען לעבען פאַר'ן ג'ערדן: צו בויען אַ גרויסע שוהל. אלע קוזמינער לאַנדסלייט זאָלען זיצען אין שוהל און דאווענען, און ער זאָל זיך דעם גאַנצען טאָג אַבגעבען מיט „טשאַ-רייט“. פאַר דער וועלט איז ער שוין צו אלט — צו שפּעט אָנגעהויבען. זאָל כאַטש זיין אַ צווייטע וועלט און אפשר האָבען די אלטע אירען רעכט — עס איז גאָר ניטאָ קיין דירוועלט, נור דאָס ריכטיגע לעבען איז ערשט אויף דער צווייטער וועלט... .

איין מינוט האָט געדויערט די אלע געדאַנקען, וועלכע זיינען אזוי פּלוצים דורכגעלאָפּען דעם אָנקעל אין קאַפּ; איין מינוט נור האָט געדויערט דאָס אַבזאַגען זיך פון דער וועלט, פון מאַשיו, פון די אלע ענטזיקענדע גענוסען מיט וועלכע ער האָט זיך געפּייניגט אין לאַנגען וואַרטען — באַלד איז אלעס ווידער אין איהם לעבעדיג גע-וואָרען. ער האָט זיך פּלוצים אויפּגעהויבען, דאָס פנים האָט בעקומען די מינע, פאַר וועלכער אלע האָבען געציטערט, די אויגען שטאַר-אונט-בעוועגליך, גלייכגיטטיג, מיט דעם פּעראַכטענדען שמייכל אויף די ליפּען, און געזאַגט צו סעם'ען:

— די ארבייט מוז פאַרטיג ווערען ביז דעם ערשטען. געדענק — באַלטימאָר. ווי מאַסט דעליווער די גודס. — און אָהנע צו שענקען אַ בליק די לאַנדסלייט איז ער צוריק אַראָב אין זיין אַפּיס, גענומען זיך איינגראַבען אין די בריעף, אין די אַרדערס, אין די ביכער, נור דער קאַפּ איז ניט געשטאַנען צו קיין זאַך. וויפּיעל ער האָט זיך ניט גע-פּראַווט פּעראַינטערעסירען מיט די ביזנעס — עס איז איהם ניט געלונגען. אהיים געהן האָט ער ניט געוואָלט. די היים איז איהם געווען לאַנגווייליג און ער האָט מוראַ געהאַט פאַר אַיחָר. צום

בעסטען וואָלט ער יעצט אַרײַן צו מאַשאַ'ן, זי אַרויסגענומען מיט אַ מאַשין ערגעץ־וואו אויף אַ זומער־פּלאַץ און געשטאַנען מיט איהר איבער נאכט, ענטציקט זיך מיט איהר פיגור, מיט איהר לאכען, מיט איהר אין גאַנצען און געלעבט אין די זיסע פּערציקטע האַפּטונגען. וועלכע האַבען אַנגעפּילט זײַן לעבען און זײַנע חלומות דורך די צײַט וואָס ער האָט געוואַרט אויף איהר... די ענטציקונגען האַבען נאָר ניט אויפּגעהערט ביז איצט, און ער האָט זיך גאָר ניט געשראַקען פאַר איהרע רײד. ער האָט געוואוסט, אז ווען ער ווײַל קען ער אלעס אויספיהרען, צי זי ווײַל יא, צי זי ווײַל ניט. ער דאַרף נור אײַן וואונק געבען. נור ער האָט זיך עפעס אַנגעהויבען צו שרעקען פּיעל מעהר פאַר זיך אַלײַן. אײַנוועניג האָט זיך בעהאַלטען אין איהם אַ חשר. וואָס זאַגט איהם, אז ער איז שוין צו אַלט אַנצוהויבען אַ נײַעם לעבען. אַז דאָס לעבען, וואָס ער ווײַל, וועט ער ניט קײַנען. ער וועט עס ניט קענען קויפּען ניט מיט זײַן געלד און ניט מיט זײַן מאַכט... ער האָט דעם געדאַנק ניט געוואָלט צולאָזען צו זיך און געקעמפּפט געגען איהם. און עפעס ווי זיך אַלײַן צו איבערצײַגען, אַז ער בעזײַצט נאָך די קראַפט אַנצוהויבען אַ נײַעם לעבען, האָט איהם אַרומגעכאַפט אַ פּאַסיע צו טהאַן עפעס אַ שלעכטע זאַך — צו אַפּפּערען מאַשאַ'ן. עס האָט זיך איהם געגלֹוסט צו צופאַהרען מיט דער מאַשין נאָך מאַשאַ'ן, זי אַרויסצוגעהמען, איבערבלייבען מיט איהר ערגעץ־וואו איבער נאכט, צוברעכען זי, צומרעטען זי — און ניט חתונה האַבען מיט איהר. געבען איהר פאַר דעמעדזשעס — געלד, נדן, און ניט חתונה האַבען מיט איהר. ער האָט געוואוסט, אז ער קען עס אויס־פיהרען, אז עס וועט איהם קײַנער גאָר ניט טהאַן דערפאַר. עס קען איהם קײַנער גאָר ניט טהאַן.

אין זײַן פּאַנטאַזיע האָט ער שוין געזעהן מאַשאַ'ן אַ צובראַכענע. זײַצט אין דער היים אַ קלאַנגעדע. זי, דער טאַטע, די מאַמע, קומען און בעטען זיך בײַ איהם... אונגליקליך געמאַכט דעם קינד... און ער — געלד וועל איך געבען, נאָר חתונה האַבען וועל איך ניט. ער האָט זיך געקוויקט מיט דעם נקמה־געפּיהל.

ער וואָלט עס אויסגעפיהרט אויך, נור אײַנוועניג אין האַרצען האָט איהם ווער געזאַגט, אַז דאָס איז ניט דער ריכטיגער וועג. אַ פּאַטערליכעס געפּיהל, וואָס האָט זיך אַרײַנגע'גנב'עט אין זײַן האַרץ

און איינגעפלאַנצט געוואָרען צו מאַשא'ן דורך דער צייט וואָס ער האָט זיך מיט איהר אַבגעגעבען, האָט געגען דעם פראַמעסטירט. און דאָן האָט ער טיעף געפיהלט, אַז ניט דאָס וויל ער פון מאַשא'ן. אַז ווען ער וואָלט נור דאָס געוואָלט — זי נור צו בעזיצען — וואָלט ער שוין דאָס לאַנג געהאַט. די גאַנצע זאַך, וואָס ער האָט אַזוי לאַנג געוואַרט אויף מאַשא'ן און זיך מיט איהר אַזוי פיעל אַבגעגעבען — איז געווען דערפאַר, וואָס ער האָט געוואָלט — אַז זי זאָל וועלען. זי זאָל אַרײַן וועלען — ניט דערפאַר ווייל דער אַנקעל וויל. ער האָט געוואָלט, אַז זי זאָל איהם ליעב האַבען, גוט ליעב האַבען און וועלען אַזוי חתונה האַבען ווי ער. אויף דעם האָט ער געוואַרט. דאָס איז געווען זיין גאַנצע אַפּפּונג די לעצטע יאָהר רען — דורך דער גאַנצער צייט וואָס ער האָט זיך אַבגעגעבען מיט איהר. ער האָט דאָס געזעהן אין זיין פאַנטאַזיע יעדען טאַג און געקוויקט זיך מיט דעם — זי ווערט זיין ווייב. זי ווערט שוואַך, בלייד, און ער האָט רחמנות אויף איהר. זי ליגט אין קינדפּעט, פון איהם אין קינדפּעט. אַ בלייבע קוקט זי אויף איהם מיט-איהרע גרויסע טרעהר רען-אויגען, און ער האָט רחמנות אויף איהר. אויף דעם האָט ער געוואַרט, און דאָס וועט שוין ניט זיין. אַלעס וועט זיין: חתונה האָט בען, קינדער האַבען, נור דאָס וועלען — אַז זי אַליין זאָל וועלען — דאָס וועט ניט זיין. דאָס האָט ער נעכטען אין איהר בליק, אין איהר פּערזענליכע בליק אַזוי טיעף געזעהן. און פאַר וואָס זאָל עס ניט זיין? פאַר וואָס קען עס ניט זיין מעהר? פאַר דעם האָט ער געהאַפּט, פאַר דעם האָט זיך געלוינט דאָס לעבען, און דאָס לאַנגע וואַרטען.

ער איז ביז געוואָרען. ווידער האָט די פּאַסיע געברענגט אין איהם. אַז דאָס קען ניט זיין, זאָל גאָר ניט זיין. צוטריטען זי, צו ברעכען און אוועקוואַרפען. אַ נקמה-געפיהל האָט געברענגט אין איהם. ניט איינמאַל צוברעכען, נור יעדען טאַג. חתונה האַבען מיט איהר, צי זי וויל, צי זי וויל ניט. נור צוערשט מוז זי קומען זיך בעמען. ערניערדיגען זיך, בעמען זיך ביי איהם, אויף די פּיס בעמען. קושען די הענד און בעמען זיך: האָב חתונה מיט מיר. אַ, איר וועל זי שוין ברענגען אויף די קניען פאַר מיר. און קינדער מוז זי האַבען. צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט — איז קינדפּעט ליגען פון אַנקעל. און האַלטען זי ווי אַ חונד, ווי אַ הינטעלע אַנגעבונדען ביי מיר, ביים

בעט, זי זאל ווארטען אויף מיר אין בעט א האלבע נאכט — און איד מיט אנדערע ווייבער. א, זי וועט זיך אויסדיכטען ביי מיר. עפעס אינוועניג אין זיין הארץ האט געצווייפעלט אין זיין שטארקייט. און די פאסיע האט געברענט דעם עפעס אין הארצען צו איבערצייגען, אז ער וועט עס געוויס טהאן, און געברומט פאר זיך:

— צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט — קינדער מוז זי האבען.

אין דעם איז ווער צוגעגאנגען צו איהם. ער האט אויפגעהויבען זיינע ברעמען און געזעהן מאשא'ס פאטער, אהרן, שטעהט פאר איהם א בלייבער, א דערשראקענער, קוקט זיך ארום אויף אלע פיער זייטען אויב קיינער הערט ניט.

— אַנקעל, ס'איז געווען א מיסטיק. דאָס מיידעל האָט דערנאָך געוויינט אַ גאַנצע נאַכט. זי ווייסט ניט וואָס עס איז געווען מיט איהר.

דער אַנקעל האָט געוואוסט, אז דער איד זאָגט ליגען. ער זאָגט עס דערפאַר, ווייל ער האָט מורא פאַר זיין שטיקעל ברויט. נאָר דאָך איז עס איהם געווען אנגענעהם צו הערען. האָט ער זיך פערטיעפט אין די בריעף, געלאָזט אהר'ען רעדען און ניט געמאכט זיך הערען.

— אין אַ פאַר טעג ארום, זי וועט זיך גוט אויסניכטערען, זאל דער אַנקעל אריינקומען. אלעס וועט זיך ערקלעהרען.

— שאט-אפ, מעהר זאל קיין רייד ניט זיין. האָב ניט קיין מורא, איד וועל דיר ניט ארויסזעצען. אי עס נאט דהים קינד און עי מען — פארלויפניג ניט, ביז דו וועסט ניט קריגען קיין כעשעפטי-גונג. נור פערשטעהסט דאך, אז אויסהאלטען דיר מיט דיין הויז, ווי ביז יעצט, קען קיין רייד ניט זיין. מאשא איז מיר יעצט גאר ניט — שי דאָזנ'ט לייק מי. איד האָב גאר ניט צו איהר, איד ווינש איהר אלעס גוטס און אז דו וועסט דארפן נדן פאר איהר — פליען, ווי יעדען מיין לאנדסמאן. אי עס נאט דהים קינד און עי מען — נור פערשטעהסט דאך, אז עקסטרא עקספענסעס קען איד ניט. ווילסטו ביי מיר בלייבען — וועסטו דארפן צוריק ארויפגעהן אין שאפ אריין. גאָ ניט וועל איד דיר געבען גוטע רעקאמענדאציעס.

— אַנקעל, וואָס רעדט דער אַנקעל! עס איז דאָד גאָר ניט געשעהן. דאָס מיידעל וועט דאָד פּערשעהמט ווערען — וואָס רעדט דער אַנקעל!

דעם אַנקעל האָט עס זיס געטהאָן. ער האָט אַ מינוט אַכגעבויגען דעם בריעף און אַנגעקוקט אהרן'ען.
— סעם!

סעם איז געקומען צו לויפען
— ווי האָט מען איהם גערופען אין דער היים? — פרעגט ער, ווייזענדיג אויף אהרן'ען.

סעם איז שטעהן געבליבען, געצווייפעלט אַ מינוט:
— דאכט זיך „גארנעל“.

— גאָרנעל איז אַלל־דייט! — ער האָט זיך אויפגעהויבען און איז אַרויסגעגאנגען פון געשעפט אָהנע אַ בליק צו שענקען אהרן'ען.
— סעם, דהיי גורם מוז געליפערט ווערען נאָד באַלטימאָר ביז דעם ערשטען, געהערט?
— יעס, אַנקעל.

דער אַנקעל איז אַרויסגעקומען אויף דער גאס. ער האָט ניט געוואוסט וואָס מיט זיך צו טהאָן. די פּאסיע האָט נאָד אין איהם געברענט, און זיך וועלענדיג קיהלען איז ער אוועק צום „ווייבעל“ (א זאך וואָס ער האָט ניט געטהאָן זייט ער איז מיט איהר מאן דורכגעקומען וועגען די קינדער). גענומען דאָס ווייבעל אין אַ בע־זונדערען צימער אַרײַן, און אוועקגעזעצט זיך מיט איהר עסען גע־בראַטענע קאַטשקעלעך און טרינקען שנאַפּס. איהר מאן, דער קאַ־לעקטאָר פון זיינע הייזער, האָט זיי געמוזט בעדיענען, טראָגען די גוטע זאכען אין שטיבעל אַרײַן. געלאָזט זיך פון איהם די קאַמאַשען אַראַבציהען און גערופען איהם „גאַליציאַנער שמענדריק“. דער אַנ־קעל האָט זיך אָנגע'שכור'ט (א זאך וואָס האָט זיך זעלטען געטראָפען מיט איהם) און איז איבערגעבליבען ביים „ווייבעל“ איבערנאכט...

13.

מאשא טרעפט זיך מיט'ן אַנקעל.

— וואָס וועט יעצט זיין, ראַזע, וואָס? — האָט אהרן מעלניק געוויינט.

אין דער היים אין געווען תשעה-באב. די שטובען ניט צוגע-
ראמט אַ פּאַר טעג. מען האָט ניט גענעסען, ניט געשלאָפען. די
איבעריגע קינדער זיינען געקומען צו פּאַהרען פון דער קאַונטרי
דאָס שוועסטערעל ציליע, וועלכע האָט קליינערהייט, ווען אהרן האָט
נאָך געוואָהנט אין האַפּקינס סטריט, געשפּיעלט „מואוועס“, אין
יעצט שוין געווען אַן ערוואַקסענע פּרייליך, געגאַנגען אין הייסקוהל.
און האָט שוין געהאַט אַליין אמביציעס צו ווערען אַ כּלח; זי האָט
אַם מעהרסטען אנגעברויעט און געוויינט, און די שוועסטער געהט זי
אונגליקליך מאַכען. די איבעריגע קינדער, וועלכע האָבען זיך שוין אַ
ערצויגען אין וואוילטאָג, נור האָבען נאָך ווי אין אַ חלום געדענקט די
אַרימקייט פון האַפּקינס סטריט, האָבען מעהר געפּיהלט ווי פּער-
שטאַנען דאָס אונגליק. זיי האָבען ניט געוויינט, נור זיינען אַרומגע-
גאַנגען קינדיש-פּערזאָרגט און ערנסט, און די קינדישע פּערזאָרגטקייט
האָט מעהר געווירקט אויף מאשא'ן ווי דעם פּאַטער'ס טרעהרען.
לאַהלע, די אינגסטע שוועסטערעל, וועלכע האָט פון קליינערהייט
אַן געהאַט די געוואָהנהייט צו שפּיעלען די „אַמעריקאַן ליידי“, און
האָט געהאַלטען אין אַיין פּערריכטען דאָס ענגליש אין שטוב, זי האָט
נור געקוקט מיט איהרע קינדישע אויגען אויף מאשא'ן. מאשא אין
געווען איהר אידעאל, און זי האָט ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען. זי
האָט געפּיהלט, אַז מאשא טהוט אַזוי — מוז עס אַזוי זיין.

און דער פּאַטער, אהרן, אין אַרומגעגאַנגען אין שטוב היילפלאַן
און שוואַך אַזוי ווי זיינע קינדער, מיט אַ פּערבונדענע קאַפּ און האָט
זיך געהאַלטען אין אַיין ברעכען די הענד:

— וואָס וועט יעצט זיין, וואָס?

אַ שרעק האָט אַרומגעכאַפט דעם איד פּאַר די אַרימקייט וואָס
שמעהט איהם פּאַר. ער האָט גאָר ניט געהאַט אין זיין לעבען, קיין

נלויבען אין זיד, קיין ענערגיע, נור די גונסט פון אַנקעל, וועלכע ער האָט געקויפט מיט זיין טאַכטער'ס גליק — און די גונסט שטעהט אין געפאהר, זיין גאנצע פרנסה, זיין לעבען, זיין ברויט און דירה. ער האָט זיד געזעהן זינקען אין דעם אַבגרונד, פון וועלכען ער האָט זיד ארויסגעקריגען. דער איד האָט פערלוירען פון וואָג, וואָס ער האָט צוגענומען דורך דער צייט וואָס איז איהם גוט געגאנגען — דער איד האָט אָנגעהויבען אויסצוזעהן ווי אין די אמאָליגע יאהרען, ווען ער האָט געארבייט ביים אַנקעל אין שאַפּ.

נור די מוטער, ראָזע, האָט זיד ניט אונטערגעגעבען. צוערשט האָט זי געלאַכט פון דער גאנצער געשיכטע: די מויד האָט זיד דעם קאַפּ פעררעהט, זי וועט זיד אויסשלאָפּען וועט זי נישטער ווערען. אָבער אז זי האָט געזעהן, אז די מויד האָט זיד אויסגעשלאָפּען און איז ניט נישטער געוואָרען — האָט זי גע'טענה'ט צו מאַשאַ, אז זי האָט שוין קיין רעכט ניט חרטה צו האָבען.

— יעצט געהסטו חרטה האָבען? צו שפעט, מיין טאַכטער. האָסט איהם אַרומגעפיהרט ביי דער נאַז פאר פיער יאָהר. ער האָט פערשפּיעלט זיין לעבען איבער דיר; ער וואַלט געקענט חתונה האָבען מיט דער שעהנסטער און בעסטער מיידעל, ניט מיט אַזאַ שנאָרעריין ווי דו, וועלכער ער האָט אַ קליידעל געקויפט — יעצט געהסטו חרטה האָבען? יעצט, ווען ער האָט זיד געלאָזט קאסטען אזוי פיעל געלד פאר דיר, און געווארט אויף דיר אזוי לאַנג, האָסט דו נאָך דערנאָך חרטה? צו שפעט, מיין טאַכטער, צו שפעט. האָסט בעדאַרפט חרטה האָבען ווען ער האָט דעם ערשטען דאלאַר זיד געלאָזט קאסטען אויף דיר, ווען דו ביזט נאָך אַ קליינע געווען, בעפאַר ער האָט דיין טאטען אַ דושאַב געגעבען — אויף האַפּקינס סטריט. אויף האַפּקינס סטריט האָסטו בעדאַרפט חרטה האָבען, ניט יעצט.

— אוי, ראָזע, עס איז שוין סיי ווי סיי צו שפעט. דער אַנ-קעל וויל מעהר ניט הערען און געדענקען דערפון.

מאַשאַ האָט איינגעזעהן, אז די מאמע האָט רעכט, נור דאָך האָט זי זיד ניט געפיהלט שולדיג. עס איז אלצרינג געוואָרען אזוי אַהן איהר וויסען. זי האָט ניט געוואוסט, ווען זי איז אַ קינד געווען, וואָס עס הייסט חתונה האָבען. ערשט יעצט האָט זי עס דערפיהלט. און פאר וואָס זי האָט זיד אַם מעהרסטען געשראַקען איז געווען — וואָס

זי וועט שמענדיג, שמענדיג שוין זיין מיט'ן אַנקעל צוואמען... געהן שמענדיג מיט'ן אַנקעל, זיין שמענדיג מיט'ן אַנקעל. זי האָט דעם אַנקעל ניט פיינט געהאט, פערקעהרט, זי האָט איהם זעהר גערן געהאט, און זי איז איהם זעהר דאנקבאר געווען — נור עס איז געווען לאנגווייליג מיט'ן אַנקעל. און זי האָט זיך געשראַקען פאר לאנגווייליגקייט.

— און וואָס בין איך שולדיג, מאמע? איד בין ניט שולדיג.
 — ווער דען איז שולדיג? איד בין שולדיג? אויף מיר האָט ער זיך געלאָזט געלד קאסטען? מיר האָט ער געשיקט אין היי-סקוהל? פאר מיר האָט ער געהאַלטען מוזיקטימערס? איבער דיר האָט ער רואינירט זיין לעבען. ער וואָלט געקענט קריגען אַ ליידי, אַ פּוירסט קלאַס אמעריקאן ליידי, וועמען נור ער וואָלט געוואָלט. ער האָט אַבער ניט חתונה געהאַט, געווארט אויף דיר — וואָס מיינסטו, דו האָסט איהם דעם קאַפּ פערדרעהט און יעצט ווילסטו ניט? מיט וועמען שפּיעלסטו זיך? וואָס מיינסטו, ער איז דיין גלייכען? דו ווייסט, ווער דער אַנקעל איז, דו ווייסט?

מאָשאַ האָט ניט פערשטאַנען, וואָס די מאמע מיינט. זי האָט ניט פערשטאַנען פארוואָס זי האָט דעם אַנקעל דעם קאַפּ פערדרעהט. זי האָט ניט פערשטאַנען, וואָס זי האָט געטהאָן אזעלכעס דעם אַנקעל, פאר וואָס דער אַנקעל דארף אזוי ביז זיין. עס האָט זיך איהר גע-דאַכט, אַז די „מאָ“ און „פאַ“ קענען גאר ניט דעם אַנקעל; אַז זי וועט אהין געהן און וועט איהם אלעס זאָגען, און דער אַנקעל וועט אלעס באַלד גוט מאַכען — ווי ער טהוט יעדעס מאָל ווען עס איז טראַבעל.

— איד וועל אהין געהן צום אַנקעל, איד וועל איהם אלעס זאָגען, איהר וועט זעהן, דער אַנקעל וועט ווידער גוט ווערען — האָט מאָשאַ געזאָגט.

— שוין צו שפעט, צו שפעט, ער וויל ניט הערען און געדענקען מעהר — האָט אהרן געוויינט.

— וואָס צו שפעט? עס איז גאר ניט צו שפעט! — האָט ראָזע געשריען אויפ'ן מאָן — וואָס פערקלאַנסטו מיר דעם קאַפּ? נאר איינער — האָט זי געקנייפט דעם מאָן — לאָז זי זיך נור זעהן מיט'ן אַנקעל, ער וועט איהר שוין די נאָרישקייט ארויסשלאָגען פון קאַפּ.

געה, קלינג אָן דעם טעלעפאָן, רוף אָב דעם אַנקעל! — האָט זי גע-
שריען אויפ'ן מאָן — וואָס שטעהסטו ווי אַ ליימענער גולם?
אהרן האָט געפאָלגט די ווייב. ער האָט איינגעזעהן, אז זי האָט
רעכט, ווי תמיד. ער איז צוגעלאָפּען צום טעלעפאָן מיט האַרץ-
קלאָפּעניש.

דער אַנקעל האָט געלאָזט לאַנג וואַרטען אויף זיך ביים טעלעפאָן.
צוערשט געלאָזט זאָגען, אז ער איז ביזי; אז ער איז ניטאָ, און אז
מען איז איהם געגאנגען זוכען. נור דערנאָך, זעהט אויס, האָט ער זיך
אַליין ניט געקענט בערוהיגען און געלאָזט אַברופּען דעם טעלעפאָן
צו מאַשאַ'ן. אז ער האָט דערהערט מאַשאַ'ס שטימע דורכ'ן טעלע-
פאָן, איז ער ווייכער געוואָרען. ער האָט זיך אַבגערערט מיט איהר,
אז זי זאל קומען זעסן פאַרנאכט איז סטאַר, פון וואַנען ער וועט
זי אַרויסנעהמען איז אַ „קווייעט ליטטל פלייס“, וואו זיי וועלען
קענען האָבען אַ „טאַק“.

אַרום זעקס אַ זייגער פאַרנאכט איז מאַשאַ צוגעגאנגען צום
אַנקעל'ס סטאַר. זי איז געווען אַנגעטהאָן אין איהר ענגליש-געשני-
טענעם ציגעליקאָלירענדיגען הערבס-סוּט; אויפ'ן קאַפּ, דעם בריי-
טען טונקלען פילצענעם הוט, וואָס איז דאָן נור וואָס מאַדע געוואָר-
רען. זי האָט ניט געווארט אויפ'ן אַנקעל פאַר דער טהיר, ווי זי פלעגט
עס אימער טהאָן, נור איז גלייך אַריינגעגאנגען אין געשעפט אַרײַן.
סעם איז איהר אַקעגענגעלאָפּען, זי פריינדליך בעגריסט, און איז
געלאָפּען אַנזאָגען דעם אַנקעל. דער אַנקעל איז געווען פערנומען
מיט אַ רייזענרען אין זיין פרייוואַט אַפּיס, וואָס איז געווען אין אַן
אַבגעצוימטען ווינקעל פון גרויסען סטאַר, אין וועלכען עס איז גע-
שטאַנען די קאַסע און וואו עס איז געזעסען דער בוכהאַלטער. דער
אַנקעל האָט זיך ניט געלאָזט שטערען, געהייסען סעם'ען ער זאל
מאַשאַ'ן איינהאַלטען אַ מינוט, ער וועט באַלד אַרויסקומען, און ער
האָט אַרויסגעקלאַפט דורך די שוויבען פון אַפּיס מיט זיינע פינגער:
„האַלאָ, מאַשאַ, אַי עס רעדי אין עי מינוט“. סעם האָט שוין דער-
שמעקט, אַז עס איז עפעס וואָס פאַרגעקומען צווישען דעם אַנקעל און
מאַשאַ'ן, און געטראכט זיך, אַז ווי עס זאל ניט זיין, איז גוט אַבציר-
דיטען מאַנעס דעם קאַזין'ס עצה וועלכער האָט איהם געראטהען:
„חנפּ'ע ריך צו צו מאַשאַ'ן, ביזט יעצט ביי איהר אין די הענד“.

מאשא איז איהם געפעלען, זייט דער אַנקעל האָט געצויגען זיין אויפֿ-
 מערקזאמקייט אויף איהר. און סעם האָט בענוצט יעדע געלעגענע-
 הייט, וואָס עס האָט זיך איהם געמאכט, צו בעקענען זיך מיט מאשא'ן.
 ארויסצואווייזען צו איהר פּערעהרונג. אויך יעצט האָט סעם גע-
 האַלטען אין איין ריהמען איהר סוט, וועלכען דער אַנקעל האָט גע-
 קויפט פאר אַ סעמפעל, און צוגעגעבען, אַז ווען אַ „באיער“ פון אַ
 גרויסען סטאָד אין שיקאַגאָ וואָלט זי געזעהן אין דעם סוט, וואָלט ער,
 סעם, געקענט מאַכען אַ פּאַר שעהנע דאלאַר. ער וואָלט געווען אַני-
 גענומען דעם אַרדער און וואָלט איהם געווען פּערקויפט צו זיינס אַ
 פריינד, אַ מאַנופעקטשורער פון קלאָוקס. און נאָך האָט ער צוגעגע-
 בען, אַז ווען ער האָט זי, מאשא'ן, פאר אַ „מאָדעל“ — עס רעדט
 זיך נאָך אזוי — וואָלט ער באַלד אוועק פון אַנקעל און אליין געוואָ-
 רען אַ מאַנופעקטשורער פון קלאָוקס, ווייל וואָס מאשא טהוט אַז, זעהט
 אויס אויף איהר מיט „דיגניטי“ (דאָס איז געווען דער גרעסטער
 קאָמפּלימענט, וואָס סעם האָט געקענט זאגען צו אַ ליידי). נור לאַנג
 פּרעהען זיך האָט איהם דער אַנקעל ניט געלאָזט. דער אַנקעל איז
 באַלד ארויסגעקומען פון זיין פּריוואַט אַפּיס, געוואַרפען עפעס אַ
 בליק אויף סעם'ען, קיין וואַרט ניט גערעדט, נור פּערקניימטשט דעם
 שטערען, און אַהנע אַ וואַרט צו זאגען אויך צו מאשא'ן, האָט ער זי
 אַנגענומען אונטער'ן אַרעם און איז מיט איהר ארויס פון געשעפט.
 אז זיי זיינען ארויסגעקומען אין גאס אַרויס האָט זיך מאשא
 אַנגערופען אויף ענגליש:

— אַנקעל, דו ביזט זעהר בייז אויף מיר?

דער אַנקעל האָט איהר נאָר ניט געענטפּערט. נור האַלטיגנדיג
 זי פּעסט אונטער'ן אַרעם, איז ער מיט איהר געגאנגען אויפ'ן טראַ-
 טוואַר, קעמפּענדיג שווער געגען דעם שטראָם מענשען, וואָס האָט
 זיך געגאַסען פון אלע ווינקלעך, פון אלע געשעפטען אויף דער גאס
 ארויס, און געאיילט זיך צום עלעווייטער סטיישאַן. עס איז געווען
 די שטונדע, ווען די געשעפטען שליסען זיך, און די גאסען זיינען פינ-
 סטער געווען פון מענשען. זיי האַבען איבער'ן וועג ניט געקענט קיין
 וואַרט רעדען. דער אַנקעל האָט זי געצויגען מיט זיך.
 — וואוהין געהען מיר, אַנקעל? — האָט מאשא געפּרעגט.

— ווילסטו ניט עסען מיט מיר? — האָט דער אַנקעל געזאָגט.
 אָהנע צו קוקען איהר אין פנים אריין.
 — געוויס, איך וויל.
 — טאָ קום.

זיי זיינען אריין אין אַ שמאַל געסעל. דאָרט האָט זי דער אַנדער
 קעל אַריינגעפיהרט אין אַ בעקאַנטען אונגאַרישען רעסטאָראַן. דער
 ווירטה האָט דערקענט דעם אַנקעל, זיי געגעבען אַ פּלאַץ אין אַ ווייניג
 קעל, אַז מען זאָל זיי ניט שטערען. דער אַנקעל האָט בעשטעלט עסען
 און אונגאַרישען וויין.

ביים עסען איז דער אַנקעל נאָך אַלץ ערנסט געבליבען, געשוויי-
 גען, זעלמען ווען געקוקט אויף מאַשאַ'ן, געווען פּערקלעהרט, כאַטש
 געגעסען האָט ער מיט אַפּעטיט און פּיעל וויין געטרונקען, און פון
 צייט צו צייט אויפגעפאָדערט מאַשאַ'ן צו טרינקען.

— אַנקעל, מאַך ווידער, אַז עס זאָל גוט זיין. דו קענסט עס
 שטענדיג אזוי גוט מאַכען — האָט זיך מאַשאַ פּלוצים אָנגערופּען,
 אַרויפגעגנדיג איהר מיידעלשע האַנד אויפ'ן אַנקעל'ס האַנד.

— וואָס זאָל איך גוט מאַכען?

— דו ווייסט. ביי אונז איז אזוי שלעכט יעצט — פּאַפּא וויינט.
 מאַמא וויינט.

— פאַר וואָס וויינען זיי? — האָט דער אַנקעל געפרעגט וואונד-
 דערענדיג זיך — האָט עפעס פּאַסירט?

— האַבען מורא, אַז דו זאָלסט פּאַ ניט אַבזאָגען פון דער שטעלע.

— פאַר וואָס זאָל איך פּאַ אַבזאָגען פון דער שטעלע?

— דו ווייסט פאַר וואָס... — האָט מאַשאַ געזאָגט פּערשעהמט.

געשווייגען אַ מינוט, פּלוצים אויפגעהויבען איהרע גרויסע אויגען און
 געקוקט פּריי און קינדיש דעם אַנקעל אין פנים אריין, און געזאָגט
 מיט אַ קינדישע, אַכער זיכערע שטימע:

— איך ליעב דיר, אַנקעל. איך ליעב דיר זעהר. איך ליעב דיר

מעהר ווי מיין „פּאַ“ און מעהר ווי מיין „מאַ“. פּיליכט ביזטו צו

אַנדערע שלעכט, נור צו מיר ביזטו שטענדיג געווען גוט, שטענדיג

זעהר גוט. און איך וועל דיר שטענדיג ליעב האַבען, קיינמאַל ניט

לאָזען קיין שלעכט וואָרט רעדען אויף דיר. איך ליעב דיר. דו ביזט

מיין טהייערער, טהייערער אַנקעל.

— שווייג, מאשא, שווייג — האָט דער אַנקעל געברומט ווי פאר זיך — טרינק וויין, טרינק, פליעז.

— איד קען ניט — האָט מאשא צוגענומען דאָס גלאָז פון איהרע ליפען און האָט עס באלד אוועקגעשטעלט — ליסטען, אַנקעל, — האָט זי זיך אָנגערופען, און איז צום ערשטען מאל רויט געוואָרען, רעדענדיג מיט'ן אַנקעל און איהרע אויגען האָבען אָנגעהויבען שיינען מיט אַ נאָסען גלאָנץ — איד האָב ניט געוואוסט ביז איצט וואָס עס מיינט חתונה האָבען. יעצט ווייס איד. און איד דענק... און איד דענק, אַז אונז חתונה האָבען — איז ניט גוט... עס וועט ניט גוט זיין... איד וויל זיין מיט דיר אין דער היים ווי אַ טאָכטער. איד וועל דיר ליעב האָבען ווי מיין טהייערען, טהייערען אַנקעל — ניט ווי דו ווילסט דענקסט דו ניט אזוי?

דער אַנקעל האָט געשוויגען, געטרונקען דעם וויין שווער, און אויפגעמונטערט מאשא'ן.

— טרינק, מאשא, פליעז, טרינק.

— דאָנ'ט, אַנקעל, דאָנ'ט — האָט מאשא געזאָגט און אוועקגע-נומען דאָס גלאָז פון אַנקעל און ניט געלאָזט איהם טרינקען — איד ליעב ניט ווי דו טרינקסט היינט. איד ליעב ניט — דאָנ'ט, דאָנ'ט, ענטפער מיר, פליעז, ענטפער. פאר וואָס רעדסטו ניט מיט מיר היינט?

דער אַנקעל האָט זי אָנגעקוקט און געשמייכעלט נוט און מיט ליעבע צו איהר.

— ליעבסטו ניט, הייסט עס, דעם אַנקעל. ווי, מאשא? איד בין צו אלט פאר דיר, וואָס? איד פאס דיר ניט. יעס, מאשא — האָט דער אַנקעל געלאַכט און געמאַכט מאשא'ן אויך צו לאַכען און פון דעם גאנצען געשפרעך איז עפעס גאר ניט געוואָרען.

— אַ, אַנקעל, אַ אַלד מען, רעד ניט אזוי. אַי לייק יו, יו אר מאי אַלד גוד אַנקעל. איד וועל שטענדיג זיין מיט דיר, איד וועל וואָהנען מיט דיר אין דעם נייעם הויז וואָס דו האָסט אויפגעפיקסט — אַי לייק אים — יו אַלד דיער אַנקעל.

דער אַנקעל האָט צוגערופען דעם קעלנער און בעזאָהלט. אַרויס-געעהנדיג האָט ער זיך אָנגערופען צו מאשא'ן:

— דו ווילסט געהן מיט מיר?

— אומערום, אַנקעל.
 אַרויסקומענדיג האָט ער צוגערופען אַז אַויטאַמאַביל און געהיי-
 סען זיך פיהרען האַרלעם וועסט.
 — איך וויל דיר ווייזען די נייע מעבעל, דער טאַפּעצירער האָט
 שוין אַויפגעפיקסט די מעבעל. אַלעס איז שוין פאַרטיג. איד וויל,
 אַז דו זאָלסט זעהן.
 מאַשאַ איז טרויעריג געוואָרען און געשוויגען. פּלוצים האָט זי
 זיך ווידער אָנגערופען:
 — אַנקעל, פאַר וואָס ענטפּערסטו מיר ניט?
 — וואָס?
 — דאָס, וואָס איך האָב געזאָגט דיר —
 — וואָס, וואָס?
 גלויבסטו ניט, אַז עס איז בעסער פאַר אונז, אַז דו זאָלסט בליי-
 בען מיין אַנקעל, מיין גוד, גוד פאַ, און איד דיין טאַכטער — ווי מיר
 זאָלען חתונה האָבען?
 — עס איז אַלל־דרייט, מאַשאַ. שווייג, שווייג — און זיי זיינען
 שוין שטיל געבליבען איבער'ן גאַנצען וועג נאָך האַרלעם.

14

דאָס בלויע צימער.

דער אַנקעל האָט אַריינגעפיהרט מאַשאַ'ן אין דעם הויז אַריין,
 וואָס ער האָט אַויסגעריכט אויף צו וואָהנען נאָך דער חתונה. דאָס הויז
 איז שוין געווען אין גאַנצען אַיינגעריכטעט, די מעבעל האָט נאָך פּריש
 געשמעקט מיט לאַק, די פאַרהאַנגען האָבען שוין געהאַנגען, און דאָס
 גאַנצע הויז האָט געוואַרט אויף די אַיינוואָהנער. דער אַנקעל האָט
 ליכטיג געמאַכט אין אַלע צימערען און עס האָבען אָנגעהויבען צו
 פינקלען די געשליפענע גלאַז־וואַרג, די וואַזאַנען, די פאַרצעלאַיענע
 הינד און קעז, מיט וועלכע אַלע צימערען זיינען פול געווען. דער אַנ-
 קעל האָט אַרומגעפיהרט מאַשאַ'ן פון אַייז צימער אין אַנדערען. די
 צימערען זיינען געווען רייך אַויסמעבלירט, לויט דעם געשמאַק פון

און אלל־רייטניק, היימיש וואַרם, מיט אַ סך מעכעל, קליינע שטיקלעך
 און זעהר פיעל אַנגעשמעלטע קלייניגקייטען. די „פארלאַר“ האָט
 געמאכט דעם איינדרוק ווי אַ קראַם פון עלעקטרישע לאַמפען און פאר-
 צעלאיענע הינד. און דער אַנקעל האָט יעדעס מאל איבערראשט
 מאַשאָ'ן מיט אַ נייעם ליכט־עפעקט. דאָ האָט אַ קאָץ אַרויסגעשטארט
 אַ פאַר געלע לייכטענדע אויגען. באלד האָט זיך אַ הענגעל ווייני-
 טרויבען פון אַ שראַנק אַראָב אַנגעהויבען צו לייכטען און באלד אַז
 אַנדער שטיק גלאַדוואַרג. מען האָט געזעהן, אַז דער אַנקעל האָט זיך
 זעהר אַבגעגעבן מיט דעם אויסמעבלירען די צימערען און האָט
 אין זיי אַריינגעלעגט זיין ליעבע און זיין פאַנטאַזיע. נור אַם מעהר-
 סטען האָט געטראָגען שפורען פון זיין אויפמערקזאַמקייט דער שלאָפֿ-
 צימער. דער שלאָפֿ־צימער איז געווען איינגעאַרדענט מיט די צערט-
 ליכקייט פון אַ גראַבען מענשען. אלצדינג איז צימער איז געווען בלוי,
 די ווענד בעמאַהלט מיט ביליגע לאַנדשאַפטען, וועלדער און טייר
 בען, באַדענדיגע פרויען, טאַנצענדע פעען, און דער באלקען ווי אַ
 נאַכט־הימעל מיט שטערען. אַ בלויער פראַנצויזישער גרויסער דיװאַן
 האָט צוגעדעקט דאָס גאַנצע צימער. דאָס בעט איז געשטאַנען אויף
 אַ פיעדעסטאַל בעהאַנגען מיט אַ בלויע זיידענע חופּה, נור דאָס ליכט
 האָט ניט אויסגעהאַלטען דעם סטיל. דאָס ליכט איז אויך דאָ גע-
 ווען ווי אין „פארלאַר“, פערשיעדענ־פאַרביג, רויט, בלוי, העל, און
 דאָס האָט צושטערט די האַרמאָניע פון צימער. דער אַנקעל האָט גע-
 געבען אַ דריק אין אַ קנאַפּ און אַ עלעקטרישע פּיאַנאַלאַ, וועלכע איז
 געשטאַנען אין אַ צווייטען צימער און איז געווען בעהעפטעט מיט
 דעם שלאָפֿ־צימער, האָט פּלוצים אַנגעהויבען צו שפּיעלען.
 דער אַנקעל האָט זיך אַם לענגסטען אַבגעשמעלט אין שלאָפֿ־
 צימער און גענומען זיך זעהר זאַרגפּעלטיג בעטראַכטען דאָס בעט,
 מיט אַלע איינצעלהייטען. מאַשאָ איז רויט געוואָרען און דאָס האַרץ
 האָט איהר אַנגעהויבען צו קלאַפּען. זי האָט געוואַלט וואָס שנעלער
 אַרויס פון דעם צימער. דאָס צימער מיט דער בעט אויף דעם פּיע-
 דעסטאַל האָט זי אַן עפעס דערמאַנט און אַרויסגערופען ביי איהר
 אַנגנט, אַ הייסע צימערענדע אַנגנט — ווי מ'וואַלט אַ צום טויט־פּער-
 אורטהיילטען געוויזען דעם עשאַפּאַט, אויף וועלכען עס וועט ווע-
 רען אויסגעפּיהרט זיין טויט־אורטהייל. און דאָר האָט אַ געהיימע

קראפט זי געצויגען צו קוקען אויף דעם בעט. דאָס צימער איז איהר פאַרגעקומען אזוי ווי אלט בעקאַנט, ווי זי וואָלט עס אַמאָל אין חלום געזעהן, און זי האָט געפיהלט אַ געוויסע משפּחה'דיגע נאַהענטקייט צו דעם צימער, און צו דער בעט, ווי אַ קראַנקער צום טויט. זי האָט זיך געשראַקען פאַר דעם געדאַנק, און פּרוּכירט ארויסגעהן פון צימער. דער אַנקעל אָבער איז געבליבען זיצען אויפ'ן ראַנד פון בעט און זי אריינגערופען:

— וואו ליפסטו, מאַשאַ? בלייב דאָ. זוי געפעלט עס דיר,

האַ?

— אַה, שעהן — האָט מאַשאַ אַבגעענטפערט, קוקענדיג ערגעץ

אַן אַ זייט.

— שעהן, וואָס? — האָט דער אַנקעל געלאַכט, געגעבען אַ דריק

אַ קנאַפּ אין וואַנד, און דאָס גאַנצע צימער איז בעגאַסען געוואָרען מיט אַ בלוט־דריטעס ליכט, וועלכע האָט די בלויע פאַרבען פון צימער געמאַכט געל, און דאָס גאַנצע צימער האָט מיט אַמאָל אַנגענומען אַ קאַליר ווי ניט פון דער וועלט. אַלעס איז פּערוואַנדעלט געוואָרען אין עפעס געהיימניספולעס, די מעבעל, די פאַרבען פון די ווענד, און דער אַנקעל, ווי אַ פעטע געלע חיה, איז געזעסען אויפ'ן בעט...

— נור דאָס ליכט האָט ניט לאַנג געדויערט. באלד האָט דער

אַנקעל געגעבען אַ דריק אַן אַנדער קנעפעל און דאָס צימער איז בע־גאַסען געוואָרען מיט אַ בלויעס ליכט, אַ ווייסעס ליכט. דער אַנקעל האָט גערן געהאַט די ליכט־עפעקטען און ער האָט בעזאַרגט דאָס שלאַפ־צימער מיט פּערשיעדענע ליכט־קאַמבינאַציאָנען. און די יעלעקטרישע פּיאַנאַל האָט געהיימניספול געשפּיעלט אַ ביליגען וואַלצער פון אַ צווייטען צימער ארויס...

— נו, ווי גלייכסטו דאָס, מאַשאַ?

— אַ, שעהן!

— וואָס קומט אָבער ארויס, אַז דו האַסט מיך ליעב נאָר ווי

אַן אַלד גוד אַנקעל — ניט מעהר ווי אַן אַלד גוד אַנקעל. ווי האַסטו געזאָגט, מאַשאַ? ווי אַן אַלד גוד אַנקעל.

— פליען, רעד ניט אזוי, אַנקעל, איך גלייך ניט ווי דו רערסט.

— ליסטען, מאַשאַ — איז דער אַנקעל פּלוצים ערנסט געוואָרען.

איך מוז מיט דיר רעדען אָפען. דו ביזט שוין מעהר קיין סינד ניט.

דו פערשטעהסט וואס איך מיינ. קיין גוד אַלד אַנקעל וויל איך ניט זיין, איך האָב קיין חשק ניט, איך וויל עס ניט. מאַשאַ איז שטיל געבליבען, האָט געבויען דעם קאַפּ צו דער ערד.

— וועלסט, איך בין צופריערען וואָס עס איז יעצט אַרויסגעקומען מען און ניט שפעטער — האָט דער אַנקעל ווייטער גערעדט — יעצט וועט צום וועניגסטענס קיין טראַבעל ניט זיין. דאָס הויז קען איך פערדינגען, אָדער אפּשר עפעס אנדערש טהאָן דערמיט.

— ביזט ביין אויף מיר, אַנקעל? — האָט מאַשאַ געפרעגט.
 — ביין? פאר וואָס זאָל איך זיין ביין? פאר דעם געלד וואָס דו האָסט מיך אָפּגעקאָסט? אַה, אַה, מיינע לאַנדסלייט קאָסטען מיך אזוי פּיעל. ניין, איך בין ניט ביין, איך בין ניט גוט. און פיר לייכט האָסטו שוין וועמען, דארף מען חתונה מאַכען, שיק דעם פּאָטער צו מיר. וואָס איך טהו פאר אלע מיינע לאַנדסלייט, וועל איך טהאָן פאר דיר אויף. און איך ווינש דיר גליק, מאַשאַ. דער יונגער מאַן, ווען ער איז פּעהיג צו עפעס, קען ער קומען צו מיר, פּילייכט וועל איך עפעס קענען טהאָן פאר איהם.

מאַשאַ האָט אויפּגעהויבען איהרע גרויסע אויגען אויפ'ן אַנקעל. זי איז געווען צוגעוועהנט צו איהם ווי אַ קינד צו אַ פּאָטער, און די שפּראַך וואָס ער האָט גערעדט יעצט, האָט זי קיינמאָל פון איהם ניט געהערט, און זי האָט מורא געקריגען פאר איהם. דאָך איז זי געווען צוגעוועהנט צו איהם, און זי איז צוגעגאנגען צו איהם און געפּיעסטשעט זיך צו איהם, ווי אַ קינד צו אַ גרויסען, פאר וועלכען עס האָט מורא:
 — דיער אַנקעל, פליעז רעד ניט אזוי. איך ווייס ניט וואָס איך זאָל טהאָן. אין בין אַ נאַריש מיידעל. דו האָסט רעכט, דו האָסט אזוי פּיעל גוטעס געטהאָן מיט מיר, מיט מיין פּאָ, מיט מיין מאַ — און איך בין אזוי שלעכט, אזוי נאַריש. מאַי גוד, גוד אַנקעל — און זי האָט בעהאַלטען איהר קאַפּ אין זיין האַלז, און הייסע טרעהרען און אַ קינדישער קוש, וואָס זיינען געקומען פון אימה און אונבער האַלפּענקייט האַבען געוואַרעמט דעם אַנקעל'ס אַלמע האַרמע הויט.

אַ מינוט האָט עס איהם גוט געטהאָן, און ער האָט זיך געלאָזט קושען. גוד באַלד האָט זיין אינערליכער מעגליכער שטאַלץ פּראַטעסטירט געגען די אונשוֹלדיגע קינדישע קושען. ער האָט זי געוואַלט

ארומנעהמען און קושען אין מויל אריוו, ווי אַ מאַן אַ ווייב, נור איהרע טרעהרען האָבען איהם צוריקגעהאלטען דערפון, ווייל די טרעהרען האָבען זי קינדיש געמאַכט, און ער האָט בעגעהרט צו קושען די פרוי אין איהר... האָט ער זי אראָבגענומען פון זיך און אַבגערוקט זי :

— דו פערנעסט זיך, מאַשא, דו ביזט שוין מעהר ניט קיין קינד, דו ביזט אַן ערוואַקסען מיידעל.

מאַשא איז רוים געוואָרען, פערשעהמט, איהרע טרעהרען זיינען געבליבען הענגען אין מיטען איהרע אויגען, און זי האָט געקוקט מיט נאַסע אויגען אויפ'ן אַנקעל און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.

— ווילסט אַהיים געהן? — האָט דער אַנקעל זי געפרעגט.

— יאָ — האָט מאַשא געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ.

דער אַנקעל האָט אויסגעלאָשען דאָס ליכט, זעהר זאָרנפעלטיג פערשלאָסען די טהירען פון הויז, אויף מאַשא'ן האָט ער זיך ניט ארומגעקוקט, ווי זי וואָלט דאָ ניט געווען. אויפ'ן וועג, בעפאַר ער האָט זי אראָבגעלאָזט פאר איהר הויז, האָט ער געזאָגט צו איהר :

— זאָרג דיך ניט, מאַשא, אַלעס וואָס איך וועל קענען טהאָן פאר דיך, וועל איך טהאָן, ווי פאר אַלע מיינע לאַנדסלייט און משפּחה — און ער איז אוועקגעפּאַהרען.

אין דער היים האָבען „פּאַ“ און „מאַ“ געווארט מיט אַנגסט אויף מאַשא'ן. נאָר מאַשא האָט זיי נאָר ניט געענטפערט אויף זייערע פּרעגענדע בליקען, און איז אריוו צו זיך אין צימער.

אהרן האָט עפעס נאָכגעשריען און געוואָלט פּרעגען, נור די ווייב האָט איהם געצופט ביים אַרבעל און געברומט צו איהם :
— לָאָז זי געהן, היינט פּרעג זי ניט.

אהרן האָט איינגעזעהן, אז דאָס ווייב האָט רעכט, ווי תמיד.

מאַשא איז געלעגען אַ נאַנצע נאַכט. דורך דער נאַכט איז איהר קלאָהר געוואָרען, אַז זי האָט ניט מעהר קיין רעכט אויף קיין גליק, אַז זי איז אויפגעצויגען געוואָרען מיט אַ שנור אויפ'ן האַלץ, אַז מען האָט זי פּערקויפט, ווען זי איז נאָך אַ קינד געווען, פאר דער בעק-וועמליכקייט פון „פּאַ“ און „מאַ“ און פון איהר נאַנצע משפּחה. זי האָט זיך דערמאַנט אַן האַפּקינס סטריט, בעפאַר דער אַנקעל האָט זיך פאר זיי אַנגענומען, ווי זי איז געווען די „קליינע מאַמע“ פון הויז. זי האָט געשמייכעלט דערמאַנענדיג זיך, ווי זי האָט אַבגענאַרט דעם

גראסעריימאן און דעם בוטשער מיט דעם צויבער-ווארט: „פא אר-
בייט שוין“. זי האט זיך דערמאנט, ווי זי האט דעם טאמען אהיים
געשלעפט, ווען ער איז אנטלאפען פון דער מאמען און נאך אזעלכע
עהנליכע סצענעס. און זי האט איינגעזעהן, אז זי האט נאך ביז
איצט ניט אויפגעהערט צו שפיעלען די ראַלע פון „די קליינע מאמע“.
און זי טאָר די ראַלע שוין מעהר פון זיך ניט אַראַבוואַרפען.

זי האט געזעהן דעם „עשאפאָט“ — דאָס שלאָפֿ-צימער מיט דעם
בלויען, רויטען, געלען ליכט — און פיליכט איז עס געווען דער
עשאפאָט, די תליה וואָס האָט זי געצויגען צו זיך... זי האט זיך גע-
שראָקען פאר דעם בלויען שלאָפֿ-צימער, און עס האָט זי געצויגען צום
בלויען שלאָפֿ-צימער. זי האָט שוין איין מינוט ניט געקענט אויפֿ-
הערען צו קלעהרען וועגען דעם בלויען צימער. עס האָט זי געצויגען
מיט די זעלבע קראַפט, ווי עס ציהט דעם קראַנקען צום טויט. צומאָר-
גענס האָט זי, צו אלעמענס איבערראַשונג, געזאָגט דעם פאַטער, אז
ער זאָל רעדען מיט דעם אַנקעל, אז זי בערויערט איהרע רייד, און —
אַבער דער אַנקעל האָט זיך ניט געלאָזט רעדען. ער האָט ניט
געוואָלט הערען און גערענקען מעהר דערפון. אהרן מעלניק מיט'ן
ווייב זיינען געקומען בעמען זיך ביי איהם אז ער זאָל רחמנות האַבען
אויף זייער יונג קינד, און ער זאָל ניט צוברעכען איהר יונג לעבען —
אַבער דער אַנקעל האָט נאָר געוואָלט, אז מאַשאַ זאָל קומען צו איהם
אליין און איהם זאָגען, וואָס זי האָט צו זאָגען. און דערנאָך וועט
ער זעהן, וואָס ער האָט צו טהאָן. און צוגעגעבען האָט ער:

— פליעז, טהוט מיר אַ טובה און נויט זי ניט צו טהאָן זאכען.
וואָס זי וויל ניט, פאר אייער שטיקעל ברויט.

מאַשאַ האָט געפיהלט די בעלידיגונג וואָס דער אַנקעל וויל פון
איהר, אז זי אליין זאָל זיך קומען בעמען ביי איהם. דורך די פאַר-
טעג איז יעדעס געפיהל פון אַכטונג און טאַכטערליכע ליעבע, וואָס איז
געוואָרען איינגעפלאַנצט אין איהר האַרץ צו איהם דורך דער נאָר-
צער צייט, וואָס ער האָט זיך אינטערעסירט מיט איהר, אויסגעריילען
געוואָרען ביי איהר. זי האָט שוין מעהר גאָר ניט געפיהלט צו איהם
נאָר פּעראַכטונג און עקעל. זי האָט אַבער ניט געקענט ביישטעהן
די בעטענדע שנאָרעדיגע בליקען פון איהר „פא“ און „מא“, פון
איהרע ברידערלעך און שוועסטערלעך, וועלכע האַבען געקוקט אויף

איהר ווי שמומע בעשעפענישען: טהו עם פאר אונז. זי איז געווען „די קליינע מאַמע“ און ניט קיין כח געהאט ווידערצושטעהן די גע- פיהלען פון איהר מוטערליכקייט, וועלכעס זי האָט גענומען אויף זיך פון קליינערהייט אָן.

זי האָט זיך דורך דער צייט געזעהן מיט טשאַרלי'ן, ניט דער- פאר וואָס זי האָט ערוואַרטעט צו הערען פון איהם אַ וואַרט וואָס זאָל איהר כח געבען אויסצוהאַלטען דעם קאַמפּף, נור זי האָט געוואָלט זעהן, אפשר וועט איהר זיין אַנבליק מעהר קראַפט און האַפּנונג גע- בען. זי האָט זיך אָבגערעדט מיט איהם צו טרעפּען, און ווידער האַבען זיי אַ גאַנצען טאָג דורכגעשפּאַצירט די פינפטע עוועניו און סענטראַל פאַרק און טשאַרלי האָט ווידער געהאַלטען אין איין רעדען פון גרויסע זאַכען, וועגען בעפרייען די וועלט, און וועגען דעם תּכּלית פון לעבען, און דערצעהלט איהר פון זיינע פּלענער צו אָרגאַניזירען אַ סטרייק ביים אָנקעל. אָבער פאַר איהר אליין, פאַר איהר לעבען, פאַר איהרע אייגענע אינטערעסען, האָט ער קיין וואַרט ניט געהאַט. ווי דענסטמאָל האָט זיך טשאַרלי אינטערעסירט מיט דער גאַנצער וועלט, נור ניט מיט איהר, אזוי אויך דאָס מאָל האָט טשאַרלי זי ניט געזעהן. שוין האָט זי איהם געוואָלט פון אַלצדינג דערצעהלען און בעטען איהם, אַז ער זאָל איהר העלפּען שטאַרק זיין, זי זאָל כח האַבען ווידער אַנ- צוהויבען דאָס לעבען אויף אייגענער אַחריות, אויף אייגענעם רעכנונג, ער זאָל איהר העלפּען שטעלען זיך אויף די פּיס. אָבער טשאַרלי איז געווען פּערנומען מיט אַזעלכע גרויסע וועלט-זאַכען, אַז זי האָט ניט געוואוסט, ווי זי הויבט אָן רעדען מיט איהם וועגען זיך, וועגען איהר קליינעם לעבען. עס האָט זיך איהר געדאַכט, אַז פאַר טשאַרלי'ן איז דאָס צו קליין, ער זאָל זיך מיט אַזעלכע „פּרייוועט אפּעירס“ אָבגעבען.

זי איז אהיים געקומען פון טשאַרלי'ן נאָך מעהר פּערלאַזט און איינזאַם, ווי זי איז געגאַנגען צו איהם. קיין וואַרט וועגען זיך האָט זי מיט איהם ניט גערעדט, און טשאַרלי'ן איז עס גאָר ניט איינגע- פאַלען. זי האָט געפרוּאווט אַמאָל אליין שטעלען זיך אויף די פּיס, געגאַנגען זוכען אַ דזשאַב, נאָך אַן אַנאַנס פון אַ צייטונג — איז אין דער היים געווען תּשעהיבאַב, און די שמומע בליקען פון די קליינע שוועסטערלעך און דעם טאַטענ'ס ציטערען. און וואָס איז דער

חילוק — שוין לאנג איז די שנור אויפ'ן האלז ארויפגעצויגען. זי איז געבוירען געווארען מיט דער שנור אויפ'ן האלז.

זי איז געגאנגען צום אַנקעל. זי האָט מעהר ניט געפיהלט צו איהם, ווי עקעל און פּעראכטונג — דאָך איז זי געגאנגען. זי האָט קלאָהר געוואוסט און געפיהלט די בעדייטונג פון דעם נאנג, די רע-זולטאטען דערפון, און זי האָט געזעהן דאָס בלויע שלאָף-צימער מיט דעם בעט אויפ'ן פּיעדעסטאַל... און אפשר איז עס געווען דאָס בלויע צימער און דאָס בעט אויפ'ן פּיעדעסטאַל, וואָס האָט זי גע-בראַכט צו פּערבויגען אלע בעלידיגונגען און אלע געפיהלען און געהן אליין צום אַנקעל זיך בעטען, אַז ער זאָל חתונה האַבען מיט איהר. עס איז געווען ווי דאָס בלויע צימער וואָלט איהר כּישוף אַנגעטהאָן. יא, זי האָט געבענקט נאָך דעם בלויען צימער, אין דער שטיבל, אין געהיים, טיעף אין זיך האָט זי געבענקט נאָך דעם בלויען צימער מיט אלע זיינע סודות'דיגע ליכט עפעקטען. איהר פּאנטאזיע האָט זיך צושפּיעלט ארום דעם בלויען צימער און געמאַהלט איהר פּערשיע-דענע שרעקענדע ביךדער. און דאָס בלויע צימער האָט געצויגען צו זיך, ווי דער טויט דעם קראַנקען...

דער אַנקעל האָט איהר, ווי דעם ערשטען מאל, גענומען אין אונגאַרישען רעסטאָראַן. ער האָט פון אַלצדינג גערעדט, נור ניט ווער גען דעם, צו וואָס מאַשאַ איז געקומען. ער האָט איהר אפילו ניט געהאַלפּען מיט קיין וואָרט. ער האָט געוואָלט האַבען די גאַנצע בע-לוינונג, אַז זי זאָל זיך טאַקע בעטען ביי איהם, און דערמאַנען מיט'ן גאַנצען מויל צו וואָס זי איז געקומען. די בעלוינונג האָט ער גע-קראַגען, ווען זיי זיינען ווידער געווען אין דער גייער וואַהנונג, און ער האָט זי ווידער אריינגעבראַכט אין בלויען צימער. דער אַנקעל האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בעט, ווי אַ תּליון אויפ'ן קלאָץ און געזאָגט:

— נו, דאָ קענסטו מיר זאָגען, וואָס דו האַסט מיר צו זאָגען.

— אַנקעל, איך בין גרייט חתונה צו האַבען מיט דיר, — האָט מאַשאַ געזאָגט.

— איז דאָס סאָ, בין איך שוין ניט מעהר צו אַלט פאַר דיר ?

— אַנקעל —

- איך וויל וויסען אָפּענע ווערטער, אַ קלאַהרע סיטואַציע, פאַר וואָס האָסטו פּריהער ניט געוואָלט, און איצט ווילסטו יא? איז עס דערפאַר, וויל דיין „פא“ האָט דיר גענויט דערצו? זאָג מיר.
- אָבער, אַנקעל, פאַר וואָס רעדסטו דו אזוי צו מיר?
- איך וויל עס וויסען. עס מוז דאָך זיין אַ „ריזאָן“, פאַר וואָס יעצט ווילסטו יא מיט מיר חתונה האָבען און פּריהער האָסטו ניט געוואָלט?
- דער „ריזאָן“ איז, וויל — איך ליעב דיר! — האָט מאַשאַ געזאָגט פּערשעהמט.
- ווי וואָס ליעבסטו מיר, ווי אז אַלד גוד אַנקעל, אָדער ווי צו מאַן, מיט וועלכען מען וויל הייראטן?
- מאַשאַ האָט אויפּגעהויבען איהרע גרויסע אויגען צו איהם און געזאָגט:
- פאַר וואָס פּרענסטו מיר אַזעלכע פּראַנען? דו ווייסט עס אַליין.
- איך ווייס עס שוין גאָר ניט אַליין. פּריהער האָסטו מיר אַז דערש געליעבט.
- פּריהער בין איך אַ קינד געווען — האָט מאַשאַ געענטפּערט אין דער שטיל.
- און יעצט?
- מאַשאַ האָט געקוקט אויף איהם און דערקענט אין איהם דעם אַלטען „אַנקעל“. זי האָט זיך דערמאָנט די סצענע, ווען זי איז אַ קינד געווען און ער האָט פּערשעהמט איהר פּאַטער אין איהרע אויגען, און ווי דענסטמאַל האָט זי זיך געוואָלט אויפהויבען און שרייען איהם אין פנים אַריין: „ביעסט, דאָג“, נור אַ געפיהל פון נקמה אין זיך אַליין האָט זי גענויט צו שטעהן און אויסצוהאַלטען די אינקוויזיציע. זי האָט געשוויגען.
- און וואָס יעצט? — האָט דער אַנקעל נאָך אַמאַל געפּרעגט.
- וואָס, יעצט?
- און ווי אזוי האָסטו מיר יעצט ליעב?
- יעצט האָב איך דיר ליעב, ווי אַ מאַן מיט וועלכען מען וויל הייראטן — האָט זי געקוקט גלייך דעם אַנקעל אין פנים אַריין.

— ווי א מאן — האט דער אנקעל איהר נאכגערעדט. ער איז צוגעגאנגען, זי ארומגענומען און טיעף איהר געקושט אין מויל אריין...
 מאשא איז אוועקגעגאנגען פון אנקעל און זי האט געהאט דאס געפיהל, אז יעצט מעג זי שוין אלעס טהאן. און זי איז טאקע געווען פעהיג אויף אלצדינג...

(ענדע פון צווייטען טהייל)

דריטער טהייל

1.

מאן און ווייב.

מאשא האט געשוואנגערט (עס איז שוין געווען צוויי יאהר נאך דער חתונה). און אנקעל מאזעס האט געציטערט איבער איהר, ווי מען ציטערט איבער א קליין שוואך קינד. ער האט ניט געקענט איינזיצען אין געשעפט און יעדער פערטעל שעה האט ער זיך גע-לאזט פערבינדען מיט דער היים, און געפרעגט דורכ'ן טעלעפאן אויף מאשא'ן און אנגעזאגט: „מאשא לעבען, פליען, בעוועג זיך ניט.“ געהערט, אז אלעס איז גוט אין דער היים, האט ער זיך בערוהיגט און איז ארויף צו די שניידערס, און שפאס געמאכט מיט די לאנדס-לייט:

— נו, שלמה'לע, וואס שווייגסטו, זינג אב דיין קדושה'לע.

עס האט זיך בעמערקט א וואונדערליכע ענדערונג אין זיין כאראקטער פון טאג צו טאג, זייט דער אנקעל האט חתונה געהאט. ניט נאר איז זיין בעציהונג צו מענשען געווארען אן אנדערע, נאר דאס אויסערליכע זיינס האט זיך אפילו געענדערט. דאס געזיכט זיינס האט אנגענומען אן אנבליק מעהר פון מענשליכען געשטאלט. עפעס א ווייכעס און אן אונבעהאלפענעס האט זיך אריינגע'גנב'עט צווישען די פעטע פאלדען פון ארום זיין מויל, און די טיעף איינגע-זונקענע אויגען — דאס פנים האט שוין מעהר ניט געשראקען. ווי א ווייכע ווייבליכע האנד וואלט ליעבע איינגעקנאטען אין די קנייטשען פון זיין פנים און צערטליכקייט איינגעהויכט אין זיי, צערטליכעס

פון איהר וועזען. און עס איז געווען אזוי ווי ער וואָלט בייטאָג פערשפרייט ארום זיך די ליעבע און ווייכקייט וואָס ער האָט פון ערנעץ אַ געהיימען קוואַל איינגעזאפט. אַנקעל מאָזעס האָט געשמיי- כעלט, געשמייכעלט צו זיינע מענשען. אַנקעל מאָזעס איז געוואָרען פריינדליכער, און וואָס אַ טאָג האָט מען פערלאָרען פאר איהם די אימה און דעם רעספעקט, און אויפגעהערט זיך צו שרעקען פאר איהם.

נור אַם מעהרסטען האָט זיך געפיהלט די ענדערונגען אין אַנקעל מאָזעס זייט מאַשאַ האָט אַנגעהויבען צו שוואַנגערען. פון ערשטען טאָג אַן האָט מען עס באַלד געוואוסט אין סטאָר און ביי די שניי- דערס אויבען און ביי אַלע לאַנדסלייט. און געוואוסט האָט מען עס דורך אַנקעל מאָזעס' האַלטען זיך, דורך זיין אונרוהיגקייט, דורך זיין יערעס מאַל אַנקלינגען אַהיים און דורך זיין נוט שמייכעלע, און מען האָט אַנגעהויבען צו לאַכען פון איהם הינטער דעם רוקען און גערוימט זיך אין די אויערען פערשיעדענע סודות, און געוואָרפען בליקען אין געהיים אויף סעם'ען.

נור אויף סעם'ען האָט מען מורא געהאט צו קוקען. עס איז געווען, ווי סעם וואָלט איבערגענומען אין זיינע הענד אריין די ליי- צעס, וועלכע אַנקעל מאָזעס האָט אַבגעלאָזט. אַנקעל מאָזעס האָט זיך וואָס אַמאָל מעהר פערלאָזט אויף סעם'ען אין די ביזנעס. סעם איז ניט בלוין געוואָרען דער „אינסיד מען“, נור ער האָט איינציגווייז איבערגענומען די בעשטעלונג פון דרויסען. סעם האָט דורכגעקוקט די אַרדערס. סעם האָט אַרויסגעשיקט די סיילסלייטע איבער'ן לאַנד, און ביסלעכווייז איז סעם געוואָרען דער ריכטיגער „באָס“ אין סטאָר, און מורא האָט מען געהאט פאר סעם'ען מעהר ווי פאר'ן אַנקעל.

אַנקעל מאָזעס האָט זיך אין די לעצטע צייט אַנגעהויבען צו אינטערעסירען מיט אַזעלכע זאַכען, וואָס גיבען ניט קיין פּרעסטיזש אַ ביזנעס-מאַן, פאר וועלכען מען זאָל דרד-אַרץ האַבען. אַנקעל מאָזעס איז געוואָרען רעליגיעז, אינטערעסירט זיך מיט דער שוהל פון די לאַנדסלייט, און דאַס וואָס ער האָט ניט געהאַלטען צו דער חתונה, האָט ער יעצט געוואָלט אויספיהרען — קויפען די קוואַמינער לאַנדסלייט אַן אייגענע שוהל. ביז איצט איז ער נאָר געווען דער „פּרעזידענט“ פון די קוואַמינער לאַנדסלייט אויפ'ן פּאפּיער. זייט נאָך

דער חתונה האט זיך אַנקעל מאַזעס אַנגעהויבען אינטערעסירען מיט דער סאַסייעטי, און אַריינגעלעגט זיינע גאַנצע ביזנעס-פערהיגקייט טען און אויסגענוצט זיינע „ביזנעס עקספּיריענס“ פאַר'ן „בענע-פּיט פּון דער סאַסייעטי“. אַנקעל מאַזעס האָט געקויפט פאַר דער סאַסייעטי אַ נייעם פּלאַץ פאַר אַ סעמעטערי און האָלב דערפון גלייך פערקויפט אַן אַנדער סאַסייעטי, און דערפון אזוי פיעל געלד פער-דיענט, אַז די קוזמינער סאַסייעטי האָט געקראָגען איהר סעמעטערי לאַטס כמעט בחינם. יעצט נוצט ער אויס זיינע גאַנצע סוחר'ישע פערהיגקייטען אַרויסצוקריגען אַ שוהל פאַר דער סאַסייעטי. ער האָט שוין דורך אַ ביזנעס טריק געקראָגען אַ פּלאַץ אויף אַ שוהל כמעט בחינם און יעצט האַנדעלט ער דאָס אונטער אַ טויש צו מאַכען אויף אַ הויז. אַנקעל מאַזעס וועט קריגען אַ שוהל פאַר די לאַנדסלייט. און זייט אַנקעל מאַזעס אינטערעסירט זיך מיט די קוזמינער סאַסייעטי, איז די סאַסייעטי געוואַקסען, רייך געוואָרען און האָט שוין איינגעשלונגען אַ פאַר אַנדערע קלענערע סאַסייעטלעך. זיינע פערדיענ-סטען פאַר קהל'ישע אַנגעלעגענהייטען האָבען איהם באַלד בעריהמט געמאַכט אַרויס פון די גרענעצען פון קוזמינער לאַנדסמאַנשאַפּט. אַנדערע סאַסייעטים פּרוואַוען פּעראַינטערעסירען אַנקעל מאַזעס אין גרעסערע אונטערנעהמונגען פאַר טובת הכלל. אַנקעל מאַזעס איז שוין ווייט-שערמאן פון אַ מושב זקנים, אַ טרעזשורער פון אַ תלמוד תורה און אַ דירעקטאָר פון אַ קליינעם האַספּיטאַל — און זיין בע-דיהמטהייט אַלס פּילאַנטראָפּ און כלל-מענש וואַקסט אין שטאַדט. זעלבסטפּערשטענדיך האָט אַנקעל מאַזעס אַבגעשניטען יעדע בעציהונג מיט יענער ווייבעל, וועלכע האָט געהאַט פּרעטענזיעס צו איהם וועגען קינדער. אַנקעל מאַזעס האָט ליעב געקראָגען זיין היים און זיין ווייבעל, און איז געוואָרען אַ מאַראַלישער מענש. ער האָט ליעב געהאַט די ריינקייט פון זיין שטוב, און ניט געקענט פּער-שטחן ווי אזוי האָט ער געקענט אַמאָל אַנדערש לעבען, און דער-מאַגענדיג זיך זיין אַמאָליגעם לעבען, האָט ער זיך אַבגעשאַקעלט דערפון און געהאַלטען פאַר אַ שלעכטען חלום. אַנקעל מאַזעס האָט געפּרעדיגט מאַראַל צווישען זיינע מענשען, זיינע לאַנדסלייט. מיט דער צייט איז ער געוואָרען אַ שופּט און אַ פּאַטריאַרך צווישען זיינע לאַנדסלייט. די לאַנדסלייט האָבען איהם פּערטרויט זאכען וועגען

זייער אינטימען לעבען, און געפרעגט איהם עצות. אַנקעל מאָזעס איז אויפגעבראכט געוואָרען איבער געשעהענישען, גערופען דעם שול-דיגען און מוסר געזאָגט. שלום געמאכט צווישען מאן און ווייב, און אָנגעזאָגט, אז אַזעלכעס זאָל מעהר ניט געשעהן. און אלע מאל האָט ער געקענט קוקען דער ווייבעל, וועלכעס ער האָט מוסר גע-זאָגט, אין די אויגען אריין...

אַנקעל מאָזעס איז פריה אַהיים געקומען פון די ביזנעס. ער האָט ניט געקענט איינזיצען אין געשעפט זייט מאַשאַ איז אריין אין די הויכע חדשים. אַהיים געקומען, האָט ער געטראָפען אַהרן'ען מיט ראַזע'ן, וועלכע זיינען דורך דער צייט פון מאַשאַ'ס טראַגעדיע געוואָרען נאָנצע בעלי-ביתים אין שטוב.

עס איז געווען אַ וואונדער, ווי דעם דערשלאָגענעם אידען'ס בע-ציהונגען צום אַלמעכטיגען אַנקעל האָבען זיך געענדערט. זייט זיין טאכטער האָט פאַר איהם חתונה געהאַט. ניט נור האָט דער אַמאָ-לינגער „מענש“ פערלאָרען די אימה און רעספעקט פאַר'ן בעל-הבית, נור אַהרן האָט זיך באלד געהאַלטען מעהר בעל-הבית אין שטוב ביים אַנקעל, ווי דער אַנקעל אליין. און פון ראַזע'ן איז דאָ אַבגערעדט. זייט איהר מאַשעלע האָט חתונה געהאַט פאַר'ן אַנקעל און זייט איהר מאַשעלע איז נאָר געקומען אין אַנדערע אומשטענדען, איז ניט בלוין זי האָט זיך געהאַלטען די בעל-הבית'טע פון שטוב, נור זי האָט זיך אָנגעהויבען צו מישען אין די ביזנעס, און איז געוואָרען אַ זעהר אַנ-געזעהענע קראַפט אין דעם דיפלאַמאַטישען קאַרפּוס פון אַנקעל מאָ-זעס'עם ביזנעס. נאָר האָט אַנקעל מאָזעס ניט קיין צייט געהאַט זיך אוועקצוזעצען און אויספרעגען זיך אויף מאַשאַ'ן, איז ראַזע שוין צוגעטראָטען צו איהר בעליעבטער טהעמאַ, מיט וועלכער זי האָט אַרומגעפלאַנט דעם אַנקעל די לעצטע צייט:

— איז ווידער דאָ געווען דער שנאַרער, דער גאַליציאַנער אַכבראַש. ער האָט זיך געפרעגט אויף דיר, מאָזעס, איד פערשטעה ניט פאַר וואָס קומט איהם דאָס, אז ער זאָל זיין דער קאַלעקטאָר? וואָס, חתונה געהאַט מיט איהם האָסטו? צו האָסטו מיט איהם אַ שידוך געמאַהן, וואָס דו מוזט זיך האַלטען מיט איהם צוגעבונדען?

— שוויגער, לאזט מיד אפ. וואס מאכט מאשעלע? האט זי עפעס געגעסען? איז דא געווען דר. גאלדשטיין? איד וויל, ער זאל יעדען טאג אריינקומען, איהר הערט, שוויגער, יעדען טאג.
— שווער — רופט ער צו אהר'ען — גיט איהם א קלונג און דעם דאקטאר.

— וואס דארף מען דעם דאקטאר דא? זיי נישט משוגע, מאזעס. מאשא איז אלל-רייט, באדער זי גיט מיט דאקטוירים. דר. גאלד-שטיין וועט שוין קומען ווען מען וועט איהם בעדארפען.

— ניין, איד וויל יעדען טאג זאל ער קומען — האט דער אַנקעל געזאגט מעהר פאר זיך, און איז אויף די שפינדלענגעל ארויפגעגאנגען אויף די טרעפ, וואו דאס שלאף-צימער איז געווען.

נור באלד איז ער געבליבען שטעהן פאר די טרעפ מיט א פרע-הענדע מינע, און געקאווערט פאר שרעק און פרייד:

— פאמעליך, מאשא, פליעז לויף גיט — האט דער אַנקעל גע-זאגט אונרוהיג און גיט ווילענדיג פערשפרייט די הענד — ווי ער וואלט געוואלט בערייט זיין אויף יעדע סיבה.

פון די טרעפ אראב איז אראבגעקומען מאשא. זי איז גיט גע-ווען פארזיכטיג ווי דער אַנקעל האט געוואלט. זי האט נישט געענט-פערט אויף זיין פרעגענדיגען פרעהענדיגען בליק. זי האט איהם גיט אַנגעקוקט — זי איז ווייטער געגאנגען און איז אריין צו איהרע עלטערען אין עס-צימער.

אַנקעל מאזעס איז איהר נאכגעגאנגען און געשלאנגען פאר זיך די ווערטער:

— מאשא לעבען, ווי פיהלסטו זיך היינט? איד האב געהייסען אַברופען דר. גאלדשטיין.

— מען בעדארף גיט דעם דאקטאר. טאטע, זעץ דיר אוועק.

— מאשא לעבען, וואס ארט עם דיר?

— פליעז, באדער מיד גיט — און זי האט אַנגעקוקט איהר מאן

— זעץ דיר אוועק — און דער אַנקעל האט זיך אוועקגעזעצט.

מאשא האט זיך אויך געענדערט דורך דער צייט פון איהר חתונה. עם איז געווען, ווי דער אַנקעל האט אויסגעוויגען פון איהר די מיידעלשע צערטליכקייט און איינגעהויכט אין איהר פון זיין מענ-

ליכע ברוטאָליטעט, און דאָס האָט מען אָנגעזעהן אין ביידענס געזיכט. איז דעם אָנקעל'ס פנים בעשטראַהלט געוואָרען מיט אַ מענשליכע אונבעהאַלפענקייט, איז פון מאַשא'ס געזיכט דורך דער צייט פון איהר חתונה אויסגעלאָשען געוואָרען יענע מיידעלשע צערטליכקייט. זי איז שטאַרקער געוואָרען און פולער ווי אַ רייפּע שטאַרקע פרוכט, כאַטש איהרע אויגען האָבען אויסגעדריקט אַ בליק פון שרעק, ווי זי וואָלט פאר עפעס מורא געהאט, וואָס שאפט זיך אין איהר — נור איהר פנים האָט אויסגעדריקט די בערייטקייט זיך צו בעשיצען. איהר הויכע שטאַרקע פיגור און איהר דיצירענדער בליק האָט אויסגעדריקט הער-שאַפט.

און דאָס טראָגען האָט נאָך מעהר צוגעגעבען און פערשטאַרקט דעם איינדרוק פון איהר געביטערישע הערשאַפט, וואָס זי האָט פער-שפרייט ארום זיך, ווי אַ טראָגענדע הערשענדע מאמע — וואָס ווייסט, אז זי בריינגט לעבענס אויף דער וועלט.

אַנקעל מאָזעס האָט געהאט צו איהר אן אבשיי און אַ דרד־ארץ, ווי מען האָט צו עפעס אונפערשטענדליכעס, רעליגיעזעס, מיסטערי-שעס, זייט זי טראָגט. ניט בלויז האָט איהם ארומגענומען עפעס אַ אונפערשטענדליכעס צערטליכעס געפיהל צו זיין אייגען בלוט און פלייש, צו זיין צווייטען איד, וועלכעס ליגט אין די טיעפע פערבאַר-גענישען ביי דער מיידעל — און זי האָלט עס אין זיך און שענקט עס לעבען, נור אַ רעליגיעזעס מיסטישעס אימה פאַר דעם, וואָס טהוט זיך מיט מאַשא'ן איצט, פאַר דעם אונפערשטענדליכען און אונבער-וואוסטען וואָס וועבט זיך אין איהר, וואָס גאָט טהוט מיט איהר דאָס וואונדער און בעשאַפט דורך איהר אַ לעבען.

דאָס האָט איהם שוואַך געמאַכט און אונטערטהעניג געמאַכט צו איהרע פיס. דאָס און נאָך עפעס.

אַנקעל מאָזעס האָט געהאט אַ גרויס בענקשאַפט נאָך ריינקייט, זייט ער האָט חתונה געהאט פאַר מאַשא'ן. פונקט אזוי ווי ער וואָלט זיך אָבערוואשען פון אַלע מיאוס'ע געפיהלען וואָס איז ביי איהם איבערגעבליבען פון זיין פריהערדיגעם לעבען. און מאַשא, די יונגע אונשולדיגע מאַשא, וועלכע ער האָט ערצויגען ביי זיך און מיט איהר חתונה געהאט, מאַשא איז געווען ביי איהם דער סימבאָל פון רייני-קייט. ביי איהר האָט ער זיך גערייניגט פון זיין גאַנצען מיאוס'ען

און ז'נדיגען לעבען. ניט נור זי אליין, איהר צימער אין וועלכען זי האָט געוואָהנט, די זאכען וואָס זי האָט בעריהרט, די קליידער וואָס זי האָט געטראָגען, האָבען אין איהם ערוועקט אַ געפיהל פון רייני־קייט. די בעריהרונג מיט ריינקייט האָט איהם אָנגעשטעקט און ער איז געטריבען געוואָרען צו זויבערקייט — און געבענקט נאָך איהר, און דאָס האָט איהם אונטערטהעניג געמאכט, שוואַך געמאכט און מענשליך געמאכט.

נור אַ גאַנץ אַנדערעס בעטריעב האָט אָבער געיאָגט מאַשאָ'ן. זי האָט זיך אויך צו עפעס אָנגעריהרט — און די פּאַלגען זיינען געווען גאַנץ אַנדערע.

2.

יעדע בעריהרונג און מיט געוואַלט געבראכטע צערמליכקייט, האָט צוערשט אַרויסגערופען ביי איהר עקעל און דערנאָך גלייכגיל־טיגקייט.

זי האָט געטהאָן וואָס מען האָט פּערלאַנגט פון איהר, ווייל עס האָט זיך איהר געדראַכט, אַז ווען זי איז געגאַנגען צום אַנקעל און בע־שטאַנען חתונה צו האָבען מיט איהם, איז זי איינגעגאַנגען אויף אלעס. און זי האָט זיך געהאַלטען פאַר אַ קרבן. איז אין אָנהויב פון איהר חתונה געלעגען אַ שטילע ליידענדע שיין אויף איהר — דער שיין פון אַ קרבן, וואָס האָט זי ערעל און שעהן געמאכט. האָט דער אַנקעל איינציגווייז דעם הייליגען שיין אויף איהר פּערשוועכט, אויסגעלאָשען. ער האָט אויפגעוועקט אין איהר אַ רייז, אָבער דר. גאַלדשטיין'ס עלעקטרישע מאַשינען, וועלכע האָבען געוואַרעמט און אויפגעפּרישט אַנקעל מאַזעס איינגעשלאָפּען בלוט — (וואָס דער אַנקעל האָט גע־נומען אין געהיים) — זיינען ניט בכח געווען יונג צו מאַכען דעם אַנקעל. האָט ער געוועקט זי פון איהר מיידעלשען חלום און איז ניט אימשאַנד געווען צו שאַפען פאַר איהר אַן אַנדערעז, אַ וואַהרען חלום... זי איז געווען ווי אַ געבעמענע כלה צו דער חתונה — און קיין חתן איז ניט געווען... ווי אַ יונגער פּרישער שפּראַצלינג, איבער וועלכען מען פּערדעקט אַ גלעזערנע באַנע, מען פּיטערט די ערד פון

שפראַצלינג, מען ווארעמט די וואַרצלען, אכער די צווייגען זיינען
איינגעצאמט אין אַ גלאַז...

מיט יעדער בעריהרונג איהרער, מיט יעדער צערטליכקייט, האָט
זי איהם יעדעלער און שעהנער געמאכט, האָט זי אין איהם איינגע-
פלאַנצט נייע בענקענישען צום לעבען, און זי אליין איז העסליכער
און גראַבער געוואָרען. ווי אַ פרעה אַ נאַקעטער, וואָס באַדט זיך
ביינאַכט אין קינדער-בלוט, האָט זיך דער אַנקעל בייטאַג אַרומגערעהט
אַ גוטער, אַ שיינענדער און אַ שמייכלענדער, בעסער צו גאָט און צו
לויט. זיין האַרץ, גענעהרט מיט קינדער-בלוט, האָט ער האָט גע-
טרונקען ביינאַכט, איז וויכער געוואָרען, פּיהלענדער און מענשלי-
כער... אזוי האָט מאַשאַ געקאַרמעט יעדע נאַכט מיט איהר מי-
דעלשע אונשולד און עדעלע יונגקייט טראַפּענווייז אַ פרעמדען אַלמען
פּערדארטען דאָרן. דער דאָרן האָט אַנגעהויבען צו בליהען און אליין
איז זי געוואָרען פּערטריקענט.

די ערשטע צייט האָט זי זיך געשעהמט. זי האָט געמיינט, אַז
אלע ווייסען, אלע זעהען איהרע מיידעלשע פּערבאַרעגנישען וואָס דער
אַנקעל האָט ענטפּלעקט, און עס ליגט נאַקעט אָפען פאַר דער גאַנצער
וועלט — האָט זי זיך בעהאַלטען אויף גאַנצע טעג אין שטוב, אַבנע-
שלאָסען זיך פון מענשען, געשעהמט זיך צו קוקען אין שפּיעגעל אַרײַן,
איהר אייגען פנים צו זעהן, איהרע אייגענע שוועסטער צו זעהן.

דערנאָך האָט זי אַרומגענומען אַ בענקעניש נאָך איהרע מי-
דעלשע יאָהרען. זי האָט זיך ליעב געהאַט אַנצוטעהן ווי אַ מיידעל.
אזוי ווי ווען זי איז נאָך געווען אין פּאַנסיאָן, און דערמאַנט זיך יעדע
קלייניגקייט, וואָס עס קאָט פּאַסירט מיט איהר ווען זי איז געווען אַ
מיידעל. די געשפּרעכען מיט איהרע חבּר'טעס, דאָס שפּיעלען זיך מיט
טשאַרלי'ן, און דאָס אויסלאַכען איהם — יעדע קלייניגקייט האָט
אַרויסגערופּען ביי איהר אזוי פּיעל אַנגעעהמע עראינערונגען. זי
פּלעגט זיך איינשליסען אויף גאַנצע טעג, אַרויסנעהמען איהרע שוהל-
ביכער און שול'העפּטען, וועלכע זי האָט בעהאַלטען אַלס אַנדענקען,
אַלמע בריעה, וואָס זי האָט אַמאָל געקראַגען פון חבּר'טעס, גע-
בורטס-טאַג געשענקען, סאַוועניערס און אַנדערע אונשולדיגע שפּיע-
לערייען, און דערמיט אויסגעפּילט איהרע לערע בענקענדע טעג.

אפטמאל האט זי געקלעהרט וועגען טשאַרלי'ן, און פרובירט זיך פאַרשטעלען אין איהר פאנאמאזיע, וואס עס וואַלט געווען ווען זי וואַלט ניט חתונה געהאט מיט'ן אַנקעל. אַ נאַנץ אַנדער לעבען. זי האַט זיך געזעהן אלס אַרבייטער-מיידעל. זי איז אַ סטענאַגראַפערין און אַרבייט אַכט שעה אַ טאָג אין אַן אַפּים און העלפט טשאַרלי'ן ער זאָל קענען ענדיגען קאלעדזש. און יעדען אַראַנאכט ווארט ער זי אַב פאַר'ן אַפּים, און זיי געהען ביידע עסען אין אַ ביליגען לאַנטש-רום, געהען צוזאַמען אויף אַ שאָו אַדער אַ לעקטשור, אַדער צוזאַמען אין ביבלי-אַטעק אַרײַן. אַפטמאַל, ווען זי וויל זיך עפּעס קויפּען, טרעפּען זיי זיך שבת נאַכמיטאָג פאַר דער טהיר פון אַ גרויסען מאַגאַזין. זי האַט אַב-גענומען דעם „ענוועלאָפּ“, קלייבען זיי אויס אַ סוט פאַר איהר, טשאַרלי מוז זאָגען אויב עס געפּעלט איהם, און זי טהוט גלייך דעם סוט אָן, און טשאַרלי דעם נייעם „נעקטאַי“ און זיי געהען צוזאַמען אויף אַ מאַטינע...

דערנאָך איז איהר דאָס לעבען לאַנגווייליג געוואָרען. בייטאָג, ווען דער אַנקעל איז ניט געווען, האַט זי געקענט אויספילען איהרע טעג מיט חלומות — אין די אַבענדען איז איהר לאַנגווייליג געווען. עס האָבען איהר דערעסען די פאַרצעליענע הינד און קעץ און דאָס נאַרישע געשליפּענע גלאַז וואָס האַט געפּינקעלט פון אלע ווינקלען און וואָס איז שטום געווען, האַט גאָר ניט געקענט זאָגען, און איז אלע טאָג עהנליך געווען און קיינמאַל זיך ניט געענדערט. אלע אַבענד, די זעלבע צימערען, די זעלבע לאַמפּען און דער זעלבער „אַנקעל“. דאָס זעלבע שמייכלען מיט'ן זעלבען „מאַשאַ דיער, דאַרלינג“. די לאַנגווייליגקייט מיט דעם אַלטען אַנקעל איז געווען ניט צו דער טראַגעדי. זי האַט געקריגען קאַפּ-שמערצען יעדען אַבענד פאַר לאַנג-ווייליגקייט, ווי מען קריגט פון אַ שלעכטען ריח... יעדער אַבענד דאָס זעלבע: דאָס נאַרישע עפּען, צו וואָס און צו ווען — טהיילמאַל מואוועס, אַפטמאַל די זעלבע אַהן פרייר און אַהן לוסט טאַטע-מאַמע, וואָס פּייניגען זי מיט איבערטריבענער גוטסקייט און אונטערטהער ניקייט. די מאַמע טרייבט פּאַליטיק וועגען די אַנגעשטעלטע אין די ביזנעס און וועגען די לאַנדסלייט אין דער משפּחה, און דער אַנקעל זאָגט גראַבע וויצען מיט'ן טאַטען. און דאן די פּערשעהמטע און שמאַכטענדע נעכט, פּערשעהמט דורך רפואות געטריבענעם רייך און

בעליידיגט דורך אַהן כוחות'דיגע תאוה — ווי זי איז געוואָרען דער־
וואַרעמט מיט די אַהר־ביינענדיגע שטראַהלען וואָס גליהען פון אַ
פּראָסט שטיק גלאַז, און זי איז געווען ווי אַ יונגער שטאַרקער אַקס,
וואָס ווערט געפיטערט מיט פּאַפּיערען גראַז...

אַפּטמאַל איז אַרײַנגעקומען אין די אַבענדען סעם, שוין לאַנג
האַט ער זי פּערפּאָלגט מיט זײַנע שטום־רעדענדיגע בליקען. און אז
דאָס לעבען איז איהר געוואָרען לאַנגווייליג, האָט זי זיך אָנגעהויבען
צוצוקוקען צו די שטום־שנאַרענדיגע בליקען. דאָס פנים איז גע־
ווען דאָס זעלבע ווי דעם אָנקעל'ס, נור אינגער און קרעפטיגער, די
נאַזלעכער האַבען נאָך געציטערט, און די אונטערשטע ליפּ האָט גע־
ציטערט פאַר שטאַרקייט און פּרישקייט. געווען איז ער, דער אַנקעל־
נאָר אינגער און ברוטאַלער, און גערעדט אַ סך און געלאַכט אַ סך אין
די אַבענדען, און האָט געוויזען זײַנע שטאַרקע ווייסע צייהן וואָס האָר
בען אַרױסגעקוקט פון די נאַקעטע ליפּען. און האָט זי זיך אָפּטמאַל
געוואָלט פּערגעסען, האָט זי זיך פּאַרגעשטעלט דעם אינגערען און
ברוטאַלערען אַנקעל...

סעם האָט אויסגעפיהרט דעם קאַזין מאַנעס' עצה: „מאָך דיך צו
צו דער יונגער ווייבעל; וואָס דו האָסט ניט געקענט דערגרייכען
ביים אַלטען, וועסטו דערגרייכען דורך איהר...“ און ווי ער האָט נור
געהאַט אַ געלעגענהייט, האָט ער איהר אַרױסגעוויזען אויפּמערקזאַמ־
קייט. צוערשט אויס איבערגערעכענטקייט פאַר די ביזנעס, נור אז
ער האָט זיך אָנגעהויבען צוצוקוקען צו איהר, צו איהר שטילקייט
און צו איהר ליידענדען שוויגען, האָט עס ביי איהם עפעס געריהרט.
ער האָט זיך פּערליעבט אין איהר. און צוליב איהר אָבגעלאַזט דעם
שירוד, וואָס ער האָט געטהאַן אויך פאַר אַ ביזנעס־קאַריערע. דאָס
געפיהל צו איהר האָט איהם דיקטירט ווי זיך צו האַלטען. ער האָט
געשוויגען, ניט געוואַגט מיט קיין וואַרט אַדער מיט קיין בעוועגונג
צו בעליידיגען זי אַדער געבען אַנצוהערען פון זײַנע געפיהלען. ער איז
אַפּטמאַל געווען מיט איהר אַלײן, זי אָפּט אַהיים געפיהרט פון גע־
שעפט, פּערבראַכט מיט איהר אין די אַבענדען ווען דער אַנקעל איז
געווען פּערנומען מיט זײַנע מיטינגען אין פּערשיעדענע סאַסײַעטיס.
ער האָט איהר פּערטרויט פון זײַנע פּלענער און עצות געפּרעגט ביי
איהר וועגען זיין שירוד. דאָס האָט זי געעגנער געמאַכט צו איהם.

און טעם איז איהר געוואָרען אַן אמת'ער, איבערגעגעבענער פריינד. זיין געפיהל צו איהר איז אזוי שטאַרק געוואָרען, אַז דער יונג איז גרייט געווען אַלצדינג צו טהאָן פאַר איהר. ער האָט צוליעב איהר אַנגעהויבען זיך אַנדערש אויפצופיהרען. אַנשטענדיגער און שעהנער. ער האָט זיך פאַר איהר געוואָלט אויספיינען און ניט געוואוסט מיט וואָס, האָט ער אַנגעהויבען צו געהן אין אַ דייטשען טעמפעל דאווענען. געמיינט, ער וועט דערמיט מאַשאַ'ן געפעלען. געלערענט זיך ענגליש שרייבען, און אפילו גענומען ביכער צום לעזען. איז זיין קליידען זיך האָט ער זיך אויך געענדערט. און צו איהר האָט ער אַרויסגע-וויזען אַ שטילע, איבערגעבענע געטריישאַפט, און די געטריישאַפט האָט איהם עדלער און שעהנער געמאַכט...

3.

איז הויז איז געווען שטיל, די דיענסטען זיינען גענאנגען אויף די שפיץ פינגער, ווי א טויטער וואָלט געווען איז שטוב, נור פון אַ ווייט, ווייט צימער וואָס איז געלעגען אין אַ ווינקעל פון הויז האָט זיך געהערט אַ בעוועגונג, אַ פערשטיקטע בעוועגונג, אַ טהיר האָט זיך אויפגעמאַכט און צוגעמאַכט, אַ כלי האָט געקלימפערט, אַן ערנסטער בעפעהל איז אַ שטילען טאָן און טריט, טריט אויף די פינגער.

איז זאאל, וועלכער איז געווען זעלמען בענוצט, און די קאלטקייט פון אונבעוואָהנהייט האָט אונהיימליך געמאַכט, האָט זיך דער אַנקעל אַרומגעדריעהט איבער'ן שטוב, געביסען זיך די נעגעל פון אונגע-דולדיגקייט, און דאָס פנים איז בלייב געווען און אויסגעמאַטערט פון אַ פאַר נעכט ניט שלאָפען. זיינע אויגען האָבען געשטראַהלט פאַר שרעק און האַפנונג. ער האָט געביסען די פינגער און געמורמעלט פאַר זיך:

— טאַטע, מאַמע — גאַט — העלף מיר. — איך וועל אַלץ טהאָן, אַלץ, אַלץ, אַלץ — נור העלף מיר — לאָז זי ניט פייניגען, טאַטע — לאָז זי ניט, עס איז דאָך אַ רחמנות — אוי-אוי-אוי.

אין צווייטען צימער האָט זיך געהערט טריט און עס איז ווער
דורכגעלאָפֿען, דער אַנקעל איז אַרויס.

— וואָס הערט מען, שוויגער? — וואָס?

— גאָט העלפט אונז, משה, גאָט העלפט אונז — שוויג, דער
דאָקטאָר איז דאָרטען.

— אוי, גאָט, האָב רחמנות! — טאַטע, מאַמע, איינציגער.

אין איין מינוט איז דורכגעגאַנגען זיין לעבען פאר איהם. ער
האָט זיך דערמאַנט אַלצדינג וואָס ער האָט געטהאָן, און עס האָט
זיך איהם געדאַכט, אז עס שטעהט ווער הינטער איהם און לאָזט
איהם ניט צוקומען צו אַ תּכלית אין לעבען. לאָזט איהם נישט ווערען
דאָס, וואָס ער וויל. ערשט יעצט זעהט ער דאָס. ער האָט ניט גע-
וואוסט דערפון.

ער האָט געבענקט נאָך אַ בעסערען לעבען דורך דער גאַנצער
צייט, וואָס ער האָט זיך געשטעלט אויף די פיס, נור עס האָט ווער
ניט צוגעלאָזט דאָס לעבען, און יעצט, אז ער האָט עס שוין געפונען,
אז ער איז שוין אין דעם נייעם לעבען — און עס בעדאָרף קומען דאָס
וואָס ער האָט אזוי געהאַפט דערויף, אז עס וועט קומען — אַ קינד
פון איהם; זיין אייגען קינד פון דיינקייט, מיט וועלכען ער וועט זיך
ניט דארפֿען בעהאַלטען; זיין אייגענער איד — אַ נייער און אַ יונגער
— זיין אייגענער איד וועט נאָך אַמאָל געבוירען ווערען, וואָס וועט
געבען אַ טעם און אז אינהאַלט צו זיין גאַנצען געוועזענעם לעבען; איצט,
אז עס קומט די מינוט, האָט ער מורא, אז אימיצער וועט ניט לאָזען
— עס וועט געשעהן אַן אומגליק.

— ניין, טאַטע אין הימעל — וועסט מיר מוחל זיין — איד וועל
אַלעס טהאָן. נאָנץ אנדערש, גאַנץ אנדערש לעבען — לאַז מיר, טאַטע
אין הימעל, לאַז מיר — העלף מיר, העלף מיר!

מיט יעדע שטונדע וואָס עס האָט לענגער געדויערט מאַשאַ'ס
ענטבינדונג — איז איהם אַלץ קלעהרער געוואָרען וואָס מאַשאַ און
דאָס ניי־געבוירענע בעדייט פאר איהם. ער האָט געהאַט דאָס געפיהל,
אז ניט אַ פרעמדער לעבען, נור זיין אייגענער לעבען ווערט דארט
אונטער די פערמאַכטע טהירען געבוירען אָדער געטויטעט. זיין
ווייטעם לעבען איז דער פערנאַנגעהייט און זיין ווייטעם, ווייטעם לע-
בען איז דער צוקונפט — אַלעס, וואָס קומט נאָך איהם ליגט אין מאַ-

שא'ם שוים — און דארטען ווערט עס יעצט בעשאפען אדער געטויי-
טעט. מיט יעדע שטונדע וואס האט לענגער געדויערט, אלץ געלויטער-
טער איז ער געווארען, דער שווערער אנקעל — און גערייניגט פון זיין
זינדיגעם לעבען, און געאיידעלט אין בענקשאפט נאך ריינקייט. אין
מאשא'ס קרעכצען האט ער געהערט די שטים פון זיין אייגענע נשמה,
וואס לויטערט זיך איצט אין פיין. עס איז זיס געווען די וועהטאגען,
וואס די קרעכצען האבען איהם געשמיסען. ער האט זיך דערמאנט
זיינע קינדער-יאהרען. זיין מאמא'ס אויסגעמאטערטע געזיכט האט
ער געזעהען פאר זיך און דעם שבת פאר-נאכט. אלצדינג ארום איהם
איז געווען ווי אמאל שבת פאר-נאכט. ניין, ווי ערב יום-כפור, אמאל,
אמאל — אין די אלטע היים, ווען ער איז נאך א קינד געווען, ער גע-
דענקט עס נאך—די גרויסע יאהר-צייט ליכט איז א מעשענעם ראנדעל
אין זאמד — שמעהט אויפ'ן ווייס געדעקטען טיש און די מאמע אין
א ווייסען הויב בענשט ליכט און וויינט — און ער איז א נייע ציר
טענע קאפאטע, וואס דער טאטע האט איהם געקופט ביי א קרע-
מער — שמעהט אין א ווינקעל פון שטוב מיט'ן גרויסען מחזור אין
האנד — און שעהט זיך פאר די מאמא'ס ווייסע הויב און פאר די
מאמא'ס טרעהרען — ער האט היינט מערען געריסען אויפ'ן פעלד,
און עפעל גע'גנב'עט — ערב יום-כפור עפעל גע'גנב'עט פון א שטעל
אראפ, און די מאמע בענשט דאס גרויסע יום-כפור ליכט.

דאס זעלבע געפיהל האט ער אויך יעצט געהאט — מאשא'ס
ריינקייט, איהרע קרעכצען און פיין — און ער — ער האט עפעל
גע'גנב'עט...

נור טריט הערען זיך, א רעש הינטער דער טהיר — ער כאפט
זיך אויף — לויפט ארום — דאקטאר גאלדשטיין אין ווייסען פאר-
טויך מיט אויפגעשארטע ארבעל פאראויס, די שוויגער הינטער איהם.
— מזל טוב, משה! — מזל טוב — א אינגעל, א אינגעל, א
אינגעל!

— דאקטאר, יא? דאקטאר...

— יעס, יעס — מר. מעלניק — מזל טוב! — עוררי טהינג אין
אלל-דייט. שי איז אלל-דייט.

— דאקטאר דיער — און שפרינגט ווי א אינגעל איבער די

טרעפ.

— איין מינוט, מר. מעלניק, לאַזט זי אליין — מיר'ן באַרד געהן.

— דאָקטאָר דיער! — איך וועל עס אייך קיינמאָל ניט פּער-געסען — קיינמאָל ניט, וועיט אַ מינוט — און וואָס מאַכט זי, און דאָס? ...

— שי איז אַלל־רײט, און די בייבי איז אַלל־רײט, וואָס האָב איך אייך געזאָגט, מר. מעלניק, איהר געדענקט? — האַט דער דאָקטאָר איהם געקוקט אין די אויגען אריין מיט אַ פּרעד געלעכ־טערעל.

— איך געה טהאָן עפעס פאַר אייך אַ זאָר, אז די גאַנצע שטאָרט וועט דערמיט קלינגען — איהר וועט זעהן, דאָקטאָר.
— אַלל־רײט, מר. מעלניק! — מיר'ן זעהן.

נור דער אַנקעל האָט איהם שוין ניט געהערט. ער איז דורכ־געלאָפּען דעם זאַל. איז עס־צימער איז איהם געפּאלען אויפ'ן האַלז אהרן מעלניק מיט געוויין און קושען. אַ האַלב טויז מוהמעס, פּע־טערס, משפּחה און לאַנדסלײט האַבען איהם ארומגערינגעלט מיט פרייד און געשריען: מזל טוב! מזל טוב, אַ אינגעל — ער האָט זיך קוים ארויסגעריסען פון זיי און איז ארויף מיט לייכטע, איינגע־האַלטענע טריט צו די שלאָף־צימערס. הינטער מאַשא'ס טהיר האָט ער געפונען סעם'ען. דער יונג איז געשטאַנען הינטער דער טהיר — אַ בלייכער, און די טרעהרען זיינען איהם גערונען איבער'ן פנים.

— סעם, דו ביזט דאָ, סעם, מאַי באַי — אי עס העפּפי, יור אַנקעל איז העפּפי — סעם, העפּפי.

סעם האָט איהם ניט געענטפּערט, סעם האָט איהם ניט אַנגע־קוקט, ער איז אליץ געשטאַנען אויף איין אָרט, געצימערט. די נאַז לעכער האָבען שאַרף געשלונגען די לופּט. די ליפּען פּערביסען בייז — און די טרעהרען זיינען גערונען אין פּיעלע טראַפען איבער די באַסען.

דער אַנקעל האָט לייכט אַנגענומען ביי דער קלאַמקע פון דער טהיר און געוואַלט זי עפענען. די טהיר איז אַבער געווען פּערשלאַסען.
— געה ניט אַרײַן, אַנקעל, געה ניט, זי איז מיעד, זי שלאָפּט, אַנקעל, זי שלאָפּט — האָט איהם סעם צוריקגעהאַלטען.

— סעם, מאי דיער באי — איך בין גליקליך, איך בין דער גליקליכסטער מענש אין דער וועלט. איך געה אלעמען גליקליך מאַכען. סעם, איך ווייס וואָס דו ביזט פאר מיר, איך וועל דיר מאַכען פאר מיין פארטנער, סעם — איך ליעב דיר ווי אַ פאַטער, און איז איהם געפאלען אויפ'ן האַלז און געקושט איהם.
די טהיר האָט זיך שטיל געעפענט און די שוויגער איז ארויס-געקומען.

— שוויגער, וואָס מאכט זי ?

— שיש — זי שלאָפט, זי איז מיעד.

— איך וויל עס זעהן, איין אויגען-בליק נור...

די מוטער האָט פאמעליך אויפגעעפענט די טהיר און דער אַנקעל איז אריין אויף די שפיץ פינגער.

ער איז געבליבען שטעהן ביי דער טהיר. פון בעט האָט מאַשאַ ארויסגעשיינט אַ בלייכע און אַ מיעדע, דער אַנקעל האָט געקוקט אויף איהר און ניט געוואגט צו צוגעהן, ווי דארט וואָלט געלעגען זיין הייליגטהוב. מאַשאַ האָט איהם ניט אַנגעקוקט, איהרע אויגען זיינען שטאַר געווען און שטום און געקוקט אויף איין אָרט. דער אַנקעל האָט געציטערט און איז געגאנגען מיט פאַמעלאַכדיגע טריט — נעהענדיג טער צו צום בעט — אראַבגעבויגען זיך און געקושט די זיידענע קאלדרע מיט וועלכער מאַשאַ איז געווען צוגעדעקט :

— מאַשאַ — מיין, מיין — מיין מאַמא — אויף מאַשאַ'ס בליי-

כע באַקען האָט ארויסגעשלאָגען אַ רויטליכקייט, ווי זי וואָלט אַ קליין קינד געווען און זי וואָלט זיך פערשעהמט.

נעבען מאַשאַ'ס בעט איז שוין געשטאַנען דער נייער קינדער-וואגען, די מוטער האָט אויפגעדעקט דאָס זיידענע געדעקס און דער אַנקעל האָט דערזעהן עפעס רויטעם, צוהיצטעם און אונפאַרמדיגעם. ער האָט זיך אראַבגעוואָרפען אויף דער ערד, איינגעגראַבען זיין פנים איז דעם נייעם געבוירענעם געלענער און געוויינט

סעם, וועלכער איז געשטאַנען ביי דער אָפּענער טהיר, איז דאן צוגעגאנגען מיט שטילע טריט און געשמעלט זיך איבער דעם אַנקעל'ס קאַפּ און אויך אריינגעקוקט איז וועגעלע אריין...

מאַשאַ האָט געצויגען די זיידענע דעק איבער איהר קאַפּ און פערשמעלט זיך דאָס פנים.

.4

עס איז געווען אַ שעהנער זומער־טאָג. דאָס גרויסע שלאָף־צימער אין אַנקעל מאָזעס' וואָהנונג איז געווען בעגאַסען מיט צעבערס ליכט, וועלכע האָבען אַריינגעדראָנגען פון די צוויי גרויסע פענסטער, וואָס זיינען אַרויסגעגאַנגען אין אַ ברייטע גאַס אַריין. מאַשאַ, אַ יונגע און שטאַרקע מאַמע, האָט געבאַדען איהר נאַקעט פינף־מאַנאַטדיג קינד אין אַ בעקען מיט לאָהע וואַסער. דאָס קינד איז געווען געהילט אין ווייס־באַטיסטענע ליילעכלעך, אַז עס זאָל זיך ניט פערקיהלען. דאָס קינד האָט בעוואויגען דאָס וואַסער מיט זיינע שווערפעלטיגע בעווע־גונגען און עס האָט געשריען, פערקנייטשענדיג די אויגען ווי אַן אַלמער איד. מאַשאַ האָט זיך געפרעהט און געשפיעלט זיך מיט'ן קינד, וואַשענדיג עס און ניסענדיג וואַסער אויף דעם קינד'ס קערפערעל. אַרום איז געווען אַנגעוואַרפען ווייסע וועש, ליילעכעל, האַנד־טיכעל, און אַלצדינג אין שטוב האָט געשמעקט מיט ריינקייט און מיט מוטער־ליכטיקייט. זי האָט דאָס קינד אַרויסגענומען פון שיטעל, פלינק עס איינגעהילט אין געמאַנגעלטע קנייטשענדיגע פרישע ליילעכלעך און עס געטוילעט צו איהר האַרץ, איינשטילענדיג דאָס קינד, וועלכעס האָט ניט אויפגעהערט צו פערטומלען די שטוב מיט זיין שאַרף־שניידענ־דען קוויטשען. מאַשאַ האָט געלאַכט און געפרעהט זיך, ווייל זי האָט געוואוסט פאַר וואָס דאָס קינד שרייט, און שפיעלענדיג זיך מיט'ן קינד, האָט זי צו איהם געלאַכט :

— דו פרעסער איינער, איד ווייס וואָס דו ווילסט, איד ווייס.

זי האָט פלינק בעפרייט איהר יונגע קערענדיגע ברוסט פון איהר קאַפטענדעל, אָבער זי האָט ניט באלד אַריינגעגעבען איהר ברוסט אין דעם זוכענדען קינדישען מיילעכעל, נור האָט זיך גערייצט מיט'ן קינד, ווי איין קינד מיט'ן אַנדערען, אַנגענומען איהר ברוסט מיט צוויי פינגער און אַרויסגעשפריצט אַ פאַר טראָפען מילך פון די בריסט־וואַרצלען אויפ'ן קינד'ס מיילעכעל, האָט דאָס קינד עס אָבגעלעקט און ווייטער געשריען.

— דו פרעסער איינער — האָט מאַשאַ געלאַכט, ווען זי האָט

געזעהן ווי דאָס קינד שטרעקט אויס זיין מיילעכעל נאָד די טראָפּענס און זוכט, ווי אַ שטום חיה'לע, די קוואַלען דורך וועלכע גאָט שיקט צו צו איהם זיין ערנעהרונג.

אַ מינוט האָט זי געלאָזט דאָס קינד זוכען. נאָכשפירענדיג נאָך דעם געשמאַק פון די מילך, האָט דאָס קינד געפונען דעם קוואַל און איינגעגאַרעט זיין פנים'ל אין מאשא'ס שטאַרקע יונגע ברוסט, און גענאָגט פון זיינע קוואַלען מיט דעם גאַנצען קינדערשען כח וואָס איז געווען אין דעם פרישען מאַרד פון זיינע יונגע ביינדעלעך. און איבער דער מוטער איז געקומען אַן ערלייכטערונג, ווי עס וואַלט זי ווער געקוישט אונבעוואוסט אין שלאָף, און אַ ציטערדיגער ווינד פון קינדיש-מוטערליכער צערמליכקייט איז דורכגעגאַנגען דורך איהרע ביינער...

יעדעס מאָל ווען מאַשאַ האָט געזויגען דאָס קינד, זיינען איהר געקומען מאַדנע געדאַנקען אין קאַפּ, און עפעס אַן אונבעוואוסטע וועה-טאַג האָט זי גענאָגט. אַ וועהטאַג און אַ בענקשאַפט. זי האָט גע-וואָט דאָס געפיהל, אַז זי האָט נאָך ניט התונה געהאַט, אַז זי האָט אַ קינד און ניט קיין מאַן... און זי האָט געבענקט נאָך אַ מאַן, וואָס זאָל קומען און זי גלעמען אין דער שטיף איבער'ן קאַפּ, ווען זי זיצט און שטילט איין איהר קינד. און דער מאַן זאָל זיין דער ריכטיגער און איינציגער פאָטער פון איהר קינד. די פערבינדונג צווישען איהר און איהר מאַן זאָל זיין אַ געטרייע און אַ טיעפע, ווי ביי יעדען יונגען פאָר פאָלק — איהר קינד זאָל האָבען אַן אמת'ען פאָטער. און יעדעס מאָל, ווען עס זיינען געקומען די געדאַנקען צו איהר, האָט אַ טיעפע און אַ בעהאַלטענע וועהטאַג געוועהטאַגט זי, און פערשעהמט זי, און זי האָט זיך געהאַלטען, אַז זי איז אַ פערשאַלטענע אויף אייביג. קיין מאַל ניט — וועט זי ניט קענען געבען איהר קינד אַ פאָטער...

זי האָט מקנא געווען יעדער ווייבעל, וועלכע האָט אַ מאַן. אַפט-מאָל האָט זי בעמערקט פאַהרענדיג אין עלעוויטעד, שבת אין אבענד, ווי עס זיצט אַ יונגער מאַטע און האַלט אַ קינד אויף די הענד, און נעבען איהם זיין ווייב. זיי פאַהרען געוויס צו שוועריאון-שוויגער דאָרטאון, האָט זי זיך געטראַכט, און מקנא געווען דער אויסגע-האַרעוועטער מיעדער ווייבעל איהר מאַן. ניין, ניט וואָס זי האָט אַ

מאָז, נאָר וואָס זי האָט אָן איינציגען און ריכטיגען פּאָטער פּאַר איהר קינד. און אַ בענקשאַפט האָט זי אַרומגענומען צו אַ געטריי און ריין לעבען, וואָס האָט אַ בעשטאַנד, אַ שטאַרקען וואַרצל אונטער זיך. זי האָט ניט געהאַט קיין מאָז, נור אַ קינד, און דעם קינד האָט זי אוועקגעגעבען איהר מוטערליכע און ווייבליכע צערטליכקייט. מיט דעם קינד האָט זי געפיהלט ווידער צוריק יענע אונבעוואוסטע זיי-בערקייט, איז וועלכע זי האָט געלעבט, ווען זי איז געווען אַ מיידעל. מיט דעם קינד האָט זי זיך צוריק געפונען. זי איז ניט קיין ווייב — זי איז אַ מיידעל אַ מוטער.

האַט זי נור פּערבראַכט מיט איהר קינד, קיינעם ניט געוואָלט זעהן, ניט אַרויסגענאַנגען פון הויז, ניט געלעבט מיט עפעס אַנדערש, נור פּערבראַגען זיך אין'ס שלאָף-צימער, ווי אַ כּהן איז זיין טעמפל, און פּערבראַכט מיט'ן קינד. זי האָט עס געבאַדען, געוואַשען, איבער-געטאַזן, און ביים קינד האָט זי זיך געפיהלט גערעמעט...

די טהיר פון שלאָף-צימער האָט זיך אין דער שטיל געעפּענט. מאַשאַ האָט ניט בעמערקט, ווי דער אַנקעל איז אַריינגעקומען אויף די שפיץ פינגער. ער האָט פון דערווייטענס געזעהן ווי מאַשאַ שטילט איין דאָס קינד, און אַ מינוט האָט ער זיך אַבגעשטעלט ביי דער טהיר, ווי ער וואָלט בעטראַכט זיין הייליגטהום. אַ ציטערנדיג געפיהל האָט איהם אַרומגענומען יעדעס מאָל, ווען ער האָט געזעהן ווי מאַשאַ זויגט דאָס קינד, און ער איז מיט שטילע טריט און איינגעהאַלטענער פרייד צוגעגאַנגען צו מאַשאַ'ן און געגלעט זי איבער'ן קאַפּ.

מאַשאַ האָט אויפגעציטערט, ווי עס וואָלט זי ווער אויפגעוועקט פון אַ שווערען שלאָף:

— ווער איז דאָס? — האָט מאַשאַ אויסגערופּען מיט שרעק.
— דאָס בין איך. וואָס דערשרעקסטו זיך? יעדעס מאָל ווען איך קום אַריין צום קינד דערשרעקסטו זיך. אין אמעריקא זיינען ניטאָ קיין גנבים, מיין קינד.
— קום ניט אַריין ווען איך זויג דאָס קינד, פליעז, דו דער-שרעקסט מיך.

— פאַר וואָס, קינד? — שמייכלט דער אַנקעל — אַי לייק אים. איך ליעב צו זעהן ווי דו זויגסט דאָס קינד.

— און איך וויל ניט, אז דו זאלסט אריינקומען. פליעז, טהו עס פאר מיר.

— אבער פאר וואס? יו אר עי ליטל טשאילד — אזוי ווי מיין קינד. איהר בידע זייט מיינע קליינע צוויי קינדער — נעהמט זי דער אַנקעל ארום מיט'ן קינד צוזאמען און טאנצט פאר פרייד.

מאשא איז טרויעריג געווארען און שטיל, און שטילע טרעהרען האבען פלוצלים אָנגעהויבען צו רינען פון איהרע אויגען איבער איהר געזיכט און זיינען געפאלען אויף איהר נאקעמע ברוסט.

— וואָס איז דיר, פאר וואָס וויינסטו שטענדיג, אז איך קום אריין? וואָס האָב איך דיר געטאָן? פאר וואָס לאַזטו מיר ניט קיין נחת האָבען פון מיין פרייד, וואָס גאָט האָט מיר געשאַנקען. איך האָב דאָך קיינמאָל קיין פרייד ניט געהאט אין מיין גאַנצען לעבען. נור יעצט, אויף דער עלטער — דיר און מיין קליין, קליין ריין קינד — מייןס — מיין אייגענס. און פאר וואָס וויינסטו? פאר וואָס פרעהסטו זיך ניט מיט מיר — מאַשאַ לעבען — מיין גרויס, גרויס גליק?

מאשאַ האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען און האָט איהם אַנגעקוקט. איהרע אויגען זיינען פול געווען מיט טרעהרען — און דער גרויסער ווייס-אפעל האָט זיך געוואַסערט — און זי האָט איהם אַנגעקוקט מיט רחמנות אויף זיך און אויף איהם, און געשוויגען, ווי זי וואָלט געווען אַ שטומע חיה, וואָס גאָט האָט איהר ניט דעם לשון געשאַנקען, נור זי דריקט אויס איהרע געפיהלען אין בליק.

— פאר וואָס קוקסטו אויף מיר? פאר וואָס רעדסטו ניט צו מיר? — זייט דו האָסט געהאט דאָס קינד, רעדסטו ניט צו מיר — פאר וואָס, ביזטו דען ניט גליקליך מיט'ן קינד? מאַשאַ דיער, זאָג מיר. — יא, יא, איך בין גליקליך מיט מיין קינד — קיינעמס ניט נור מיין — איך האָב גאָר ניט מעהר, נאָר דאָס קינד — איך בין גליקליך — און די טרעהרען האָבען גערונען פון איהרע אויגען אלץ גע-דיכטער.

— און פאר וואָס וויינסטו ווידער? — פאר וואָס ביזטו אזוי טרויעריג, פאר וואָס?

— איך ווייס ניט, מאַזעס, פאר וואָס, איך ווייס ניט — לאַז

מיד אַליין — פֿליעז, לאָז מיד אַליין מיט מיין קינד — קום ניט אַריין
צו מיר, זעה מיד ניט — לאָז מיד, פֿליעז.

— אַ, דיער טשאַילד — אי ניו, דוין מאמא האָט רעכט, דוין
מאמא זאָגט, אז עס איז שטענדיג אזוי מיט די יונגע מוטערס ווען
זיי זויגען די קינדער. דו ביזט נאָך אַליין אַ קליין קינד, איין קינד
זויגט דאָס צווייטע — מיינע צוויי קליינע קינדער — האָט דער אַנקעל
געלאַכט.

פון עס־צימער האָט זיך פֿלוצלונג דערהערט אַ שטימע. מאַשאַ
איז בלייב געוואָרען.

— ווער איז דאָרט?

— סעם איז עס. — יעס, שטעל דיר פֿאַר, מאַשאַ, טשאַרלי דוין
קאָזין איז דאָך דער לאַיער פון דער יוניאן, ביי איהם וועלען מיר
דאָס בעדארפען סעטלען דעם סטרייק מיט די לאַנדסלייט. דו ווייסט.
אונזערע לאַנדסלייט סטרייקען דאָך — שוין די צווייטע וואָך ווי זיי
קומען ניט צו דער ארכייט — דאָס האָט אַלץ דוין קאָזין אַנגעמאכט.
איך האָב דיר שטענדיג געזאָגט, אז ער איז אַ „דענזשעראַס“ יאָנג
מען — ער וועט אונז מאַכען טראַבעל — נאָ, זעהסטו, דאָס האָט אונז
אן אייגענער, אַ לאַנדסמאן, אַ משפּחה־מאן אַפּגעטהאָן.

— געה אַראָפּ, פֿליעז, געה אַראָפּ און רעד מיט זיי — לאָז מיד
אַליין — האָט זיך מאַשאַ געבעטען ביים אַנקעל און גענומען אוועק־
לייגען דאָס איינגעשלאָפענע קינד פון איהר ברוסט אין וויענעלע
אריין.

— נאָך איין מינוט. איך וויל נור זעהן אביסעלע, ווי עס שלאָפט.

— שטיל, וועסט עס נאָך אויפוועקען.

— שוין, שוין — און דער אַנקעל איז ארויס מיט שטילע טריט.

מאַשאַ האָט פֿערשלאָסען די טהיר נאָך איהם.

נאָר באלד האָט ווער געקלאַפט:

— שטיל. ווער איז דאָרט?

— עפען אויף, מאַשאַ לעבען — רופט זיך אַפּ די מוטער, וואָס

פֿערשליסט דו זיך? קיינער וועט דיר ניט צו־גאַנגלענען.

— נו, וואָס זאָנסטו צו די שנאַרערס, הען, צו די משפּחה. אויס־

געהאַלטען דאָס פֿאַר אונזער פֿערהאַרעוועטע גראַשען. אז עס האָט

געדאַרפט אַ טאַכטער אויסצוגעבען, און אויסשטייער צו מאַכען, דאָס

ווייב מיט די קינדער אריבערצוברענגען קיין אמעריקא — איז עס געקומען צום אַנקעל. וואָס, ווען, עס האָט בעדארפט עפעס — איז עס געקומען צו אונז. מיר האָבען עס געשטיצט. מיר האָבען עס אויס־געהאַלטען און יעצט סטרייקען זיי נאָר. נאָ דיר אמעריקא. און ווער? די שנאַרערס וזהו, טשאַרלי — ער איז דיר נאָר געוואָרען אַ גאַנצער פּאַלקאוויק ביי דער יוניאָן. האָסט שוין געהערט אזעלכעס?

— מאַמא, וואָס איז געשעהן?

— האָסט ניט געהערט? די לאַנדסלייט סטרייקען דאָך — זיי קומען דאָך ניט צו דער אַרבייט. און טשאַרלי איז זייער אַנ־פּיהרער.

נאָר אין דעם האָט ווידער ווער דעם קאַפּ אין דער אַפּענער טהיר אַריינגעשטעקט. און מאַמא און טאַכטער האָבען דערקענט סעם'ס בלייכען ענערגישען פנים מיט זיינע דערשראָקענע בעטענדיגע אויגען.

— מאַמא, פּערמאָד די טהיר — האָט מאַשאַ אויסגערוּפּען, בלייך־ווערענדיג.

— וואוהין קריכען זיי, די שנאַרערס, וועניג איז זיי די ביזנעס, קריכען זיי נאָך אין די שלאַף־צימערען. — די מאַמא האָט פּערקלאַפּט די טהיר פאַר סעם'ס פנים...

5.

דער סטרייק פון די קוזמינער לאַנדסלייט.

עס איז געשעהן אַ וואונדערליכע זאך — די לאַנדסלייט פון קוד־מיו, אַנקעל מאַזעס' משפּחה, זיינען אַרויס אין סטרייק. צוערשט האָט עס אַנקעל מאַזעס נאָר ניט פּערשטאַנען וואָס איז געשעהן. גער־זעהן, ווי די לאַנדסלייט הויבען זיך אויף אין מיטען טאַג און לעגען אוועק די נאָדעל און פּערלאַזען דעם שאַפּ, האָט ער געמיינט עפעס אַן אונגליק איז געשעהן.

— וואָס איז געשעהן? וואוהין געהט איהר?

די לאַנדסלייט האָבען זיך אַרויסגע'גנב'עט פון שאַפּ, ווי זיי וואָלטען בענאנגען אַ גנבה, און געשעהמט זיך צו קוקען דעם אַנקעל אין די אויגען אַרײַן. אײנציגווייז האָבען זיי זיך אַרויסגעשלייכט. האָט דער אַנקעל אַבגעשטעלט שלמה דאַרפס־געהער, אַ גוטען בע־קאַנטען פון דער היים:

— שלמה, וואוהין געהסטו?

— איך ווייס ניט. מ'האַט מיר געהייסען, געה איך.

— וואָס בין איך, אַ פרעמדער? — האָט דער אַנקעל געשריען

— ביי מיר סטרייקט מען? פאַר מיין גוטס וואָס איך האָב אייך אַראָבגעבראַכט קיין אַמעריקאַ, האַלט אייך אויס מיט ווייב און קינד דער. די ביזנעס זײנען דאָך נור צולײב אייך — סטרייקט מען ביי מיר! גוט, גוט, איך וועל זיי שוין ווייזען סטרייקען.

די לאַנדסלייט האָבען נאָר ניט געענטפערט, פערלאָזט דעם שאַפּ און צונויפגעקליבען זיך אין די חברה אנשי קוזמין, טאַקע אין דער שוהל פון וועלכער דער אַנקעל איז געווען פרעזידענט.

לאַנג האָט געדויערט ביז עס איז געלונגען די יוניאָן פון די שניידער צו אַרגאַניזירען אַנקעל מאַזעס' שאַפּ. אזוי לאַנג ווי דער אַנקעל איז געווען דער „אינסײד מענש“, איז עס זיי טאַקע ניט גע'לונגען. די לאַנדסלייט האָבען דעם אַנקעל ניט געקענט מעיז פנים זיין, זיי האָבען זיך ניט פאַרגעשטעלט ווי אזוי זיי וועלען קענען דעם אַנקעל שלעכטס טהאַן. ער איז דאָך אונזער „פרנסה־געבער“, האָר בען זיי אויף אלע טענות אַבגעענטפערט. קוים איז סעם געווארען זייער באַס, זייט דער אַנקעל האָט חתונה געהאַט, און סעם האָט זיי געלאָזט פיהלען זיין האַנד, איז ביסלעכווייז געוואקסען די אונצופריעד־דענהייט צווישען די לאַנדסלייט מיט'ן אַנקעל, און טשאַרלי'ן מיט אייניגע פראפעסיאנעלע אַרגאַניזירערס פון טרייד איז ענדליך גע'לונגען אין דער שטיל צו אַרגאַניזירען דעם אַנקעל'ס שאַפּ, אין גע'היים פון איין לאַנדסמאַן צום אַנדערען, ביז דער סטרייק איז אונ־געריכט אויסגעבראַכען פאַר'ן אַנקעל און אלע זיינע בעהעלפערס.

אין אַנפאַנג איז קוזמין געווען זעהר ענטהוויאַסמיש צו קעמפפערן אַז מען האָט געדאַרפט געהן „פיקעטען“ פאַר'ן אַנקעל'ס שאַפּ, האָר בען זיך אלע געריסען. אויסגעקליבען אַבער האָט מען שלמה'לע פאַרמאַן, יאַסעל דאַרפס־געהער, אירען סעדער־האַלטער און פישערס,

אידען וועלכע קענען געבען צוריק אַ קלאַפּ ווען מען וועט דארפֿען.
זיי האָבען גענומען ברויט און אַבגעזאָדענע קאַרטאָפֿלעס אין די קעשע-
נעס און האָבען זיך אוועקגעשטעלט, אַ זייגער זעקס אין דער פֿריה,
פֿאַר'ן אַנקעל'ס שאַפּ. געשטאַנען און געהיט.

— טהיילמאַל איז דער אַנקעל אַרויס צו זיי און פֿרוכירט מיט

זיי רעדען :

— וואָס וועט זיין דער סוף פֿון שטעהן?

— מיר ווייסען ניט. געהייסען שטעהן, שטעהען מיר — האָ-

בען די אידען אַבגעענטפֿערט.

— אַבער וואָס ווילט איהר? לאַזט מיר הערען וואָס איהר

— מיר ווייסען גאָר ניט, טשאַרלי — אַלץ טשאַרלי... מיר זיינען

פֿראַסטע סאַלדאַמען, געהייסען שטעהן, שטעהען מיר — האָבען די
ווילט.

אידען אַבגעענטפֿערט מיט אַ זעלנערישען טאָן, דערמאַנענדיג זיך אַז
דער היים פֿון אויף דער וואַך ביי די סאַלדאַמען.

— וואָס, טשאַרלי האַט אייך געבראַכט קיין אמעריקאַ? טשאַרלי

האַט אייך געגעבען אַרבייט? פֿרנסה געגעבען? אַ גאַנץ יאָהר געהט
איהר אויך צו טשאַרלי'ן — אַלל־רייט!

— אזוי געהייסען.

— וואָס שטעהט דער אַנקעל און טענה'ט זיך אויס מיט זיי?

מיט וועמען איז דאָ צו רעדען? אַנקעל אַריין! — האָט סעס איהם
געצויגען ביים אַרבעל מיט חוצפּה, וואָס ער האָט געקראָגען צום אַנ-
קעל זייט מאַשאַ האָט געבוירען דאָס קינד.

— לאַז מיר, איד וויל מיר מיט זיי דורכרעדען.

— אַנקעל — האָט סעס געשריען — איד וויל, אז דער אַנקעל

זאָל אַריין. מען דאַרף ניט רעדען מיט זיי, אויס משפּחה, אויס לאַנדס-
מאַן. איד לאַז ניט מעהר קיין משפּחה איבער די שוועל אַרויף.

— אַלעס צו טשאַרלי'ן. מיר ווייסען גאָר ניט — האָבען די

לאַנדסלייט אַבגעענטפֿערט.

און טשאַרלי איז געווען דער גאַט. טשאַרלי איז געקומען יע-

דען אַבער אין חברה אנשי קוזמין און גערעדט צו די לאַנדסלייט;

טשאַרלי האָט געבראַכט אַנדערע ספּיקערס; טשאַרלי איז אַדומע-

לאַפֿען צו די צייטונגען; טשאַרלי האָט פֿון ערגעץ־וואו געלד געקראָ-

גען; טשאַרלי איז געווען דער צווייטער משה, וואָס איז געקומען אויסלייזען די לאַנדסלייט פון אַנקעל מאָזעס, פּרעה מלך מצרים.

אין די חברה שלחן-ערוד אנשי קוזמין זיינען געווען פּערזאָן מעלט די סטרייקענדע לאַנדסלייט. קוזמין האָט גערוהט, און עס האָט אויסגעזעהן ווי חוֹל-המועד אין דער היים. ניט קיין שבת, ניט קיין יום-טוב — ס'איז אינדערוואַכענס און מען אַרבייט ניט. און צו דעם איז קוזמין אזוי ניט געווען צוגעוועהנט. שוין אכט טעג ווי דער סטרייק האַלט אָן. דער ערשטער ענטהוּזיאָם איז שוין פּערשוואַנדען און קוזמין האָט שוין געפּיהלט אַ בענקשאַפט נאָכ'ן שאַפּ. נאָך האָט בען זיי ניט געפּיהלט קיין הונגער, אַביסעל האָט יעדער געהאַט אַלײן אַבגעשפּאַרט און בעהאַלטען פּאַר'ן סטרייק, און אַביסעל האָט די יוד ניאָן מיט מיה צונויפגעשלעפּט. נור קוזמין האָט ניט געקענט אַרומ-גען לעדיג. דאָס „בעלמוטשען“ האָט זיי ניט געלאָזט רוהען. דער „תכלית“ האָט געפּיקט אין געהירען און גענאָגט דאָס האַרץ ווי אַ שלעכטער וואָריס.

— וואָס וועט זיין דער תכלית פון דעם בעלמוטשען? — האָט איינער אין דער שטיבל געפּרעגט דעם אנדערען.

— און וואָס פאַר אַ תכלית האַסטו ביים אַנקעל אין שאַפּ? פאַר'ן טרוקענעם שטיקעל ברויט — דאָס איז דער תכלית.

— מילא, מן הסתם, ווייסט דאָך אַז קהל הייסט אזוי — קהל ווייסט וואָס עס טהוט.

נור קוזמין האָט דערווייל ניט בעלמוטשעט. איינער האָט זיך דערווייל אָנגעגרייט אַ שטיקעל יענע וועלט און אריינגעכאַפט אַ יום תּהלים; און אנדערער וואָס האָט געקענט אַביסעל לערנען — אַ פרק משניות; גאָר די פּראַסטע און די עס-האַרצים האָבען געכאַפט אַ קערטעל ביי דער טהיר פון שוהל, און די עלטערע האָבען געהאַט תּרעומות: אין אַ מקום קדוש! האָבען די אינגערע גע'טענה'ט: עס איז אַ סטרייק האַלל.

קוזמין האָט זיך אַרומגעדּרעהט פּראַנק און פּריי און האָט גאָר ניט געטהאָן; קוזמין האָט דערווייל בעקענט זיך מיט זייערע וויי-בער און קינדער, אויף וואָס זיי האָבען קיין צייט ניט געהאַט ווען זיי האָבען געאַרבייט; קוזמין האָט דערווייל אַרומגעשפּאַציערט,

אָבעגעבען זיך מיט הויזזאכען, צורעכט געמאכט זייערע אייגענע קליידער, אָבער קוזמין איז ניט צופריעדען געווען.

— געוואלד, יוסף, וואָס ציהט עס זיך אזוי לאַנג? וואָס וועט

זיין דער תכלית?

און טשאַרלי'ס „פּאַפּולאַריטעט“ ביי די קוזמינער לאַנדסלייט האָט אָנגעהויבען ביסלעכווייז צו פאַלען. וואָס לענגער עס האָט זיך געצויגען דער סטרייק און מען האָט קיין רעזולטאַטען ניט געזעהן. האָבען די קוזמינער לאַנדסלייט, ווי אמאָל זייערע עלטערען אין דער מדבר, אָנגעהויבען צו „מורמלען“ אויף טשאַרלי'ן:

— וואָס וועט זיין דער סוף? אַלמע אידען לאַזען זיך פיהרען

פון אַ אינגעל; הע, שעהן זעהען מיר אויס.

סעם איז דערווייל אויך ניט געשלאָפען. סעם האָט פעררופען

אַ משפּחה־ראַטה, געשיקט נאָך דעם קאַזין מאַנעס, וועלכער איז אַ „דעמאָקראַט“, מיט'ן קאַפּ פון די פּאַליס, און זיך מיט איהם אַן עצה געהאלטען. מען האָט צונויפגערופען די נאָהענטע משפּחה, און זיי געשיקט אין געהיים צו די לאַנדסלייט אַהיים. צוערשט איז מען געגאַנגען צו די בעקאַנטע, וואָס מען קען פון דער היים, וועלכע דער אַנקעל האָט אַם מעהרסטען טובות געמאַזן, און געמאכט מיט זיי אַ שמועס:

— וואָס זאָגט ער אייך צו, טשאַרלי, ער וועט פאַר אייך אַ שאַפּ

עפענען? נו, לאַמיר זעהן. וואָס ווייזט ער ניט וואָס ער קען? וואָס לאַזט ער אייך הונגערען? אז ער האָט אייך פון דער אַרבייט אַראַב־גענומען, פאַר וואָס ניט ער אייך ניט אַ לעבען צו מאַכען? ער עסט, ער נעהמט וויידזשעס פון דער יוניאָן. פאַר וואָס סטרייקט ער ניט? ער סטרייקט ניט, אייך הייסט ער סטרייקען.

און די לעצטע ווערטער האָבען איבערצייגט. ס'האָט ניט לאַנג געדויערט און סעם'ען מיט'ן קאַזין מאַנעס איז געלונגען צו געווינען אַ טהייל פון די לאַנדסלייט צו דער אַרבייט. ניט דער הונגער, ניט די נוים האָט דאָ געזיעגט, נור קוזמין האָט ניט געקענט בעלמוטשען. איז ניט געוועהנט געווען אַרומצוגעהן לעדיג און האָבען געבענקט נאָך דעם שאַפּ.

צומאַרגענס אין דער פּריה, אַז טשאַרלי איז אַריינגעקומען אין

די חברה שלחז־ערוד אנשי קוזמין, האָט ער געטראָפען די חברה

בעלעגט מיט ווייבער פון די סטרייקענדע לאנדסלייט. קוים האבען זיי איהם דערזעהן, זיינען זיי צו איהם צו, און חנה'ראזע, שלמה'לע דארפס-געהער'ס ווייב, האט זיך אוועקגעשטעלט אויס'טענה'ן פאר אלעמען:

— ווער האט דיר געבעטען, איד בעט דיר, אז דו זאלסט זיך פאר אונז אננעהמען? אז דו האסט צו טהאן מיט'ן אנקעל צוליב א שידוך, א כלה, וואס ער האט ביי דיר אוועקגענומען — דארפען מיר ליידען דערפאר, אויסגעהן מיט אונזערע קינדער פאר הונגער? וויפעל האסטו גענומען דערפאר?

— פאר וואס?

— אום דו זאלסט זיי, די אלטע נאראנים, פון ווען אראכפיהרען. — ניין, דו פרעג איהם בעסער, פאר וואס סטרייקט ער ניט? אונז הייסט ער סטרייקען. פאר וואס סטרייקט ער ניט — האט א צווייטע אידענע געשריען.

— פון וואס זאל איד סטרייקען?

— פון די יוניע פאר וואס סטרייקסטו ניט? פאר וואס הייסטו אונז סטרייקען?

— אבער איד האב דאך ניט צו וואס צו סטרייקען, איד אר' בייט דאך ביי קיינעם ניט. איד ארבייט דאך ביי מיר אליין. ביי וועמען זאל איד סטרייקען? — האט טשארלי געלאכט.

— דו הערסט, ער אליין סטרייקט ניט, אונז הייסט ער סטריי-

קען.

— וואס רעדט איהר מיט איהם? ווער איז ער אין גאנצען, וואס ער וואגט זיך אנטקעגענצושטעלען געגען דעם אנקעל? און מיר, אלטע אידען, לאזען זיך פערפיהרען פון אזא שנעק, פון אזא אינגעל!

— קומט, אידען, קומט. די הענד דארפען מיר קושען דעם אנקעל, אז ער זאל אונז צוריקנעהמען. געהערט א מעשה?

און שוין האבען זיך די קוזמינער לאנדסלייט געוואלט ארויס-לאזען פון דער חברה. טשארלי איז געשטאנען אין מיטען א פרעמדע וועלט — און ער האט ניט פערשטאנען וואס צו זאגען זיי. ער האט יא פרובירט עפעס רעדען, וועגען אויסהאלטען, וועגען א בעסער לעבען, וועגען א גערעכטליכע ארדנונג, נור די אידען האבען

איהם ניט געהערט. געלאכט הינטער איהם. און א אידענע האָט גע-
רופען צו איהם :

— דו בעזארג זיך צוערשט אז דו זאלסט ניט געהן מיט
אבגעהאקטע אַכצאָסען און מיט אַן אַבגעריכענעם הינטען, דערנאָך
וועסטו די וועלט פּערזאָרגען. מיינע פּערזאָרגער...

טשאַרלי האָט פּערצווייפּעלט. עס איז געווען זיין אמביציע.
זייט ער האָט זיך אינטערעסירט מיט אַרגאניזירען אַרבייטער, צו אַר-
גאַניזירען אַנקעל מאַזעס' שאַפּ, דעם שאַפּ אין וועלכען זיין פּאַטער,
זיין משפּחה און זיינע אַלע לאַנדסלייט זיינען געווען פּערשקלאַפּט.
ער האָט עס געהאַלטען פאַר זיין חובּ, פאַר אמעריקאַ, פאַר די אַרביי-
טער בעוועגונג, אַלס אַ קינד פּון זיין פּאַטער, צו אַרגאַניזירען אַנקעל
מאַזעס' שאַפּ. און מיט אַמאַל האָט ער געזעהן זיין אַרבייט פּון
חדשים און יאָהרען צורנישט. ער האָט פּרוּבירט אויסנוציען זיין נאַנצע
רעדערקונסט, זיינע אידעען און זיינע איבערצייגונגען, און ער האָט
דערצעהלט קוזמין וועגען די גרויסע פּערברידערונג אין וועלכער זיי
טרעטען אריין, אַנשליסענדיג זיך אין דער יוניאָן מיט די וועלט־אַר-
בייט. נור קוזמין האָט געקוקט אויף איהם מיט שפּאַט און מיטלייד.
די פּערברידערונג האָבען זיי איבערגעלאָזט פאַר איהם. זיי האָבען
מוראַ געהאַט פאַר דער פּרנסה.

נור אין דעם האָט זיך אויפּגעהויבען ר' אהרן זשאַכלינער. ר'
אהרן זשאַכלינער איז געווען טשאַרלי'ס פּאַטער'ס אַ חבר פּון דער
היים. ביידע האָבען זיי בעלאַנגט צו איין חסידיש־שטיבעל אין דער
היים, און דערנאָך, ווען טשאַרלי'ס פּאַטער איז אהיים געפּאַהרען
שטאַרבען, האָט ר' אהרן איבערגענומען זיין שטעל. ער האָט גע-
דרשנ'ט יעדען שבת אין דער חברה שלחן־ערוך אנשי קוזמין, געלערענט
מיט די אידען מדרש שבת פאַרנאַכט, און שמחת־תורה פאַר זיי גע-
לייענט דעם מדרש פּון משה רבינו'ס טויט. ר' אהרן זשאַכלינער
האָט פּערנומען ביי זיי דעם אָרט פּון אַ שטיקעל דיין, און די קוּד-
מינער לאַנדסלייט, וועלכע האָבען איהם געקענט אַלס לַמדן און פּר-
מען אידען פּון דער היים, האָבען פאַר איהם דרד־אַרץ געהאַט, דע-
ריבער האָבען זיך אַלע איינגעשטילט און אויסגעהערט וואָס ר' אהרן
האָט צו זאָגען.

— עם איז דאָך פונקט אזוי, ווי די אידען ביי יציאת מצרים — האָט ר' אהרן אַנגעהויבען מיט זיין דרשה־ניגון, מיט וועלכען ער פלעגט יעדען שבת האַלמען זיין מדרש־דרשה — אז משה רבינו האָט די אידען פון מצרים ארויסגעצויגען — הויבט זיך אָן ר' אהרן צו שאַקלען — שטעהט אין דער תורה הקדושה אזוי געשריבען: האָט ער זיי אין מדבר געפיהרט. און ווי זיי זיינען אין מדבר געקומען, נאָך קריעת ים־סוף און אנדערע גרויסע נסיונות, אזוי האָבען די אידען אַנגעהויבען צו בענקען נאָך די טעפ פלייש וואָס זיי האָבען אין מצרים געהאט ביי פרעה'ן. האָבען זיי אַנגעהויבען צו מורמלען אויף משה רבינו, און האָבען געזאָגט: לאַמיר זעצען אן עלטסטען און לאַמיר צוריקקעהרען רען נאָך מצרים. אזוי איז אויך דאָ. קוים מיט צרות און גרויס מאַט־טערניש זיינען מיר אוועק פון אַנקעל, פרעה, און פון זיין נוגש סעם, וואָס ארבייט מיט אונז עבודת פרד, ווי די אידען אין מצרים, און משאַרלי געהט אויסארבייטען פאר אונז אן אהדות, וואָס דאָס זאָל זיין א חזק, א תקון רבים, אז מען זאָל מיט אונז אזוי שווער ניט ארבייטען, וואָס דער יונג סעם, ימה שמו, ארבייט מיט אונז, וואָס איז שווער אריבערצוטראַגען; און קוים זיינען מיר שוין באלד אויס־געלייזט, נאָך אַביסעל אַריבערצוטראַגען דעם צער פון הונגער איידער דעם צער פון בושות און פון עבודת פרד—פערבענקט איהר זיך נאָך די טעפ פלייש און זאָגט: לאַמיר זעצען אן עלטסטען און צוריקקעהרען צום אַנקעל. נאָך דאָרטען אין מצרים האָט עס דער ערב־רב געזאָגט, און דאָ זאָגט איהר עס אַלע. זאָג איד איד, ווי דער מדרש זאָגט אויף די אידען אין מצרים: איהר אַלע וועט אויסשטאַרבען אין מדבר, ווי דער ערב־רב, און וועט ניט די זכיה האָבען אַריינצוקומען אין „ארץ־אֶרֶץ“ אַרײַן — ווייל איהר זייט ווי דער עבד כנעני, וועלכער זאָגט: אהבתי את אדוני — איד האָב ליִעב מיין האר...

א שרעק איז אַנגעפאלען אויף קוזמין, און אַ שעהמעדיגקייט האָט אַרומגענומען די אידען. זיי האָבען זיך געשעהמט איינער פאר'ן אנדערען צו קוקען אין די אויגען אַרײַן. עס האָט זיך מיט אַמאָל אויפגעוועקט אין זיי די אַלמע אויסגעהאַלמענעקייט פון אירישען פאַלק. דער אַלמער קשי־עורף, וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזען שטענדיג ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט אום עפעס ערנסטעס. עס איז מיט אַמאָל פער־שוואַנדען די שרעק פאר דער פרנסה; אוועק איז די וואַכעדיגקייט

פון „תכלית“ וואס האָט אזוי געפיקט זייערע מוחות און גענאָגט זייערע הערצער. די קוזמינער לאַנדסלייט האָבען מיט אַמאָל דער-פיהלט אַ גאַנץ אַנדערען טעם אין קאַמפּף מיט אַנקעל מאַזעס. אז עס איז ניט בלויז אַ קאַמפּף פאַר אַ שטיקעל ברויט און אַ לעפעל זופּ, נור אז עס איז אַ קאַמפּף פאַר מעבדות — לחירות. און די אלטע קאַמפּפּס-לוסטלייט פאַר עפעס ערנסטעס און וויכטיגעס האָט זיך אויפגעוועקט אין אידישען בלוט פון די קוזמינער לאַנדסלייט. און שלמה'לע דאַרפס-געהער האָט זיך געגעבען אַ רוף אָן פאַר אלע:

— אידען, מיט מיר! קומט, מיר וועלען ארויסטרייבען די לאַנדסלייט פון שאַפּ. אז ניט אַרבייטען — זאָל קיינער ניט אַר-בייטען.

— שלמה, וואו געהסטו? איך וועל דיר ניט לאַזען! — האָט חנה-דאָזע געשריען, אַנכאַפּענדיג שלמה'ען פאַר'ן לאַץ.

— סטופּיי, סטופּיי אהיים. אידען, קומט!

און די לאַנדסלייט האָבען זיך ארויסגעלאָזט בעלאַגערען דעם אַנקעל'ס שאַפּ.

.6

סעם האָט זיך געריכט אויף די לאַנדסלייט, און ער האָט גע-מאַכט אלע פאַרבערייטונגען זיי צו עמפּפּאָנגען. ער האָט זיך געזעהן מיט'ן קאָזין מאַנעס, דעם „אַניטאַטאַר“. קאָזין מאַנעס איז אַ דעמאָ-קראַט, וואָס רייסט זיך אויס דעם האַלץ פאַר די פאַרטיי אין צייט פון די עלעקשאַנס, און בעהענגט זיינע פענסטער מיט די פיקטשורס פון די קאָנדידאטען פון זיין פאַרטיי פאַר די עלעקשאַן, און מיט ברומס און מיט סיינס „אי טאָלד יו סאָ“ נאָך די עלעקשאַנס. דורכדעם איז ער אַ גאַנצער „פּאַניבראַט“ מיט'ן דושאַדזש, מיט'ן „טשיעף“ און מיט אלע קעפּ פון זיין דיסטריקט. און ווען נור עס מאַכט זיך טראַבעל אין דער משפּחה, לויפט מען צום קאָזין מאַנעס. איז סעם אויך יעצט אוועק צום אַניטאַטאַר. מאַנעס האָט אַפּילו וועניג וואָס געהאַלטען פון אַנקעל, און וועניג וואָס געהאַט פון רייכען פעטער, נאָר דער-

הערענדיג, אַז דעם אַנקעל'ס ביזנעס שטעהען אין געפאהר, און אז די „סאַשעליסטס“ ווילען רואינירען דעם אַנקעל, האָט זיך אין איהם ערוועקט דער משפּחה-געפיהל. די גאנצע משפּחה פון אַנקעל האָבען זיך נעגרויסט מיט'ן אַנקעל'ס פערמעגען, און געהאַלטען עס פאר אַ „האַנאַר“ ווען זיי האָבען עפעס געקענט טהאַן פאר'ן אַנקעל. מאנעם איז אוועק צום טשיף און דערצעהלט פון די „טראַבעל-מאַכערס“, און דער „טשיעף“ האָט געשיקט אַ „גענג“ צו עמפּפּאַנגען די לאַנדס-לייט.

אַז שלמה'לע דאַרפּס-געהער מיט די לאַנדסלייט זיינען אַנגעקור מען פאר די אלט-בעקאַנטע שאַפּ פון אַנקעל, אין וועלכער זיי זיינען אַבגעזעסען טאַג-איין, טאַג-אויס זייט זיי זיינען אין אמעריקא, האָט זיי עמפּפּאַנגען אַ גאַסען-פרוי, וועלכע איז פון ערגעץ-וואו ארויס און ארומגענומען שלמה'לען.

שלמה'לע איז דערשראַקען געוואָרען. ער האָט זיך געוואַלט ארויסמאַכען פון דער פרוי'ס אַרעמס און אריין אין סטאַר מיט די לאַנדסלייט אַראַכנעהמען די ארבייטער. נור די פרוי האָט איהם פעסט געהאַלטען ביים ארבעל און געשריען:

— פּאַליס, פּאַליס, ער האָט מיר בעלידיגט!

מיט אַמאָל זיינען ארויס פּאַליס, מיט קלאַבס אין די הענד, ציוויל-געקליידעטע דעטעקטיווס און פערדעכטיגע פרויען, וועלכע האָ-בען געריסען די אלטע אידען ביי די בערד, ביי די פאות.

— וואָס איז געשעהן? — האָט דער קאפּ געפרעגט.

— ער האָט מיר בעלידיגט, ער האָט מיר אַנגעבאַטען אַ שענד-ליכע זאַך — האָט די פערדעכטיגע פרוי געשריען, האַלטענדיג ביי די קלאַפּעס דעם אַרימען שלמה'לען, ביי וועמען די פאות האָבען גע-ציטערט פאר שרעק.

און דאַס איז געווען דער סיגנאַל. באַלד זיינען געפלויען קלאַבס איבער די קעפּ פון די לאַנדסלייט. אייניגע זיינען געלאַפּען, איבערלאַזענדיג ווער אַ פאה, ווער אַ שטיק באַרד אין די הענד פון די גאַסען-פרויען; טהייל זיינען אַבגעקומען מיט צוקלאַפּטע קעפּ, מיט ביילען אויפ'ן פנים; אַנדערע, מיט שלמה'לען אין דער שפיץ, זיינען געוואָרען אַבגעפיהרט צובלוטיגטע אין פּאַליס-סטוישאַן בעגלייט פון

פאלים און גאסען-פרויען, מיט זידלערייען און קלעפ. אין א פערטעל שעה ארום איז שוין קיין זכר ניט געבליבען פון די לאנדסלייט, און פאר'ן אַנקעל מאַזעס' שאַפּ איז געווען שטיל און רוהיג, אויסער נור וואָס שטיקער פון העמס און שטיקער קאפּאַטע האָט זיך אַרומגע-וואַלגערט אין דער בלאַטיגער גאס.

אַנקעל מאַזעס איז געווען אין סטאַר ווען די מהומה איז פאַר-געקומען. ער האָט צוגעזעהן וואָס עס קומט פאַר אין דרויסען. עס זיינען געווען זיינע לאַנדסלייט, זיינע קינדער-חברים און קינדער-פריינד, וועלכע מען שלאָגט אין דרויסען פאַר זיין סטאַר אזוי אונדער-באַרעמדיג. עס איז געווען שלמה'לע דאַרפּסיגעהער, זיין חדר-חבר, מיט וועלכען ער איז נאָך היינט אויף „דו“, וועלכען מען האָט גע-שלעפּט אַ צובלוטיגטען אין פּאַליסטיישאַן; ר' אהרן זשאַבלינער, זיין רבי, אַ איד פאַר וועלכען ער האָט נאָך דרד-אַרץ ביז היינטיגען טאָג, וועמען מען האָט געריסען פאַר די פּאות. קיין אנדערע פריינד און קיין אנדער משפּחה האָט ער ניט געהאט אויסער די, וועלכע מען האָט אזוי אונדערבאַרעמדיג בעהאַנדעלט פאַר זיין טהיר, צוליב איהם, און ער האָט ניט פּערשטאַנען ווי אזוי דאָס איז געשעהן. ער האָט זיך קיינמאַל ניט געקענט פאַרשטעלען, אז עפעס אזעלכעס זאָל פּאַסירען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער אליין איז געווען צוויי-שען די לאַנדסלייט וואָס מען האָט געשלאָגען. גאַנץ קוזמין איז דאָרט געווען. ער איז צוגעלאָפּען צו סעס'ען, וועלכער איז געשטאַנען אַ בליי-כער און געציטערט מיט די נאַז-לעכער.

— וואָס טהוט מען דאָ ביי מיר? וואָס טהוסטו? ווער האָט דיר געהייסען? — סטאַפּ! די מינוט סטאַפּ!
סעם האָט אויפגעהויבען אויף איהם די אויגען. אין די אויגען איז געלעגען אַ בליק וועלכען דער אַנקעל האָט ביי קיינעם ניט גע-זעהן, נור אנדערע האָבען עס ביז איצט געזעהן אין דעם אַנקעל'ס אויגען:

— אַנקעל, מישט זיך ניט אַרײַן, פּליעז.
— ווער זאָל זיך ניט אַרײַנמישען? איד ביז דאָ דער באַס!
— אַז איהר זײט דער באַס, אַלל-דײַט; צאַהל'ט מיר אַרױם מיין טהײל וואָס איד האָב אין די ביזנעס, און איד וועל אליין פיהרען ביזנעס ווי איד פּערשטעה.

דער אַנקעל האָט זיך געשראַקען. צום ערשטען מאל האָט ער
עס אזוי קלאָהר דערפיהלט, אַז איבער זיין קאַפּ איז אויסגעוואַקסען
אַ מאַכט. ער האָט זיך געשראַקען צו בלייבען אליין, ער האָט זיך גער-
שראַקען פאַר דער ענערגיע און קראַפט וועלכע האָבען אויסגעשפּראַצט
פון סעם'ס אויגען און פנים — און ער האָט דערפיהלט זיין שוואַכ-
קייט.

— אָבער וואָס טהוּסטו, סעם? מענשען שלאָגען? — האָט דער
אַנקעל איינגעהאַלטען זיין כעס.

— ביזנעס! — האָט סעם אָבגעענטפּערט איין וואָרט.

— אָבער לאַנדסלייט, משפּחה?

— אויס משפּחה, אויס לאַנדסלייט, אָנגעשטעלטע אַרבייטער.
איך'ל ניט נעהן מיט זיי אין שוהל און איד וועל זיך ניט אוועקזעצן
דערצעהלען מעשיות פון דער היים. איד קען ניט קיין משפּחה. ביי
מיר דארף מען אַרבייטען, אַז ניט —

דער אַנקעל האָט נאָך געפרוּאוּט עפעס רעדען:

— אָבער, סעם —

— אַנקעל, אי עם טאָירד און איט! — האָט איהם סעם איבער-
געשלאָגען. איד האָב מיין וועג אין ביזנעס ווי צו פיהרען, דער אַנ-
קעל האָט זיך געהאַט זיין וועג, און איד וויל ניט אַז מען זאל מיר
קומען שטערען. און איד וועל זאָגען דעם אַנקעל דעם אמת: פיר
לייכט וואַלט בעסער געווען, אַז מיר זאלען זיך צושיידען. איד וויל
אָנהויבען טהאַן פאַר מיר איד עפעס. שוין צו לאַנג געווען אלץ ביי
יענעם. איד וויל עפעס אָנהויבען אויף מיין אייגענער ריזיקע.

דער אַנקעל האָט שוין געשווינען. ער איז בלייד געוואָרען און
טרויעריג. אַז איינזאַמקייט האָט איהם אַרומגענומען. עס האָט זיך
איהם געדאַכט, אַז נאָנץ קוזמין איז פערשעהמט געוואָרען, אַרויסגע-
וואָרפען געוואָרען אויף דער גאַס, און ער איז איינעם מיט זיי.

ער האָט פערלאָזט די סטאַר אַהן אַ וואַכט צו רעדען, און איז
אַהיים געגאַנגען. ער האָט געוואַלט דערצעהלען מאַשא'ן דעם עגמת
נפש וואָס ער האָט געהאַט, און געבענקט נאָך אַ טרויסט, עס זאל איהם
ווער זאָגען אַ גוט וואָרט.

ער האָט געוואַלט זעהן זיין קינד און עס קושען און פּרעהען זיך
דערמיט, ווי יעדעס מאל ווען ער האָט פּערדרוס, בערוהיגט איהם זיין

פאמיליען לעבען. ער האָט אָבער געפונען דאָס קינדער־צימער, וואו
מאשא איז מיט'ן קינד, פערשלאָסען, און ראָזע, די מאמע, האָט צו איהם
געוואונקען :

— מאָזעס לאָזט זי אליין יעצט. זי איז אויפגערעגט.

דורך דער טהיר האָט ער געהערט מאשא'ס שלוכצען.

— וואָס וויינט זי? וואָס איז געשעהן? — האָט זיך דער אַנקעל
דערשראָקען.

— זי קלאָגט אויף די לאַנדסלייט; זי האָט געהערט מען האָט
זיי געשלאָגען. זי וועט זיך באלד בערוהיגען.

— מאַשעלע, מאַשאַ דיער, פליען, מאשא! — האָט זיך דער
אַנקעל געבעטען הינמער דער טהיר.

מאשא האָט איהם ניט אַבגעענטפערט. זי איז געלעגען אין
קינדער־צימער, איינגענורעט דאָס פנים אין קינד'ס קישען און האָט
געוויינט. זי האָט יעצט אַלעמען געהאַסט, ניט נור בלוין איהר מאן
און סעם'ען — נור איהר קינד, וואָס איז ארויסגעקומען פון זיי, האָט
זי אויך געהאַסט. זי האָט זיך געהאַסט, וואָס זי האָט זיך פערקויפט
צו זיי פאר אַ שטיקעל ברויט, און איהר פאָטער און מוטער, וואָס האָבען
זי געטריבען דערצו. איהר יונגער איז אויפגעשטאַנען פאר איהרע
אויגען, מיט דער אַרימער האַפּקינס סטריט, און איהר האָט זיך
געדאַכט, אַז גאָר ניט האָט זיך געענדערט דורך דער צייט; אַז זי איז
אויך איינע פון די לאַנדסלייט, וועלכע זיינען פערשקלאַפט ביים אַנ-
קעל אין שאַפ און זיינען איבערגעגאַנגען אין סעם'ס מאַכט. סעם איז
דער באַס איבער די לאַנדסלייט, און אויך איבער איהר. אינאיינעם
מיט זיי איז זי איבערגעגעבען געוואָרען אין סעם'ס הענד, אַלס דעם
אַנקעל'ס ירושה. אין דעם קאַמפּף פון די לאַנדסלייט געגען דעם אַנ-
קעל האָט זי געזעהן איהר אייגענעם קאַמפּף. זי וויל זיך אויך בע-
פרייען מיט אַלע לאַנדסלייט צוגלייך פון אַנקעל מאָזעס און פון סעם'ען.
און אויף דער גאַס, פאר'ן אַנקעל'ס שאַפ, האָט מען אויך זי געשלאָגען.
סעם האָט זי געשלאָגען פאר'ן אַנקעל אינאיינעם מיט אַלע לאַנדס-
לייט. זי סטרייקט אויך, זי וויל העלפען געוויינען דעם קאַמפּף, דעם
גרויסען קאַמפּף, צו בעפרייען זיך פון אַנקעל און פון סעם'ען אינאיינעם
מיט אַלע לאַנדסלייט...

זי האָט זיך אויפגעכאַפּט פון געלעגער, צוזאַמענגענומען איהר ציערונג, וואָס דער אַנקעל האָט איהר געשאַנקען, די פערל און די בלויע שטיינער — אַלצדינג וואָס זי האָט געקענט צונויפנעהמען אין געלד און ציערונג, געמאַכט דערפון אַ פּעקעל, זיך איינפאַך אַנגער-קליידעט און איז אַרויס אין צווייטען צימער אַרײַן.

— מאַשאַ, עס איז ניט מיין שולד, איד האָב עס ניט געוואַלט. איד קען ניט העלפּען! — האָט דער אַנקעל געקוקט אויף איהר מיט בעמענדע אויגען.

אַ פּעראַכטונג האָט זי אַרומגענומען צו דעם אַנקעל. נאָר ניט האָט זי פּערמאַנט אין איהר האַרץ צו איהם, אויסער נקמה, דאָס זיסע געפיהל, אז דאָס לעבען געהמט נקמה פון איהם. זי האָט איהם אַנגעקוקט מיט פּעראַכטונג און אויסגערופען:

— איד האָב דיר פּיינט; איד האָב אייך אַלעמען פּיינט:

— פאַר וואָס? — האָט דער אַנקעל אויסגעשטרעקט נאָר איהר די הענד.

— אָבער וואוהין געהסטו, טאַכטער? — איז איהר די מוטער נאָכגעלאָפּען.

זי האָט זי נאָר נישט אָבגעענטפּערט.

דער אַנקעל איז אַלײַן איבערגעבליבען.

האַלב אין טונקעלען האָט די איינזאַמקייט אַנגעהויבען צו קרײַ-כען צו איהם פון די ווינקעלעך פון די צימערען. ער האָט זיך פאַר עפעס וואָס געשראַקען — ער האָט ניט געוואוסט פאַר וואָס. עס האָט זיך איהם געראַכט, עפעס וואָס קומט נאָהענט צו איהם. נור אין קינד-דער-צימער האָט זיך געהערט דאָס קינד'ס געוויין און דער אַס'ס געזאַנג, און ער איז אַרײַן זוכען טרייסט און פּרייד ביי זיין אייגען בלוט און פלייש...

.7

אויף דער צווייטער זייט.

מאשא האט געזוכט טשאַרלי'ן אין דער היים ביי דער מוהמע. טשאַרלי איז ניט געווען אין דער היים, און די מוהמע, וועלכע האט מאשא'ן געזעהן צום ערשטען מאל זייט מאשא איז א ווייבעל געוואָרען, האט זי אויפגענומען קאלט און שווינגענדיג. מאשא האט ניט פער-שטאנען פאר וואָס. פון דער מוהמע איז מאשא געוואָהר געוואָרען. אז זי קען געפינען טשאַרלי'ן אין די „העדקוואַרטערס“ פון די סטריי-קערס, אין די „קאָנגרעגיישאַן שלחן ערוך אנשי קומין“ אין דער חברה, פון וועלכע דער אַנקעל איז פרעזידענט. מאשא איז גענאנגען מיט איהר פעקעל ציערונג וואָס זי האט געטראָגען צו די סטריי-קענער לאַנדסלייט, צו דער קאָנגרעגיישאַן. ארום דער קאָנגרעגיישאַן האט זי שוין אָנגעטראָפען די ווייבער מיט די קליינע קינדער אויף די הענד, וועלכע זיינען געקומען צו לויפען הערענדיג פון דער „טרע-וואַגע“ וואָס איז געווען ביים אַנקעל'ס שאַפּ.

אין די ווייבער פון די קומינער לאַנדסלייט האט זיך געפיהלט אַן ענערונג. זייער קאמפּפּס-לוסט־ינגקייט האט געשטיגען נאָך דעם, וואָס עס איז פאָרגעקומען פאר'ן אַנקעל'ס שאַפּ. געזעהן זייערע מענער צוריק אהיים קומענדיג פון קאמפּפּס-פעלד, ווער מיט א צו-בלוטיגטען קאַפּ, ווער מיט אויסגעריסענע פאות אָדער אויסגעפליקטע באַרד, האט זיך אין זיי ערוועקט אַזאַ רעוואַלוציאָנערער נייט, אז זיי זיינען גרייט געווען די מינוט צו צולויפען צום אַנקעל'ס שאַפּ און איבערנעהמען דעם קאמפּפּס-פעלד פון וועלכען זייערע מענער זיינען אזוי שענדליך פון'ם „פיינד“ אראַבגעטריבען געוואָרען. אַ זיי האבען שוין ניט געשיקט צוריק זייערע מענער צו דער ארבייט צו „פרעה'ן“, האבען שוין ניט געהייסען זייערע מענער, אז זיי זאלען פאר'ן אַנקעל'ס פיס פאלען, אז זיי זאלען סעמ'ס הענר קושען, פער-קעהרט, זיי האבען געשראקען זייערע מענער, אז זיי וועלען גיסען איר בער זייערע קעפּ מיט טעפּ זוריעג וואסער, ווען זיי וועלען וואגען דעם אַנקעל'ס שוועל איבערצומרעטען.

— דו קענסט דיך שוין זוכען און אנדער היים, און אנדער ווייב, און דו וועסט מיר וואַגען צום אַנקעל צו געהן — האָט אַ אידענע גער מאַכט מיט'ן פינגער אויף דער נאָז צו איהר מאַן.

— און אלצדינג וואָס טשאַרלי וועט דיר הייסען זאָלסט דו טהאָן — דו הערסט — טשאַרלי ווייסט וואָס ער האָט צו טהאָן, אוי ווייסט ער, אַ געזונד אין זיין קאַפּ.

און טשאַרלי איז צוריק געוואָרען דער „משה“ וואָס געהט די אידען בעפרייען פון „פרעה מלך מצרים“ און פון אונטער זיין שווערען יאָר. טשאַרלי איז ווידער געוואָרען דער אויסלייזער, דער בעפרייער פון די קוזמינער לאַנדסלייט.

געהערט, און אַ „ליידי“ פרעגט זיך נאָך אויף די קוזמינער לאַנדס־לייט, איז געוואָרען אַ רעש, די פרויען האָבען אַרומגערינגעלט מאַשאַ'ן און באלד האָט זי איינע דערקענט.

— יא, זי איז דאָך דעם אַנקעל'ס ווייבעל, מאַשאַ, דעם הויכען אהרן'ס מאַכטער.

— פערשטעהסט שוין, זי איז אודאי געקומען רעדען פאר'ן אַנקעל — און זיי זאָלען צוריקגעהן צו דער אַרבייט — פערשטעהסט שוין — צו וואָס זי האָט בעדארפט טשאַרלי'ן.

— און זי האָט זיך פערקויפט צום אַנקעל — מיינט זי וועלען מיר זיך אויך אַלע פערקויפען.

— וואָס עפעס צום אַנקעל אַליין — און וואו איז סעם? — האָט אַ צווייטע געוואָרפען אַ וואַרט אין דער שטיבל.

מאַשאַ'ס פנים האָט געפלאַמט ווי פייער פאר בושע. זי האָט ניט געוואוסט ווי זיך צו רעמען פון די אויפגעגענטע פרויען וואָס האָבען זי אַרומגערינגעלט, זי האָט געפיהלט און זי איז דער „שונא“ פון די לאַנדסלייט, צי זי וויל יא, צי זי וויל ניט, אין דיעזער מינוט האָט זי נור געקלעהרט ווי אזוי זיך צו ראַטעווען פון זיי.

— ווייבער, ווייבער, בערוהיגט אייך, וואָס שרייט איהר? — האָבען זיי אַ צוויי מענער, לאַנדסלייט, איינגעשטילט און געהאַלפּען מאַשאַ'ן ארויסנעהמען פון די פרויען.

— טשאַרלי איז ניט דאָ, ער לויפט אַרום אין די קאָרטס צו בעפרייען די לאַנדסלייט וואָס מען האָט אַרעסטירט, ער וועט באלד

צוריקקומען, זעצט זיך, מיסעס מעלניק — ער וועט באַלד צוריק קומען.

— ווער איז זי, ווער? — גיב נור אַ קוק ווי זיי רעדען מיט איהר, וואָס פאר אַ פּאַראַד זיי מאַכען פון איהר. נישקשה, איהר פּאַטער האָט אויך הויזען גענייהט ביים אַנקעל, געווען דער זעלבער קלאַנדיגער אַפּערייטאַר, אַ גליק האָט איהם געטראַפּען, דער אַנקעל האָט זיך פּער-ליעבט אין זיין טעכטער'ל — זעה נור וואָס זיי מאַכען.

— נאָר איינער, אונז אַלעמען האָט געקענט טרעפּען דאָס גליק, אַז מיר וואָלטען געוואָלט אונזערע טעכטער חתונה מאַכען מיט אַלטע לייט.

— צוליבע איהר שפּאַלט ער דאָך אונזערע מענער די קעפּ, אַז ער זאָל זיין שעהן ווייבעל קענען דעם האַלז נאַכגעבען.

— אורדאי, אַז מען האָט חתונה מיט אַן אַלטען מאַן, לאָז כאַטש דאָס חזיר רינגען איבער'ן מויל.

מאַשאַ האָט געקוקט אויף די פּרויען מיט בעמענדיגע אויגען. זי האָט זיי געוואָלט זאָגען, אַז זי איז אויך אזוי אומגליקליך ווי זיי, אַז אויך זי „אַרבייט“ ביים אַנקעל — איז פּערשקלאַפט צו די פּירם „מאַזעס מעלניק ענד קאַמפּאַניע“, ווי זיי, און זי איז אהער געקומען סטרייקען צוזאַמען מיט זיי, און צוזאַמען מיט די לאַנדסלייט צו בע-פרייען זיך פון אונטער דעם יאָד פון אַנקעל'ס הויז, נור די ווייבער האַבען נאָר ניט געקענט און נאָר ניט געוואָלט לעזען וואָס ליגט אין די גרויסע פּערטרעהרטע אויגען פון דער יונג ווייבעל. זיי האַבען געזעהן אין איהר דעם שונא — אַז וועלכען זיי האַבען געוואָלט נקמה געהמען פאַר יאָהרען לאַנגע פּלאַגען זיך, פאַר לאַנגע אַלטע בעליידי-גונג און פאַר די מענערס צושפּאַלטענע קעפּ.

— גיב נור אַ קוק וואָס פאַר „פּאַראַדען“ זיי מאַכען מיט איהר, דער אַנקעל איז קלוג, ער וויל זיי ארייננאַרען אין שאַפּ אריין, האָט ער געשיקט צו זיי דאָס יונגע ווייבעל. גיב נור אַ קוק ווי זיי זיינען שטיל געוואָרען — ווי זיי האַבען מורא פאַר איהר.

— דער אַנקעל האָט זי געשיקט? — דאָס האָט זי סעס אַהער געשיקט... זי ווייסט שוין וועמען זי האָט צו האַרבען.

מאַשאַ האָט געפּיהלט די ברענענדיגע שטעריווערטער, וועלכע די ווייבער שיקען צו איהר, און זי האָט עפּ געזומען אויף זיך ווי

א שטראַף. זי איז אין דעם מאַמענט גרייט געווען אויף אלצדינג — אלעס אויסצוטהאָן פון זיך, אַראַבצואוואַרפען פון זיך די שאַנדע און די פערשקלאַפונג וואָס מען האָט געוואַרפען אויף איהר און איבער-בלייבען דאָ מיט די לאַנדסלייט אין די „קאָנגרעגיישאַן“. טהיילען איהר גורל מיט זיי — און זי האָט געוואַרט אויף טשאַרלי'ן, אַז זי זאל איהם קענען אלצדינג זאָגען...

איהר בלייבען אין „קאָנגרעגיישאַן“ איז געוואַרען אונמעגליך. די פרויען זיינען געוואַרען אזוי ווילד אויפגערגנט, און זייערע ווער-טער אויף איהר השבון זיינען געוואַרען אזוי בעליידיגענד, אַז זי האָט ניט געקענט לענגער דאָ פערבלייבען — און ווער ווייסט מיט וואָס עס וואָלט זיך געענדיגט, ווען טשאַרלי וואָלט ניט געווען אַנגעקומען. — העלאָו, מאַשאַ — האָט זי טשאַרלי בעגריסט מיט זיין גע-ווענהליכען שמייכעל, ווי ער וואָלט זי ערשט געכטען געווען געזעהן — וואָס טהוסט דו דאָ?

מאַשאַ האָט איהם געקוקט אין די אויגען אריין. דורך די דריי יאהר וואָס זי האָט איהם ניט געזעהן, האָט זיך טשאַרלי וועניג וואָס געענדערט; ער איז געווען אזוי קינדיש, ווי דענסטמאַל, אויף דעם ברעג ים אין קוני איילאַנד, און ניט ווילענדיג האָט זי געצויגען אַ פאַראַלעל צווישען זיך און איהם, און עס האָט זיך איהר געדאַכט, אַז זי איז דורך דער צייט זיין מוטער געוואַרען און ער איז אזוי קינדיש געבליבען. די שוואַרצע הערעלאַד וואָס האַבען מיט עקשנות זיך גע-ריסען פון הינטער זיין גאַל מעסער אויף זיין פנים, האַבען איהם אַ פאַר שוואַרצע לאַנגע שפּאַנישע באַקענ-בערד געשאַפּען ווי צוויי שוואַרצע פּאות. דאָס איז געווען די איינציגע ענדערונג, וואָס זי האָט בעמערקט אין איהם און דאָס האָט איהם געמאַכט אין איהרע אויגען אַ סקוהל-אינגעל, וועלכער וויל פריה וואָנסעס האַבען, שוואַרצט ער זיך זיי מיט סאַזשע צו. זיין אנבליק האָט אויף איין מינוט געמאַכט זי צו פּערגעסען צו וואָס זי איז אייגענטליך געקומען. עס האָט זיך איהר אויסגעדאַכט, אַז ער האָט זיך גאַר ניט געענדערט דורך דער צייט ווען זיי האַבען זיך געזעהן דאָס לעצטע מאַל, און ווידער איז זי געקומען צו איהם ווי אַ יונגע חבֿר'טע צו אַ פריינד, ווי אמאַל און ער וועט זי געהמען מיט זיך אויף אַ שפּאַציער.

— איך וויל עפעס רעדען מיט דיר, טשאַרלי — האט זיך מאַשאַ אנגערופען אויך מיט איהר געוועהנליך פרייען שמייכעלע, וועלכעס זי האט זיך געבאַרגט פון דער צייט ווען זי איז נאָך אַ מיידעל גע-ווען. — קום מיט מיר ארויס.

— איך בעדויער, נאר דו ווייסט דאָך די סיטואַציע. די אר-בייטער קוקען אויף יעדער זאך מיט חשד, און זיי וואַלטען ווייס איך וואָס באלד אויסגעטראַכט, זיי וואַלטען געמיינט, אַז איך געה זיי פֿערקויפען, לאַמיר רעדען דאָ.

מאַשאַ האָט זיך דערמאַנט, וואו זי געפינט זיך.

— יעס, דו האָסט רעכט, איך האָב עפעס געוואַלט רעדען מיט דיר, אפּשר אַן אנדערס מאַל. נאָר יעצט בעט איך דיר, נעהם צו דאָס פאַר די לאַנדסלייט, דאָס איז אַלצדינג וואָס איך פערמאַג. — האָט זי געוואַלט איבערגעבען טשאַרלי'ן איהר פּעקעל מיט ציערונג.

אַבער טשאַרלי האָט פערשעהמט געשמייכעלט:

— מאַשאַ, יו נאָו, אַליון קען איך ניט צונעהמען. מיר מוזען פּרעגען די סטרייק קאַמיטע אויב זיי ווילען צונעהמען.

— יעס, יעס, איך וועל ווארטען.

טשאַרלי האָט פעררופען אַ פּאַר לאַנדסלייט אין אַ ווינקעל און זיך מיט זיי דורכגערעדט. באלד איז טשאַרלי צוגעקומען און געזאָגט צו איהר מיט זיין קינדישען שמייכעל:

— אַי עם סאַררי, מאַשאַ, אַבער די ארבייטער ווילען עם ניט צונעהמען. זיי לייעבען ניט צו נעהמען קיין טשאַרליס, יו נאָו... און דאָו, דיין פּאַזיציאַן, — האָט טשאַרלי אַבגעהאַקט אין מיטען — דו פערשטעהסט, מאַשאַ, מיר פערדריסט.

— ניט קיין טשאַרליס. ס'איז מיין דאַנישאַן אין סטרייק, איך סטרייק אויך, איך וויל אויך סטרייקען, טשאַרלי, איך וויל אויך זיין מיט זיי, אין איינעם — איך וויל אויך זיין אזוי ווי זיי — ווי איהר, מיט אייך אין איינעם... און אין מאַשאַ'ס אויגען האַבען זיך בעוויזען טרעהרען.

— וואָס איז מיט דיר, מאַשאַ, פיהלסטו זיך ניט גוט?

— נאָר ניט, האָסט רעכט. יא, איך פערשטעה, איך בין דיר אַ פיינד — פון אַ פיינד קען מען ניט צונעהמען קיין דאַנישאַנס. יא.

איהר האָט רעכט — עס איז גוט אזוי — גוד ביי, טשאַרלי, איד דאנק
דיר.

— אָבער וואָס איז מיט דיר? — ווארט אַ מינוט, איד וועל
געהן מיט דיר. איד וועל דיר אהיים נעהמען.
— נו, געה ניט מיט מיר, די לאַנדסלייט וועלען האַבען אַ חשד.
נו, נו, דו טאַרסט ניט געהן מיט מיר — איד בעלאַנג צו דער אַנד-
דערער זייט — איהר האָט רעכט, גוד ביי, טשאַרלי! און זי איז
ארויס פלינג פון דער „קאָנגרעגיישאָן“.

זי איז אָנגעקומען אַהיים מיט'ן אַבענד צו. אין גאַנצען הויז
איז געווען טונקעל, נור אויבען, אין דער הויר, אין שלאָף-צימער, האָט
זיך געוויזען ליכט. די פערשיעדענע קאַלירטע ליכט-עפעקטען, וועל-
כע דער אַנקעל האָט געלאָזט איינריכטען. אויף די שטיגען אַרויף
האָט זי געהערט דעם אַנקעל'ס אַלמע באַסאַווע שטימע און שווערען
געלעכטער. אַ מינוט איז זי שטעהן געבליבען אין די אָפענע טהיר פון
שלאָף-צימער און האָט אַריינגעקוקט. דער אַנקעל איז געזעסען אויפ'ן
דיוואַן און געשפּיעלט זיך מיט די הענטלעך פון'ס קינד, וועלכעס איז
געלעגען געבען איהם און דער אַנקעל האָט געלאַכט און געפרעהט זיך
מיט'ן קינד, האַלטענדיג אין איין קושען זיינע הענטלאַך, סמאַקטשענ-
דיג הויף. דער אַנקעל האָט זי בעמערקט אין דער טהיר און האָט
אויפגעפרעהט זיך מיט שטראַהלענדע אויגען:

— קום אַהער, מאַשאַ, קום אַהער, זעה, דאַס שנעבעלע וואָס
עס גרינגט — עס ווערט דאַך עהנליך צו מיר — „אַל בעטש יור לייה“,
עס ווערט עהנליך צו מיר.

מאַשאַ איז צוגעגאַנגען און בעטראַכט דאַס קינד. אַז די שטאַרקע
ענערגישע ליפעלאַך, אַז דעם לאַנגגעשניטענעם נעזעל, אַז דעם פעסטען
ענערגישען אטהעם, האָט זי דערקענט איהם. און דאַס רויטע ליכט פון
צימער האָט זי דערמאַנט אַז איהר שאַנדע, און זי האָט זיך גע-
פּיהלט פון „דער צווייטער זייט“.

8.

מענשען, וואָס מהומה זיך דאָ?

די משפחה מעלניק איז געווען פערזאמעלט ביים אַנקעל מאַזעס אין גרויסען עס-צימער. עס איז געווען שפעט אין אבענד און אלע זיינען געזעסען שטיל און שטום, ווי מען וואַלט אַ מוימען בעוויינט. אהרן מעלניק איז געווען דער איינציגער, וועלכער האָט נאָך געגעבען צו זיינע געפיהלען אויסדרוק. מיט אַ צוגעבונדענעם קאָפּ האָט ער זיך ארויף און אראָב געדריעהט איבער דער שטוב און געקערעכצט „אוי, טאַטע!“ די איבעריגע האָבען געשוויגען. די מוטער דאַזע איז עלטער געוואָרען און קראַנק געווען. און דער אַנקעל איז איינגע- בויגען געוואָרען, און אויף זיין פנים האָט זיך אַרויפגע'גנב'עט אַ קינדיש גוט שמייכלעך. ער האָט ניט געוויינט, ער האָט ניט גע- קרעכצט, נור ער האָט אַרום זיך געקוקט גוטמוטהיג ווי אַן אלט קינד, וואָס ער אליין ווייסט נאָר ניט, און וואַרט מען זאָל איהם געבען אַן עצה. אלעמענס אויגען זיינען געווען געריכטעט אויף סעם'ען, דעם איינ- ציגען נאָך געזונדען פון אלע אַנוועזענדע. זיין בלייכע לאַנגע נאָז האָט דורשטיג געשעפט די לופט. ער האָט געאַטהעמט שווער, ווי ער וואַלט ניט גענוג געשעפט לופט פאַר די ענערגיע וואָס ברענט אין זיינע אַדערען. ער האָט געזוכט צו בערוהיגען די משפחה, כאַטש ער אליין איז געווען מעהר אַנרוהיג און אויפגע'רעגט פון זיי אלעמען. ער האָט גערעדט געביסען די שפיץ געגעל פון די פינגער און גענויט זיך צו בערוהיגען:

— און איך זאָג איך, אַז עס איז נאָר ניט געשעהן. איך האָלט מיך ביי דאָס מייניגע — טשאַרלי האָט אין דעם אַ האַנד. נאָנץ איינ- פאַך, ער האָט זי בעהאַלטען, אונז אַזוי אַרום צו נויטען נאַכצוגעבען די אַרבייטער. עס איז אַ נאָנץ איינפאַכער „קידנעפינג“.

ער האָט געוואוסט, אַז עס איז אַ „בבא מעשה“ וואָס ער דער- צעהלט זיי, און ער האָט עס אַזוי דערצעהלט ניט נור זיי צו בערר- היגען, נור אויך זיך אליין צו בערוהיגען. זיין יונגע ענערגיע און קראַפט האָט ניט צוגעלאָזען, אַז עס איז עפעס געשעהן אַז אונגליק.

די משפחה האָט געוואוסט, אז עס איז בלויז אַ תירוץ, און אלע האָר
בען געשוויגען ווי פריהער.

דריי טעג איז שוין געווען פארכיי זייט מאַשאַ איז פלוצלונג
שפורלאָז פערשוואונדען. זי איז ארויס אין סטריט און איז מעהר ניט
צוריקגעקומען. סעם מיט'ן קאָזין מאנעס האָבען געשטעלט די פאָר-
ליציי אויף די פיס, דעמעקטיווס אָנגעשטעלט, מען האָט זי געזוכט
ביי בעקאנטע, ביי פריינד, ביי די סטרייקענדע לאַנדסלייט, ביי
משאַרלי'ס מאַמע האָט מען אלעס דורכגעוואַרפען — מאַשאַ איז ניט
געווען צו געפינען. אויפ'ן דריטען טאָג אַז מאַשאַ האָט ניט געלאָזט
הערען פון זיך, האָט יעדער איינער ביי זיך גערענקט אין האַרצען,
אַז אַז אונגליק איז געשעהן, כאַטש אַרויסגעזאָגט האָט מען עס ניט.
און די משפחה איז געבליבען זיצען אין גרויסען עס-צימער שפעט אין
אַבענד. זיי האָבען ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן און האָבען זיך ניט
געקענט פאַרנאַנדערגעהן.

דערווייל האָט זיך אויף דער גאַס, פאַר'ן הויז, בעוויזען אַ גע-
שטאַלט. זי איז שוין אייניגע מאָל צוגעגאַנגען צו דער טהיר פון הויז
אַזן איז ווידער אוועקגעגאַנגען און ערגעץ-וואו פערשוואונדען, אום
באַרד נאָך אַמאָל זיך צו בעוויזען.

עס איז געווען מאַשאַ. זי האָט געצויגען צום קינד, וואָס זי
האָט איבערגעלאָזט נאָך זיך אין הויז מעלניק. אומזיסט האָט זי זיך
געפייניגט אויסצומעקען דאָס לעבען, וואָס זי האָט געלעבט דורך די
לעצטע יאָהרען, אויסצושניידען עס און אַנצוקניפען איהר לעבען מיט
יענע גערעזענע צייט, ווען זי איז נאָך אַ מיידעל געווען. קיין איין
טאָג ווערט ניט פערפאַלען פון אַ מענשענס לעבען, און יעדע געשע-
העניס פון אונזערע טעג פערלאַנגט דין וחשבון, יעדע אונזערע טהאַט
קומט און פאַדערט, גאַנץ גלייך צי מיר זיינען זי בעגאַנגען מיט אונזער
ווילען, אָדער ניט. אומזיסט האָט זי זיך געפרובט איינרעדען, אַז עס איז
ניט איהר קינד — עס איז דאָס קינד פון דער פאַמיליע מעלניק, פון
די „קאָמפּאַניע מעלניק“, וועלכעס זי האָט אַראַבגעוואַרפען פון זיך
און איבערגעלאָזט נאָך זיך אינאיינעם מיט דער קאַמפּאַני.

אין דעם קליינעם שטיבעל, וואו זי האָט זיך אויפגעהאַלטען די
פאַר טעג אלע אַ באַרדערקע ביי אַן אַרימער אידענע, וואו זי האָט זיך
אַנגעגעבען פאַר אַ שאַפּ-מיידעל, דאַרט אין דעם קליינעם שטיבעל

איז געקומען דאס קינד און האָט געפאָדערט זי צוריק. אַלעס האָט זי פערשטאַנען, אַז דאָס קינד איז אַ רעזולטאַט פון פערשקאַלפונג, פון געצוואונגענהייט, און זי פערזענליך האָט דערמיט גאָר ניט צו טהאָן, ווייל עס איז ניט געווען איהר ווילען און אפילו ניט איהר לוסט — נור דורך אַ טעות, און דורך שוואַכקייט — און יעצט איז אַלעס אויס־געמעקט, אַלעס וואָס דער טעות און די שוואַכקייט האָבען געבראַכט. נאָכדעם ווי זי געהט פערריכטען דעם פעהלער.

אַבער דאָס אַלעס זיינען געווען ווערטער. די פרייד פון קליי־נעם טונקעלען שטיבעל, די פרייד פון ארבייטען אין שאַפּ וועלכע זי האָט היינט צום ערשטען מאָל גענאָסען, די פרייד פון איהר איי־גענעם קליינעם פערזענליכען לעבען וואָס זי האָט זיך געשאַפען דורך איהר ווילען און דורך איהר שטאַרקייט, איז צושטערט געוואָרען. זי האָט ניט געקענט געניסען פון איהר בעפרייאונג. עס האָט זיך איהר געדאַכט, אַז דאָרט האָט זי איבערגעלאָזט אַ האַלב פון זיך, און זי איז ניט אין גאַנצען פריי. און עס האָט זי געצויגען צו ברענגען דאָס קינד מיט זיך אין דער קליינער טונקעלער שטיבעלע אריין.

זי האָט ניט געוואוסט ווי אזוי זי וועט עס איינריכטען. גע־פרוואוט געפינען מיטלען, גערעדט מיט דער אידענע, וואו זי האָט גע־וואָהנט, אַז זי וועט צונעהמען דאָס קינד צו זיך. און אויפ'ן דריטען טאַג אין אבענד, אָהנע צו וויסען ווי אזוי זי וועט איינריכטען איהר ניי לעבען מיט דעם קינד — איז זי אוועק ארויסגעהמען איהר קינד פון דער „קאַמפאני“ מעלניק צו זיך.

אַ פאָר מאָל איז זי שוין געווען ביי דער טהיר און צוריקגע־גאַנגען. זי האָט ניט מורא געהאַט פאַר שוואַכקייט, נור איהר קליי־נער מיידעלשער קאַפּ האָט ניט געקענט געפינען קיין פראַקטישען פלאַן ווי אזוי איינצואַרדנען דאָס נייע לעבען מיט דעם קינד. נור דאָס קליינע מאמע־האַרץ האָט ניט געוואָלט וויסען וועגען דעם, וואָס דער קאַפּ איז נאָך ניט פערטיג מיט זיין פלאַן און האָט געהאַנדעלט אימ־פולסיוו. פלוצלונג אָנגעקלונגען אין דער טהיר — און מאַשאַ איז אריין אין גרויסען עס־צימער, וואו עס איז געזעסען איהר משפחה שפעט אין אבענד און האָט זי בעוויינט.

זי איז געווען בלייך, מיט נאַסע פערקעמטע האַהר, אויסגע־מוטשעט פון פייניגען זיך, נור אַ שיין פון רהיגקייט וועלכער קומט

פון א טיעפען שלום מיט זיך, איז געלעגען אויף איהר פנים, און איהרע גרויסע אויגען זיינען קלאהר געווען. זי האָט זיך אויף קיינעם ניט אַב־געשטעלט, קיינעם ניט געזעהן, נור איז גלייך צוגעגאנגען צו דער טרעפּ וואו די קינדער־שטוב האָט זיך געפונען אין דער הויך.

אַלע זיינען געבליבען זיצען ווי צוגעשמידט צו זייערע ערטער און דערשראָקען.

דער אַנקעל איז געווען דער ערשטער וואָס האָט אויסגעשריען:
— מאַשאַ, מאַשאַ לעבען! — האָט זיך אין זיין שטימע גע־הערט טרעהרען, און ער איז צוגעלאָפּען צו איהר, מיט געוויין און פרייד אין פנים און עס האָט אויסגעזעהן ווי ער פאלט אויף די קניען פאר איהר.

— מאַשאַ, מאַשאַ! — האָט דער פאָטער געשריען נאָכ'ן אַנקעל.
נור די מאמע האָט זיי ביידען צוריקגעהאלטען מיט ווינקען און מיט מאַכען מיט די הענד:

— לאָזט זי אַב, געדענקט אין גאָט, לאָזט זי אַב.
סעם האָט גאר ניט געזאָגט. ער איז נור בלייב געוואָרען. זיינע ליפען האָבען זיך פערקרימט צום וויינען און זיינע גרויסע נאָז־לעכער האָבען נאָך ענערגישער אַנגעהויבען צו שעפען די לופט.
— מאַשאַ לעבען, עס איז דאָך שוין אלעס גוט געוואָרען. ער האָט דאָך זיי שוין נאָכגעגעבען די לאַנדסלייט, אלצדינג שוין נאָכ־געגעבען פאר דיינעטוועגען — איז דער אַנקעל מיט טרעהרען אין די אויגען און מיט פרייד נאָכגעקראַכען איהר און נאָכערעדט.
— שווייג יעצט, שווייג — האָט איהם די שוויגער געצויגען ענערגיש ביים אַרבעל.

מאַשאַ האָט גאר ניט געדערט און גאר ניט געזעהן. זי איז ארויף אויף די טרעפּען, וואו די שלאָף־צימער זיינען געווען.

— מאַשאַ — האָט דער אַנקעל איהר געפרוואוּט נאָכגעהן אויף ד' טרעפּ ארויף.

— געה ניט יעצט, געה ניט, לאָז זי אליין — האָט איהם די שוויגער צוריקגעהאלטען.

אין שטוב איז יעצט ווידער שטיל געווען, נור אַן אַנדער שטיל־קייט. איינער האָט זיך מיט דעם אַנדערען איבערגעקוקט און ניט געוואָלט שטערען די רוהיגקייט, ווי זיי וואָלטען מורא געהאט פאר

דער ערשיינונג וואָס האָט זיך בעוויזען פאר זיי, אז זי זאָל ניט פערשווינדען. נאָר דער איינציגער, וועלכער האָט ניט געקענט איינ-צאָמען זיינע געפיהלען, איז ווידער געווען דער פאָטער אהרן מעלניק: — גאָט אין הימעל, טאַטע, איינציגער פאָטער, פאָטער — האָט ער געהעשעט מיט געוויין.

— אפשר וועסטו שווייגען? שווייג! — האָט דאָס ווייב גע-שריען אויף איהם.

— לאָז מיך וויינען — האָט דער איד געזאָגט אין טרעהרען און הויך זיך צרוויינט.

עס זיינען דורך די ערשטע פאר מינוט. די פאמיליע האָט זיך שוין אָביסעל בערוהיגט. אהרן מעלניק'ס וויינען האָט זיי אלעמען בערוהיגט. די מאמע איז געווען די ערשטע, וואָס האָט געפרואוּט ארויפגעהן אויף די טרעפּען צו דעם קינדער-צימער. נור פון די טרעפּען אראָב איז איהר אַקעגענגעקומען מאַשאַ מיט דעם קינד אויף די הענד, איינגעוויקעלט אין אַ קאַלדרע, וועלכעס זי האָט געהאַלטען פעסט צוגעדריקט צו איהר ברוסט.

— טאַכטער, וואָס איז דאָס? — האָט די מוטער געפרואוּט ארויסנעהמען דאָס קינד פון איהרע הענד.

— מאַמע! — האָט זי די טאַכטער צוריקגעהאַלטען מיט דעם בליק פון איהרע קלאָהרע אויגען.

— מאַזעס, קום נור אהער! — האָט די מוטער גערופען דעם אַנקעל.

— וואָס איז ווידער געשעהן? — איז דער אַנקעל און דער טאַטע שוין דאָ געווען. נור סעם איז געשטאַנען אַ בלייבער פון דערווייטענס. מאַשאַ האָט זיי אלעמען אויסגעמיעדען און געפרואוּט ווייטער געהן מיט איהר קינד אויף די הענד.

— וואוהין געהסטו, מאַשאַ? — האָבען אלע געשריען.

מאַשאַ האָט זיי ניט אָבגעענטפערט און איז ווייטער געגאַנגען.

— איך וועל דיר ניט לאָזען — האָט דער אַנקעל זי ארומגע-

כאַפט, פערשמעלענדיג איהר דעם וועג.

— דו האָסט ניט קיין רעכט, פליעז, לאָז מיך —

איז שמוב האָט געהערשט אַ טויטע שטילקייט. עס האָט זיך

נור געהרט ווי סעם שפעט שאַרף די לופט און שליינגט דורשטיג דעם אַטהעם.

— וואָס רעדט זי? וואָס זאָגט זי? מאַשאַ, וואָס געהסטו טהאַן? פּליעז, בערוהיג זיך, עס איז דאָך שוין אַלעס גוט. אַלצדינג שוין געסעמעלט מיט די אַרבייטער, וואָס ווילסטו? עס איז דאָך שוין אַלעס גוט.

— איך וויל ניט דאָ זיין — לאַזט מיך אַרויס פון דאַנען.

— אָבער וואוהין געהסטו? וואָס טהוט זיך דאָ?

— פּליעז, לאַז מיך 1 — האָט זי זיך אַרויסגעריסען פון אַנקעל.

— איך וועל דיר ניט לאַזען, עס איז מיין קינד — האָט ער גע-

וואַלט אַרויסגעהמען דאָס קינד פון איהר אַרעם.

— עס איז ניט דיין קינד, דו האָסט ניט קיין רעכט דאַרויף.

— ניט מיין קינד? — לאַכט דער אַנקעל — וועמענס דען קינד

איז עס, דו נאַריש מיידעל, וואָס רעדסטו?

— עס איז ניט דיין קינד, און — פּליעז, לאַז מיך אָב — האָט

זי געקוקט ערנסט דעם אַנקעל אין די אויגען אַרײַן.

דער אַנקעל איז בלייב געוואָרען. ער האָט זיך אַ מינוט אַרומ געקוקט אין שטוב, זיינע אויגען האַבען איין מינוט צוריקגעקריגען יענעם גלאַנצענדיגען בליק, פאַר וועלכען מענשען האַבען זיך אזוי געשראַקען, און זיין שטים, דעם קלאַנג פון מעטאַל, און זיינע דיקע געגאַלטע ליפּען זיינען בלייב געוואָרען און אַנגעהויבען צימיירען.

— אי דאַנ'ט לייק דהיס טאַק, איך גלייך עס ניט, פּליעז, מאַשאַ

— האָט ער געזאָגט ענערניש.

— זי איז ניט געזונד, זעהסט דאָך, אַז זי איז ניט געזונד. לאַז

זי אָב, מאַזעס, מען דאַרף זי לעגען אין בעט אַרײַן. מאַזעס, קלינג

אַז נאָך דר. וויינבערג, איך האָב מורא דאָס קינד איז מיר ניט גע-

זונד — איז די מוטער צוגעגאַנגען צו מאַשאַ'ן.

— מאַמע, פּליעז, ער האָט ניט קיין רעכט אויף דאָס קינד.

— וואָס זאָגט זי, שוויגער? וואָס זאָגט זי? איך ליעב ניט

די ווערטער. וואָס זאָגט זי? — איך וועל דיר ניט לאַזען געהן —

איז ער פּלוצים צו צו דער טהיר און פערמאַכט זי — איך וועל דיר

ניט לאַזען צוגעהמען דאָס קינד — און מיט אַמאָל איז ער ווידער

איינגעקארטשעט געווארען, זיין פנים טונקעל, שווארץ אונטער די אוי-
געז, און ער האָט זיך אָנגעהויבען צו בעמען:
— וואוהין געהסטו, מאַשאַ לעבען? וואוהין געהסטו? וואָס
טהוט זיך דאָ? וואָס זאָגט זי, וואָס? וואָס זאָגט זי? מענשען,
וואָס זאָגט זי?

— זי ווייסט דען וואָס זי רעדט? זעהסט דאָך, זי איז ניט
געזונד, לעג זי אין בעט אַריין.

— מאַמע! — האָט מאַשאַ אויסגעשריען און צוריקגעהאלטען די
מוטער, ניט צולאזענדיג זי צו זיך.

אַלע האַבען געשוויגען. מאַשאַ איז צוגעגאַנגען צו דער טהיר
און געפרוואווט זי עפענען. די טהיר איז געווען פערשלאָסען. זי האָט
זיך אַרומגעקוקט און איז דאן צוגעגאַנגען צום אַנקעל מיט רוהיגע
טריט און האָט צו איהם געזאָגט:

— דו האָסט מיך ניט וואָס צוריקהאלטען. איך האָב דיר גע-
זאָגט דעם אמת: דאָס קינד בעלאַנגט ניט צו דיר.

אַנקעל מאַזעס איז שטעהן געבליבען און האָט זי אַ לאַנגע וויילע
אַנגעקוקט, ווי ער וואָלט ניט פערשטאַנען וואָס זי זאָגט. דערנאָך האָט
ער אויפגעהויבען די אויגען און האָט זיך אַרומגעקוקט אויף אלעמען
אין שטוב. סעם איז שטעהן געבליבען ווי פריהער אַ בלייבער, גע-
ביסען זיך די נעגעל און אויסגעמיעדען דעם אַנקעל'ס בליק. דאן איז
עפעס דער אַנקעל פלוצים צו צו דער טהיר און האָט זי אויפגעפענט,
און געזאָגט ווי פאר זיך:

— אַלל־רייט.

מאַשאַ איז פלינג אַרויס פון שטוב, אויף קיינעם זיך ניט אומקו-
קענדיג.

— קינד, וואוהין געהסטו? — איז איהר די מוטער נאכגעלאָפּען
אין קאָרידאָר.

אין שטוב איז אזוי שטיל געוואָרען, אז מען האָט געהערט ווי
סעם קיעט מיט די צייהן די נעגעל. דער אַנקעל האָט איהם לאַנג
אַנגעקוקט — סעם האָט איהם ניט געזעהן — אין שטוב איז אַלץ שטיל
געווען, ווי זיי וואָלטען אַלע פער'כשוּפ'ט געוואָרען, נור אהרן מעל-

ניק'ס קינדישע וויינענדיגע שטימע האָט פֿלוצים צובראַכען די שטיל־
 קייט מיט זיין דערשראָקענהייט:
 — מענשען, וואָס טהוט זיך דאָ? זאָגט מיר, וואָס טהוט זיך
 דאָ? איך פֿערשטעה ניט, איך פֿערשטעה ניט.
 נור קיינער האָט איהם ניט אַבגעענטפֿערט.

.9

א י י נ ז א מ ק י י ט.

ביי „מעלניק ענד קאמפאני“ האָט זיך ארומגעדֿרעהט אַן אַל־
 טער מאַן, וואָס די מענשען האָבען איהם גערופֿען אויס געוואָהנהייט
 האַלב אין ערנסט, האַלב אין שפּאַס, „דער אַנקעל“. דער אַלטער מאַן
 פֿלעגט זיין מייסטע צייט פֿערברענגען אין דער הויף אין שאַפֿ, צווישען
 די אַרבייטער. ער פֿלעגט זיך אוועקזעצן צווישען די לאַנדסלייט, און
 ליעב געהאט צו פֿערברענגען מיט זיי, פֿערצעהלענדיג מעשיות פֿון דער
 אַלטער היים, פֿון קוזמיו. אָפטמאָל פֿלעגט דער אַלטער מאַן אַזוי אַרום
 באלמוטשען די אַרבייטער, און אז עס פֿלעגט זיך בעווייזען אין שאַפֿ
 דער פֿאַרמאָן, דער קאַזין מאַנעס, וואָס סעס האָט איהם אַרויפֿגע־
 נומען צו זיך אין־בֿיזנעס — פֿלעגט דער קאַזין צוגעהן צום אַנקעל
 און איהם קלאַפֿען אויף די פֿלייצעס: — קאַס־אָן אַנקעל — און אַז דער
 אַנקעל פֿלעגט ניט הערען, איז דער קאַזין געגאָנגען אַרויפֿרופֿען דעם
 באַס סעס'ען. און ווי אַמאָל האָט דער אַנקעל אַראָבגענומען מיט גוטע
 רייד זיין פֿאַטער פֿון די שניידערס, אַזוי האָט עס יעצט סעס געמאַכט
 מיט'ן אַנקעל. סעס'ס ערנסטע געזיכט האָט אָנגענומען אַ ליעבליכע
 מינע, און ער האָט מיט ווייכקייט אָנגעריהרט דעם אַנקעל'ס אַרעם
 און געזאָגט צו איהם גוטמוטהיג:

— אַר יו נאַט אַ שעים, אַנקעל? קאַס־אָן.

דער אַנקעל האָט זיך טאַקע פֿערשעהמט און איז אַראָבגעגאַנגען
 מיט סעס'ען פֿון שאַפֿ, אָהנע צו זאָגען אַ וואָרט
 ער האָט זיך נאָך אַ פֿאַר מינוט אַרומגעדֿרעהט אין אָפּיס, אין

געוועלכט, און פלעגט מאַכען אַ פּאָר וויצען מיט די מענשען. עס איז איהם אָבער לאַנגווייליג געוואָרען האָט ער זיך אויפגעהויבען און איז אַריבערגעגאַנגען אין סאַלון וואָס איז געווען געגענאייבער דעם סטאַר פון „מעלניק עט קאַמפּ.“

פלעגט מען דאָס פלינג זאָגען סעם'ען, אַז דער אַנקעל איז אין סאַלון. האָט זיך סעם פערשעהמט וואָס זיין אַנקעל זיצט אין סאַלון. האָט ער אַריבערגעשיקט דעם קאַזין מאַנעס, אַז ער זאָל איהם אַרויס-געהמען, און סעם האָט שוין געזאָגט צו איהם מיט אַז ערנסט גע-זוכט, אַהן דעם גוטען שמייבעלע:

— אַר יו נאָט אַ שעים, אַנקעל? קאַמ-אַן — און ער האָט גע-נומען אַ באַזיטשיקעל פון סטאַר, אַז ער זאָל דעם אַנקעל אַהיים ברענגען.

אַפּטמאַל פלעגט דער אַנקעל זיצען ביי זיך אין גרויסען שלאָף-צימער, און שפּיעלען זיך מיט די פערשיעדענע ליכט עפעקטען וואָס ער האָט געהאַט אין זיין גרויסען שלאָף-צימער איינגעריכטעט, ווען ער האָט חתונה געהאַט מיט מאַשאַ'ן. אַמאָל פלעגט ער בעלזיכטען דאָס צימער מיט רוים און אַמאָל מיט אַ העלל-בלויע ליכט, און פלעגט צוגעהן צו דעם דיוואַן אויף וועלכען ער האָט זיך אזוי אָפט גע-שפּיעלט מיט'ן קינד, און פלעגט עפעס מורמלען צו זיך, צווישען די צייהן, און שמייכלען, און סמאָטשקען מיט די אַלמע ליפּען — און מיט אַמאָל כאַפּט ער זיך אויף, קוקט זיך אַרום ערשראַקען און פער-שעהמט, אויב די דיענסט-מיידעל האָט ניט געזעהן פון דער צוויי-טער שטוב וואָס ער האָט געטהאָן, און פלעגט פלינג אַרויס פון שטוב, צוקלאַפּענדיג די טהיר נאָך זיך, און איז אַרויס אויף דער גאַס אין גאַרטען אַרײַן, אָדער צוריק אין שאַפּ... מען האָט איהם אויף גע-טראָפען אויף די טרעפּען פון אַ גרויסע טענעמענט הויז אין די בראַנקס, וואו עס האָט געוואָהנט אַן אַרבייטער פרוי מיט אַ קינד — ביי פּרעמדע מענשען. אַפּטמאַל האָט מען געזעהן אַז אַלמען בכבוד'ען מאַן דרעהענדיג זיך אויף די טרעפּען פון דעם טענעמענט הויז, און אַז די שכנים האָבען געפרעגט וועמען ער זוכט, האָט ער געשמייבעלט און געזאָגט: עס איז אַלל-רייט, איינמאַל האָט זיך אויך געמאַכט.

אַז ער איז אריינגעקומען צו די פרעמדע מענשען, וואו די ארביי-
טער-פרוי מיט'ן קינד האָבען געוואָהנט, און האָט זיך אוועקגעזעצט
אין הויז און געשוויגען. האָט זיך פון דענסטמאל אַז די ארבייטער-
פרוי מיט'ן קינד ארויסגעצויגען פון דעם הויז. מען ווייסט ניט וואו
זי וואָהנט איצט, און דער אַלטער מאן בעווייזט זיך ניט מעהר...

פאר דער טהיר פון אַ טענעמענט הויז אין אַ רוישענדע נאָם
אין די בראַנסקס, האָט זיך ארומגעדריעהט אַן אַלטער מאַן. די שכנים
האָבען איהם שוין לאַנג בעמערקט. ווען זיי זיינען צוגעגאַנגען און
איהם געפרעגט אויב ער זוכט וועמען, האָט ער געשמייכלט און גע-
זאָגט:

— עס איז אַלל רייט.

ער האָט געשמייכלט און ווייטער זיך געדריעהט אהין און צוריק,
ביז ער האָט בעמערקט אַ ווייבעל, צי אַ מיידעל, קומט אן פון דער
ווייטען. דאַן האָט ער זיך אראַבגעכאַפט פון טראַטואַר, דערנאָך איז
ער אריין אין קאָרידאָר, ארויפגעכאַפט זיך אויף די טרעפּען און אַנ-
געקלונגען אין אַ טהיר.

מען האָט איהם אויפגעפענט און געפרעגט וואָס ער וויל.

— וואָהנט דאָ אַ ווייבעל מיט אַ קינד, וועלכע מען רופט מאַשאַ?

— האָט ער געפרעגט.

— מיסעס מעלניק! דאָס פרעגט ווער אויף אייד? — האָט

די אידענע אויסגערופען.

מאַשאַ איז ארויסגעקומען פון שטיבעל. אין פינסטערען האָט זי

איהם ניט דערקענט.

— ווער איז דאָרט?

— מאַשאַ, — האָט זיך געהערט אַ שטימע פון אַן אַלטען מאַן.

מאַשאַ איז ערשטוינט געבליבען.

— וואָס זוכט איהר דאָ?

— אַיך וויל דיר עפעס זאָגען.

זי האָט זיך געשעהמט פאר דער אידענע און האָט ניט געוואוסט

וואָס צו טהאָן. זי איז אַהן ווערטער אריין צו זיך אין שטיבעל. דער

אלטער איז איהר נאכגעגאנגען. אריינגעקומען, האט ער זיך געשטעלט ביי דער טהיר און האט זיך, ווי זוכענדיג עפעס וואס, ארומגעקוקט. אין א ווינקעל פון שטוב, אויפ'ן בעט איז געלעגען א קינד, נעבען וועלכען מאשא האט זיך איצט געשטעלט און האט זיך אנגעהויבען צו בעשעפטיגען דערמיט, ווי עס וואלט קיינער אין שטוב ניט אריינגעקומען.

אז עס איז אדורך געגאנגען א לאנגע וויילע און דער פרעמדער אלטער איז געשטאנען אין דער טהיר און מאשא האט זיך צו איהם ניט געווענדעט — האט זיך פלוצים געהערט א וויינען, ווי א קראנקע אלטע חיה וואלט געוויינט — מיט אן אויסגעמאטערטע באסאווע שטימע.

מאשא האט זיך דערשראקען, איז צוגעגאנגען צו איהם און האט געזאגט מיט מיטליד:

— הערט אויף, מענשען וועלען זיך דערשרעקען, עס איז ניט שעהן.

דער אלטער האט זיך בעמיהט אויפצוהערען צו וויינען. ער האט געווישט די טרעהרען פון די באקען, וועלכע זיינען גערונען זעהר הייס איבער זי, און האט שטיל געשלוכצעט.

— בערוהיגט אידך. געהט אהיים, עס איז ניט שעהן.

— יעס, יעס, מאשא. שוין, נאך א ביסעל — האט זיך דער אלטער איינגעשטילט, ווי עס שטילט זיך איין א קינד וואס וויל גוט זיין.

— אידך ווייס, עס איז מיין שולד. איי עס ענ'אלד פול. קיינעמס ניט שולד, נור מיינע. מיינע. נאר פאר וואס האט מיד גאט געשמראפט, פאר וואס? וואס האב איד געוואלט — וואס יעדער פארמאן האט — א ווייב מיט א קינד — האט זיך דער אלטער ווידער צוואוויינט.

— אנקעל, פליעז, פייניגט מיד ניט און געהט אהיים.

— יעס, יעס, שוין, אלל'דייט, — און דער אנקעל האט זיך געדנומען ווי ארויסצוגעהן, אבער ער איז געבליבען שמעהן ביי דער טהיר און געקוקט אויף מאשא'ן מיט בעטענדע קראנקע אויגען:

— מאשא, איין ווארט, פליעז, איין ווארט. — עס איז מיין קינד, מאשא, איי נאו, איי נאו — האט דער אלטער געמאכט א טריט געהנטער צום בעט, וואו דאס קינד איז געלעגען.

מאַשאַ האָט זיך פאַר איהם דערשראַקען און זי האָט איהם פער־
שטעלט דעם וועג.

— דאָנ'ט בי עפרעיד, דאָנ'ט בי — איד וועל איהם גאר ניט
טהאַן. איד וויל איהם נאר אַנקוקען, איינמאַל נאר אַנקוקען און אַוועק־
געהן, פליען לאָז מיך איהם אַנקוקען, דאַטסאַלל.

דער אַנקעל איז צוגעגאַנגען צום בעט, אויף וועלכען דאָס קינד
איז געלעגען און געשפיעלט זיך מיט די הענטלעך. און איינגעגעסען
זיך מיט די אויגען אין דעם קינד. פלוצים איז ער געפאלען אויפ'ן
בעט און אָנהאַלטענדיג זיך מיט ביידע הענד, האָט ער ווידער געוויינט:
— עס איז מיין קינד, מאַשאַ, איי נאָ, דאָס איינציגע וואָס איד
האַב איז לעבען. איד ווייס, מאַשאַ, פליען, מאַשאַ, זאָג — עס איז
מיין קינד, מיין אייגען, אייגענס.

אַ לאַנגע צייט האָט געדויערט, ביז עס האָט מאַשאַ'ן געלונגען
מיט גוטען און מיט בייזען, דעם אַנקעל ארויסצוקריגען פון שטיבעל.
מאַשאַ האָט איהם בערוהיגט, צוגעזאָגט איהם, אַז זי וועט צוריקגעהן
וואוינען מיט איהם, און לאָזען איהם זיין מיט איהר און מיט'ן קינד,
און דער אַנקעל איז אַוועק אַ רוהיגער און אַ גליקליכער.

אויפ'ן צווייטען טאָג, אַז ער איז געקומען צו דער וואהנונג, האָט
ער שוין ניט געפונען ניט מאַשאַ'ן און ניט דאָס קינד, און קיינער
האַט איהם ניט געקענט זאָגען וואו זיי זיינען פערפאלען געווארען.

אַ לאַנגע צייט האָט זיך דער אַנקעל ארום געדריעהט און אַלעמען
אויפגעפרעגט אויף מאַשאַ'ן און אויף דעם קינד. ער האָט אַלעמען
דערצעהלט סיי בעקאַנטע און סיי ניט בעקאַנטע, אַז דאָס קינד איז
זיינס, און מאַשאַ האָט איהם צוגעזאָגט, אַז זי וועט צוריקגעהן מיט
איהם וואהנען; ער איז אפילו געווען אין פּאַליס סטיישאַן און געבעטען
זוכען זיין ווייב, און ער האָט זיך געהאַלטען אין אייז ערקונדיגען נאָך
אַ גענימען דעטעקטיוו, וועלכער זאַל זי אויסזוכען.

מענטשען האָבען רחמנות געהאַט אויף איהם און אויסגעהערט וואָס
ער האָט זיי דערצעהלט, און אַלע האָבען איהם פּערזיכערט, אַז דאָס
קינד איז טאַקע זיינס, און אַז דאָס ווייבעל וועט נאָך צוריקגעהן
וואהנען מיט איהם.

איינמאל איז ער אריינגעגאנגען אין א סאלון ערגעץ וואו דאן טאון אין א גאליציאנער קווארטאל, וואו בעקערס און בומשערס פער-קעהרען. אין דעם סאלון האט מען איהם אויפגענומען ווי אז אלטע בעקאנטען. נור אז דער אלטער האט זיך געהאט אַננע'שיכור'ט, האט ער אַנגעהויבען צו רעדען ניט קיין אַנשטענדיגע רייד און געפלאַפּעלכ עפעס וועגען קינדער וואָס ער האָט געהאַט מיט דער ווייבעל זי סאלון און געפאָדערט זיינע קינדער צוריק. דער מאַן פון דער ווייבער האָט איהם גוט אויסגערעדט: אז עס פאסט ניט פאר אזא אלטען מאַן צו רעדען אַזעלכע אונאַנשטענדיגע רייד, אַז פאר אזא אלטען פאסט זיך ניכער אין בית-המדרש צו זיצען און תהילים צו זאגען, ניט אין סאלון זיך ארומצוואוואלגערען, און אויפגעפענט די טהיר און איהם געהייסען געה....

אַמאל האָט זיך געמאַכט, אז דער אַנקעל האָט פערבלאָנדישעט אויף אַ סעמעטערי מיט אַ לוייה פון אַ לאַנדסמאַן. דער נאמען פון דער סעמעטערי איז איהם פאַרנעקומען בעקאַנט, און ער האָט זיך דערמאַנט, אז ער האָט דאָ וועמען — אַ גאַנץ נאָהענטען. ער איז אריין אין אַפּים און געפרעגט זיך אויף זיין ווייב, וואָס ליגט שוין דאָ בעגראָבען אַ אַכצעהן-צוואַנציג יאָהר. מען האָט נאַכגעקוקט אין די ביכער און מען האָט מיטגעשיקט מיט איהם אַ שמש. צווישען דיין-געוואַלטענע און ציכטיג בעפלאַנצמע קברים איז געשטאַנען אַ פערלאַזטע מצבה, אַ ווילד בעוואַקסענער קבר, ווי אַ פערגעסענער. דער אַנקעל האָט זיך צוגעקוקט צו דער מצבה — און עראינערונגען פון פריהערדיגע יאָהרען זיינען אויפגעשטאַנען אין זיין קאַפּ. געבען דעם קבר איז געווען ארומגעצאַמט אַ פּלאַץ אויף אַז אַנדער קבר, וועלכעס איז ניט געווען פערנומען. דאָס איז געווען די קרקע, וועלכע ער האָט אַנגעגרייט פאר זיך געבען זיין פערשטאַרבענע פרוי. און מיט אַמאל איז איהם קלאָהר געוואָרען: אין יענעם קבר איז געלעגען זיין לעבען, זיין יוגענד — ער האָט עס פערזעהן. און געבען דעם לעבען איז געלעגען זיין קבר און געווארט אויף איהם. ער האָט זיך געיאָגט, געהאַנדעלט, געקויפט ליעבע, אונטער-טהעניג געמאַכט לעבענס אונטער זיין ווילען — און דא איז דער

שטיל געלעגען אַ קבר און געווארט אויף איהם. און איהם האט זיך אויסגעדוכט, אז ער פערשמעהט שוין פאר וואס זיין לעבען וואס ער האט געבויט איז איינגעבראכען. ער האט געבויט אויף אן אפענעם קבר. און עס האט ניט לאנג געדויערט און ער האט פערנומען דאס אפענע קבר, וועלכעס איז געשטאנען די גאנצע צייט און געווארט געבען זיין פערגעסענעם לעבען...

ע נ ד ע.